

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**İSTANBUL'DAKİ KADIN FUTBOL LİGLERİNDE OYNAYAN
FUTBOLCULARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARINA İLİŞKİN
NİTELİKSEL BİR ANALİZ**

Ünal SÜEROĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

İSTANBUL'DAKİ KADIN FUTBOL LİGLERİNDE OYNAYAN
FUTBOLCULARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARINA İLİŞKİN
NİTELİKSEL BİR ANALİZ

Ünal SÜEROĞLU

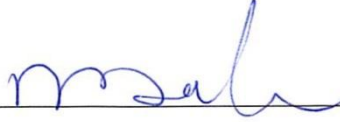
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

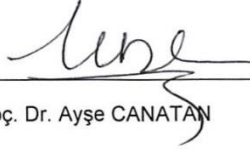
Ünal SÜEROĞLU tarafından hazırlanan "İstanbul'daki Kadın Futbol Liginde Oynayan Futbolcuların Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Niteliksel Bir Analiz" başlıklı bu çalışma, 06.11.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nefise BULGU (Başkan)

Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN (Danışman)

Doç. Dr. Ayşe CANATAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06.11.2017

Ünal SÜEROĞLU

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir. (Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

o Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum. (Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o Tezimin/Raporumun 6/11/2020 tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

o Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

06 / 11 / 2017

Ü. Sözer
Ünal SÜFROĞLU

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine greyazıldığını beyan ederim.

06/11/2017

nal Süeroğlu

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince bu programın bir üyesi olduğum için memnuniyetimi paylaşmaktan onur duyarım. Bu süre içinde, tüm ders ve araştırma sürecinde daima desteğini aldığım, her danıştığım da yanımda olduğunu hissettirdiği ve akademik kimliği ile bana rehber olan sayın danışman hocam Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Derslerine katıldığım ve gelişmemde önemli bir yeri olan değerli hocalarıma katkıları için çok teşekkür ederim.

Araştırmalarıma katılan kadın futbol kulüplerine, futbol antrenörlerine ve büyük bir fedakârlık örneği göstererek zamanlarını bana ayıran değerli futbolculara teşekkür ederim.

Ayrıca hayatımın her safhasında yanımda olarak, desteklerini esirgemeyen bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan sevgili aileme teşekkürlerimi sunmak isterim.

ÖZET

SÜEROĞLU, Ünal, *İstanbul'daki Kadın Futbol Liglerinde Oynayan Futbolcuların Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Niteliksel bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.

Tezin konusu, futbolcu kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin rollerini nasıl anlamlandırdıkları, üzerinedir.

Futbolun hayatımıza girmesi çok uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Ancak kadın futbolunun geçmişi hem dünyada hem de Türkiye'de erkek futbolu kadar uzun bir geçmişe sahip değildir. Burada etkili faktörün, futbolun erkek sporu olarak algılanması ve/veya erkek egemen topluma ait olması olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Fakat günümüzde bu bildik tablo yıkılmaya çalışılmakta ve erkek sporu olarak sunulan futbolda kadınlarda yer almaktadır. Cinsiyet rolleri ve rol beklentileri düşünüldüğünde toplumsal cinsiyet algısı açısından durumun incelenmesi ve bu bağlamda kadın futbolcuların "toplumsal cinsiyet algılarının keşfedilmesi" toplumsal cinsiyet eşitliğinin anlaşılmasına olanak sağlayacaktır. Araştırmada, Türkiye'de amatör ve profesyonel liglerde oynayan 27 kadın futbolcu ile, toplumsal cinsiyet algısının keşfedilmesi için, cinsiyet algıları, futbola yönelimlerini etkileyen faktörler, futbolun kadın ve erkek oyunu olarak oynanıp-oynanamayacağına ilişkin değerlendirmeleri ve futbolun toplumsal cinsiyet algılarındaki yerini belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan sorular, P. Bourdieu'nun sosyolojinde yer alan; Habitus, kültürel ve sosyal sermaye ve alan çalışmalarını temel alarak, kavramsal yapı üzerine oturtulmuş ve değerlendirme de bu yapı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yürütülmüş, elde edilen veriler içerik analizleri yapılarak bulgulara ulaşılmış ve ilgili literatür ile birlikte sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Toplumsal cinsiyet, Futbol, Kadın, Habitus, Sosyal-kültürel Sermaye, Alan

ABSTRACT

SÜEROĞLU, Ünal, *A Qualitative Analysis Among Women Footballers Who Play Football in Women's Football League Teams in Istanbul*, Master Thesis, Ankara, 2017.

The topic of the thesis, in a general sense, is about how women footballers make sense of their roles of gender.

Football, as a sport, has been in our lives for quite a long time. However, the history of women's football does not have a history as long as men's football both in the world and in Turkey. The effective factor here is that football is perceived as a male dominant sport and /or it is seen as part of the patriarchal world where only men dominate. However, nowadays this general scene is constantly attempted to be destroyed and women have started taking place in football although it is still represented as a male sport. When gender roles and role expectations are considered, examining the situation in terms of gender perceptions and exploring women footballers' gender perceptions will lead to an understanding of gender equality. In order to understand women footballers' gender perceptions, 27 female football players who play in the 1st, 2nd, and 3rd leagues in Turkey were asked to identify their gender perceptions in their own words and expressions. They were also asked to determine the factors that affect their football orientations. Plus, they were asked to give their comments about football on whether it is or should be played by men and women and they also tried to determine the location of football in their gender perceptions. The questions of the in-depth interview were prepared according to the sociology of Pierre Bourdieu. His notions of Habitus, cultural and social capital and fields are the theoretical frameworks of the research as the thesis is carried out within this structure. The research was conducted by using an in- depth interview technique, with each interview taking approximately 90-140 minutes. The obtained data were analyzed by content analysis and the findings were presented with the related literature.

Keywords

Gender, Football, Women, Habitus, Social and Cultural Capital, Field

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
 GİRİŞ	 1
 1. BÖLÜM ARAŞTIRMANIN ALANI VE KAPSAMI.....	 5
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	5
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	5
1.2.1. Araştırmanın Amacı	5
1.2.2. Araştırmanın Önemi.....	6
1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	7
1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	9
1.4.1. Araştırma Katılımcıları.....	11
1.4.2. Verilerin Toplanması.....	14
1.4.3. Verilerin Analizi.....	20
 2. BÖLÜM KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	 23
2.1. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET	23
2.1.1. Cinsiyetin Kadınlık ve Erkeklik Anlamları	23
2.1.2. Toplumsal Cinsiyet.....	26

2.1.2.1. Feminizm	28
2.1.3. Spor ve Toplumsal Cinsiyet.....	29
2.2. BOURDIEU SOSYOLOJİSİNDE KAVRAMLAR	31
2.2.1. Habitus	32
2.2.2. Sosyal ve Kültürel Sermaye	34
2.2.3. Alan	36
2.2.4. Toplumsal Cinsiyet - Habitus, Sermaye ve Alan	39
3. BÖLÜM FUTBOLUN TARİHİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUMU	41
3.1. SPOR OLARAK FUTBOL	41
3.2. TÜRKİYE'DE FUTBOL.....	42
3.3. KADIN FUTBOLU KÜRESEL BAKIŞ.....	43
3.3.1. Kadın Futbolunun Tarihsel Gelişimi	44
3.4.TÜRKİYE'DE KADIN FUTBOLU	47
4. BÖLÜM KADIN FUTBOLU ÜZERİNE LİTERATÜR.....	53
5. BÖLÜM ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ	91
5.1. ARAŞTIRMA KATILIMCILARINA İLİŞKİN ANALİZ	91
5.2. KATILIMCILARIN ÇOCUKLUK DÖNEMLERİNE İLİŞKİN ANALİZ....	93
5.2.1. Büyüdüğü Yer	94
5.2.2. Aile.....	100
5.2.3. Bireysel Özellikler	103
5.2.4. Eğitim Hayatı	108
5.3. KATILIMCILARIN FUTBOLA KATILIMLARINDA SOSYAL ÇEVRELERİNE İLİŞKİN ANALİZ.....	115
5.3.1. Futbolla Tanıştığı Çevre.....	115
5.3.2. Futbolla Gelişen Çevre	119
5.3.3. Çevrenin Yaklaşımı.....	120
5.4. KATILIMCILARIN FUTBOLA YÖNELİMLERİNE İLİŞKİN ANALİZ ...	124
5.4.1. Futbolu Seçim Nedenleri.....	125
5.4.2. Futbolun Yaşamlarına Kattıkları.....	129
5.4.3. Futbolcuların Profesyonel Olmayan Yaklaşımları	136

5.5. KATILIMCILARIN FUTBOLA VE FUTBOLCU OLMAYA YÖNELİK KABULLERİNE İLİŞKİN ANALİZ	142
5.5.1. Futbola İçsel Bakış	143
5.5.2. Futbolda Dış Etkenler	150
5.5.3. Futbolun Profesyonelleşmesi.....	154
 5.6. KATILIMCILARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISINA İLİŞKİN ANALİZ.....	157
5.6.1. Cinsiyete Yönelik Algılar	158
5.6.2. Kadının Futboldaki Yeri	167
5.6.3. Geleceğe Yönelik Planlar.....	177
 SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	182
1. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	182
1.1. Araştırma Katılımcılarına İlişkin Ulaşılan Sonuçlar.....	182
1.1.1. Çocukluk Dönemi.....	183
1.1.2. Sosyal Çevre.....	191
1.1.3. Futbola Yönelim	192
1.1.4. Futbol ve Futbolcu Olmaya Yönelik Kabuller	196
1.1.5. Toplumsal Cinsiyet.....	199
2. SONUÇLARIN BOURDİEU’NUN KAVRAMLARI İLE TARTIŞILMASI ..	206
3. ÖNERİLER.....	212
 KAYNAKLAR	219
EKLER.	231
EK 1 Araştırmada Kullanılan Görüşme Formu.....	231
EK 2 Tez Çalışması Orjinallik Raporu.....	236
EK 3 Tez Çalışması Etik Kurul İzin Muafiyet Formu.....	238

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1:	Araştırmaya Katılan Futbolcuların Sayısal Dağılımları	12
Tablo 2:	1. Lig Kadınlar Futbol Takımları	51
Tablo 3:	2. Lig Kadınlar Futbol Takımları	51
Tablo 4:	3. Lig Kadınlar Futbol Takımları	51
Tablo 5:	Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	92
Tablo 6:	Çocukluk Dönemi Ana Teması	94
Tablo 7:	Sosyal Çevre Ana Teması.....	115
Tablo 8:	Futbola Yönelim Ana Teması	125
Tablo 9:	Futbola ve Futbolcu Olmaya Yönelik Kabuller Ana Teması.....	143
Tablo 10:	Toplumsal Cinsiyet Algısı Ana Teması.....	158

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Kadınlar Futbol Milli Takımının Yıllara Göre Dünya Sıralaması.....52

GİRİŞ

“İstanbul’daki Kadın Futbol Liglerinde Oynayan Futbolcuların Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Niteliksel Bir Analiz” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet algıları incelenmektedir.

Bu araştırma görüşülen kadın oyuncuların söylemleri aracılığı ile, bu oyuncuların futbol deneyimlerini, bu alana ne şekilde girdiklerini, cinsiyet ilişkilerini nasıl yürüttüklerini, futbol kariyerlerini ilerletmek için verdikleri çabaları, futbolun onlar için ne anlama geldiğini, kariyerlerinde geldikleri noktanın onları tatmin edip etmediğini, kariyerlerine başlamaya karar verme süreçlerinde yaşadıklarını, bu süreçler boyunca aileleri, arkadaşları, öğretmenleri, antrenörleri tarafından destek görüp görmediklerini, toplumda erkeklere ait bir spor dalı olarak görülen futbol dünyasında var olmanın zorluklarını analiz etmektedir. Yabancı literatür incelendiğinde; toplumsal cinsiyet, erkeksilik ve kadınsılık, sportif aktiviteler bağlamında niceliksel ve niteliksel yöntemlerle sıklıkla araştırılan ve akademisyenlerce merak duyulan bir konudur. Ancak Türkiye’de bu konu ile ilgili yürütülen araştırmalar oldukça sınırlıdır. Türkiye’deki futbol literatüründe, kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet olgusunu fenomenolojik bir çerçevede niteliksel yöntemle inceleyen herhangi bir çalışmanın var olmadığı gözlemlenmiştir. Bu araştırma, kadın futbolcuların dünyasına yakından dahil olmak, bu özel dünyayı anlamak ve yorumlamak amacıyla yürütülmüştür. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadın futbolu erkeklere ait bir alan olarak kabul edilen, uzun bir geçmişe sahip olmayan ve günümüzde halen erkek futbolu kadar ilgi ve destek görmeyen bir alandır. Bu araştırmada, futbol gibi zor bir alanda kadın futbolcu olmanın onlar için ne anlama geldiği ve toplumsal cinsiyetlerine yönelik algılarının neler olduğu sorgulanmaktadır. Futbol gibi belirli ve özel bir alanda bir kadın olarak yer almak ve bu alanda var olabilmek şüphesiz özel bir çaba gerektirmektedir. Bu araştırma kapsamında görüşülen oyuncuların yaşadıkları özgün sosyal süreçler ile paralel olarak edindikleri toplumsal cinsiyet algılarını ve toplumsal cinsiyetlerini yaşama edinme ve yaşama biçimlerini onların ağzından dinlemek

toplumsal cinsiyet olgusuna farklı bir açılım getirecektir. Araştırmaya katılan her katılımcının erkek egemen bir meslek ve/veya spor dalında var olabilmek için verdiği mücadele kendine özgüdür. Bu denli hassas bir deneyim ile ilgili niteliksel bir araştırma yapmak, futbolcu kadınlara yönelik önemli yorumlamalar yapılabilmesine olanak sağlayacaktır. Bu yüksek lisans tezinde sunulan veriler gelecekte futbolcu kadınlar ile ilgili araştırma yapmak isteyen araştırmacıların çalışmalarına yol gösterecektir.

Toplumsal cinsiyet olgusu tarihsel süreçte kadın ve erkeğin cinsiyet rollerini ve sahip olunabilecek meslek gruplarını farklı biçimlerde şekillendirmiştir. Erkek ve kadınlar ile ilişkilendirilen meslek dalları önce toplumsal cinsiyet çalışmaları adı altında masaya yatırılmış ve feminist teoriler çerçevesinde analiz edilmiştir. Daha sonraki yıllarda, feministler tarafından yürütülen bu çalışmaların taraflı olduğu düşünülmüştür. Bu sebeple toplumsal cinsiyet olgusu daha nesnel bir bilim olarak kabul olan sosyolojinin araştırma konusu olmaya başlamıştır. Bilindiği üzere futbol, toplumsal cinsiyet algısının sorgulanmasına mümkün kılan alanlardan biridir. Tarihsel süreçte futbol başta olmak üzere birçok spor dalı erkekler için yaratılan bir alan olarak kabul edilmiş ve futbol oynayan kadınlar/kızlar ya erkeksilikle ya da eşcinsellikle suçlanmışlardır. Bunun sebebi futbol oynayan kadınların erkeklerin alanına müdahale ettiği yargısıdır. Bu yargı ne yazık ki, sosyokültürel kodlamalar aracılığı ile kadınlar tarafından da içselleştirilmiştir. Bu sebeple, kadın futbolcular feministler tarafından klişeleşmiş cinsiyet algılarını yıkmaya çalışan savaşılar olarak lanse edilmeye çalışılmaktadır. Ancak, yabancı literatürde yapılan çalışmalar futbolcu kadınların ilgi duydukları ve yetenekli oldukları bir alanda meslek edinmek gibi çok daha farklı nedenlerle futbolda kariyer edindiklerini, erkeklere meydan okumak ya da var olan sistemi yerle bir etmek gibi bir amaçlarının olmadığını bulgulamıştır.

Toplumsal cinsiyet algıları ve uygulamaları gerek bireysel gerekse toplumsal ölçekte kültürel etkileşimler aracılığıyla şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyetin şekillenmesinde ataerkillik önemli bir yere sahiptir. Walby (1991) ataerkillik kavramını, “toplumsal cinsiyet pratikleri içinde, kadınlık ve erkekliği bireylere dayattığını, toplumsal düzen içinde erkeklerin kadınlar üzerinde hakimiyet kurdukları yani erkeğin egemen olduğu diğer taraftan kadının ise ezildiği,

sömürüldüğü yapılar” olarak tanımlanmaktadır. Walby (1991), kadınların kamusal alanlardan uzaklaştırılarak kısıtlanmış yaşam alanlarında ve erkek egemenliği altında tutulması (özel ataerkillik) ve kadınların kamusal alanlara girmesi ancak buradaki alan ve statülerin sınırlandırılması ile yani erkeklerle eşit ya da daha iyi seviyelere gelmesinin engellenmesi (kamusal ataerkillik), şeklinde ortaya çıkan iki türlü ataerkillikten söz etmektedir. Yani toplumsal cinsiyet algıları ataerkil yaklaşımların etkisi altında şekillenmektedir. Connell (2009) cinsiyet kabullerine ilişkin etkileri bireyler ve toplumlar açısından ele almaktadır. İnsanlar, kadınlık ya da erkekliğin doğa tarafından sunulduğunu düşünemediği gibi, aynı şekilde onları, sadece dışarıdan, yani toplumsal normlara veya otoritelerin baskısına dayatılan olarak da düşünmemelidir. Otoriteler tarafından sosyal normlar ve baskılarla insanlar kendilerini erkeksi veya dişil olarak inşa etmektedirler. Böylece, toplumsal cinsiyet düzeninde, kendilerini günlük hayatta devam ettiği şekilde bir yer iddia eder ya da ona verilen yere yanıt verir. Çoğu insan bunu isteyerek yapar ve çoğunlukla cinsiyet kutupluluğunun tadını çıkarır. Ancak cinsiyet belirsizlikleri nadir değildir. Eril kadınlar ve dişil erkekler vardır. Diğer kadınlara aşık olan kadınlar vardır ve diğer erkeklerle aşık olan erkekler vardır. Aile reisi olan kadınlar ve çocuklara bakan erkekler vardır. Hem asker hem de hemşire olan kadınlar vardır (Connell, 2009, s.6). Buna göre, bireylere özgü alanlar ile toplumsal yaklaşımların, cinsiyet rolleri ve cinsiyet kabulleri arasında bir eğilime götürmesi beklenebilir. Yani birey, bulunduğu yaşam alanı içinde, kültürel ve fiziksel olarak yaşadığı deneyimlerin sonucu karara varabilmektedir. Bu deneyimlerin zaman içinde bedene kodlaması sonucu, bireyin habitusunu oluşturmakta ve buna bağlı olarak birey kendine alanlar belirlemektedir. Bourdieu (1990, s.116), habitusun bir alanla ilişkili olarak aktifleştğini ve aynı habitusun alanın durumuna bağlı olarak çok farklı uygulamalara ve duruşlara yol açabileceğini vurgulamaktadır. Bilgi objelerini yapılandıran habitus, pratikte oluşturulmuş ve daima pratiğe yönelik yapılandırılmış hiyerarşilerin sistemini açıklar. 'Bilgi objeleri', bedensel davranış, duruş yetkin olma gibi fiziksel görünümle birlikte, konuşma, olaylara bakış, değerlendirme için kullanılan yolları da içerir (Bourdieu, 1990, s. 52). Habitus, bireyin başından geçen toplumsallaşma süreci

boyunca (aile, okul vs.) içselleştirilmiş olan ve kullanıma hazır eylem şemaları olarak toplumsal eylemin kaynağıdır (Koytak, 2012). Bourdieu'ya göre, toplumsal yapılar bedenlere yazılır, ancak habitus sosyal aktörler gibi bireylerin toplumsal alanda hareket etmesi nedeniyle değişebilir. Bu sosyal gelişme için bireylerin yararlanabileceği kaynaklar "sermaye" olarak biçimlendirilir ve sermaye sosyal, ekonomik ve kültürel olabilir. İlk habitusun oluşu ailede başlar ve sınıfta devam eder, çocuk olarak sosyalleşme alanı olan okul yılları, sosyal sermayenin temelidir. Bourdieu (1990, s.116)' ya göre, habitusun çalışması, sermaye ve alanla bağlantılıdır. Bourdieu'nun, habitus, sermaye ve alan kavramları ışığında, kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet algılarının keşfedilmesine çalışılacaktır.

Teorik temelleri bu şekilde oluşturulan tezin birinci bölümünde çalışmanın konusu ve amacı ortaya konulmaya çalışılmış, araştırma süreci, görüşmelerin gerçekleştirilmesinde ve ulaşılan verilerin analizinde izlenilen yol açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Öncelikli olarak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları detaylı olarak incelenmiştir. Devamında spor olarak futbol konusu ele alınmış ve hem cinsiyetçi bakış açısı hem de Dünya'da ve Türkiye'de kadın futbolu hakkında detaylı açıklamalar verilmiştir. Son olarak, kavramsal çerçevede araştırmanın temel aldığı Bourdieu'nun sosyolojik kavramlarına ilişkin literatür incelemesi yapılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde görüşmelerden elde edilen verilerin analizleri sonucu ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Teorik çerçevede verilmiş olan kavramsal açıklamalarla birlikte kadın futbolcuların, futbola yönelimleri, aileleri, okul yaşantıları gibi demografilerine dayalı bilgiler ile, kadın olmak, futbolun dünyası ve kadın futbolcu olmanın anlamları açıklanmıştır. Katılımcıların belirlenen temalar çerçevesinde aktardıkları bakış açılarının analizlerden elde edilen bulgular yardımıyla, bu oyuncuların toplumsal cinsiyet algılarını etkileyen faktörler ortaya çıkarılmıştır.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ALANI VE KAPSAMI

Araştırmanın bu bölümünde, bilimsel araştırma sürecine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Aşağıda araştırmanın konusu, amacı, önemi ile araştırma sürecinde izlenen yol, veri toplama teknikleri ve analize ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Çalışmanın konusu, İstanbul'daki kadın futbol liglerinde oynayan futbolcuların toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin niteliksel bir analiz sunmaktır. Kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet algıları ve bu algıların oluşumunu etkileyen süreç ve faktörlerin ortaya çıkarılması için kadın futbolcular ile görüşmeler yapılmıştır. Hem görüşme sorularının hazırlanması hem de verilerin analizinde Bourdieu'nun sosyolojik kavramları temel alınmıştır. Bourdieu tarafından doğrudan dile getirilmese de, bu kavramlar arasında toplumsal eylemlerin üretim mekanizmalarını açıklayan sıkı bir işbirliği söz konusudur (Koytak, 2012). Bourdieu'nun, habitus, sermaye ve alan kavramları, sosyal yapılar içinde bireylerin olaylara yaklaşımları, davranışları ve sosyal alanın oluşumunda etkili faktörlerin tartışılmasına olanak sağlamaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

1.2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada, İstanbul'daki amatör ve profesyonel futbol liglerinde oynayan kadın futbolcuların, neden futbol oynadıkları, futbol oynamaya yönelmelerinde toplumsal cinsiyet algılarını nasıl anlamlandırdıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu konunun anlaşılmasında ana nokta, toplumsal cinsiyet rolünün edinilmesinde belirleyici ve sınırlayıcı faktörlerin (gelenekler, yetiştiği ortam, yasal normlar, gibi) ortaya çıkartılmasıdır.

Bir erkek oyunu olarak toplumda yerleşmiş olan futbol oyununun kadınlar tarafından oynanması olgusundan yola çıkılarak kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin algılarının tespit edilmesi planlanmaktadır. Bu noktadan hareketle araştırmanın alt amacı, futbolcu kadınların ataerkil değerlere ve cinsiyetçi bakışa sahip olup olmadıkları, kız çocuklarının toplumda erkek mesleği olarak bilinen mesleklere yönelmelerinde hangi faktörlerin etkili olduğunun açığa çıkartılmasıdır.

1.2.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de daha önce bu konuda herhangi bir nitel çalışma yapılmamıştır. Bu sebeple, kadın futbolcuların özel dünyalarını ve bu dünyanın içindeki dinamikleri akademik bir çalışmada sunmak Türkiye’deki Literatür için değerli bir kazanım olacağı düşünülmektedir. Araştırmada kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet algıları niteliksel verilere dayalı olarak ortaya konmaktadır. Bu anlayış çerçevesinde etkili olan faktörlerin ve süreçlerin anlaşılması ve böylece gelecekte toplumsal cinsiyet eşitliği algısının geliştirilmesi için bu alanda araştırma yapmak isteyen akademisyenlere ve sosyal politika üreticilerine yol gösterecektir. Kadın futbolcuların futbol alanında yaşadıkları süreçleri, zorlukları onların dilinden aktarmak, kadınlara ilişkin araştırmalar yapan akademik çevredeki bilim insanlarının konuya farklı açılardan yaklaşabilmelerine olanak sağlayacaktır. Bu araştırmada sunulacak analizler eğitim ve spor ile ilgili kurum ve kuruluşların gelecekte alacağı aksiyonlar ve yapmaları gereken iyileştirmelerin neler olması gerektiğini belirleyecektir. Ayrıca kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet algılarını konu alan ilk araştırma olması nedeniyle, bu alandaki eksikliği giderebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma sayesinde bu zamana kadar görmezlikten gelindiklerini düşünen kadın futbolcular, akademik dünyada onları anlamaya çalışan araştırmacıların var olduğunu düşünecek ve bu durum onları motive edebilecektir. Bu zamana kadar medyada bedenleri ile gündeme gelen kadın sporcuların alanda vermiş oldukları mücadeleler, kazandıkları başarılar ve belli konularda sahip oldukları düşüncelere akademik dünyada daha fazla yer verilmelidir.

1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Araştırmanın temel sorusu, İstanbul'daki kadın futbol liglerindeki takımlarda futbol oynayan kadınların toplumsal cinsiyet algılarının ve bu oyuncuların futbolcu olma süreçlerini etkileyen faktörlerin neler olduğudur. Bu bağlamda, araştırmacı tarafından geliştirilen derinlemesine görüşmede bu alanların keşfedilmesine yardımcı olacak özgün sorular bulunmaktadır. Anlaşılabileceği üzere, bir kadın olarak futbolcu olmak, maskülen paradigma bağlamında ironik bir çağrışım taşımaktadır. Keza, kadın olmak ile futbolcu olmak, ataerkil yapı içerisinde birbirine zıt iki konumdur. Bunun sebebi de kadın ve erkek bireylerin dolaylı ve direkt olarak sosyalizasyon süreçleri boyunca maruz kaldıkları kodlamalara göre, futbolcu olmak güç, saldırganlık, asabiyet ve dayanıklılık gerektiren bir meslek dalıdır. Diğer yandan kadın toplumsal yapı içerisinde fizyolojik özellikleri gereği futbolcu olmak gibi bir meslek dalı ile ilişkilendirilmemektedir. Bu noktada, futbol oynayan ve futbol kariyerini seçen kadınların sosyokültürel yapı içerisinde belli başlı zorluklarla yüzleştiği aşikardır. Bu problemten hareketle, futbolcu olmayı seçen kızların/kadınların toplumsal cinsiyet algılarının şekillenmesinde ailelerinin, çevrelerinin, okuldaki öğretmenlerinin, arkadaşlarının ne ölçüde ve ne şekilde etkili olduğunu araştırmak gerekmektedir. Bunun haricinde, futbol dünyasına dahil olma süreçlerinde ne gibi sorunlarla karşılaştıkları da önemli bir araştırma alanıdır. Şüphesiz, erkeklik ile ilişkili bir alan olan futbolda kadın olarak var olma durumunun kadınların kendileri ile ilgili algılarında ne gibi etkiler bıraktığı da bu çalışmanın önemli problemlerinden biridir. Bir yüksek lisans tezi olarak bu konunun seçilmesindeki en büyük sebep, Türkiye'de kadın futbolunun erkek futbolu ile benzer değeri görmeme problemidir. Bunun yanında, erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini onaylattıkları, pekiştirdikleri bir alan olan futbol, kadınların ise toplumsal cinsiyetlerini olumsuz bir biçimde etkileyen bir spor dalı ve uğraş olarak görülmektedir. Keza, sosyokültürel kodlamalara bakıldığında, kadın ve futbolcu kadın kutuplaşmış iki noktadadır. Bunun sebebi, futbolun doğası gereği agresif ve erkeksi bir spor oluşudur. Buna rağmen, yazılı ve görsel basında az da olsa karşımıza çıkan kadın futbolcularla ilgili haberler, kadınların da futbol oynadığı bilgisini edinmemize olanak sağlamaktadır.

Türk toplumunda, neredeyse tüm ulusun büyük bir ilgiyle takip ettiği ve sevdiği erkek futbolu, erkek futbol takımları ve oyuncularını ve diğer yandan adları duyulmamış kadın takımları ve kadın futbolcular arasındaki büyük uçurumlara rağmen, bazı kadınlar sportif bir kimlik olarak futbolcu olmayı tercih edebiliyorsa ve erkek futbolcularla eşit imkanlara sahip olmadıkları halde bu spor dalı ile uğraşmaya devam edebiliyorsa, bu kadınların neler yaşadıklarının anlaşılması ve yazılması gerekmektedir. “Medyada hiç adı geçmeyen bu savaşıçıların futbol ile ilgilenmeye başlamaya karar verdikleri andan itibaren yaşadıkları süreçler, aile, çevre, akranlarından gördükleri tepki veya desteğin derecesi onların toplumsal cinsiyet algılarının şekillenmesinde etkili midir?” “Kadınlar ile futbol arasında ne gibi bir bağ bulunmaktadır?” “Futbolun onların hayatındaki yeri ve anlamı nedir?” gibi sorular bu tezin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Keza, kız/kadınların kendileri dahil olmak üzere genele sorulduğunda akla gelen ilk fikir, futbolun erkek sporu olduğudur.

Ancak, Türkiye Futbol Federasyonu’nun sitesine bakıldığında Türkiye’de 1., 2., ve 3. Liglerde toplamda 30 futbol takımının var olduğu gerçeği ile karşılaşmaktayız. Alt yapı takımları ve yedekler de düşünüldüğünde kaba bir hesaplama 400 adet kadının bu alanda var olma mücadelesi veriyor olması ancak bu oyuncularla ilgili bir çalışmanın şimdi yapılmış olması bu araştırmanın önemini ortaya koymakta olduğu düşünülmektedir. Bu kadınların nasıl bir geçmişten geldikleri, bireysel özellikleri, eğitim hayatları, aile ve çevresel yapıları, futbol kariyerleri boyunca yaşadıkları sorunların neler olduğu bu tezle tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple, araştırma konusu İstanbul’daki liglerde oynayan kadın futbolcuları kapsasa da araştırmanın bulguları ve geliştirilecek öneriler yardımıyla oluşacak perspektifler gelecek çalışmalara yol gösterici olabilecektir.

Araştırmanın problem cümleleri

1. Kadınların futbola yönelmelerinde çocukluk dönemine ilişkin yaşantılarının etkisinin olup olmadığını anlamak için çocukluk dönemlerinin anlatılarının önemli olduğu,

2. Kadınların futbol oynamaya yönelmesinde sosyal çevre olarak hem aile ve akrabalarının hem de arkadaş çevresinin etkili olup olmadığına ilişkin yaşanmış deneyimlerinin neler olduğu,
 3. Futbolcuların, gündelik yaşamda futbolcu kimliklerini kullanıp kullanmamaları bağlamında nasıl bir davranış gösterdikleri,
 4. Futbolcu kimliklerinin oluşturduğu statüden dolayı toplum tarafından nasıl algılandıkları, futbolcu olarak kabulleri,
 5. Futbolcuların toplumsal cinsiyete yönelik algılarının neler olduğu,
- soruları futbolcuların anlatıları ile anlaşılmalı ve yorumlanmalı çalışılmıştır.

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma sürecinde öncelikli olarak detaylı literatür taraması ile konu hakkında geniş bir inceleme yapılarak mevcut duruma ilişkin bilgiler aktarılmıştır. Hem Türkiye’de hem de diğer ülkelerde yapılmış olan araştırmaların incelenmesi konunun daha detaylı araştırılmasına ve açık alanların belirlenmesine olanak vermektedir. Araştırmada, nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır.

Nitel araştırma kendi doğal akışı içindeki sosyal hayatın incelenmesine yoğunlaşır. Sosyal yaşamın zenginliği ve karmaşıklığı, sosyal hayata dair farklı bakış açıları ve çözümleme türleri olduğu, dolayısıyla da nitel verilerin çözümlenmesinde çok çeşitli bakış açılarının ve uygulamaların olduğu anlamına gelir (Punch, 2005, s.194). Nitel araştırmadaki olayların bağlamlarında anlaşılması önceliği, nitel araştırmadaki diğer tema olan bütünsellikten ayrılmaz. Vurgu, katılımcılar için sahip olunan anlamın anlaşılması aracılığıyla neyin olup bittiğini yorumlama gerekliliğidir (Kuş 2007, s. 83). Araştırmada nitel araştırma yöntemi içinde yer alan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme soruları, literatür incelemeleri, önceki araştırmalarda ele alınan konular ve sonuçları, uzman görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Burada önemli bir husus kadın futbolcuların bir özne olarak toplumsal cinsiyet eşitliği açısından futbol oynamalarını nasıl anlamlandırdıkları ve algıladıklarını ortaya koymaktır.

Görüşme formunda öncelikle, demografik bilgilere ilişkin sorulara yer verilmiş ve devamında, araştırmanın problemi ve buna dayalı olarak alt problemleri temelinde, öncelikli olarak çocukluk dönemlerine ilişkin yaşantılarında cinsiyet algıları, aile ve çevre ilişkileri, özellikle anne ve baba ile olan ilişkilerin anlaşılmasına yönelik sorular yöneltilmiştir.

Toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında önemli yere sahip olan okul eğitiminin araştırmaya katılan kız/kadın bireylerin futbolcu olmalarında ne ölçüde etkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Kadınlar, anne, kız arkadaşlarla ilgi konuları ele alan sorular ile toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin verilere ulaşılacak amaçlanmıştır. Futbol ve kadın futbolcularla ilgi sorular daha çok futbolu seçme sebepleri ve güncel bakış açılarının anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu kısımda, futbolun onlar için anlamının, kendilerine özel bir alan oluşturmak mı yoksa sadece spor yapmak mı sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Görüşmeler, araştırmacı tarafından hazırlanan, yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular esas alınarak yürütülmüş, ancak zaman zaman bazı katılımcıların verdikleri cevaplara göre daha detay gereken kısımlarda ek sorular da dahil edilerek görüşmeler sürdürülmüştür. Sorular hazırlandıktan sonra, ikisi futbolcu ve biri akademisyen olan üç kişi ile soruların işlerliği, anlaşılabilirliğini test etmek, görüşmelerin ortalama süresini belirlemek için deneme görüşmesi yapılmıştır. Ön bir denemeden sonra sorular üzerinde küçük değişiklikler yapılmış ve bu hali ile görüşme formu uygulama için hazır duruma getirilmiştir. Kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet algılarını keşfetmek için Bourdieu'nun habitus, kültürel ve sosyal sermaye ve alan kavramları temel alınmış ve kendi durumlarına ilişkin öznel değerlendirmeleri anlaşılmasına çalışılmıştır.

Bu çalışmada öznenin anlamlandırması ve algısı için fenomenolojik araştırma deseni benimsenmektedir. Ayrıca araştırmada araştırmacı araştırılan arasındaki hiyerarşiyi kırmak ve özne olarak kadının anlamlandırmasını sağlamak adına feminist yaklaşımın ilkelerinden yararlanılması uygun görülmüştür. Feminist araştırmacıların görüşmelerde, kadınları konuşurken dinleyerek, onların farklı sosyal sistemlere üyeliğini anlayarak, sadece duyarlı görüşmelerle

ulaşılabilecek olgu gruplarını belirleyerek, daha önce göz ardı edilen ya da yanlış anlaşılan deneyimlerini ortaya çıkarmaktadırlar. Burada yatan ana düşünce, post modern feministlerin bilimsel bilginin tek tek insan deneyimleri üzerinden elde edilebileceğidir (Punch, 2005, s.136).

Araştırmanın çalışma grubu kadın futbolculardır. Öncelikli olarak amatör ve profesyonel futbol liginde yer alan takımlar hakkında bilgi toplanarak mevcut kadın futbol takımları ve futbolcuların listesi oluşturulmuştur.

Çalışma grubunun seçiminde, gönüllülük esasına dayalı, kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme aynı zamanda ağ, zincirleme gönderme ya da nama dayalı örnekleme olarak da adlandırılır (Neuman, 2010, s.324-325). Bu yöntem, zengin bilgiye sahip, konuya görüşleri ile katkısı yüksek olacak birey veya öznel durumların saptanmasında oldukça etkilidir.

Çalışma grubunun seçimi, katılımcıların farklı futbol takımlarından, yaşlardan ve farklı liglerden olmaları gözetilerek, antrenör ve futbolcuların önerileri doğrultusunda yapılmıştır. Görüşmelerden önce katılımcılara ses kayıt cihazının kullanılma amacı açıklanmış ve katılımcıların onayı alındıktan sonra kullanılmıştır. Ayrıca, görüşmelerde dile getirilmeyen sözsüz mesajlara da dikkat edilerek görüşme sonrasında, her görüşmeye ait bir görüşme formu tutulmuştur.

1.4.1. Araştırma Katılımcıları

Araştırmanın öznesi Türkiye’de kadınlar futbol liginde oynayan kadın futbolculardır. Araştırma sürecinde elde edilen verilerin zengin içeriğe sahip, çok yönlü bakış açısının yakalanması ve deneyimlerin anlamlandırılması amacıyla farklılıklara sahip futbolculara ulaşılması için özen gösterilmiştir. Araştırma katılımcılarının farklı liglerde oynamaları, farklı yaş grubundan ve farklı takımlardan olmaları için, önerilen katılımcıların seçiminde bu kriterlere dikkat edilmiştir.

Araştırmaya 27 kadın futbolcu katılmıştır. Bu futbolcuların oynadıkları takım, lig ve sayıları aşağıda Tablo.1’de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Futbolcuların Sayısal Dağılımları

Oynadığı Takım	Takımın Bulunduğu Lig	Sayı
Beşiktaş	1. Lig (Kadınlar)	4 kişi
Ataşehir Belediye Spor	1. Lig (Kadınlar)	1 kişi
Kireçburnu	1. Lig (Kadınlar)	1 kişi
Fatih Vatan Spor	2. Lig (Kadınlar)	5 kişi
Akdeniz Nur Çelik	2. Lig (Kadınlar)	8 kişi
1453 Maltepe Spor	3. Lig (Kadınlar)	7 kişi

Araştırmaya katılan kadın futbolculardan 6'sı Kadınlar 1. Liginde, 13'ü Kadınlar 2. Liginde ve 7'si Kadınlar 3. Liginde oynamaktadır. Geriye kalan son katılımcı, tez kapsamında görüşülen diğer futbolcularla kıyaslandığında futbol kariyerinde geçirilen en uzun süreye sahiptir. Kadın futbolunun ülkemizde çok yaygın olmadığı yıllarda, ilk kadın futbol takımlarından birini kurmuş ve çok genç yaşta kişisel girişimleri ile kurduğu amatör takımın İzmir'deki 1. lig erkek kulübüne girmesini sağlamıştır. Bu durum, kadın futbolunda bir ilk olma özelliğine sahiptir. Bir kadın futbol takım kurucusu olarak, spor kulüpleri ve medya tarafından destek görmüştür. Kurduğu takım ile ilgili gazetede haberler çıkmıştır. Vermiş olduğu mücadeleye, kadın/erkek mücadelesi olarak bakmadığını, futbolun cinsiyetinin olmadığını, bunun bir iş olarak algılanması gerektiğini söylemiştir. Bir kadın olmanın ötesinde, futboldaki diğer erkeklerle meslektaş olduğunu belirtmiştir. Kurmuş olduğu takımın 1. lige ait bir takıma girmesini sağlamak için kurduğu iletişimlerde kadın olarak değil, işini hakkıyla yapan bir profesyonel olarak davrandığını açıklamıştır. Türkiye'de 16 kadın (9'u İstanbul'da, diğerleri Türkiye'nin başka illerinde olmak üzere) lig takımının olduğu bir dönemde, kurmuş olduğu bölgesel takımı, 1. lig takımı yapan ilk kadın antrenördür. O dönemde, kurulmuş olan Bursa Spor kadın takımı ile Türkiye'deki profesyonel kadın liginde sadece 2 takımın var olduğunu söylemiştir. Kadın futbolundaki önemli bir figür olarak, kendisinden sonra alana dahil olmak isteyen birçok kadının yolunu açmıştır. •Bu şekilde antrenörlük kariyerine başlamıştır. Takımının ligde başarılı olması için gereken hoca ve yönetici gibi taleplerinin reddedildiğini, tüm sorumlulukların kendisine verildiğini, tüm bürokratik işlemleri kendi başına gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Bu sebeplerden

dolayı, ilk başta futbol oynamak için kurduğu takımda, oynamak yerine çok genç yaşta antrenörlük yapmak gibi bir durumun içerisine girmiştir. Kurduğu takım ile bir gönül bağı kurduğunu, takımının Türkiye tarihinde ilk kez Amerikalı bir futbolcu oynatan birtakım olduklarını paylaşmıştır. Futbol gibi bir alanda, kurumsal, hukuksal ve bürokratik mücadeleler verdiğini belirtmiştir. O dönemde antrenörlük kurslarına kadınların kabul edilmediğini, lisanslı hakem ve futbolcu yetiştirmek için hukuksal mücadeleler verdiğini, milli ve kokartlı hakemler yetiştirdiğini belirtmiştir.

Bu katılımcı, sahip olduğu kişisel özellikler, ailesinin kendisine vermiş olduğu eğitim ve yaşadığı çevrenin özellikleri sayesinde futbolda başarılı olduğunu belirtmiştir. İlginç bir şekilde, o dönemde verdiği hukuksal ve sosyal mücadelelerde lisanslı kadın hakemlerden destek görmediğini, diğer kadın antrenörlerle rekabet etmek yerine birlikte mücadele edebilmiş olsalardı, kadın futbolunun çok daha iyi yerlere gelebileceğini ifade etmektedir. Kadın futbolu alanında sayısız mücadeleler vermiş olan bu katılımcı, tez kapsamında anlamlı verilere erişilmesine olanak sağlamıştır. Ali Şen, Alp Yalman, Mehmet Cansun gibi futbola emek harcayan kişilerin davet edildiği Futbol Adamları Derneği'ne 2. kadın üye olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Tüm kariyeri, bir kadının futbol dünyasında hangi noktaya kadar gelinebileceğini çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Bu veriler, bir kadının erkeklere ait bir alan olan futbolda yükselmek için verdiği mücadeleleri daha geniş ölçekte gözler önüne sermektedir. İlgili katılımcıya görüşülen kadın futbolcuların yönlendirmeleri ile ulaşılmıştır. Kültürel ve sosyal sermayesinin sonucunda kendini futbol alanında bir yönetici olarak konumlandırmak zorunda kalan bu katılımcı, şu an faal olarak birçok takımın antrenörlüğünü yapmakta olduğu için, futbolcu kadın, kadın ve futbol, kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet algısı konularında diğer sporcular ile paralel anlatılarda bulunmuştur.

Vatan Spor bu sezon sonunda 2. Lig şampiyonu olmuştur ve önümüzdeki sezon itibarıyla Kadınlar 1. Liginde oynayacaktır. Katılımcıların genel olarak demografik özellikleri genel hatları ile şu şekildedir. Katılımcıların yaşları, 16 ile

46 arasındadır. Katılımcıların çoğunluğu 19-20 yaşlarındadır. Katılımcılardan 13'si lise devam/mezun, 13 katılımcının eğitim düzeyi lisans ve bunlardan 5'i eğitime devam etmekte ve 1 katılımcının eğitim düzeyi lise terktir. Katılımcılardan bir tanesi kendini üst ekonomik düzeyde olarak tanımlamış, bir katılımcı cevaplamak istememiş ve diğerleri orta seviyede olarak tanımlamışlardır. Katılımcıların tamamı bekardır. 17 Katılımcı ailesi ile birlikte yaşamakta, 1 katılımcı arkadaşları ile birlikte, 1 katılımcı üniversite yurdunda kalmakta ve diğer 8 katılımcı yalnız yaşadıklarını belirtmişlerdir.

1.4.2. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri kadın futbolcularla yüz yüze yapılan görüşmelerle yaklaşık iki ayda toplanmıştır. Görüşmelerde önceden hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve görüşmeler katılımcıların onay vermesi ile ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Verilerin toplanma süreci, diğer bir ifade ile görüşmeler için öncelikli olarak futbol kulüpleri araştırılmıştır.

İlk görüşmeler kulüp başkanları ya da yöneticileri ile olmuştur. Bu görüşmelerin amacı, kulüp başkanları için; araştırmacı, araştırma konusu ve görüşme sürecine ilişkin bilgi edinme isteğinden kaynaklanmıştır. Diğer taraftan bu görüşmeler araştırmacı için de katılımcıların bulunduğu ortamı gözlemleme, kadın futbolcularla tanışma ve yöneticilerin katılımcı önerileri açısından oldukça verimli bir süreç olmuştur.

Türkiye'deki kadın futbolcuları bulmak için, ilk aşamada Türkiye Futbol Federasyonu ile iletişime geçilmiştir. TFF dış ilişkiler yetkilisi Alaattin Aykaç, Türkiye'de 1., 2. ve 3. Liglere ait birçok futbol takımının var olduğunu ve bu takımlara ait iletişim bilgilerine TFF'nin sitesi aracılığı ile ulaşılacağını, çalışmak istediğim takımlarda aktif olarak futbol oynayan oyuncuların başkanları ile iletişime geçmem gerektiği belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığında, TFF'nin sitesi incelenmiş ve 1., 2. ve 3. liglere ait futbol takımları tespit edilmiştir. Araştırmacının İstanbul'da ikamet etmesi ve aynı ilde çalışıyor olması nedeniyle, kolay erişim kriteri göz önünde bulundurularak, İstanbul'da faaliyet

gösteren takımlar belirlenmiş ve 1., 2. ve 3. Ligler bağlamında İstanbul'da faaliyet gösteren takımlar araştırmacıya kolay erişilir olma durumlarına göre seçilmiştir. Keza, gerçekleştirilecek görüşmeler uzun bir süre alacağından ve bir takıma ait birden fazla oyuncu ile görüşme programı ayarlanması gerektiğinden ötürü, İstanbul'da faaliyet gösteren takımlara odaklanılmıştır. Veri toplama sürecinde iletişim kurma ve görüşme kronolojisi 3. Lig, 2. Lig, 1. Lig şeklinde ilerlemiştir. Bu kronolojinin tercih edilmesindeki gerekçe, 3. ligden başlayarak 1. lige doğru, ligler arasında en az deneyimli oyunculardan, daha deneyimli oyunculara doğru bir geçişin var olacağı düşüncesidir ve 3. lige ait oyuncular ile yürütülen derinlemesine görüşmeler bittiğinde, bu düşüncenin geçerli olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma görüşmelerine bu bağlamda, 3. lig takım oyuncuları ile başlanmıştır. TFF'nin sitesinde var olan bilgiler ışığında, öncelikle 3. lige ait kulüp takımları incelendiğinde, bu lige ait Türkiye'de faaliyet gösteren 13 takımın var olduğu ve bunlar içinde 4 takımın İstanbul'da olduğu görülmüştür. Bu takımlar 1453 Maltepe Gençlik Spor, Dudullu Spor, Çamlıca Gençlik ve Spor, Sarıyer Belediyesi'dir.

Bu takımlar içinde, veri toplamak amacı ile yapılacak görüşmelerin uzunluğu ve tekrar etme durumu göz önünde bulundurularak, veri toplamaya konumu gereği araştırmacıya yakın olan 1453 Maltepe Gençlik Spor ile başlanmaya karar verilmiş, takımın telefon numarası siteden bulunmuş ve takımın kurucusu ve başkanı Cevdet Pirgaip ile telefonda görüşülmüştür.

Araştırmacı kulüp başkanına kendisini tanıtmış ve tezin konusunu anlatmıştır. Konunun Türkiye'deki önemi ve takım oyuncularının araştırmaya katılması durumunda elde edilecek bilgilerin Türkiye'deki kadın oyuncuların anlaşılması amacıyla yapılacak gelecek çalışmalara ışık tutacağı belirtilmiştir. Takımın başkanı Cevdet Pirgaip bu konuda son derece işbirlikçi bir tutum göstermiş ve araştırmacıyı takımlarının ofisine davet etmiştir. Yapılan birebir görüşmede, yapılacak çalışmanın bir yüksek lisans tezi olduğuna ait yazılı evraklar kendisi ile paylaşılmıştır. Araştırmadaki katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu bilgisi kulüpteki oyunculara anlatılmıştır. Bu noktada, kulübün başkanından, çalışmaya maksimum fayda sağlayabileceğini düşündüğü oyuncuların isimleri

ve iletişim bilgileri istenmiştir. Kendisinin iletişim bilgilerini paylaştığı oyuncular ile sırayla iletişime geçilmiş ve görüşme tarihleri belirlenmiştir. Bu takımın oyuncuları ile yapılan mülakatlar kulübün ofisinde yürütülmüştür. Görüşme tarihleri geldikçe tanışılan oyuncuların da tavsiyeleri (kartopu tekniği) doğrultusunda bir sonraki tarihte görüşülecek oyuncular tespit edilmiştir. Bu takımın oyuncuları çalışmaya katılmak için yüksek derecede gönüllülük ve istek göstermiştir. Bu sebeple görüşmeler sorunsuz ve akıcı bir şekilde ilerlemiş ve 3. Lig için yeterli çoğunluk sağlanmış ve anlamlı veriler elde edilmiştir. Ayrıca, bu takımdaki oyuncular arasında daha önce 2. lige ait kulüplerde, milli takımda oynayan, futbol geçmişi okula dayanan, uzun süredir futbol oynayan, bir sonraki sezonda 1. Lige ait takımlarda oynamaları için teklif alan oyuncuların var olduğu tespit edildiğinden, 3. lige ait sadece bir takımın oyuncuları ile görüşülmüş gibi düşünülmemiştir. Bu sebeple, 3. lige ait başka bir takım ile görüşülmeye ihtiyaç duyulmadan bu lige ait anlamlı yorumlamalar yapılmıştır. 2. Lige ait katılımcı seçiminde de kartopu tekniği uygulanmıştır. Araştırmacı, 3. lig oyuncularının önerileri doğrultusunda 2. lig oyuncularına ulaşmıştır. Türkiye’de 2. ligde faaliyet gösteren toplam 7 takım bulunmaktadır ve bunlardan 2 takım İstanbul’da bulunmaktadır. Bunlar; Fatih Vatan Spor ve Akdeniz Nur Çelik takımlarıdır. Bu takımlardan Akdeniz Nur Çelik Spor ve Fatih Vatan Spor ‘un başkanları ve oyuncuları ile aynı sistem ile iletişime geçilmiştir. Bu iki takımın antrenörü kadındır. Bu iki antrenörün uzun bir futbol geçmişi vardır. Lig takımlarında ve hatta Türk Milli Takımı’nda futbol oynamışlardır. Akdeniz Nur Çelik’in başkanı ve oyuncuları araştırmaya oldukça katılımcı ve işbirlikçi yaklaşmıştır. Yürütülen mülakatlara içten ve samimi cevaplar vermişlerdir ve mülakat tarih ve saatlerine sadık kalmıştır. Ancak, Fatih Vatan Spor ‘un kadın antrenörü ve oyuncuları çalışmaya ilk etapta önyargılı yaklaşmışlar ve gerçekleştirilen mülakatlar boyunca kendi vermiş oldukları beyanatlardan daha sonra rahatsız olup, kadın futbolunu olumsuz etkileyeceğini ve hatta baltalayacağını düşünerek bu cevapların kullanılmamasını ve silinmesini istemişlerdir. Kulübün başkanı ve görüşülen oyuncular ile yeni bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda, araştırmanın gönüllülük esasına dayalı olarak yürütüldüğü, mülakata katılan her oyuncudan mülakat öncesi imzalı onay formu

alındığı, araştırmaya katılan katılımcıların kimliklerinin, cevaplarının afişe edilmeyeceği, yüksek lisans çalışmasında isimlerinin geçmeyeceği kendilerine hatırlatılmıştır. Ancak, her şeye rağmen bu yüksek lisans çalışmasına katılım sağlamak istememeleri durumunda, verdikleri cevapların ve alınan ses kayıtlarının kendilerinin huzurunda silinebileceği kendilerine anlatılmıştır. Bu takımın antrenörü ve oyuncularını karar vermek için bir süre düşünmek istediklerini belirtmiştir. Aradan bir hafta geçtikten sonra takımın antrenörü, isimlerinin ve mülakattaki sorulara verdikleri cevapların medyada kullanılmayacağını yazılı bir ve imzalı bir belge eşliğinde kendilerine sunmam halinde, bu yüksek lisans tezine katılım sağlamaktan memnuniyet duyacaklarını tarafıma iletmışlerdir ve bu noktadan sonra yürütülen mülakatlarda oldukça işbirlikçi ve samimi cevaplar vermişlerdir.

İkinci lig oyuncularını ile yürütülen görüşmeler süresince, bu takımlardaki oyuncular araştırmacıyı 1. ligde oynayan arkadaşlarına yönlendirmiştir. Türkiye Kadın Futbolu 1. liginde 10 takım bulunmaktadır ve bunlardan 3'ü İstanbul'dadır. Bunlar; Beşiktaş, Ataşehir Belediye Spor, Kireç Burnu'dur.

Araştırmacı, bu takımlardan Beşiktaş Spor, Ataşehir Belediye Spor ve Kireç Burnu takımlarında oynayan oyunculara yönlendirildiğinden, bu üç takımın antrenörleri ve başkanları ile iletişime geçilmiştir. Ataşehir Belediye Spor 'un başkanı çalışmaya katılmalarının çok zor olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı belli aralıklarla kendisi ile iletişim kurmaya çalışmış ancak kulübün başkanından cevap alınamamıştır veya görüşme ileri tarihlere ötelenmiştir. Belirtilen tarihte kendileri ile iletişime geçildiğinde yine cevap alınamamıştır ya da oyuncuların kampta ya da maç için seyahatte oldukları belirtilmiştir. Tüm bu erişim sorunlarından ötürü yalnızca bir oyuncu ile görüşme gerçekleştirilebilmiştir. Beşiktaş Spor 'un başkanı ile görüşme sağlanmış ve kendisi bu araştırmaya katkı sağlamak istediklerini belirtmiş, araştırmacı ile oyuncular arasında bir tanışma toplantısı düzenlemiştir. Bu takımın oyuncularını ile mülakat tarihleri kararlaştırılmıştır. Ancak planlanan görüşmelerin yüzde sekseni oyuncuların yoğun temposundan ötürü ertelenmiş ya da iptal edilmiştir. Birinci ligdeki takımlarda oynayan oyuncular, birinci ligden ikinci lige düşme riski ve birinci

ligde şampiyonluk elde etme baslısı altında olduklarını, bu sebeple antrenman ajandalarının sürekli dolu olduğu ve ani olarak değişiklik gösterdiğini, ekstra antrenmanlara çağırıldıklarını veya antrenmanlarının daha uzun ve yorucu hale geldiğini, yoğun maç ve antrenman tempolarından ötürü sakatlık yaşadıklarını ve geriye kalan sınırlı zamanlarında fizik tedaviye gittiklerini, dinlenmeye bile vakit bulamadıklarını belirtmişlerdir. Bu sebeple birinci lige ait seçilen Kireç burnu, Ataşehir, Beşiktaş takımlarından 2. ve 3. lig takımlarına kıyasla daha az katılımcıya ulaşılabilmiştir. Maç ve antrenman temposu 1. ligden 3. lige doğru giderek azalan bir yoğunluk gösterdiğinden ve 1. lig takımları daha yüksek bir baskı altında olduklarından, araştırmaya katılım konusunda işbirlikçi olma eğilimi göstermiş olsa da pratikte bunu gerçekleştirme imkânı bulamamıştır. Araştırmacı, bu 3 takımdan daha fazla oyuncuya ulaşmak için 2. ve 3. lig oyuncularını için harcanan çabadan daha fazlasını göstermiştir ve daha uzun bir süre bu takımların antrenörleri ve başkanları ile telefon, e-posta trafiği yaşamıştır. Ancak 2 aylık bir süre boyunca verilen çabaların sonunda ulaşılan oyuncular ile çalışmayı yürütebilmiştir. Daha fazla oyuncu ile görüşme yapmak üzere anlaşılmıştır. Ancak oyuncular, antrenmanlarını, sakatlıklarını veya kamplarını gerekçe göstererek araştırmaya katılamayacaklarını söylemiş veya haber vermeksizin mülakat günü kararlaştırılan görüşme yerine gelmemişlerdir. Mülakatlara katılan oyuncuların futbol kariyerlerinde geçirdikleri süre ile mülakatta geçirdikleri süre paralellik göstermektedir. Diğer bir deyişle, 1. Ligde oynayan oyuncular ile yapılan görüşmeler 2. Ve 3. Liglerde oynayan oyuncularla yapılan mülakatların süresine kıyasla daha uzun sürmüştür. Görüşme yerleri, araştırmadaki tüm katılımcıların ulaşılabilirliği göz önünde bulundurularak seçilmiştir ve oyuncuların konforu ve güven duygusu gözetilerek takımların kulüplerinde gerçekleşecek şekilde programlanmıştır.

Özetle, araştırma katılımcıları ve onların bağlı oldukları kulüp başkan ve antrenörleri araştırmaya katılımda genellikle istekli, yardımsever ve açık bir katılım göstermiştir. Katılımcıların seçiminde her kulüpte öncelikli olarak yöneticinin tavsiye ettiği, deneyimli, bilgili ve bilgisini paylaşabileceği düşünülen futbolcularla başlanmış ve devamında futbolcuların önerileri ile diğer katılımcılar seçilmiş ve gönüllülük esasına dayalı olarak görüşülmüştür. Görüşmelerde

karşılaşılan en büyük güçlük, görüşme zamanlarının belirlenmesi olmuştur. Katılımcıların futbolcu olması ve yoğun antrenmanlarının olması birinci engeli oluşturmaktadır. Bunun dışında bazı futbolcular okula gitmekte, bazıları da bir işte çalışmaktadır. Ayrıca bazı hafta sonları da maçlara çıkmaktadırlar. Futbolcuların, antrenmandan, maçlardan, okuldan ya da işten fırsat buldukları zamanı yakalamak ve görüşmeleri gerçekleştirmek oldukça zorlayıcı olmuştur. Bu nedenlerden dolayı beş kulüp ve 27 futbolcu ile yapılan görüşmeler yaklaşık iki ayda tamamlanmıştır.

Araştırma kapsamında bir takım ile daha görüşülmüştür ancak bu takımdaki oyunculardan biri, kendisine sorulmadığı halde hem kendi hem de takımdaki diğer oyuncuların eşcinsel yönelimi ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur ve eşcinsel futbolcuların toplum ve futbol camiası tarafından eşcinsel olarak damgalanmasını eleştirmiştir. Nitel çalışmalarda odaklanılan öznelere açıklamaları yardımıyla bu tarz keşiflerin gerçekleşmesi oldukça mümkündür ve bu beyanat araştırmacıya çalışma ile ilgili farklı bakış açıları kazandırmıştır. Ancak, bu takımın başkanı ve sözü edilen oyuncu daha sonra benimle yeni bir görüşme yapmayı talep etmiştir. Bu görüşmede, ilgili oyuncunun genel olarak korkusuz ve cesur bir kimlik olduğunu ancak bu tarz açıklamalardan ötürü geçmişte birtakım takımların kapatıldığını, bu çalışmaya kadın futbolcuları baltalamak için değil, onları desteklemek amacıyla katılmak istediklerini ancak bu olaydan sonra olayın kendileri açısından istedikleri hedeften çıktığını belirtmişlerdir. Akademik çalışmalarda gönüllülük ilkesi esas olduğundan, takım olarak bu yüksek lisans çalışmasında isimlerinin geçmemesine yönelik istekleri anlayışla karşılanmış, ilgili oyuncunun ses kaydı kendileri huzurunda silinmiştir ve bu takım çalışmadan çıkarılmıştır.

Görüşmeler genellikle sohbet havasında, samimi olarak gerçekleşmiştir. Bu işbirlikçi yaklaşımın gerçekleşmesi için araştırmacı büyük çaba harcamış ve kulüplerin antrenmanlarına katılmış, onlarla görüşme önceleri sohbet etmiştir. Her görüşme 100 dakika ile 180 dakika arasında gerçekleşmiştir. Özellikle yıllardır futbolun içinde olan katılımcılarla görüşmeler uzun sürmüştür. Görüşmeler, genellikle sohbet havasında gerçekleşmiş ve görüşme sürecinde katılımcıların resmi bir görüşme havasına girmemeleri için bazı güncel sohbetler

de görüşme sürecinde yaşanmıştır. Bu nedenle bazı görüşmeler planlanandan daha uzun sürmüştür.

1.4.3. Verilerin Analizi

Araştırma verileri, yapılan görüşmelerle elde edilmiştir. Yani veriler katılımcıların paylaştıkları bilgiler ve araştırmacının görüşmede detayların ortaya çıkarılması için verdiği çabalar sonucu elde edilmiştir.

Araştırmada kadın futbolcularla yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler sonucunda kadın futbolcuların toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin olarak elde edilen verilerin analizinde izlenen yol şu şekildedir: İlk olarak görüşme kayıtları yazılı metne dönüştürülmüştür. Ancak görüşme kayıtlarının deşifresinin yapılması için görüşmelerin tamamlanması beklenmemiştir. Çünkü daha önce de bahsedildiği gibi görüşmeler yaklaşık iki ay sürmüş ve bu süreçte kayıtların yazıya dökülmesine çalışılmıştır. Yazılı metin daha sonra birkaç defa okunduktan sonra, kavramsal çerçeveye ve sorularına göre (Kuş, 2007) verilerin sınıflandırılması için kategoriler belirlenmiştir. Kuş'un aktarımı, nitel analizde verilerin indirgenmesinin, azaltılmasının ya da sınıflandırılmasının gerekli olduğu belirtilmektedir (Catterall ve Maclaran, 1997; Creswell, 1994; Mile ve Huberman, 1984; Krueger, 1994; 1998; akt.: Kuş, 2007, s. 158). Corrine Glesne'nin belirttiği gibi veri toplama sırasında çok sayıda öykü toplanır. Bu öyküleri bir bütün olarak anlamlandırmak ve bu öyküler arasında bağlantı kurmak gerekir. Verilerin çoğu toplandığında dikkat artık analitik kodlama yapmaya yönlendirmelidir. Önceden bir tür kodlama şeması geliştirmiş olsanız da kategorileştirme ve sınıflama üzerine odaklanmak gerekmektedir. Kodlama, analiz edilen verilerin ne dediğini nasıl tanımladığınızla ilgilidir. Araştırmanın amacı ile ilgili toplanan verilerin (örneğin gözlem notları, görüşme dökümleri, notlar) kodlanması sınıflama-tanımlama ve tanımlama- sınıflama biçiminde ilerleyen bir süreçtir (Glesne, 2014, s.268).

Verilerin analizinde Nitel Veri Analiz Programı olan NVivo11 programından yararlanılmıştır. Deşifre edilen verilerle, endüksiyon yaklaşımıyla, her bir veri incelenerek kodlama yapılmıştır. Kodlama sürecinde bazen bir cümle bazen de sadece bir kelime belirleyici olmuştur. Ulaşılan kodlar daha sonra kategorilere

ayrılmış ve son olarak kategorilerin ilişkili olduğu gruplar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur.

Araştırma soruları literatür temelinde ve uzman görüşleri de alınarak hazırlandığından bu süreçte temalar kısmen belirliydi. Ancak nitel araştırma doğası, zengin ve derin bilgiye ulaşmaya olanak sağladığından belirli temalar altında ilerlemeyerek her veri içerik analizine tabi tutulmuş ve ortaya çıkan temalar son olarak araştırma literatürü ile karşılaştırılmıştır. Böylelikle 243 kod elde edilmiş ve daha sonra bunların bazıları benzer ifadeler olarak birleştirilmiş ve sonunda 5 tema, 16 alt tema ve 49 kategoriye ulaşılmıştır.

Temaların oluşturulmasında izlenen yol şu şekildedir: Öncelikli olarak, mülakat soruları Pierre Bourdieu' nün habitus, sosyal-kültürel sermaye ve alan olguları ekseninde, kadın futbolcuların bu olgular ile ilgili detaylı açıklamalar ve samimi paylaşımlarda bulunabilecekleri şekilde tasarlanmıştır. Sonrasında, elde edilen verilerin analizinde çıkan tabloya bakıldığında, katılımcıların futbola başlamadan önceki ve futbola başladıktan sonraki yaşamlarında onları etkileyen bir takım dönüm noktaları, rol modelleri, etki alanları, yaşamsal dönemleri ön plana çıkmıştır. Bu futbolcuların futbol kariyerleri ve kadın futbolcu olarak toplumsal cinsiyet algıları ile ilgili en yaygın ve baskın temalar "Çocukluk Dönemi", "Sosyal Çevre", "Futbola Yönelim", "Futbola ve futbolcu olmaya yönelik kabuller", "Toplumsal Cinsiyet" olarak belirlenmiştir. Temalar araştırma amacı ile paralel olarak, araştırma problemlerini cevaplayan niteliktedir ve bu temaların odaklanılan toplumsal cinsiyet ve kadın futbolcu olmak olguları ile ilgili zengin bilgi ve bulgulara ulaşılmasını mümkün hale getirdiği gözlemlenmektedir. Temaların özellikleri, öncelikli olarak Bourdieu' nün, habitus (çocukluk dönemi ve sosyal çevre), sermaye (sosyal çevre, futbola yönelim), alan (futbola ve futbolcu olmaya yönelik kabuller) ve katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının anlaşılmasını sağlamıştır.

Verilerin analizinde, literatür temelinde başlayan değerlendirme ile birlikte katılımcıların anlatılarındaki zenginlik ve farklılıkların ortaya çıkarılması, verilerden özenle seçilen tema ve örüntülerin tasarlanması ve sunulması ile gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan tema ve örüntülerin daha iyi anlaşılması ve

konuya kadın futbolcuların açısından bakılmasını sağlayabilmek için, onların anlatılarından alıntılar da sunulmuştur. Alıntıların sunumunda, kadın futbolcuların isimleri, araştırma etiği gereği, verilmemiş bunlar “Katılımcı 1(K.1)” şeklinde kodlanarak verilmiştir.

2. BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Cinsiyetçilik kavramı, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları tümüyle fiziksel ve biyolojik temellere yani cinsiyet (sex) kavramına dayandırmaktadır. Oysa günümüzde bu farklılıkların tümüyle cinsiyet olgusuna indirgenmesinin doğru olmadığı kabul edilen bir gerçekliktir. Bu çerçevede doğrultusunda cinsiyet (sex) ile toplumsal cinsiyet (gender) arasında bir ayrım yapılmaktadır. Cinsiyet, sadece biyolojik kimliğe işaret ederken; toplumsal cinsiyet toplumdan topluma, kültürden kültüre değişen psikolojik, sosyal ve kültürel farklılıklara işaret etmektedir (Zeybekoğlu, 2013, s.7).

Diğer bir tanıma göre, cinsiyet; biyolojik erkek kadın ayrımını anlatırken, toplumsal cinsiyet; erkeklik ile kadınlık arasında buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır (Oakley, 1972). Oakley'nin toplumsal cinsiyet kavramını kullanması, bireysel farklılıklar olsun (psikologlar tarafından incelenen) ya da toplumsal roller ya da kültürel sunumlar (sosyologlar ve antropologlar tarafından incelenmiştir) olsun, erkeklerle kadınlar arasındaki farklılıkları kapsamaktadır (Delphy, 1993).

Cinsiyet, cinsiyet rollerini anlamaya yönelik yapılan incelemeler, yukarıda da görüldüğü gibi, cinsiyetin tek bir kavram ile incelenemeyeceği, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının ayrı ayrı ele alınmasını gerektirmektedir. Kavramın anlaşılabilmesi için bu kavramların temel düzeyde tartışılması gerekmekte ve bunun için cinsiyetin kadınlık ve erkeklik anlamları ve toplumsal cinsiyet kuramları ilerleyen kısımda incelenmektedir.

2.1.1. Cinsiyetin Kadınlık ve Erkeklik Anlamları

Cinsiyete ait tanımlamaları yaparken, biyolojik farklılıkların davranış, düşünme, duygu vb. alanlarda da farklı olup olmadığına ilişkin kanıtlar ortaya koymak için günlük gözlemler ışık tutabilir. Oakley (1985) genel farklılıkları şu sözlerle

açıklamaktadır; Erkekler kadınlardan daha saldırgandır ve bağımsızdır; Dış ortamı kontrol etme ve değiştirme konusunda yetenekli olduklarından daha cesur, daha girişimci ve dışa dönüktürler. Kadınlar diğer insanlarla olan ilişkilerinde daha hassas ve algısaldır; Bu ilişkilere daha fazla bağımlıdırlar. Bunlar içe dönük, evcimen ve duygusal açıdan kararsızdırlar. Toplumsal yapının etkisini göz ardı etmeyen ama gene de baskın olan doğanın kendisi olduğunu savunan Paglia, kadının ve erkeğin doğallığının baskısı altında bulunduğunu ifade etmektedir. Genel olarak yazara göre doğanın bahsetmiş olduğu bu özellik, cinsiyetle alakalı tutumların şekillenmesinde etkin olarak önemli bir rol oynamaktadır (Ersoy, 2009). Ancak durumun bilimsel açıdan açıklanması için kanıtlara ihtiyaç vardır.

Kişilik ve davranıştaki cinsiyet farklılığının “doğuştan mı, yoksa öğrenildiğinden mi” bahsine yönelik tartışmalar muhtemelen uzun yıllar boyunca ve şiddetli bir şekilde sürecektir. Aslında, kültürün erkek ve kadın kişiliklerinin şekillendirilmesinde önemli rol oynadığı açıktır ve kültürlerarası kanıtların dışında bu daha açık bir biçimde gösterilmez. Öte yandan, biyolojinin, kapsamı olmasa da farkın yönünü gösterebileceği düşünülmektedir (Oakley, 1985, s. 49). Erkeklerle kız çocuklarının cinsiyet gelişimi arasındaki temel farklardan biri, erkek çocukların bedenlerini ve vücut bölümlerini keşfetmelerini ve bu bölümlere, özellikle de cinsel organlarına nasıl cevap verdiklerini içerir; bunlar, kız çocuklardan çok daha görünür ve erişilebilir durumdadır. Vücutlarını keşfetmek, sadece erkeklerin kendileri hakkındaki farkındalığını arttırmakla kalmaz, aynı zamanda kendilerini geliştiren bir benlik hissine önemli ölçüde katkıda bulunan zevki artırır. Gerçekten de yakınsak fiziksel, psikolojik ve bilişsel gelişme, bir çocuğun kendisi ve toplumsal cinsiyet kimliğini geliştirmeye katkıda bulunur. Bu gelişmelerle birlikte, çocuklar sadece zevk, gurur ve güven eşliğinde artan bir ustalık hissi yakalamakla kalmaz, aynı zamanda bu gelişmeler etrafında korkular ve çatışmalar yaşarlar. Bir çocuğun bu tür korkuları nasıl tepki altına aldığı konusunda önemli olan, özellikle annesi, babası ve diğer geçici görevlilerle olan erken nesne ilişkilerinde çevresel tepkinin doğasıdır (Worell, 2002).

Cinsiyet farklılıklarının kaynağını anlamaya yönelik yapılan çalışmalar, kavramın anlamı ve açıklanması açısından oldukça sorunlu ve karmaşık olduğunu göstermektedir. Bunun kaynağı, farklı çevreler, toplumlar, kültürler gibi faktörler olabilir.

Günümüzde insanların cinsiyetleri doğdukları an hatta doğmadan önce kız ya da erkek olarak bilinmektedir. Bu durum daha doğmadan hangi cinsiyet rolüne uygun davranmamız gerektiğine ilişkin maddi (giysiler, eşyalar...gibi) hazırlıklarla başlamakta ve norma uygun yaklaşımlarla devam etmektedir. Giddens (2012) bebeklerin cinsiyetlerini öğrenmelerinin bilinçsiz bir şekilde olduğunu ve çocukların kendilerini doğru bir biçimde erkek ya da kız olarak adlandırmadan önce, bir dizi sözle ifade edilmeyen işaretler aldıklarını belirtmektedir. Sistemik giyiniş, saç biçimi gibi farklılıklar bebeğe, öğrenme sürecinde görsel işaretler sağlar. İki yaş civarındaki çocukların, toplumsal cinsiyetin ne olduğuna ilişkin tam olmayan bir anlayışları olur. Kendilerinin erkek mi yoksa kız mı olduklarını bilirler; başkalarını da genellikle doğru bir biçimde sınıflandırabilirler. Bununla birlikte çocuklar, beş ya da altı yaşa gelene kadar, kişinin toplumsal cinsiyetinin değişmediğini, herkesin bir toplumsal cinsiyeti olduğunu ve kızlar ile erkekler arasındaki cinsiyet farklılıklarının anatomik temelli olduğunu bilmezler. Küçük çocukların gördüğü oyuncaklar, resimli kitaplar ve televizyon programları hep erkek ve dişi özellikleri arasındaki farklılıkları vurgulama eğilimindedir. Oyuncakçı dükkanları ve postayla sipariş katalog ürünlerini genellikle toplumsal cinsiyete göre sınıflandırılır. Hatta toplumsal cinsiyet bakımından yansız görünen kimi oyuncaklar bile pratikte böyle değildirler. Örneğin, oyuncak yavru kedi ve tavşanlar kızlara önerilirken, aslan ve kaplanların erkekler için daha uygun olduğu düşünülür (Giddens, 2012). Worell (2002, s.534) bu biçimlendirici ilişki içinde, erkeklerle kızlar arasında büyük farklılıklar olduğunu ve bunun doğumdan çok daha önce anne karnında başladığını savunmaktadır. Doğum öncesi, gebelik sırasında ve doğumdan sonra, bir anne, bireysel, çevresel ve kültürel olarak çocuğuyla ilgili tanımladığı fantezi ve beklentilere sahiptir ve bu genellikle erkek çocuklarda kızlardan çok farklı olarak gerçekleşir. Bu düşünce temelinde, bir anne, doğumundan itibaren, çocuğunun nasıl olmasını beklediğini ve onun nasıl

olmasını umduğunu anlatan sayısız mesajı bir oğlana iletir. O zaman çocuk, zihinsel onay geliştirir ve annesine ya da annesine en yakın, annesi yerine, kim olduğunu belirterek onu etkiler. Bununla birlikte, son yirmi yılda yazılanlar, babanın da hem erkekler hem de kızlar için optimal gelişim ile olan erken ilişkisinin önemini belirtmektedir (Worell, 2002).

Tüm bu açıklamalar, yaşamın başından itibaren maruz kalınan temel eşitsizliklerin, bedenler arasındaki cinsiyet farkına dayandırıldığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet, fiziksel bedenlerin toplumsal bedenlere dönüşmesinde en önemli etkenlerden biridir (İnceoğlu ve Kar, 2010, s.136).

Toplumsal cinsiyetin bireyde şekillenmesinde çevre önemli bir yere sahiptir ve hiç şüphesiz aile bu çevrenin en temel ve önemli alanını oluşturmaktadır.

2.1.2. Toplumsal Cinsiyet

1970'ler ve 1980'ler boyunca feminist sözlükte baskın olan terim; toplumsal cinsiyettir (Butler, 2004; Caudwell, 2011) ve bu dönem feminizmin ikinci dalgasına karşılık gelmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, şimdi kullandığımız şekliyle 1970'lerin başında ortak bir sözcük haline geldi. Biyolojik cinsiyet farklılıkları ile davranış ve yeterliklerin bilinçlendirilmesi için kullanılan yöntemlerden biri olan "erkeksi" veya "kadınsı" olarak atanan bir sınır çizmek için analitik bir kategori olarak kullanılmıştır. Bir cinsiyet / toplumsal cinsiyet ayrımcılığını onaylama amacı, biyolojik farkın fiili fiziksel veya zihinsel etkilerinin ataerkil bir güç sistemini korumak için abartıldığını ve kadınlar arasında doğal olarak 'evcil' roller için daha uygun oldukları bilincini yaratmak için abartıldığı iddia edilmektedir. Endüstri sonrası bir toplumda mevcut olan fizyolojik cinsiyet farklılıkları tartışmasız olarak daha da önemsiz hale gelmiş ve doğum nedeniyle kadınlara uygulanan engel, etkili uygulamalar ve acı giderme yöntemleri ile önemli ölçüde azalmıştır ve dahası doğum kadınların yaşamında kısa bir dönemi kapsamaktadır (Pilcher, 2004, s.57). Cinsiyetin kadınlık erkeklik anlamları biyolojik temellidir ancak toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik anlamı dışında sosyal alanda birtakım rol beklentilerinin yüklenmesi ile karmaşık hale gelmektedir.

Ann Oakley'in cinsiyet kabullerine ışık tutan çalışması, Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum (1972) cinsiyet algılarının daha iyi anlaşılması için bir rehber niteliğindedir. O, batı kültürlerinin cinsiyet farklılıklarını abartma eğiliminde en çok görünen taraf olduğunu ve mevcut toplumsal cinsiyet rollerinin "toplumsal etkinliği" nin kadınların ev hanımı ve anne rolünde merkezlendiğini savunmaktadır. Ayrıca, bu rollere karşı tepkilerin mutlulukları azaltacağı inancı belirsiz bir şekilde var olduğunu ve bu tür bir görüşün paha biçilmez bir geçmişe sahip ve uzun zaman önce atılmış olduğunu vurgulamaktadır (Oakley, 1985).

Toplumsal cinsiyet kavramı, kız ya da oğlan bebekler olarak dünyaya gelen insan teklerinin bu dünyada başlarına gelen pek çok şey sonucu kadınlar ve erkeklere dönüştüklerine işaret eder. Bu süreç basitçe "sosyalleşme" olarak adlandırılmaz, tersine kişinin çeşitli biçimlerde müdahil olduğu karmaşık ilişkileri içerir ve bir yandan kişisel düzeyde kadınlık ve erkekliğe, diğer yandan toplumsal düzeyde bir cinsiyet rejimine işaret eder. Bu kavram, cinsiyetin kişisel özelliklerin ötesinde, toplumsal yapılarla ve ilişkilerle bağlantılı bir öznel boyutu olduğu düşüncesini de içerir (Bora ve Üstün, 2005). Toplumsal cinsiyet normları aile, dini kurumlar, medya gibi toplumsal kurumlar tarafından üretilmekte ve genellikle de politikalar aracılığı ile de kurumsallaşmaktadır (Akın, 2007). Toplumsal cinsiyet bir kültür meselesidir, erkek ve kadınların "eril" ve "dişil" olarak sosyal sınıflandırılmasına işaret eder. İnsanların erkek ya da kadın olduğu, çoğunlukla biyolojik göstergelere göre anlaşılabilir. İnsanların eril veya dişil olduğu ise aynı şekilde anlaşılabilir; ölçütler kültürel, yere ve zamana göre değişiklik gösterir. Cinsiyetin değişmezliğini kabul etmek zorunludur ama toplumsal cinsiyetin değişkenliği de kabul edilmelidir (Bhasin, 2003).

Toplumsal cinsiyet ilişkileri dinamik ve bireye, duruma ve zamana göre değişir (Gill, 2002, s. 1099). Toplumsal cinsiyet kavramıyla, kişilerin biyolojik kimlikleri ile toplumsallaşma süreçlerinde kurulan cinsel kimlikleri birbirinden ayrılmaya çalışılır. Böylelikle bireylerin kişilik özellikleri ve davranış kalıpları ile bedenleri ayrı ayrı ele alınmaya başlanmıştır (Nicholson, 1994).

Biyoloji kaderdir. Ancak, kadının cinsel özgürlüğünün, evrenselliğini savunan hümanizme karşı geldiğini iddia ettiğimizde, evrimsellik konusundaki "biçimsel" kavramlarımızı hala benimseyen ataerkil, heteroseksüel aile gibi sosyal biçimlerin düşünülmesini gerektirir. Görünüşe göre, insan, başka bir düzlemde insana ulaşabilmek için garip, hatta canavarca olmalıdır çünkü toplumsal organizasyon sonucu, doğal veya gereksiz bir şekilde cinsel farklılıklar sürekli olarak müzakere edilmektedir (Butler, 2004, s.61). Daha açık bir ifade ile toplumsal cinsiyet kültürel olarak oluşturulmaktadır.

Toplumsal cinsiyete ilişkin bireysel açıklamalar, toplumsal cinsiyet farklılıklarının bireye özgü güdüler, kişilik özellikleri, eğilimler ve kişinin diğer özelliklerinden kaynaklandığı görüşüne dayanmakta ve bu doğrultuda kadınlar ve erkeklerin aynı koşullar altında farklı davranışlar sergilediklerini; çünkü kadınların ve erkeklerin gereksinimlerinin, isteklerinin ve kişilik özelliklerinin oldukça farklı olduğunu savunmaktadır (Andaç, 2004). Toplumsal cinsiyet, eleştirel sosyal bilimler ve beşerî bilimler içinde önemli bir kavram olarak, karmaşık bir terimdir. Feministler ve feminist yanlıları tarafından en derin anlayışa sahip olma eğilimindedir. Toplumsal cinsiyet, sıklıkla kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklılıkları gösterir (örneğin, doldurduğumuz birçok form, 'kadın' veya 'erkek' olmak üzere 'cinsiyet' istemektedir). Batı dünyasında gelişen çeşitli feminizm branşları için cinsiyetin derin politik anlamları vardır. Muhtemelen bunun en önemli örneği liberal bir eşitlik politikasında cinsiyet ayrımı üzerine vurgu yapmaktadır. Geçtiğimiz 120 yıl boyunca, ABD ve Batı Avrupa'daki liberal feministler bu toplumların özelliklerine, reformist siyasi bir gündemle başarılı bir şekilde meydan okumuş ve değiştirmişlerdir (Caudwell, 2011).

Tüm alanlarda olduğu gibi, spor alanında da herkes için sporu geliştirmek ve her türlü cinsiyet ilişkisini ve çeşitliliğini içeren bir spor dünyasını şekillendirmek için toplumsal cinsiyet ilişkileri daha fazla mücadele gerekmektedir.

2.1.2.1. Feminizm

Feminizm, bir teori olduğu gibi, aynı zamanda eşit haklara erişim ve kadınların karar verme özgürlüğüne ulaşabilmesi amacıyla politik bir hareket olmuştur. Feminist hareketin amacı, kadınlara uygulanan cinsiyete dayalı baskının sona

ermesi ve toplumsal cinsiyet tutumlarının aynı değerde olması için toplumsal değişimin gerçekleştirilmesidir (Hooks, 2002). Bir kişinin bir kadın olarak kimliği, kendisini bir feminist ya da daha geleneksel bir kadın türü olarak görüp görmediğine bağlı olarak kökten farklı olabilir. Böylece, cinsiyete dayalı kimliklerin bir perspektifini benimserken, çoklu kimliklerin birinin cinsiyeti tarafından biçimlendirildiğini ve sosyal kimliklerin birbiriyle kesişip, birbiriyle örtüşebileceğini kabul eder (Deaux, 2002, s. 1060). Cinsiyet bir fark yaratır; herkesin yaptığı her şeyde insan çeşitliliği karakterize edilir. Judith ve Pam Remer tarafından açıklanan feminist uygulama, toplumsal cinsiyet eğitimi içeren, ihmal edilmiş kadın deneyimlerini vurgular (ör. Cinsel taciz) ve daha fazla soyut olmayan, güçlendirici, süreç odaklı bir yaklaşım benimseyerek, kişisel değişimden sosyal değişime vurgu yapar (Gill, 2002).

Feminizm, başlangıcından itibaren belirli dönemlerden geçerek, her dönem farklı hareketlere tanıklık etmiştir. Marta Rampton (2008) feminist hareketi dört dönem olarak incelemiş ve her dönem etkilerini açıklamıştır (Rampton, 2008).

Toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümünde veya cinsiyet ilişkileri üzerinde feminist hareketlerin önemli etkisi olmuştur. Feminizm, kadın haklarının tanınması ve bu hakların korunması amacıyla eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını ifade eden bir kavram olup aynı zamanda bir kadın hareketidir. (Caudwell, 2011).

2.1.3. Spor ve Toplumsal Cinsiyet

Spor, cinsiyet ilişkilerinin doğrulandığı ve itiraz edildiği tek bir alandır. Diğer pek çok kamusal ortamda olduğu gibi, spor tarihsel olarak erkeklikle ilişkilendirilmiştir. Çok yakın zamana kadar, spor uygulamaları, zevk ve imtiyazlarının çoğu yalnızca erkek olarak tanımlanmıştır (Kimmel 1990, Crosset 1990; Wachs, 2003, s.177). Sporun geçmişteki yapısı açık bir şekilde erkeksi idi ve bu alanda başından beri kadınlar diğer cins olarak görülüyordu. Onlar geç kalmış kişiler olarak geri kalmışlardı ve eğer baştan beri izin verilmiş olsaydı, uygun spor ve egzersizlere katılabilirlerdi. Uzun yıllardır bazı spor türlerinin kadınlar için uygun olduğunu ancak diğerlerinin uygun olmadığı ve benzer şekilde bunun erkekler için de geçerli olduğuna inanılıyordu. Örneğin, erkeklerin

Amerikan futbolu oynadıkları ve kadınların jimnastik ve dansa karşı istekli oldukları her zaman kabul görmüştür. On dokuzuncu yüzyılda kutuplaşma teorisine dayanan bu varsayım sadece günlük inanç ve uygulamalarda değil aynı zamanda bilimsel bilgi ile de teyit edilmiş gibi görünmektedir. Örneğin, 1953 yılında ünlü felsefeci Buytendijk'in kadın futbolu ile ilgili yorumu dikkate değerdir (Pfister, 2010); "Futbolu bir oyun olarak görüyorsak, erkeklerin geleneksel oyun görüşünden anladığımız ve kısmen fiziksel anayasamız (hormonsal uyarılmalar yoluyla) üretilen bir erkeklik gösterisi olduğudur. Hiç kimse kadınların futbol oynamasını sağlamada başarılı olmamıştır".

Diğer bir görüş ise sporun erken tarihlerinde, kadınların spora katılamayacak kadar narin oldukları, kadınların erkek sporu yaparak cinsiyetlerine zarar verecekleri, bu durumda hoş karşılanmayacağı düşünceleri hâkim olmuştur. Fiziksel güç ve kadınsılık birbiri ile uyumsuz olarak algılanarak kadınların spora katılımlarının "heteroseksüel başarısızlık" olarak düşünülmektedir (Hall, 1988; Thenmen, 2014). Toplumsal cinsiyet düzleminde, kadının spor deneyimini meşrulaştıran ideolojik süreç, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farkla ve bu farkın yarattığı erkek üstünlüğü düşüncesi ile başlamaktadır. Cinsiyetler arası biyolojik farklılıkla kadın, erkek üstünlüğü karşısında öteki olarak tanımlanıp, toplumsal olarak ikincil konuma itilmektedir. Kadının spordaki ikincil konumu, biyolojik farklılığı besleyen sportif etkinliğin algılanma ve değerlendirilme biçimi ile yakından ilişkilidir. Sportif etkinlik, yüksek düzeyde performans, üstün fiziksel özellikler, yetenek, başarı, hırs ve rekorlarla tanımlandıkça ve spor pratiği bu tanımların dışında kalanlara kısıtlamalar getirdikçe, biyolojik farklılıklar normalleştirilerek toplumsal olarak kadını ikincilleşmeye götürmektedir. Burada belirleyici olan, erkek bedeni karşısında ötekileştirilen kadın bedenine cinsellik yoluyla vurgu yapılması ve kadın sporunun cinsellik içeren, cinselliği çağrıştıran bir alana dönüşmesidir (Koca ve Bulgu, 2005). Kadın ve erkeklerin spordaki cinsiyet ilişkilerini anlamak, her iki cinsin de katıldığı ve gücün ön planda olmadığı alanlara odaklanmak daha durumu daha görünür kılabilir. Wachs (2003)' in, çalışması bu konuda önemli araştırmalardan biridir. Wachs,

“recreational” yetişkin karma “softball” liginin, erkeklerin ve kadınların görünüşte aynı işlevi yerine getirdiği ortamlar olarak tanımlar (Wachs, 2003).

Sporu erkeğin atletik yapısı ile bütünleştirerek erkeğe özgü bir etkinlik olarak görme, erkeği toplumda egemen olarak kabul eden ataerkil anlayışın bir ürünüdür ve toplumda egemen olan bu anlayışın kadına ve erkeğe biçtiği toplumsal cinsiyet rolleri ile kadın ve erkeğin spora katılımları ve spor deneyimleri arasında yakın bir ilişki vardır (Kağıtçıbaşı, 1982).

Theberge (1993; akt: Koca ve Bulgu, 2005)’e göre, spor deneyiminde bedenin ve fiziksel performansın üst düzeyde önemli olması, spor ortamını toplumsal cinsiyet ideolojilerinin yapılanması ve doğrulanması için güçlü bir ortam haline getirmektedir. Özellikle yarışma sporları, erkeklik ve kadınlıkla ilgili çok kuvvetli mesajlar taşımakta ve spor, geleneksel olarak erkeksi cinsiyet rolü özellikleri gerektiren bir erkek etkinliği olarak görülüp, üstün sportif performans erkeklikle eşdeğer kabul edilmektedir (Koca ve Bulgu, 2005). Spor sosyal bir olgu olmanın dışında ekonomik ve kültürel gelişimlerle de yakından ilgilidir. Sosyalliği, kültürü, ekonomisi ve heyecanı yüz binleri statlara milyonları, hatta milyarlarca insanı radyo ve televizyon başına toplamayı başarabilen futbol, tüm dünya toplumlarının ilgi odağını oluşturarak seyirci potansiyelinin, katılımının ve yönelmenin en yüksek olduğu spor dalı haline gelmiştir (Orta, 2000, s.221).

2.2. BOURDIEU SOSYOLOJİSİNDE KAVRAMLAR

Toplumdaki hiyerarşik yapılanmalar ve egemenlik ilişkileri gündelik yaşamda alışkanlık, beğeni ve yatkınlıklardan kaynaklanan eyleme ve diğerlerini yargılama ediminin sonucunda oluşur. “Habitus” “sosyal ve kültürel sermaye”, ve “alan” kavramları hem sosyal yapının eyleyiciler üzerindeki etkisini tescil eden, hem de bireyin eyleyken kendi inisiyatifini kullandığının göstergeleri olarak kabul görür. Toplumsal konumlar belirli aktiviteler, belirli tercihler, belirli mülkiyet edimleriyle kurulan pratikler olarak Bourdieu için oldukça kritik bir konum işgal etmektedir. Bourdieu (1994)’ nün “Distinction” adlı eserinde gösterdiği üzere yemek, spor, müzik ya da siyaset konusundaki yönelim ve tercihler doğrudan toplumsal yaşam içinde işgal edilen konumlarla ilişkilidir. Sosyal grupların

toplumsal düzen içindeki dağılımı konum alışlarla ilgiliyken; konum alışların doğası farklı ekonomik, kültürel vb. sermayelerin türü, dağılımı, sahiplik durumları ve oranlarıyla bağlantılıdır. Daha geniş bir anlamda, Pierre Bourdieu' nün kavramsal evreninde, toplumsal konumların alanının habitus- pratik-alan üçlüsü üzerinden bir konum-alışlar alanına yeniden tercüme edildiği söylenebilir. Bourdieu' nün işaret ettiği üzere, toplumsal dünyada “her konum alışa tekabül eden ayrı bir habitus vardır” (Bourdieu, 1998, s. 6).

2.2.1. Habitus

Habitus biyoloji'de, organizmanın tepkilerini, davranış ve mimiklerini, hatta nefes alış-veriş biçimini belirten bir terimdir. Sosyolojik anlamıyla habitus, “bireylerin toplumsal etkinliklerini yönlendiren içsel eğilimlerin tümünü” ifade eder. Spor faaliyetleri de dahil olmak üzere, bütün kültürel pratiklerimiz, sahip olduğumuz “habitus” un görüntüleridir (Kaplan & Akkaya, 2013, s.145). Habitus, Aristoteles'in eserlerinden kaynaklandığı düşünülen bir terim olmasına rağmen, çoğunlukla Bourdieu (1977; akt: Scott ve Marshall, 2009, s.299)'nün sosyolojide modern kullanımı ile ilişkilidir. Habitus hem pratikleri hem de algıların üretimiyle, yaşam tarzlarıyla ilişkilidir. Yaşam tarzlarına ve sosyal zevklere ilişkin yapılan ayrımlar habitus üzerinden gerçekleşir. En temelde, yapısal belirleyicilerin soyut mantığı ile bireysel yaratıcılığın parçalı-mikro öznelliği arasında bir orta yol arayan Bourdieu, habitus kavramını failleri içerden yöneten yapısal bir mekanizma olarak tanımlar. Habitusun pratik mantığının kaynağına ve “oyun duygusu” na karşılık geldiğini, faillerin eylemlerini organize eden bir ilke olarak işlediğini iddia eder; habitus en temelde, dışsal toplumsal yapıların içselleştirilmesiyle ortaya çıkar. Herhangi bir çevre veya toplumsal formasyon içindeki varlık koşulları pratiği biçimlendiren habitusu üretir. Pratikler habitus tarafından biçimlendirildiği gibi nesnel yapıları da yeniden üretirler. Habitus kavramı, pek çok yorumcuya göre alışkanlık kavramı ile bağlantılı görünse de kavram, Bourdieu sosyolojisinde edinilmiş olan, bedende cisimleşen bir şeydir. Böylece habitus özel bir düşünce tarzına ait bireysel ve kolektif bir tarihe bağlıdır. Habitus, geçmiş tecrübelerle dayalı strateji üretici bir ilkedir ve kişinin gerçekleştireceği eyleme mizaç ve eğilim kazandırır (Palabıyık, 2011).

Habitus, bireyin algılama, yargılama ve hareket etme yoluyla kazanılmış durumlardan oluşan bir sistemi ifade eder. Aşağıda Bourdieu (1986, 1990, 1993)'nın çalışmalarından derlenerek, habitusa ilişkin anlamlar maddeler halinde sunulmuştur.

- Çok bileşenli ve karmaşık bir süreçtir.
- Farklı iktidar ve sermaye biçimlerini içerir.
- Aktörleri belirli şeyleri yapmaya özendirir.
- Eylemlerin olması için zemin hazırlar.
- Yetişme ve eğitim sürecinde edinilir.
- Bedenin üzerine toplumsal sınıflandırma kodlanır.
- Bedenler kodlamalar nedeniyle toplumsal alanı anımsar.
- Toplumsal yapı ve eylemin dinamik kesişimi ile ilgilidir.
- Özgürlüğün nasıl belirlendiğini gösterir.
- Kendiliğimizin nasıl mümkün olduğunu gösterir.
- Kişinin eylemini var olan iktidar yapılarının sürebileceği biçimde şekillendirir.
- Başarı ya da başarısızlık ihtimalleri içselleştirilir.
- İçselleştirmeler kişisel hayal ve beklentilere dönüşür ve yaşam şanslarının nesnel yapılarını yeniden üretme eğiliminde olan eylemler biçiminde dışsallaştırılır.
- Faillerin eylemlerini organize eden bir ilke olarak işler.
- Dışsal toplumsal yapıların içselleştirilmesi ile ortaya çıkar.
- Pratikler habitus tarafından biçimlendirilir.
- Nesnel yapıları yeniden üretir.
- Özel bir düşünce tarzına ait bireysel ve kolektif tarihe bağlıdır.
- Geçmiş tecrübelerle dayalı strateji üretici bir ilkedir.
- Kişinin gerçekleştireceği eyleme mizaç ve eğilim kazandırır.
- Kavram sosyal yapılarla karmaşık olarak bağlantılıdır.
- Beğeni habitus kavramının merkezinde yer almaktadır.
- Bedeni beğenideki farklılıklar, sınıftan sınıfa farklılık gösterir.

2.2.2. Sosyal ve Kültürel Sermaye

Bourdieu, sermaye kavramını, toplumsal sınıf ve katmanlaşmaya bakış açısındaki kilit noktadan yola çıkarak oluşturmuştur. “Sermaye” kavramı, onun çalışmasında normlar, rol beklentileri ve sosyal saygınlığı da içermektedir. Bourdieu, sermaye kavramından yola çıkarak teorik olarak bireylerin konumlandığı sosyal bir evren (sosyal uzam) kurgulamıştır. Bu nedenle Bourdieu, ampirik olarak gittikçe artan bir aynılaşmaya rağmen kişilerin yer aldıkları sınıfsal konumlarına bağlı olarak yasama tarzları bakımından farklılıklarını koruduklarını ortaya koymaktadır (Bourdieu, 1995, s.20-21). Bireyleri topluma kazandırma sürecinin anahtarı insanların kültürel alışkanlıklarını veya ekonomik durumunu, meşruluğu olan ve gerçekmiş gibi görünen simgesel sermayeye dönüştürmektir. Bourdieu (1980) simgesel sermayeyi, onaylanan ve tanınan ekonomik veya kültürel sermaye olarak açıklamaktadır. Bourdieu (2005), alanlar içinde hükmedebilmek için farklı sermaye türlerine ihtiyaç olduğunu açıklar. Bu sermaye türleri; ekonomik, toplumsal (ya da sosyal), kültürel ve simgesel sermaye olarak tanımlar. Aşağıda kültürel ve sosyal sermaye kavramları incelenmektedir.

Bourdieu, kültürel sermayeyi ilk olarak eğitim kalitesiyle ilişkilendirmiş, farklı sosyal sınıflara mensup çocukların eşit olmayan akademik başarı düzeylerinin, kültürel sermayelerinin eşit olmamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Ona göre kültürel sermaye, eğitim yoluyla öğrenilmiş tüm davranış biçimlerini ve kültürel değerleri içerir. Toplumun her kesiminin eşit olarak edinemeyeceği kültürel sermayenin gelişimi, ailelerin sahip olduğu ekonomik olanaklarla doğru orantılıdır. Dolayısıyla kültürel sermaye imtiyazlı bir sınıfın hakimiyetindedir (Bourdieu, 1986). Bourdieu’ ya göre sosyal sınıfların ayrışmasında etkili olan sermaye türü kültürel sermayedir. Kültürel sermaye kavramıyla Bourdieu, kaynakların eşitsiz dağılımına yeni bir boyut ekler. Toplumdaki eşitsizliklerin tek sebebi ekonomik değildir. Bireyler kültürel sermayeleri ile de toplumda eşitsiz bir donanıma sahiptir. Kültürel sermaye, geniş anlamıyla eğitim –başka bir deyişle, “sosyalleşme”- sürecinde elde edilen birikim toplamını dile getiren sermaye türüdür. Kişiler arasındaki enformel yetileri, alışkanlıkları, tarzları, dilsel üslupları, eğitimsel özellikleri, zevkleri ve yaşam tarzlarını anlatmaktadır

(Erdem, 2003, s.116). Bourdieu (1986; 1990) sermaye kavramını farklı boyutlarda ele almış bununla birlikte kültürel sermayeyi de, resmi kurumlar aracılığı ile ulaşılan ve elde edilen yani, okul sermayesi ve resmi olmayan ve yaşamın başlangıcından itibaren içinde olduğumuz kurum olan aile olarak yani bir şekilde miras geçen sermaye olarak, okul ve aile alanında iki şekilde açıklamıştır.

Bireylerin tek başına ulaşamayacağı başarılarla ulaşmak için, sosyal ilişkilere dayanan referanslarla bu başarılarla ulaşmayı kolaylaştırması, sosyal sermayenin özünü açıklamaktadır Burada kavramın ayırt edici özelliği, kurulan sosyal ilişkilerin belirli bir amacı karşılaması için kurulmuş olmasıdır. Kavram sadece sosyal ilişkileri kapsamakta aynı zamanda ekonomik fayda ve çıkar elde etmeyi de kapsamaktadır (Fine ve Lapavitsas, 2004). Bourdieu'ya göre, dünyayı açıklama isteğimizin temelinde bir birlik ve tutarlılık kazanma arzumuz yatar. Sosyal sermaye, grup içindeki konumuna uygun olarak, bireyin amacına yönelik kaynak sağlamayı kolaylaştıran bir olgudur (Glover ve Hamingway, 2005). Bunun anlamı, insanların sosyal ilişkilerini, belirli bir amaç çerçevesinde ve ileride fayda sağlamak amacıyla, bilinçli olarak kurulması (Portes, 1998) olarak açıklanabilir.

Sosyal ve kültürel sermaye, toplumsal yükümlülüklerden oluşan, belirli şartlar içinde ekonomik sermayeye çevrilebilir ve soyluluk unvanı gibi biçimlerde kurumsallaştırılabilir. Aşağıda Bourdieu (1986, 1990, 1993)'nın çalışmalarından derlenerek, sosyal ve kültürel sermayeye ilişkin anlamlar maddeler halinde sunulmuştur.

- Sosyalleşme sürecinde elde edilen birikimi ifade eder.
- Toplum bilimi kuramına en özgün katkıların olduğu alandır.
- Formel eğitimle kazanılan, diplomalarla objektif görünüm ifade eden sermaye okul sermayesidir.
- Belirli şartlar içinde ekonomik sermayeye çevrilebilir ve eğitim vasıfları biçiminde kurumsallaşabilir.
- Toplumsal alana katılımı sağlar.

- Toplumsal alana katılım sonrası alan içindeki rekabetin getirdiği kazançlara ulaşmayı mümkün kılar.
- Karşılıklı kazanma ve tanınmaya ya da kalıcı ilişki ağlarına sahip olmaya bağlı olan, mevcut ve potansiyel kaynakların toplamıdır.
- Toplumsal eşitsizliğin ve toplumda oluşturulmuş elitler iktidarının devamını sağlayan bir kaynaktır.
- Toplumsal aktörlerin aidiyetleridir.
- Sosyal ve kültürel kodlar taşır.
- Habitus ve olgular ile sosyal hayatı kolaylaştırır.
- Sosyal eşitsizlikler meydana getiren fonksiyona sahiptir.
- Sosyal sermaye 5 kavram çerçevesinde incelenir; Güven, karşılıklılık, sosyal ağlar, birlikte davranış normları ve angajman (anlaşma/sözleşme) aidiyet duygusu.
- Bir gruba aidiyete dayanan kaynaklarla ilgilidir.
- Öncelikle ilişki ağlarının genişlemesine, daha sonra ekonomik, kültürel ve sembolik sermayesinin kapsamına bağlıdır.
- Sosyal ağlar ve maddi-sembolik değişim ilişkileri önemlidir.
- Sahip olunan sosyal sermaye; aile, parti, grup, gibi aidiyetler ile betimlenir.

2.2.3. Alan

Alan sosyal ilişkiler üzerinde yürütülen rekabetin gerçekleştiği sistemin adı ve yapılandırılmış bir boşluk olarak hem belirleyen hem de belirlenen bir konumdur. Bourdieu alan ile ilgili şunları belirtir: “Çözümleyici açıdan alan, konumlar arasındaki nesnel bağıntıların konfigürasyonu ya da ağı olarak tanımlanabilir. Bu konumlar, varoluşları ve kendilerini işgal edenlere, eyleycilere ya da kurumlara dayattıkları belirlenimler açısından, farklı iktidar (ya da sermaye) türlerinin dağılım yapısındaki mevcut ve potansiyel durumlarıyla, ayrıca diğer konumlara nesnel bağlantılarıyla (tahakküm, itaat, vb.) nesnel olarak tanımlanırlar. Söz konusu iktidar (ya da sermaye) türlerine sahip olmak, alanda elde edilebilecek özgül faydalara erişimi belirler. Yüksek derecede farklılaşmış toplumlarda, toplumsal kozmos, diğer alanları düzenleyen mantık ve zorunluluklara indirgenemeyecek mantık ve zorunluluğun yeri olan görece

bağımsız mikro kozmosların bütünüdür. Alanların her biri kendi iç mantığı ve değer potansiyeline sahip olduğu için, her bir alanın işleyişinde, sosyolojik belirleyiciliğe sahip olan “oyunun kuralları” söz konusudur. Bir alanın varlığı yeterli sayıda kişinin bir toplumsal oyuna katılımıyla oluşur (Palabıyık, 2011). Bourdieu, alan kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için oyun metaforunu kullanır. Bir oyunda; oyuncular, onların yatırımları, çıkar amaçları, stratejileri, açıkça ifade edilmeyen kurallar (doxa), herkesin sahip olduğu kartlar vardır. Oyuncular, toplumdaki eyleyiciler, yani genel anlamda toplumdur. Yatırımları, oyun sonundaki beklentilerini (illusion, yani çıkarlarını) sağlamaya yönelik olarak riske attıkları sermaye parçalarıdır. Asıl sermaye ise, her oyuncunun ellerinde bulundurdukları kartlarıdır. Alan bu oyunun oynandığı yerdir ve kişilerin sermayesine göre alandaki güç ağırlığı, kazanma/kaybetme şansı farklılık gösterir. Oyun sırasında oyuncuların geliştirdikleri stratejiler ise habitus kavramına denk düşer. Bu stratejiler, başarıya götüren belli formüller değil, süreç içerisinde şekillenen yatkinliklerdir. Daha öz olarak bir alan, bazı iktidar (ya da sermaye) biçimlerine gömülü konumlar arasındaki tarihsel nesnel bağıntılar bütününden ibarettir. Bir alan tıpkı manyetik bir alan gibi, nesnel kuvvetlerin yapılanmış bir sistemidir; buraya dahil olan bütün eyleyici ve nesnelere dayatabildiği özgül bir ağırlık merkeziyle donanmış, bağlamsal bir konfigürasyondur. Bir alan aynı zamanda bir çatışma ve rekabet mekanıdır. Bu bir savaş alanı analogisidir, bu savaşa katılanlar, bu alanda etkili olan özgül sermaye türü -sanatsal alanda kültürel yetke, bilimsel alanda bilimsel yetke, dinsel alanda papazların yetkesi vs.- üzerinde tekel kurma ve iktidar alanında farklı yetke biçimleri arasındaki “dönüşüm oranlarına” ve hiyerarşiye karar verme gücünü elde etme amacıyla birbirleriyle rekabet etmektedirler. Sosyal alanlar içinde yaratılan etkiler ne rastgele eylemlerin aritmetik toplamı ne de ortak bir planın bütünleşmiş sonucudur. Sosyal bir aralıkta meydana gelen (yukarıda da bahsettiğimiz) rekabet tarafından üretilirler. Bu aralık, rekabetin genel eğilimlerini etkiler. Bu eğilimler, temel hukukunu oluşturdukları oyunun yapısının içine yazılmış olan varsayımlara (iki alan arasındaki ilişkilere) bağlıdır (Bourdieu, 2005: 61; akt: Çeğin).

Alan kavramı habitusun nesnel tamamlayıcısıdır. Aşağıda Bourdieu (1986, 1990, 1993)'nün çalışmalarından derlenerek, alana ilişkin anlamlar maddeler halinde sunulmuştur.

- Güç ve sınıf ilişkilerinin ve bu gücü elde etmek için gerçekleştirilen bir mücadelenin söz konusu olduğu farklı ve çok boyutlu konumlardır.
- Gücün ve mücadelenin varlığı alanın kendine özgü kuralları olmasını gerektirir.
- Kurallar, oyuncuların çoğunlukla farkında olmadıkları, izah edemedikleri, ama pratiğine hâkim oldukları, kapalı düzenliliklerdir.
- Alandaki bireyler oyunu kuralına göre oynarlar.
- Belirli ödüller etrafında biçimlenen oyun ve kuralları üzerinde mutabakat sağlanması, katılan kişilerin uyum sağlaması içindir.
- Alana ilişkin düzenlilikler, yaptırımlar, sansürler, baskılar, ödüllendirmeler vardır.
- Habitusun eyleme dönüştüğü toplumsal ortam alandır.
- Alanlardaki mücadelenin şekli, araçları ve yöntemleri alanların yapısına göre değişkenlik gösterse de mücadele mantığı esas ve değişmezdir.
- Alanda önceden var olan ve sermayeyi elinde bulunduran ve sonradan dahil olmak isteyen arasında mücadele söz konusudur.
- Alanda sermaye sahipleri savunmacı iken, talip olanlar yıkıcı bir davranış içinde olabilmektedir.
- Alanlar, sermayenin belirli tipleri etrafında organize edilen, yapılanmış yerler olarak düşünülebilir.
- Modern, farklılaşmış toplumlardaki sembolik gücün, politik ekonomi boyutunu açıklamak için alan kavramı kullanılır.
- Alanlar, toplumsal yapılar ve kültürel yaşam arasındaki aracı ilişkiler olarak görülmektedir.
- Alan mücadelesi, ekonomik sermaye, kültürel sermaye, bilimsel sermaye, dini sermaye gibi sermayenin özel biçimleri tarafında yoğunlaşır.
- Alan analizinde can alıcı nokta; birbirine zıt stratejinin diyalektik bir biçimde birbiri ile ilişkili olması, birinin diğerini yaratmasıdır.

2.2.4. Toplumsal Cinsiyet - Habitus, Sermaye ve Alan

Son yıllarda Bourdieu'nun özellikle toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve kimliklerini anlamak için "habitus" ve "alan" kavramlarıyla çalışırken dikkat çekici bir ilgi gösterilmiştir (McCall, 1992; Butler, 2004; Lawler, 1999; McNay, 1999; Lovell, 2000; McLeod, 2005). Bu güncel çalışmalar, toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve anlamlarını habitus, sermaye ve alan kavramlar çerçevesinde açıklamaya çalışırken bazı çalışmalarda da (McLeod, 2005) eleştiriler yapıldığı görülmüştür.

McLeod (2005), 'toplumsal cinsiyet habitusu' olgusu ve pratiğinin, yapılandırılmış farklılık alanlarının yeniden ortaya çıkması ve çoğaltılması şeklinde ilerlendiğini, sürekli bir proje olma eğilimi gösterdiğini savunmaktadır. Toplumsal cinsiyet normları oldukça sorunsuz ve şüphesiz icat edilmiş, ancak yine de istikrarlıdır; ırk, sınıf ve cinsellik tarafından bozulmasına rağmen sosyal alanın bir yansımasıdır. Habitus ve alan toplumsal cinsiyet temsili ve toplumsal cinsiyet inşasına göre genişlerken, sürekli üreyen sınıf analizleri ile ilişkili pek çok özellik de taşımaktadır. Bir yandan bu farklılıklara ve eşitsizliklere direnmenin, uygulamaların, sosyal ve cinsiyete dayalı avantajların/dezavantajların "doğal" nitelikler olarak yorumlandığının güçlü bir analizidir. Öte yandan da habitus ile alan arasındaki karmaşık uyum, egemen toplumsal cinsiyet normlarının ve tahakküm ilişkilerinin daha güvenli ve anlaşılır görünmesine neden olan bir uzlaşma olarak da yorumlanabilir (McLeod, 2005).

Habitus alan ve sermaye oluşumunda ilk çıkış noktası olarak görülmekte ve toplumsal cinsiyetin de şekillenmesinin temelini oluşturmaktadır.

Habitus gibi, alan da varlığını açıklayan, değişikliklerini kaydeden ve evrimini veya eksikliğini açıklayan tarihi bir arka plan gerektirir. Eylem alanları, toplumsal ajanların kendilerine sosyal yapıda bir konum ve yer vermesi için farklı sermayeler biçimi için çaba gösterdikleri mücadele alanlarıdır. Sosyal ajanların uygulamaları aracılığıyla görünür hale getirilen bireysel ve toplu huyların toplumsal olarak somutlaşmış bir sistemi olduğu için habitus, daha fazla tarih üreten kişisel tarihtir (Bourdieu, 1990, s.54).

"Eril Hakimiyet (Bourdieu, 2001; akt: McLeod, 2005) adlı eserinde Bourdieu, yönteminin ve kavramlarının toplumsal cinsiyet ve cinsel farklılığı analiz etmenin

yolunu gösterdiğini savunmaktadır. "Cinsel ayrımının tarihsel süreçlerin dışına atılmasına neden olan tarihsel mekanizmaları sorgular " (2001: vii-viii). Kabile toplumu ile ilgili gerçekleştirdiği (Eril Hâkimiyetin temelini oluşturan) çalışmasında, Bourdieu "hem gerçekliğin hem de gerçekliğin temsillerinin altını çizen rastlantıların temeli olarak görülen doğal bir toplumsal yapı inşa etmek için toplumsal cinsiyet ayrımlarının doğal yapısını bozmaktadır (cinsel habitus ile karakterize edilmiş toplumsal cinsiyetler) (2001: 3). Bourdieu' nün amacı cinsel bölünmenin temelini anlamaktır, cinsiyeti gücü olan belirli bir tür habitus olarak tanımlar çünkü bu doğal düzenin bir parçasıdır. Eril Hakimiyet adlı eserinde habitus kavramını sorgular ve cinsel bölünme pratiklerinin sonucunda görünen cinsiyetlere ait eğilimleri tanımlar (McLeod, 2005).

Ancak birçok araştırmacının aksine Lois McNay Bourdieu' nün kavramları ve toplumsal cinsiyet açıklamalarını, eksiklikleri nedeniyle eleştirmektedir. McNay (1999, 2000)'in toplumsal cinsiyet ve toplumsal alan arasındaki ilişkiye yönelik olarak geliştirdiği feminist analizi, toplumsal cinsiyet habitusu ile ilişkili olarak tartışılan birçok anahtar terimi yerinden etmektedir. McNay, Bourdieu' nün çalışmasını öznellik, toplumsal cinsiyet ve failler ile ilgili diğer sosyal kuramlarla (örneğin Giddens ve Butler'ın çalışmaları) kıyasladığında, birçok çağdaş toplumsal teoride cinsiyet normları ile ilgili açılımlarda kısır bir çeşitlenme olduğunu savunmaktadır. Bourdieu' nün (habitus yoluyla) somutlaşmakta ve yapısal olarak farklılaştırılmış sosyal alanları açıklamakta ısrarcı olması, toplumsal cinsiyet, kimlik ve değişim ile ilgili daha güçlü kavramsallaştırmalar geliştirdiği anlamına gelse de bunu kendi çalışmalarında tam olarak gerçekleştirememiştir. Ona göre Bourdieu özneliğin karmaşık doğasını ve kadınların yeni ortaya çıkan sosyal alanlarda nasıl yaşadığını, bu alanları nasıl deneyimlediklerini, bu alanlar arasında nasıl hareket ettiklerini, bu alanlarda nasıl dönüştüklerini ve dönüştürdüklerin tam olarak analiz edememiştir, çünkü toplumsal cinsiyet normlarının kalıcı olduğunu düşünmüştür. Diğer yandan McNay, toplumsal cinsiyet normlarının değişken olduğunu kavramıştır.

3. BÖLÜM

FUTBOLUN TARİHİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

3.1. SPOR OLARAK FUTBOL

Günümüzde spor, toplumlara itibar kazandırmak, çeşitli olaylara ve durumlara tepki göstermek, siyasi rejimlerin propagandasını yapmak ve ekonomik yönden gelir elde etmek için vazgeçilmez bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Spor artık salt sağlık amaçlı yapılan bir etkinlik çeşidi değil, toplumsal ve ekonomik amaçları ile düzenlenen ve ülke ekonomisine gelir sağlayan bir girdi haline dönüşmüştür (Argan ve Katırcı, 2002). Futbol tüm dünyada sosyolojik bir hareket olarak ortaya çıkmış ve kitlelerin dili haline gelmiştir. İnsanlar futbol aracılığıyla kimlik edinme ve aidiyet duygusu hissetmelerinin yanı sıra futbol tutkusu ile kendilerinden geçerek deşarj da olabilmektedir. Futbol şiddeti, öfkeyi, sevinci ve neşeyi içinde taşıdığı için incelenmeye değer ve üzerinde düşünülmesi gereken bir yapıya sahiptir (Talimciler, 2003, s. 32). Diğer taraftan futbol, bütün oyunlar içerisinde en akıcı, mücadeleye dayalı ve çabuk karar verilmesi gereken bir yapıya sahip olduğundan futbolcuların fiziki yapılarındaki dayanıklılıkları kadar ruhsal ve psikolojik olarak da yeterince dayanıklı olmaları gerekmektedir. Müsabaka esnasında bir futbolcunun yerden veya havadan gelen bir topa; direk vuruş, kontrol, pas gibi alternatifleri kısa zamanda değerlendirerek doğru sonuca gitmesi için oyun içerisinde yukarıda saydığımız alternatiflerin en iyisini seçmesi ve pratik kararlar alması gerekmektedir. Dolayısıyla futbolda iç ve dış etkenler gibi birçok etkenin mevcudiyeti, futbolu diğer takım ve bireysel sporlardan farklı kılmaktadır (İnan, 2013). Futbol bir oyundur; ama aynı zamanda bir sanattır, kültüredir, tanışmanın, birlikteliğin ve toplumsallaşmanın bir aracıdır. Dahası futbol, insanların uğruna öldüğü ve öldürdüğü bir ideolojidir, kitleleri sürükleyen bir çılgınlıktır, tüm yaşamı idare eden bir dindir, astronomik paraların döndüğü ekonomik ve endüstriyel bir sektördür. Bu etkinlik, artık “oyun ve seyir” kalıbına sığmayacak niteliksel bir bütünlüğe ve etki alanına erişmiştir. Futbol, son zamanlarda gerçekleştirilen

çeşitli teknik, taktik ve fiziksel gelişmelerden dolayı tümüyle değişmiş bir spor dalıdır. Bugün modern futbol çok daha hızlı, teknik ve işbirliğinin ön planda olduğu, daha süreklilik kazanmış bir oyundur. Bilimsel tarifi basittir. Gol atmak ve gol yemektir (Taşdelen, 2004).

Futbolda en yetkili organ FIFA'dır. FIFA, yedi Avrupa ülkesinin katılımı ile 1904 yılında kurulmuştur. Birliğe ilk katılan ülkeler; Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç ve İsviçre'dir. Ancak bunun öncesinde de futbolun kültürel transferine ilişkin daha geniş süreçler (kulüp yarışması ve turnuvalar gibi) olduğu bilinmektedir. Birliğin kuruluşundan bir yıl sonra İngilizler katılmış ve Çek, İtalya ve Macaristan'ın da katılımı ile on bir üyeye ulaşmış, İngiliz futbol federasyonunun ev sahipliği yaptığı olimpiik futbol müsabakası 1908 yılında Londra'da yapılmıştır (Williams, 2013, s. 17).

3.2. TÜRKİYE'DE FUTBOL

Türkiye'de ilk Türk futbol takımı Fuad Hüsnü Bey ile Reşat Danyal Bey tarafından devrin hafiyelerinden kaçabilmek adına İngilizce isimle kurulan 'Black Stocking' olmuştur. Bu takımın Rumlarla Papazın çayırında 1901'de oynadığı maç ise bir Türk takımının ilk futbol maçı olarak kayıtlara geçmiştir (TFF, 2017). Türkiye'de futbolun resmi olarak başlangıcı, 1905 yılında, o zamanki adı ile Mektebi Sultani günümüzdeki karşılığı Galatasaray kulübünün kurulması ile başlar. Kulaçoğlu (2016) futbolun Türkiye'de tam anlamıyla yeşermeye başladığı dönemin 1908- 1923 yılları arasında olduğunu açıklamaktadır. 2. Meşrutiyetin getirmiş olduğu özgürlük havası ile birçok yeni futbol takımı kurulmuştur. İstanbul' un ardından İzmir, Ankara, Eskişehir, Bursa, Adana ve Trabzon şehirlerinde futbol büyük bir hızla yayılmaya başlamıştır. Pazar Ligi, Cuma Ligi, İstanbul Türk Birliği ve İstanbul Şampiyonluğu Ligi bu dönemin önemli organizasyonlarından olmuş daha sonra yaşanan savaşlar futbolu 11 sene sekteye uğratmıştır. Erken cumhuriyet dönemi bilim, sanatta olduğu gibi sporda da yeni ve önemli hamlelerin yapıldığı bir dönem olmuştur (Kulaçoğlu, 2016). Talimciler (2010, s.132-133) Türk futbolunun gelişim sürecini dört dönem olarak açıklamaktadır. Galatasaray'ın kurulması ve İstanbul Ligi'ne girmesi ile

başlayan ilk dönem kuruluştur. İlgili dönemdeki futbolun en belirgin özelliği, savaş zamanı özellikle işgal kuvvetlerine karşı yapılan müsabakalarla ivme kazanması, Cumhuriyet döneminden sonra 1951 yılına kadar Milli Küme maçları ile devam etmesidir. 1951 yılında profesyonelliğin kabul edilmesi ile 1980'e kadar sürecek olan ikinci dönem başlar. Özellikle kapitalizmle birlikte baş gösteren göç ve kültürel dalgalanma ile birlikte oluşan kimlik arayışları, futbola olan ilginin artmasına neden olur. Bunun bir neticesi olarak 1959 yılında Türkiye Birinci Ligi, 1965 yılında da İkinci Futbol Ligi kurulur. 1980 ve sonrası olarak değerlendirilen üçüncü dönemde futbol özellikle siyasi ve toplumsal hayattaki değişimle birlikte bir depolitizasyon aracı olarak ön plana çıkmaya başlar. Kimlik edinme duygusunu karşılamaya yönelik araçlardan biri gibi değerlendirilmeye başlandığı izlenen futbol, 1990 sonrasında özel televizyonların yayın hayatına başlaması ile yeni bir boyuta geçiş yapar. Türk futbolunun artık televizyon aracılığı ile tüketilmeye başlanması sonucu, kulüpler daha büyük ve daha küresel birer şirkete dönüşmeye başlar (İnan, 2013).

1996 yılı Türk futbolu adına çok önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. A Milli Futbol Takımı Avrupa Şampiyonası Finalleri'nde oynamaya hak kazanmıştır. Türk futbolunun kulüpler düzeyindeki en önemli başarısı ise 2000 yılında Galatasaray'ın UEFA kupasını ülkemize getirmesiyle elde edilmiştir. Günümüze kadar iniş çıkışlarla faaliyetlerini sürdüren takım, 2017 yılı itibari ile dünya geneli sıralamada 22. sırada yer almaktadır.

3.3. KADIN FUTBOLU KÜRESEL BAKIŞ

Uluslararası boyutta, futbolu da kapsayıcı şekilde kadınların spor tarihi, her zaman ataerkillik, ayrımcılık ve cinsiyet yanlılarına karşı mücadele alanı olmuştur (Hong 2004). Futbola katılımın tarihçesine bakıldığında, kadınların taciz, ayrımcılık ve istismar ile karşı karşıya kaldıkları ortadadır. Genellikle erkekler ve erkekler tarafından işletilen örgütler ve kurumlar tarafından gerçekleştirilen bu adaletsizlik ve adaletsiz muamele ağır eleştirilere neden olmuştur. Futbol Federasyonu'nun, 1993 yılında Kadın Futbol Federasyonu'nun (FA) kabul edilmesine kadar eleştiriler sürmüştür ve yapılan değişikliklerle çoğu

kız ve kadının artık daha rahat bir şekilde futbol oynamaya başladığı ve futbola dahil olabildiği anlamına gelmiştir (Caudwell, 2011).

3.3.1. Kadın Futbolunun Tarihsel Gelişimi

Uluslararası futbolun ilk örneğini tanımlamak oldukça zordur. Ancak, 1881 yılında bazı FA kuralları altında en azından gayri resmi olarak oynandığı bilinmektedir. Bununla birlikte, kadın futbolunun kanıtları halk ve saray formlarına kadar izlenebilmektedir. Bu kanıtlardan biri, Çin futboludur. Çin futbolunun ilk günleri Song Hanedanı (960-1279)'ndaydı. Bunlar, yüz elli üç üyeden oluşan kadın takımı, müzikli dans eşliğinde, ayrıntılı bir kostüm ve nakışlı topolarla oynanan, üç günlük yarışmalar şeklindeydi. Diğer bir kanıt, örneğin, İskoçya ve İngiltere'de, 1881'de Edinburgh'ta oynayan ekiplerdir ve sistematik hale geldikten sonra daha fazla fikstür düzenlenmiştir. İngiliz Hopewell kız kardeşleri Mabel, Maude ve Minnie, futbolun ünlü şöhretindeki yerlerini "Öncüler" olarak hak etmişlerdir. Bununla birlikte, İskoç oyuncular sıfırdan, çok üstün üç gol atarak maçı kazanmışlardır. On dokuzuncu yüzyıl kadın meraklıların çoğu oynamaktan keyif aldılar ve takımlara katılmak için yapmaları gerekenleri yaptılar. İngiliz Kadınlar Futbol Kulübü'nden Honeyball, MrsGraham ve Tommy kısa sürede (1897 yılına kadar), yıldız olarak ünlendiler. Takip eden yirmi yılda kadın takımları ile ilgili birçok kanıt olsa da; Kadın futbolu, Fransa'daki spor salonu hareketlerinden ve İngiltere'deki kadın eserlerinin değişen doğasından, eşi görülmemiş bir popülerlikle uluslar üstü bir ivme kazanmıştır (Williams, 2013, s. 19). Bu gelişmeler kadın futbolunun varlığı ve gelişimine yönelik işaretlerdir. Ancak gelişimi erkek futbolu kadar güçlü olmamıştır.

Thenmen (2014), İngiltere'de kadın futbolu önündeki engelin tarihsel olarak erkek üstünlüğüne dayandığını açıklamaktadır.

Viktorya dönemi Hristiyan aktivizminin öğretileri, katı erkeklik ile yakın bir ilişki içindedir ve bu öğretiler devlet okullarının, İngiltere'nin emperyalist refahının devam ettirilmesi için gerekli olan "yeni mertlik" e atfedilen ahlaki özellikleri tanıtmak için bir araç olarak sporu ve özellikle futbolu nasıl kullandığını göstermektedir. Cinsiyet ikiliğinin iç içe yerleştirilmesi, özellikle fanatik

Hristiyanlıkta oldukça yaygındır ve İmparatorluğun öğretisi ile işbirliği içindedir. Örneğin, futbol ve genel olarak sporun İngiliz imparatorluğunun genişlemesi için çalışan aktif erkeğin biyolojik kavramsallaştırılmasından yararlandığı inancı karşısında feminenliğin bu inançlara boyun eğdirilmesi, Hristiyanlığın futbol yoluyla kodlandığı gerçeğini desteklemektedir. Walvin tarafından aktarıldığı üzere, spor gibi disiplinli oyunların hepsi Britanya'nın üstünlüğünün kanıtı olan geç Viktorya dönemi ve Edward mertliğinin bir parçasıdır (Thenmen, 2014). İngiltere'de futbol, sanayileşme, modernleşme döneminde son 150 yıl içinde gelişmiştir. Kadın futbolunun nispeten kısa geçmişi boyunca, kızlar ve kadınlar, birçok kültürün meşru üyeleri olarak kabul edilebilmek için cinsiyet ayrımcılığına, kadın düşmanlığına ve cinsiyetçi kimlik şablonlarına karşı mücadele vermişlerdir. Bununla birlikte, değişim belirtileri ilk olarak Hong ve Mangan' ın "Futbol, Kadın, Cinsel Özgürleşme" başlıklı makale koleksiyonlarında görülmeye başlar. 2003'te 'Futbol ve Toplum' dergisi, Futbolda başlanan yeni bir dönemle ilgili özel bir sayı çıkarmıştır ve kadınlara futbol oynama fırsatları sunan çağdaş düzenlemelerin iyileşmeye başladığını gözler önüne sermiştir (Caudwell, 2011).

Rekabetçi kadın futbolu, dünyada kurulmaya başladığı 1970'lerden bu yana birçok kişi tarafından eleştirilmiştir. Kadın oyuncular, kadınsılıktan uzak oldukları, fiziksel sağlıklarını tehlikeye attıkları ve erkekler için ayrılan alanları gasp ettikleri gerekçesiyle suçlanmıştır. Son zamanlarda yapılan "Futbol, Kadın, Cinsel Özgürlük" adlı çalışmada, bu tarz eleştirilerin cinsiyet eşitsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde (siyasi, maddi ve toplumsal olarak) çok sert bir şekilde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu ağır eleştiriler, başarılı ve geleneksel erkek futbol tarihi olan ülkelerde de eril bir kodlamayla dile getirilmiştir. Erkek futbolu bir norm, kadın futbolu ise bu normun alt bir kopyası olarak algılanmıştır. Kadın futbolu, düşük eğlence değeri taşıyan kötü futbol ile eş anlamlı hale gelmiştir (Hjelm, 2011).

Scruton, Fasting, Pfister, ve Bunuel (1999), yirminci yüzyılın sonlarında Avrupa'daki kadın futbolunu karşılaştırmalı olarak yaptıkları incelemelerinde, 'futboldaki kadının futbola erişiminin, fırsat eşitliği, sosyalizasyon uygulamaları ve sosyalleşme uygulamaları üzerine odaklanan liberal bir feminist söylemin

siyasi sonucu olarak görülebileceğini savunmaktadırlar. Pelak (2010)' da benzer durumun Güney Afrika bağlamında da geçerli olduğunu, ancak ülkedeki futbola kadınların erişiminin hem liberal feminizm hem de ırkçı kurtuluş mücadelesinin bir sonucu olduğu vurgulanmaktadır. Tüm bu çabalara rağmen futbol hala erkeklerin egemenliğinde yürütülmektedir. Burada da açık ve net bir şekilde futbol bir oyun olmanın ötesinde erkeklerin güç alanını ifade etmektedir (Pelak, 2010). Ancak kadın futbolunun tüm bu olumsuz örneklerine karşın bazı ülkelerde erkek futbolunun önüne geçtiğine dair bilgilere ulaşılmaktadır.

Amerika, tarihsel olarak diğer ülkelerden farklı bir gelişim ve demokratikleşme sürecini takip etmiştir. Futbol da bu farklı gelişim sürecinin bir örneğidir. Bu farklılıklardan en önemlisi ve öne çıkanı, bundan 20 yıl öncesinde bile düşünülmemeyecek olan ve Amerika'daki toplumsal yaşamı yeniden şekillendiren yeni kadın hareketinin başarısıdır. Kadınlar erkeklerle tamamen eşit olmak için çok yol almak zorunda olsa da Amerika'daki toplumsal yaşam alanları içinde efsanevi bir ilerleme kat etmişlerdir. Başarı kat ettikleri bu alanlardan biri de spordur. Spor, Amerika'nın toplumsal kimliğinin çok önemli bir parçasıdır, kadın sporcular da geçmişte erkeklerin egemen olduğu bu alanın vazgeçilmez parçalarıdır. Futbol, kadınların kamusal alana girip, saygı gördükleri bir mekanizma görevi görmektedir (Markovits ve Hellerman, 2003).

Futbol kadınlar liginin tarihsel olarak gelişimi şöyle özetlenebilir;

Modern futbol, kadınlar arasında 19. yüzyılda gelişmiş ve kadın maçları İngiltere, Fransa ve Kanada'da belirli bir popüleriteye ulaşmıştır. 1921 yılında İngiliz Futbol Birliği'nin kadınlara futbol oynamayı yasaklaması ilerlemeyi ertelese de 1950 yılında kadın futbolu ABD'deki hareketlenmeyle yeniden çıkışa geçmiştir. Aynı yıllarda Latin Amerika ülkelerinde de kadın futbolunun popüleritesi artmıştır. 1960'lı yıllarda doğu bloğunda da kadın futbolu yayılmıştır. 1970'li yılların başında ülke federasyonları kadın futbolunu resmen tanımaya başlamıştır. 1984 yılında ilk Avrupa Kadınlar Futbol Şampiyonası düzenlenmiştir. 1997 yılından bu yana da Genç Millî Takımlar düzeyinde Kadınlar Avrupa Futbol Şampiyonaları yapılmaktadır. 1991 yılı kadın futbolu açısından önemli tarihlerden biridir. O yıl ilk FIFA Kadınlar Dünya Kupası

düzenlenmiştir. 1999 yılında ABD ile Çin arasındaki Dünya Kupası finalinde tribünlerde 90 bin seyirci yer almıştır. Giderek popülaritesi artan kupa günümüzde dünyanın en önemli futbol organizasyonları arasında kabul edilmektedir. FIFA tarafından 2002 yılından beri U20, 2008 yılından itibaren ise U17 Kadınlar Dünya Kupaları düzenlenmektedir. Kadın futbolu Olimpiyat Oyunları'nda ise ilk kez 1996 yılında yer almıştır. Son dönemde Avrupa'da Şampiyonlar Ligi, Güney Amerika'da ise Libertadores Kupası kulüpler düzeyinde kadınlar arası en önemli turnuvalar olarak göze çarpmaktadır (Güvenir, 2012).

3.4. TÜRKİYE'DE KADIN FUTBOLU

Türkiye'de futbolun gelişimine bakıldığında, Osmanlı devrinde ilk futbol 1895'te İzmir'in Bornova semtinde ve ticaretle uğraşan İngiliz gençleri tarafından oynanmıştır (Tayga, 1990). İngiliz tüccar ailelerin, azınlık burjuvazisini temsil eden güçler olması, Futbolun İngiltere'de doğmuş olması, sporun kültürel aktarımının ve bu spor pratiklerinin başka ülkelere yayılması açısından, futbolu ilk Osmanlı topraklarında yaşayan İngilizlerin oynaması normal bir durumdur. 2. Abdülhamit'in istibdat döneminde spor faaliyetleri büyük bir toplumsal-sınıfsal çelişkiye konu olmuştur. Bunun yansıması her türlü toplumsal örgütlenmenin yasak olduğu, futbolun kitlesel ilgi çeken ve bu nedenle kalabalıkları bir araya getirmesi nedeniyle Türklerin futbol oynamasının yasaklanmış ancak, "İzmir'de ve İstanbul'da İngiliz aileleri ve İngiliz Sefarethane personellerinin Moda Çayırı'nda futbol oynadığı ve 1896 'da "Moda Futbol ve Ragbi Kulübü" kurdukları bilinmektedir (Ertuğ 1977; akt: Zelyurt, 2011).

Türkiye'de 1954 yılında kadınlar futbol oynamaya başlamış ve karma bir futbol maçı 24 Mayıs 1954 yılında İzmir'de oynanmıştır (Anka,1954). Tamamı kadın futbolculardan oluşan, "ilk kadınlar arası futbol maçı" ise, 4 Temmuz 1954 tarihinde Mithatpaşa Stadi'nda "İzmir Kadınlar Futbol Takımı" ile "İstanbul Kadınlar Futbol Takımı" arasında oynanmıştır (Milliyet, 1954; akt: Orta, 2011).10 Temmuz 1955 tarihinde yine Mithatpaşa Stadi'nda yapılan Spor Festivalinin içinde Kadınlar Futbol Takımları arasında bir maç daha

oyunanmıştır (Önemli, 1955; akt: Orta, 2011). 1969 yılında Kınalıada Spor Kulübü'nün içinde kurulan, Kınalıada Kız Futbol Takımı, 1972 yılında "Dostluk Spor Kız Futbol Takımı" adını almıştır (Milliyet, 1971; Orta, 2011; Koca ve Bulgu, 2005). Daha sonra İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Samsun ve Kocaeli'nde kurulan başka takımlar da eklenmiştir.

1982 yılında firma bazında kurulan "Dinarsu kadın futbol takımı" ile ivme kazanan kadın futbolu, 1993 yılında lige katılan 16 takım, 4 gruba ayrılarak maç yapmış, 1. olan takımlar yarı final oynamışlardır. Yarı finali kazanan Acarlar ve Dinarsu kadın futbol takımları, Türkiye Şampiyonası finalini, Ankara'da Başbakanlık Kupası maçından önce oynamışlardır. Bu maç, Dinarsu şampiyonluğuyla sonuçlanmıştır. 1994-1995 yılında bu kez 22 takımın, 4 gruba ayrılarak katıldığı lig düzenlenmiştir (Acar, 1995).

Ülkemizde Kadın Millî Takımı ilk kez 1995 yılında oluşturulmuştur. Kadın millîler ilk maçlarını tıpkı erkeklerde olduğu gibi Romanya ile oynamıştır. 8 Eylül 1995 tarihinde İstanbul'da yapılan karşılaşma konuk ekibin 8-0 üstünlüğü ile tamamlanmıştır. Kadın Millî Takımımız ilk golünü 1996'da Macaristan'a atarken, ilk galibiyetini 1997 yılında deplasmanda Gürcistan karşısında elde etmiştir. 1997 yılında U18, 2001 yılında U19, 2006 yılında U17, 2009 yılında ise U15 Millî Takımları kurulmuştur. 2005-2006 futbol sezonunda, 15 takımın katıldığı ve 3 grup olarak oynanan deplasmanlı kadınlar ligi kurulmuştur. Bu ligde 1987 ve daha küçükler oynayabilmektedir. Bu ligin sonunda şampiyon olan takım Ankara Gazi Üniversitesi Spor Kulübü olmuştur. 2006-2007 futbol sezonunda 16 takımın katılımıyla ve yaş sınırlamasının büyütülmesiyle, büyükler kategorisi kadınlar futbol ligi düzenlenmiştir. Bu ligde şampiyonluğu kazanan takım yine Ankara Gazi Üniversitesi Spor Kulübü kadın futbol takımı olmuştur. Ayrıca bu yıl içinde yıldızlar kategorisi turnuvası da düzenlenmiştir. 2007-2008 futbol sezonunda kadınlar futbol ligi büyükler kategorisi 25 takımın katılımıyla düzenlenmiş ve şampiyon son iki yılda olduğu gibi yine Gazi Üniversitesi Kadın Futbol Takımı olmuştur. Ülkemizde kadın futbol ligi, Türkiye Futbol Federasyonu Amatör İşler Departmanı'na bağlıdır. 2005 yılında ülkemizdeki lisanslı kadın futbolcu sayısı 300 iken, 2007-2008 futbol sezonunda bu sayı 500-600 civarına ulaşmıştır (Önver, 2002). Bu da ülkemizde kadın futbolunun çok yavaş gelişim

gösterdiğinin kanıtıdır. U15 Millî Takımı 2010 yılında Singapur'un ev sahipliğinde ilk kez düzenlenen 1. Gençlik Olimpiyat Oyunları'nda üçüncü olarak bronz madalya kazanmış ve Türkiye'ye olimpiyat tarihinde takım sporlarında ilk madalyayı getiren Millî Takım olarak büyük bir başarıya imza atmıştır (Güvenir, 2012).

Ülkemizde 2005 yılında üniversiteler arasında düzenlenen salon futbol maçlarının başlaması ve her yıl düzenli şekilde devam etmesi, 2006 yılında üniversiteler arasında düzenlenen plaj futbol maçlarının başlaması, 2006 yılında ilköğretimde yıldızlar kategorisi kadın futbol maçlarının başlaması, 2007 yılında hem ilköğretim hem de liseler arası kadın futbol maçlarının düzenlenmesi, kadın futbolunun gelişiminin hızlanmasına ve kızların futbola olan ilgilerinin artmasına neden olmuştur. Kadın futbol milli takımı; İlk olarak 1995 yılının ağustos ayında, Kızılcahamam'da 30 kişilik aday kadrosu ile çalışmaya başlamıştır (Önver, 2002). Bu gelişmelerin en büyük nedeni, 1993 yılında kadın futbol federasyonunun kabul edilmesi olmuş, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadınları/kızların futbola katılımları desteklendiği için sayısal artışlar görülmüştür.

Türkiye Futbol Federasyonu'nun tabanda kadın futbolunun yaygınlaşması adına geliştirdiği projelerden olan "Kız Futbol Eğitim Merkezleri" 2012 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Kadın futbol kulüpleri ile iş birliği içerisinde açılan Kız Futbol Eğitim Merkezleri'nde, ilk etapta, yaklaşık 1.200 kız çocuğunun futbol eğitimi alması hedeflenmiştir. Başlangıçta, 9 kadın futbol kulübüyle dört aylık bir süreçte yapılması planlanan projenin, sonraki yıllarda 40 kulüple sekiz aylık bir sürece yayılması planlanmıştır. Birer aylık dönemler halinde 12-13 ve 14-15 yaş grubundan kızların temel futbol eğitimi alacağı bu merkezler kulüplerin gençlik geliştirme programlarına oyuncu yaratmak anlamında büyük önem taşımaktadır. Projede özel eğitime tabi tutulan kulüp antrenörlerine proje süresince TFF tarafından aylık ücret ödenmektedir. Temel futbol eğitimi için gerekli tüm antrenman malzemeleri de kulüplere Türkiye Futbol Federasyonu tarafından karşılıksız olarak verilmektedir (TFF, 2017).

2017 yılı itibariyle kadın futbol milli takımı dört kategoride bulunmaktadır. Bunlar; A milli takım, (U 19) 19 yaş altı milli takım, (U 17) 17 yaş altı milli takım ve (U 15) 15 yaş altı milli takımdır.

Kadınlar futbol ligi, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig olarak üç kategoride yer almaktadır. Aşağıda futbol takımları ve bulundukları ligler verilmiştir.

Tablo 2: 1. Lig Kadınlar Futbol Takımları

1. Beşiktaş A.Ş.
2. Konak Belediye Spor
3. Ataşehir Belediye Spor
4. 1207 Antalya Döşemealtı Belediye Spor
5. Trabzon İdmanocağı
6. Kdz.Ereğli Belediye Spor
7. Kireçburnu
8. İlkadım Belediyesi Yabancılar Pazarı Spor
9. Adana İdmanyurduspor
10. Amasya Eğitim Spor

Tablo 3: 2. Lig Kadınlar Futbol Takımları

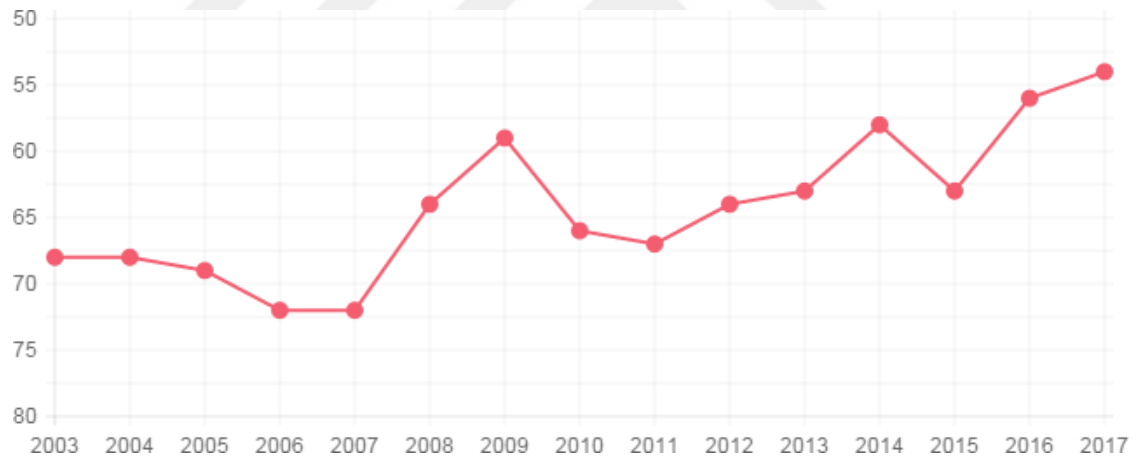
1. Fatih Vatan Spor
2. Kocaeli Harb-İşspor
3. Osmaniye Demirspor
4. Ovacık Gençlik ve Spor
5. Akdeniz Nurçelik Spor
6. Konya İdmanyurdu Spor
7. Eskişehirspor

Tablo 4: 3. Lig Kadınlar Futbol Takımları

1. Dudullu
2. Balıkesir Büyükşehir Belediyespor
3. Çamlıca Gençlik ve Spor
4. Bozüyük Halk Eğitim Gençlik Ve Spor
5. Kanalboyu Nilüfer Spor
6. Kemer Futbol Kulübü

7. Tekirdağ Gençlik Hizmetleri Ve Spor
8. Sarıyer Belediyesi
9. Harb-İşspor
10. Gemlik Zeytinspor
11. 1453 Maltepe Gençlik Spor
12. Çerkezköy 1923 Gençlik Spor
13. Bozüyük İdmanyurdu Spor

Kadınlar milli futbol takımı, FIFA verilerine göre (Mart, 2017),dünya sıralamasında 59. sırada yer almaktadır. Erkek futbol takımı ise, 22. Sırada yer almaktadır. Aşağıda verilen grafikte (Şekil 1.2) Kadınlar Futbol Milli takımımızın yıllara göre dünya sıralaması görülmektedir. 2005 yılından bu yana verilen sıralamaya göre yükselen bir ivme ile gelişim gösterdiklerini söylemek mümkündür.

Şekil 1: Kadınlar Futbol Milli Takımının Yıllara Göre Dünya Sıralaması

Kaynak: FIFA, 2017 (<http://www.fifa.com/fifa-world-ranking/associations/association=tur/women/index.html>)

Türkiye’de ve Dünya’da kadın futbolunda yaşanan gelişmeler elbette erkek futboluna kıyasla oldukça geriden takip etmekle birlikte, yüklenen anlam nedeniyle de gelişimi daha yavaş olmuştur. Futbolun erkek egemenliğinin yer aldığı bir alada olması bu sonuç üzerinde etkilidir. Sonuç olarak, kadınların gittikçe artan katılımı ve sporun kitlesel çekiciliğine rağmen futbol, İngiltere’de ve

Avrupa'da hem ulusal hem de yerel düzeylerde ezici bir biçimde erkeklere ait alan olmaya devam etmektedir (Scruton ve diğeri, 1999).

4. BÖLÜM

KADIN FUTBOLU ÜZERİNE LİTERATÜR

Erkek bir insan olarak, kadın ise dişi olarak tanımlıdır, kadın her ne zaman bir insan gibi davransa, erkeği taklit ettiği düşünülür.

Simone de Beauvoir

Futboldaki her şey, karşıt bir takımın varlığı ile zor hale gelmektedir.

Jean Paul Sartre

Simone de Beauvoir ve Jean Paul Sartre'a ait bu iki söylemin üzerinden yaklaşık çeyrek asır geçmiş olmasına rağmen, günümüzdeki manzara pek değişmemiştir. Bunun sebebi, futbol alanının içindeki erkek ve kadına ait rollerin dengesiz dağılımıdır. Bu temel sorundan ötürü futbol alanının içindeki maskülenite ve femininite ile ilgili araştırmalar güncelliğini korumaktadır. Bu araştırmalar, toplumsal cinsiyet ve “recreational” sporlar arasındaki ilişkiye farklı açılımlar getirmektedir. Tezin bu kısmında, bu konuda yapılmış çalışmalara ve tez ile ilişkili olabilecek bulgulara yer verilecektir. Kvasoğlu ve Yaşar'ın 2016'da yayınlanan makalesinde, sosyal alanlardan biri olan sporda, kadın ve erkeğe ait toplumsal cinsiyet kodlarının eşit olmayan şekillerde kurgulandığı belirtilmektedir (Kvasoğlu ve Yaşar, 2016). Bu çalışmada, genellikle kadın ve erkek sporcularla ilişkilendirilmeyen spor dallarındaki kadın ve erkek temsilleri incelenmiştir ve erkek sporcuların spordaki başarıları ile statüleri arasında bir paralellik bulunamamıştır. Ancak, statüleri yükselen erkek sporcuların üzerindeki baskının arttığı gözlemlenmiştir. Kadın sporcular yalnızca futbolda başarılı olmaları koşuluyla statüleri yükselmiştir ve çevreleri tarafından kabul görmüşlerdir. Bu veriler erkek ve kadın sporcuların spor alanının içinde birçok engelleme ve baskıya maruz kaldıklarını göstermektedir.

Tezin kavramsal çerçevesi ve araştırma öznesi ile yakından ilişkili bir çalışma da İngiliz Joanne L. Hill'den gelmektedir. Bu çalışmada kadın futbol

oyuncularının geleneksel olarak erkeklerin hakim olduğu bir spor dalı olan futboldaki beden deneyimlerini inşa etme biçimleri ve söylemleri incelenmektedir. Güneydoğu İngiltere'deki eğlence futbolunda aktif olan kadın oyuncularla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen niteliksel verileri kapsamaktadır. Yazar, futbolun, güç, agresif davranış ve zorlayıcı aksiyonlar gibi fiziksel davranış modellerinin ekseninde inşa edilmiş bir spor dalı olduğunu belirtmektedir. Çalışmada, futbol bağlamı içindeki kadının cisimleştirilmesi olgusunu kuramlaştırmak ve geleneksel olarak iki cinsiyete atanan pratikleri anlamlandırmak için Bourdieu' nün habitus kavramını kullanılmıştır. Veri analizinde iki ana tema ortaya çıkmıştır. Birinci temaya göre, katılımcılar sosyal futbol yapılanmalarına meydan okumaktadır ve futbolu alternatif biçimlerde anlamlandırmaktadır. İkinci temaya göre, kadınlar futbol aracılığıyla cinsiyetçi habitusu altüst etmektedir. Bir başka deyişle, kadın futbolcular akışkan ve özgürleşmiş kimliklerini ifade edebilmek için futboldaki katılımlarından yararlanmışlardır.

İngiltere'de yapılmış bir başka çalışma Clark ve Paechter'a aittir. Bu araştırma, Londra'daki iki farklı devlet okulunda okuyan 10-11 yaşındaki çocuklara odaklanmıştır. Kız ve erkek çocukların toplumsal cinsiyet kurgularından etkilendikleri görülmüştür. Erkeğin futbol aracılığıyla pekiştirilmesi gerçeğinden ötürü, birçok erkek çocuk futbola yatırım yapmaktadır. Bu yatırımlar, futbol oynamayan erkek ve kız çocukların futbol oynayan akranları tarafından dışlanması ve küçümsenmesi temeline dayanmaktadır. Çalışmada ortaya çıkan bir başka olgu ise, sakinlik, edilgenlik, kibarlık ve dişilik arasındaki ilişkilendirilmelerin kızların futbola dahil olmasını engelleyen faktörler olmasıdır. Kızların arzu ve isteklerini bastırma alışkanlıkları futbolda girişken ve otoriter olmalarını olumsuz etkilemiştir. Bu durum, erkek çocukların kendi takımlarına içgüdüsel olarak erkeksi takım arkadaşları seçmesi ve diğerlerini dışlamaları ile sancılı bir hal almıştır. Kız futbolcular sahadaki erkek egemenliğine ve erkek futbolcuların itirazlarına tepki olarak futboldan ve sahadan uzaklaşmıştır. Bu sebeple futbol erkeklere sınırsız, kızlara ise oldukça sınırlı haklar tanımaktadır (Clark ve Paechter, 2007).

Tez kapsamında İsrail’de de kadın futbolu ile ilgili yapılan güncel çalışmalara da odaklanılmıştır. Perets ve diğerleri, “İsrail’deki Kadın Oyuncular Arasındaki Milli Kimlik ve Toplumsal Cinsiyet Algıları” adlı makalelerinde, ülkedeki baskın ataerkil ideolojinin kadın ve erkek alanları arasında keskin ayrımlara neden olduğu ifade edilmektedir. Bu ayrımla ilişkili olarak, insanların kendilerinin ve diğerlerinin cinsel kimliklerini tanımlarken kadın ve erkek kategorileri arasında var olan belli sınırları takip ettikleri ve bu ayrımın spor alanında daha da belirgin hale geldiği ifade edilmektedir. Araştırmada elde edilen bulgular şu şekildedir: Spor erkeklerin üstün, kadınların ise alçak olduğuna yönelik bir ideoloji üretmektedir ve bu ideoloji spor aracılığıyla onaylanmaktadır. Spor erkek kimliğinin inşa edilmesini kolaylaştıran ve spor izleyen veya sporla uğraşan erkeklerin toplumda hakimiyet kurmalarını sağlayan bir konumdur. Sportif başarıların ölçüldüğü standartlar eril standartlardır ve kadınların yeteneklerini erkeklerin yetenekleri ile kıyaslamak bu standartları güçlendirir ve kadın/erkek ayrımını meşrulaştırır (Perets ve diğerleri 2011).

Toplumdaki erkek ve kadınlar, farklı spor dallarının doğası ile ilişkili olarak, çeşitli inançlar ve algılar geliştirmektedirler ve fiziksel aktivite tercihlerini bu algılara göre belirlemektedirler. Bu durum, bazı spor dallarının kadınsı, bazılarının erkeksi, bazılarının ise nötr olarak sınıflandırılmasına neden olmaktadır (Koca, Aşçı ve Kirazcı, 2005). Kadınlar için uygun görülen jimnastik, aerobik ve dans gibi sportlardaki kadın faaliyetleri erkeklerinkinden daha fazlayken ve erkekler için uygun görülen futbol, güreş, Uzakdoğu sporları gibi spor dallarındaki faaliyetleri erkeklerinkinden daha azdır. (Chalabaev ve diğ., 2013; Reimer ve Visio, 2003; Koca ve Demirhan, 2005). Özbay’a göre sporda kabul gören kadın ve erkek temsilleri kadınların erkeklerden önemsiz olduğu inancı ile paraleldir (Özbay, 2013) Son beş yılda yapılan akademik araştırmalarda 'kadın futbolu' teriminin giderek popüler hale geldiği görülmektedir. Bu terimin iki olası anlamı vardır. Bir yandan kadınlar tarafından oynanan ve erkeklerin oynadığı oyunu farklı kılan futbol oyununa atıfta bulunabilir. Öte yandan, bu terim aynı zamanda "kadın futbolunun" erkek futbolundan önemli ölçüde farklı olduğunu belirtmek için kullanılır. "Kadınlar

tarafından oynanan futbol" terimi, daha sosyolojik bir anlam ifade etmektedir (Clayton ve Harris, 2004).

Scarton ve diğ erleri (1991), kadınların futbol dünyasına nasıl girdikleri ve futbola ve futbolun içindeki fırsatlara erişimlerinde cinsiyet ilişkilerinin etkili olup olmadığını araştırdıkları bu geniş kapsamlı çalışmalarında, İngiltere, Almanya, Norveç ve İspanya'daki en üst düzeydeki kadın futbolcular ile 40 adet yarı yapılandırılmış görüşmeden elde ettikleri verileri kullanmışlardır. Bu çalışmada sporcu, futbol oynayan ve futboldan hoşlanan kadınların kadın olmak ile ilgili hislerini ifade etmelerine olanak tanıyan niteliksel veri toplama yöntemlerinin önemi vurgulanmaktadır. Spor ile ilgilenen kadınların yaşadıkları süreçlere yönelik gerçekçi yorumlamaların yalnızca bu kadın sporcularla derinlemesine görüşmeler yapılarak elde edilebileceğini savunan birçok araştırmacı bulunmaktadır (Lenskyj, 1994; Talbot, 1991; Wright and Dewar, 1997; Young, 1997).

Scarton ve arkadaşları da bu amaçla, İngiltere, Almanya, Norveç ve İspanya'daki kadınların hayatındaki spor deneyimleri ve bu deneyimlerle ilgili anlamlandırmalarını sorgulayarak araştırma verilerine ulaşmışlardır. Yazarlar, toplumsal cinsiyet söyleminin tarihsel ve kültürel olarak konumlandırıldığını, ancak post modernleşme ile post yapısalcılığın toplumsal cinsiyetin anlamına olumlu katkılar sağladığını düşünmektedirler. Buna rağmen, birçok yeni toplumsal cinsiyet tanımlamasında yapısal ve kültürel bağlamların halen reddedildiğini ve hatta görmezden geldiğini vurgulamaktadırlar. Bu çalışmadaki görüşmeler altı tema ekseninde yapılandırılmıştır: sporculuk geçmişi, sosyal  evre, günlük yaşam, cinsel kimlikler, beden, spor ve yaşam planları (Scarton ve diğ., 1991)

Araştırmanın sonuçları oldukça ilgi çekicidir. Tüm katılımcılar futbola oldukça küçük bir yaşıta başlamıştır. İngiltere'de ortalama yaşı: 4-6, İspanya'da ise 11 ve üstüdür. Bu ilk deneyimler, bölgesel mahallelerde yaşanan enformel deneyimlerden ibarettir. Katılımcıların  oğ  ilk deneyimlerden bahsederken futbol kariyerlerine başladıklarında sokak ve parkların önemini vurgulamıştır.

Messner'in Amerika'da spor ve maskülenite ile ilgili 1992'de yaptığı çalışmada, katılımcılar, çocukluklarındaki spor deneyimlerinin erkeklerin egemen olduğu bir dünyada gerçekleştiğini ifade etmiştir (Messner, 1992).

Bu araştırmada da futbolcuların birçoğu, sokak ve parklarda dahil oldukları futbol deneyimlerine başlamalarının erkek akranlarının cesaretlendirmeleri ve onayına bağlı olduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak, bu araştırmadaki birçok katılımcı, babaları, erkek kardeşleri, erkek arkadaşları tarafından erkek alanı olan futbola adım atmaları için desteklenmiştir ve bu sayede enformel erkek futbol kültürüne giriş hakkı kazanmıştır. Sadece 11 yaşından sonra futbol oynamaya başlayan İspanya'daki kadın oyuncular hemcinslerinin desteğini aldığını ifade etmiştir. Almanya ve Norveç'te genç insanların sportif olanaklara erişimi kulüp sistemine bağlı olduğundan, bu ülkedeki oyuncular futbola başlamalarında okulun bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Messner'in çalışmasına katılan futbolcular, kadın futbol kulübü bulmakta zorlandıklarını ve 12-14 yaşına kadar erkek takımlarında oynamak için mücadele ettiklerini ifade etmiştir. Almanya ve Norveç'te ise, kadın futbolcuların kendisi kadın futbol takımı kurmuş ve takımlarını günümüzde var olan kulüp sistemine dahil etmişlerdir.

İngiltere'de ise, katılımcılar ilk engel ile okul sistemine girdikleri zaman karşılaştıklarını belirtmiştir. İlkokulda (5-11 yaş) futbolda rekabet eden kızlara karşı yasal bir sınırlama olmamasına rağmen, bu kızların erkeklerle oynamasına izin verilmemiştir veyahut futbol oynama imkanını elde etmek için mücadele etmişlerdir. Bu sınırlama, kızlar ortaokula geçtiklerinde daha da şiddetli hale gelmiştir. İlkokulda futbol oynayan oyuncuların birçoğunun ortaokulda futbol oynamasına izin verilmemiştir. Bunun sebebinin erkek ve kızların cinsiyetlerine uygun aktivitelere göre ayrılmasıdır ve futbol kızlara uygun bir spor değildir. Bu bulgu, Scraton (1992) ve Flintoff'un (1993) bulgularını desteklemektedir ki bu iki araştırmaya göre de cinsiyet ideolojileri katı bir biçimde kültürel bağıntıya ve beden eğitimi öğretisindeki toplumsal cinsiyet kalıplarına endekslidir.

İspanya'daki kadın oyuncular, 14, 18, ve hatta 22 yaşına kadar bir kulüpte oynama imkânı yakalayamamıştır. İspanya'daki oyuncular da okulun futbol katılımı ve rekabeti için imkanlar sağlayan bir alan olduğunu, ancak bu imkanların cinsiyet odaklı olduğunu ve kızların futbola erişimini engellediğini belirtmiştir. Bu araştırmada spor ve feminenlik, spor ve toplumsal cinsiyet rollerinin sosyalizasyonu, kadınların cinsel kimlikleri ile ilgili algıları hakkında yaşanan problemleri dile getiren birçok çalışma ile paralel olarak bu araştırmadaki kadınlar, özellikle çocukluk deneyimlerini tanımlarken, kendilerini kadınlık ya da feminenliğin dışında bir kimlik olarak anlatmışlardır.

“Tam bir Erkek Fatma’ydim, sert bir oğlan çocuğu gibi ağaçlara tırmandırdım, tüm zamanımı erkek çocuklarla geçirirdim.”

“Bebeklerle oynamak yerine, oyuncak arabalarla oynardım, bir erkek grubum vardı. Kızlar aptaldı, her zaman ağlamak isterlerdi ve asla koşamazlardı”.

Bu üzücü alıntılardan anlaşılacağı üzere, araştırmaya katılan kadınlar kendi kimliklerini ne olmadıkları üzerinden inşa etmiştir ve kendilerini efemine olarak adlandıracak her şeyden uzaklaştırmıştır.

Hall (1996) “Erkek Fatma” teriminin kapsamlı feminist eleştirisini yapmıştır ve bu terimin gelişim psikolojisinde, biyolojide ve sosyal-biyolojideki kullanımını sorgulamıştır. Bu tarz kızlar efemine normlardan sapmış kimlikler olarak görülmektedir. “Erkek Fatma” teriminin kullanımı da, kadın sporu/erkek sporu, maskülenite/femininite, ayrımlarının doğallığını desteklemektedir ve bu sebeple kültürel ve sosyal yapıları biyolojik gerçeklerle sınırlamaktadır (Hall, 1996).

Bu araştırmadaki katılımcılar da “Erkek Fatma” olarak algılanmalarının, kız olarak kendi içlerinde bir çatışmaya neden olmadığını, aksine bu algıyı toplumsal kimliklerinin pozitif bir parçası olarak kabul ettiklerini ifade etmiştir (Scarton ve diğ, 1999). Bu yorumlar şaşırtıcı değildir keza, “Erkek Fatma” olarak tanımlanan kadın, sporda üstün bir özellik olarak kabul edilen, rekabetçilik, agresiflik, taşkınlık gibi erkeksi davranışları sergileyen bir kimliktir. Araştırmaya katılan kadın oyuncuların bazıları, erkeklerin dünyasına tamamen entegre olduğunu, grubundaki erkeklerin çoğunun onun kız olduğunu bile

anlamadıklarını ifade etmiştir. Üzücü olan şudur ki, kadınların kendilerini erkek Fatma olarak tanımlaması, var olan toplumsal cinsiyet kimliklerini ve ilişkilerini dönüştürmek yerine erkekliğin değerini arttırmaktadır. Kadınlar kendileri ile ilgili olarak “erkeksi” tanımlamalar yaparak kadın/erkek arasındaki güç ilişkilerini güçlendirip yeniden üretmektedir (Scarton ve diğ, 1999).

Bu araştırmada, kadın futbolu araştırılan dört ülkede en hızlı büyüyen spor dalı olsa da halen erkekler tarafından kontrol edilmektedir ve varlıklarını devam ettirebilmek için erkeklerin futbol dünyasına bağlıdır. Bu ülkelerin hiçbirinde kızların tek başına ilerlemesi mümkün değildir. Buna rağmen çoğu futbolcu kadın bu engelleri aşmış ve günümüzde futbolu kendi başlarına deneyimlemektedir. Erkek futbol organizasyonları tarafından kontrol edilse de, kadın futbolu kadınların takım olarak keyif aldıkları bir kadın alanıdır. Milli sınırları kesen bir kadın futbol kültürünün varlığı söz konusudur (Scarton, 1999).

Ancak kadınların futbol arenasındaki gücüne yönelik çalışmalar da mevcuttur. Matkovits ve Hellerman'ın dünyada sözü geçen kadın futbolcularla ilgili yazdıkları makalede, kadın futbolunun en eski ve en tutarlı lider gücü Amerika Birleşik Devletleri ve onun en büyük iki rakibi olan Norveç ve Çin'dir. Bu ülkelerde erkek futbolunun genel kalite ve başarı seviyesi, kadın futbolundan daha düşük ve ikincil seviyededir. Avrupa'da Almanya, İngiltere, İtalya, İspanya, Fransa ve Hollanda ve Latin Amerika'da Brezilya, Arjantin, Kolombiya, Uruguay ve Meksika ve Asya kıtasında Güney Kore'de kurulan futbol kadın futbol takımları da Amerika ve Çin'deki erkek futbol takımlarından daha başarılı konumdadır. Son yıllarda, Brezilya ve Almanya'daki kadın futbol takımları Amerika, Norveç ve Çin ile zirveyi paylaşmaya başlamıştır (Markovits ve Hellerman, 2006).

Bunun sebebi ise çok açıktır, keza bu ülkelerde futbol erkeklerin hâkimiyetinde değildir ve bu ülkelerde erkeğin egemen olduğu baskın bir spor kültürü mevcut değildir. Aynı zamanda, ABD, Norveç ve Çin'deki erkek futbolunun başarı seviyesi, erkek futbolunun dominant spor kültürünün mutlak çekirdeğini oluşturduğu ülkelerdeki başarı seviyelerinin çok altındadır.

Amerika hariç dünyadaki hiçbir ülkede kadın futbolu erkek futbolundan üstün konumda ya da en azından erkek futbolu ile kültürel eşitliğe sahip değildir. Var olan 8 milyon kadın futbolcu sayısı ve bu sporcuların niteliksel kalitesi kadınların Amerikan futbolundaki üstünlüğünü perçinlemektedir. Dünyadaki başka hiçbir ülkede kadın futbolcular erkek futbolcularda daha fazla tanınmamaktadır.

Futbolun Amerika'nın spor alanındaki olağandışı konumundan yararlanan bu kadın oyunu, erkeklerden bağımsız olarak dünyada eşi görülmemiş bir üne kavuşmuştur. Bu istisnanın sebebi, başka bir istisnai durumdur. Amerika'da kadın futbolundan önce kurulmuş ve başarıya kavuşmuş bir erkek futbol geçmişi yoktur. Kadın futbolu öncül bir spor dalı olarak kurulduğundan, kadın futbolundan sonra kurulup varlık gösteren erkek futbolu her zaman kadın futbolunun gölgesinde kalmıştır. Keza, Amerikan futbolu, beysbol ve buz hokeyi, basketbol Amerika'da erkeklerin hâkim olduğu sportif alanlardır.

Amerika, tarihsel olarak diğer ülkelerden farklı bir gelişim ve demokratikleşme sürecini takip etmiştir. Futbol da bu farklı gelişim sürecinin bir örneğidir. Bu farklılıklardan en önemlisi ve öne çıkanı, bundan 20 yıl öncesinde bile düşünülmemeyecek olan ve Amerika'daki toplumsal yaşamı yeniden şekillendiren yeni kadın hareketinin başarısıdır. Kadınlar erkeklerle tamamen eşit olmak için çok yol kat etmek zorunda olsa da Amerika'daki toplumsal yaşam alanları içinde efsanevi bir ilerleme kat etmişlerdir. Başarı kat ettikleri bu alanlardan biri de spordur. Spor, Amerika'nın toplumsal kimliğinin çok önemli bir parçasıdır, kadın sporcular da geçmişte erkeklerin egemen olduğu bu alanın vazgeçilmez parçalarıdır. Futbol, kadınların kamusal alana girip, saygı gördükleri bir mekanizma görevi görmektedir (Markovits ve Hellerman, 2009).

Kate Themen'in kadın futbolcuların İngiliz futbolunda uygulanan toplumsal cinsiyet geleneklerini nasıl aştıklarını ve bu geleneklere nasıl karşı çıktıklarını inceleyen çalışması, kadın futbolcuların erkeklere ait olarak kabul edilen futbol alanına girdikleri andan itibaren yaşadıkları mücadelelere yönelik anlamlı açılımlar getirecek niteliktedir. Yazar, Bhabha'nın 'üçüncü alan' tezinin uygulanması yoluyla futboldaki kadın katılımına bakmaktadır ve İngiliz futbol kültüründeki cinsiyete dayalı söylemde normal olarak göz ardı edilen

karmaşıklıkları ve nüansları anlamak için Bhabha'nın çalışmasından yararlanmaktadır. Veri toplamak için 17-45 yaş aralığında futbol oynamış ya da halen futbol oynayan kadınlarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiştir. Eleştirel anlatılara ulaşmak için feminist bir perspektiften hareket etmiştir. Eleştiriler iki önemli alanda ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, yönetimdeki değişikliklerin Futbol Federasyonu'na etkisi ele alınmaktadır. Buna ek olarak, kadın oyuncuların kendileri kadın fiziğine atfedilen olumsuz çağrışımlara rağmen futbol oynayarak veya karma futbol oyunları düzenleyerek cinsiyet kurallarına aktif olarak karşı çıkmaktadır. Üçüncü alan, kültürler ve tarihlerin kültürler arası ilişkilerin dönüşümünde nasıl davrandığını inceleyen post-kolonyal teorik bir geleneğin sonucudur. Üçüncü alan, egemen kültürlerin otoritesini ve "kolonileştirilmiş" ajanların sürekli olarak baskın söylemlerle nasıl rekabet ettiğini ve onları nasıl alt ettiğini mercek altına almaktadır. Bhabha, kültür içindeki etkileşimin bir müzakere süreci gerektirdiğini, yani sömürgeci ile kolonileştirilmiş arasındaki ayrımın hiçbir zaman istikrarlı olmadığını ve dönüşüm sürecinin belirsizlikler veya melezlikler taşıdığını savunmaktadır. Bu bakış açısı geleneksellikten uzak etkileşimler nedeniyle yaşanan kültürel dönüşümleri ve yeni kültürel formların veya kimliklerin nasıl ortaya çıktığını açıklamaktadır. Üçüncü alan varlığını, kültürü tanıdık veya 'otantik' kültürel biçimler arasında konumlandıran sınırlara ve kültürel arılığa itaat eden söylemlere karşı gelen söylemlere borçludur. İngiliz futbolunda cinsiyet performansı hakkında böylesine teorik bir mantık yürütmek, kültürel standardizasyonun toplumsal cinsiyetle ilgili kısıtlayıcı söylemler aracılığıyla nasıl kısıtlandığını göstermektedir. Bunun sonucunda kültürel karmaşıklık göz ardı edilmektedir. Kadın futbolcular için bu karmaşıklık, atletizm ve kadınsılık arasındaki çatışmaya denk gelmektedir; bu da, 'erkeksi' olarak tanımlanan kadın cinsiyetinin aşağılayıcı bir etiket kazanmasına neden olmaktadır. Futbol açısından, oyun alanında, bu tür söylemlerin varlığı, yapısal cinsiyet ilişkilerindeki tek göstergenin cinsiyete bağlı estetik algılar olduğunu anlamamıza sebep olmaktadır. İngiltere'de futbolun gelişimi ile erkek / kadın ayrımcılığının kültürel meşruiyetini zorunlu kılan sosyal süreçler arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Kültürel söylemler, futbolu diğer marjinalleşmiş

sporlara karşı üstün bir konuma taşır ve futbolun üstün konumunu garanti altına alır. Harding'in bakış açısına göre, futbol aracılığı ile gerçekleştirilen toplumsal cinsiyet söylemini, futbolcularla yapılan mülakatları "tarihsel kimlik" algımıza meydan okuyan eleştirel anlatılar olarak ele aldığımız bir araştırma aracılığıyla incelememiz gerekmektedir.

Viktorya dönemi Hristiyan aktivizminin öğretileri, katı erkeklik ile yakın bir ilişki içindedir ve bu öğretiler devlet okullarının, İngiltere'nin emperyalist refahının devam ettirilmesi için gerekli olan "yeni mertlik" e atfedilen ahlaki özellikleri tanıtmak için bir araç olarak sporu ve özellikle futbolu nasıl kullandığını göstermektedir. Cinsiyetteki ikiliğin iç içe yerleştirilmesi, özellikle fanatik Hristiyanlıkta oldukça yaygındır ve İngiliz İmparatorluğu'nun öğretisi ile işbirliği içindedir. Örneğin, futbol ve genel olarak sporun İngiliz İmparatorluğu'nun genişlemesi için çalışan aktif erkeğin biyolojik kavramsallaştırılmasından yararlandığı inancı karşısında feminenliğin bu inançlara boyun eğdirilmesi, Hristiyanlığın futbol yoluyla kodlandığı gerçeğini desteklemektedir. Walvin tarafından aktarıldığı üzere, 'spor gibi disiplinli oyunların hepsi Britanya'nın üstünlüğünün kanıtı olan geç Viktorya dönemi ve Edward mertliğinin bir parçasıdır (Walvin, 1994).

Hristiyanlık, toplumsal cinsiyet ve İngiliz futbol kültürü açısından göze çarpan özelliktedir. Fizik gücü ve heteroseksüel atletizm, dominant maskülen ideolojinin rekabet avantajı için kullanıldığı söylemini desteklemektedir. İngiliz futbolunda, sahip olunması için arzu duyulan bir özellik olarak fizik gücüne yapılan vurgu, "Heteroseksüel" kimlik ile yakından ilişkilidir. Sonuç olarak, 'erkek' sporu yapan kadınların "normal" cinsiyetlerine zarar verdiği gibi bir tartışma ortaya çıkmaktadır. Fizik gücü ve kadınsılık birbirleri ile uyumsuz olarak algılanmakta ve bu nedenle, kültürel söylemler kadınların aktif ve güçlü olmaktan korktuğuna yönelik mesajlar içerir çünkü aktif ve güçlü bir kadın "heteroseksüel başarısızlığı" ifade etmektedir (Themen, 2016).

Elbette, futbol sahası üzerindeki yapı ve eylem somut bir ilişkiyi paylaşmaktadır, ancak bunların tartışmalara nasıl sürüklendiği ve dönüşüme tabi tutulduğu kadın katılımından sonra sorgulanmaya başlamıştır. Futbol kültürleri hem mekânsal

hem de zamansal açılardan çeşitlidir ve karmaşıktır ve bu noktada bu değişim tartışmalıdır. Değişim yönetim yoluyla farklı şekillerde görülebilir, aynı zamanda toplumsal aktörün dönüştürücü sürece girmesi için aracı olabilir.

Küresel bağlamda incelendiğinde, futbol hakkında yürütülen eleştirel düşüncelerin, kültürün zamansal ve mekânsal yönlerini ortaya koyduğu dikkat çekmektedir. Küreselleşme sürecinde, kulüpler, uluslar ve kıtalar, yeni ve çeşitli oyun stillerinin ortaya çıkışı ile kesişen diğer "egzotik" futbol stilleri ile karşılaşır ve birçok futbol stili "yabancı" kültürlerden etkilenmektedir. 1995 sonrası oyuncular ve tek bir futbol piyasasının ortaya çıkması oyuncuların göçünü kolaylaştırdı.

Araştırmaya katılan kadın oyuncuların kendilerine has ifadeleri, kadının ajanının dönüşüm sürecinin bir parçası ve daha cinsiyetsiz paradigmanın ortaya çıkmasına neden olduğunu göstermektedir. O zaman kadın futbolcuların 'ötekileştirilmesi', heteroseksüellik gösterisi ile hegemonya-fizik gücü arasındaki ilişkiyi dönüştüren 'üçüncü cinsiyet' katılımından kaynaklanan aykırılıkların fark edilmesini mümkün kılmaktadır. Dahası, kadınların futbola katılımlarını anlatma biçimleri, futbol sahasının alanını, kadın fizikselliği ile bağlantılı olumsuz çağrışımlarla mücadele etmek için kullandıkları kültürel bir mücadele alanı olarak kabul ettiklerini göstermektedir. Epistemolojik ve bağlamsal açılardan, araştırma boyunca görüşülen kadın örnekleminin futbol katılımlarını önceden belirlenmiş bir paradigma olarak kabul etmedikleri gözlemlenmiştir. İngiliz futbol kültüründe yaygın olan katı söylemi kabul etseler de içinden yeni anlamların çıkabileceği belirsiz bir alanın da varlığını kabul göz önünde bulundurmaktadırlar. Kısacası, görüşülen kişiler kültürel değişimler konusunda aracı olarak görülebilir. Bu analiz, kültürel ikilemelerin yetersiz referans noktaları olduğunu ve baskın ve marjinalleşmiş kültürlerin buluştuğu noktada gerçekleşebilecek dönüşüm sürecini göz ardı ettiğini ileri sürmektedir.

Çok yakın bir tarihte yayımlanmış olan bu çalışma, kadın ve erkeğin toplumsal kodların sürdürülebilirliği ile ilgili olarak nasıl görevlendirildiğine yönelik anlamlı açılımlar getirdiği için literatüre önemli katkılar sağlamaktadır.

Avrupa kadınların futbol alanındaki varlıklarını anlamlandırmak konusunda oldukça farklı çalışmalar sunmaktadır. Bu konuda göze çarpan bir başka çalışma da İsveç'ten gelmektedir. Bu çalışmanın yazarı olan Jonny Hjelm, birçok İsveçli futbol uzmanına, gazetecilere ve diğerlerine göre, elit seviyedeki kadın futbolcuların, top tekniği ve oyun algılaması erkek futbolcularinkine yakın olmadığını belirtmektedir. Kadın futbolunun kurulduğu birçok başka ülkede de benzer görüşler vardır. Bu makale, bu görüşün doğruluğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Bu yazara göre, elit bir seviyedeki İsveçli kadın futbolcuların, top tekniği ve oyun algısı teste tabi tutulduğunda başarısız oldukları doğrudur. Makale, İsveç milli takımının oyuncularının 2003 ve 2007 Kadınlar Dünya Kupalarında 'eylemlerinde' ne sıklıkla başarısız olduklarını analiz etmektedir.

Araştırmada incelenen kadın futbolcuların eylemleri 'paslar, top karşılamalar, püskürtmeler, son vuruşlar ve sabit durumları kapsamaktadır. Erkeklerin milli takım performansları da benzer şekilde, 2002 ve 2006 yıllarında oynanan erkekler Dünya Kupalarındaki performanslara bakılarak analiz edilmiştir. Maçlar video kayıtları izlenerek incelenmiştir. Yaklaşık 10.000 eylem analizi, farklılıklar olduğunu göstermektedir. Ancak bu farklılıklar kadın futboluna karşı yöneltilen ağır ve teknik eleştirileri açıklayacak boyutta değildir. Araştırmanın sonucunda varılan nokta, bu eleştirilerin aslında futbol dünyasında eril bir kodlamanın var olması ve bu kodlamaya karşı feminist bir provokasyon olarak algılanan kadın tepkilerine bağlı olduğu yönündedir (Hjelm, 2011).

Yazar, kadın futbolunun dünyada kurulmaya başladığı 1970'lerden bu yana birçok kişi tarafından eleştirildiğini belirtmektedir. Kadın oyuncular, kadınsılıktan uzak oldukları, fiziksel sağlıklarını tehlikeye attıkları ve erkekler için ayrılan alanlara gasp ettikleri gerekçesiyle suçlanmıştır. Son zamanlarda yapılan çalışmalar da bu tarz eleştirilerin siyasi, maddi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde (çok sert bir şekilde gerçekleştiğini göstermektedir. Bu ağır eleştiriler, başarılı ve geleneksel erkek futbol tarihi olan ülkelerde de bir eril kodlamayla dile getirilmiştir. Yazar, erkek futbolunun bir norm, kadın futbolu ise bu normun alt bir kopyası olarak algılandığını belirtmektedir. Kadın futbolu Brezilya, İngiltere ve İsveç'te düşük eğlence değeri taşıyan kötü

futbol ile eş anlamlı hale gelmektedir (Hjelm, 2011). Yazar, 2003 sonbaharında İsveç'in en büyük günlük gazetesinde 'kadınların futbol oynayamayacağına' ve 'gerçeklerin görmezlikten gelinemeyeceğini' belirten yazılar yayımlanmıştır. Araştırma bu iddiaların doğru olup olmadığını empirik olarak test etmek adına İsveç Erkek milli takımının 2002-2006 Dünya Kupası ve İsveç Kadın Milli Takımının 2003-2006 yıllarındaki Dünya Kupası maçlarındaki performanslarını inceledi ve aralarındaki farkı anlamaya çalışmaktadır. Çalışmada 14 maç analiz edilmektedir. Bunlar, 2003 Dünya Kupasında Amerika, Kuzey Kore ve Nijerya karşısında oynanan üç grup maçı, Brezilya ile oynanan çeyrek final maçı ve 2007 Dünya Kupasında Kuzey Kore, Nijerya ve ABD'ye karşı oynanan üç grup maçını kapsamaktadır. Erkek milli takımının maçları ise, 2002 ve 2006 Dünya Kupasında İngiltere, Nijerya ve Arjantin'e karşı üç grup maçı ve Trinidad-Tobago, Paraguay ve İngiltere'ye karşı üç grup maçı ve Almanya'ya karşı çeyrek final karşılaşmasını içermektedir (Hjelm, 2011).

Bu yazar, futbol sahasında kadın ve kızların varlığı uzun zamandır tamamen garip bir olgu olarak görülmekten öteye geçemediğini, bu nedenle, 1960'larda ve 1970'lerde kadın futbolunu ilk kez görenlerin erkek ve kadın futbolunu karşılaştırılmasının yansıması olduğunu, erkek futbolunun üstün konumu nedeniyle bu durum hala geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Futbolun 'sporun kralı' olarak kabul edilmesi hem ulusal hem de küresel bağlamda erkek ve kadın futbolcu arasındaki uçurumu pekiştiren bir mekanizmadır. İsveç futbolundaki koşullar da bu nedenlerle voleybol veya basket gibi nispeten küçük takım sporlarındaki durumlar ile kıyaslandığında daha fazla izleyiciyi, taraftarı ve spor otoritelerini konuya dahil etmektedir (Hjelm, 2011).

Araştırmanın sonucunda yazar kadın futbolundaki koşullarla erkek futbolundaki koşulların radikal ölçülerde fark gösterdiğini belirtmektedir. İsveç Kadınlar "Premier" Ligi'ndeki en iyi oyuncuların çok azı futboldan para kazanmakta, futbol ile geçimlerini sağlamak ve sponsorlar bulabilmektedir ve kadın oyuncuların büyük çoğunluğu için durum farklı değildir çünkü kadın liglerindeki koşullar amatör spor şartlarından öteye geçememektedir. Almanya, Danimarka, İngiltere, Norveç, ABD ve Kanada gibi ülkelerde de benzer bir durum söz

konusudur. Bu çerçevede, yalnızca kulüplerde eğitildiği zamanlar değil, kendi başlarına da profesyonel bir hayatı hayal eden 9-12 yaş grubundaki genç erkek çocukların yoğun futbol eğitimine tabi tutulması şaşırtıcı değildir. SFA'ya göre, bu yıllar öğrenme açısından çok önemlidir. Yazara göre, burada belirleyici bir fark bulunmaktadır, çünkü aynı yaş grubundaki kızlar, aynı yaştaki genç erkeklerle kıyaslandıklarında bireysel olarak veya bir spor takımı eşliğinde aynı derecede eğitim alamamaktadırlar. Bu yaştaki kızlar haftada bir veya iki kez idman almaktadır ve bundan memnundur. Fakat çok iyi bir futbol tekniği edinmek, ekstra eğitim ve top ile çok farklı deneyimlemelere ve çok sayıda maç deneyimine sahip olmayı gerektirmektedir. Var olan koşullar kız ve kadın futbolcuların futbol kariyerlerinde ilerlemelerini engellemektedir. Mesela erkek ve kadın futbol takımları arasında kaynaklara erişim ve kaynakların dağılımı ile ilgili adaletsiz bir dağılım söz konusudur. Kadın futbolcuların futbol yetenek ve teknik kabiliyetlerinin erkek futbolcular kadar iyi olmadığına yönelik algılar ve medyadaki söylemler, maddi kaynakların gelecek vadeden erkek futbolculara aktarılması ile sonuçlanmaktadır. Kadın futbolcuların aleyhine gelişen bu durumda, futbolun dışındaki dünyada var olan kadın algısının da payı büyüktür keza kadın futbolu toplumda halen marjinal bir varoluş biçimi olarak kabul görmekte ve uygulanmaktadır. Futbolda kadın/erkek eşitliği bu araştırmanın yazarına göre şu anki koşullarda halen imkânsız ve zaman alacak bir projedir. Bu algıların değişmesi için kadınların oynadığı futbolun erkeklerin oynadığı futbol kadar önemli olduğunun algılanması gerekmektedir (Hjelm, 2011).

“İsveç'teki Çocuk Futbol Takımlarındaki Kız ve Erkekler Arasındaki Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” adlı makalesinde Inger Eliasson, İsveçli çocuk futbolunda, kız ve erkek futbol takımlarındaki cinsiyet sosyalizasyon süreçlerini incelemektedir (Eliasson, 2011). Makalede iki yılda etnografik saha çalışmasıyla toplanan veriler, çocuk futbolunun günlük yaşantılarının gözlemlenmesi ve cinsiyet ayrımı yapan iki futbol takımında oynayan 11-12 yaşındaki kız ve erkek oyuncular, bu oyuncuların antrenörleri ve ebeveynleri ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiştir. Çalışma, toplumsal cinsiyetin çocukların aktif olarak katıldığı toplumsal bir inşa süreci olduğunu destekleyen ve Connell tarafından geliştirilmiş olan toplumsal cinsiyet kuramından esinlenmiştir

(Connell, 2002). Kızların ve erkeklerin futbol ve cinsiyet hakkında konuşma biçimleri hakkında yapılan analizler, kızların ve erkeklerin sosyal etkileşimde belirli cinsiyet performansları gösterdiğini ve kendilerini çocuk futbolunda var olan erkek standardıyla nasıl ilişkilendirdiklerini göstermektedir. Genel olarak, bu makale kızlar ve erkekler arasındaki ilişkileri ve çocukların sporda cinsiyete bağlı sosyalleşmeye nasıl katkıda bulunduklarını daha derin bir şekilde anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Bu makale aynı zamanda cinsel eşitlik çalışmalarının çocuk sporuyla ilişkisini tartışmaktadır (Eliasson, 211).

Çocuk sporunun çocukların ihtiyaç ve çıkarlarına dayalı olması gerektiği sıklıkla tekrar edilen bir argümandır. Çocuk ve gençlik sporunda çocuğun bakış açısını daha merkezi bir konuma taşımak, İsveç hükümet belgelerinde ve İsveç spor federasyonunun uygulamalarında açıkça görünmektedir. Bu isteklerin gerçekleştirilmesindeki zorlukların nedeni, kız ve erkek çocuklarının spor bağıntısı içinde var olan erkek ve kız çocuklarının ihtiyaçları ve ilgi alanlarının ne olması gerektiği ile ilgili bilimsel bilgi eksikliğidir. Yazar, İsveç'te futbol oynayan bir grup gencin deneyimlerini rapor ederek yukarıda sözü edilen tanımlamaları keşfetme amacı taşımaktadır. Çocukların spor deneyimindeki cinsiyet ilişkilerinin nasıl yürüdüğünü ve kızların spordaki yerini nasıl geliştirebileceğini belirlemek için sporcuların futbol oynama deneyimleri ile ilgili söylemlerini analiz edilmektedir. Toplumsal cinsiyet, erkeklik ve kadınsılık kavramlarının analitik bir araç olarak kullanıldığı toplumsal cinsiyet araştırmaları, günümüzde spor araştırmalarında yaygın olarak görülmektedir (Eliasson, 2011). Yazar, cinsiyetin kız ve erkek çocukların sosyalleşmesi ve çocuk futbolunda ilişkilerin oluşturulması üzerinde önemli bir etkisi olduğu savunmaktadır. Ampirik çalışmanın sonuçlarından elde edilen sonuç, kız ve erkek futbol takımları arasındaki uygulama benzerliklerine rağmen, kızların ve erkeklerin spor performanslarındaki farklılıklara yönelik yerleşmiş fikirler, futbolcu erkeklerin kızlardan daha değerli olduğuna yönelik deneyimlerin ve performansların var olması ile sonuçlanmaktadır. Bu, spor ortamındaki çocuklar / yetişkin erkeklerin bir norm olarak kabul edilmesinin zaten 11-12 yaşlarındaki çocuk futbolcuların, antrenörlerinin ve ebeveynlerinin

sosyalizasyon süreçlerinde önemli bir etken olduğu anlamına gelmektedir (Eliasson, 2011).

Yazara göre, futbol gibi rekabete dayalı takım sporlarında cinsiyet düzeni cinsiyetler arasındaki farklılıklara dayanır; bu, egemen erkeklerin ve tipik eril yapılarının kadın ve dişi yapıları hakimiyet altına almasına ve yönetmesine izin veren bir sosyal sistemin yeniden yapılandırılmasına yol açar. Çocuk sporunda, kızlar ve erkekler arasında doğal farklılıklar olduğuna dair ortak bir inanç vardır. Messner'ın savunduğu gibi, "Organize spor" toplumsal cinsiyet ilişkileri aracılığıyla kurulmuş cinsiyete dayalı bir kurumdur. Bu nedenle yapısı ve değerleri toplumda baskın olan erkeklik ve kadınlık kavramlarını yansıtır. Kız ve erkekler spor dallarına göre ayrıldığında, farklı toplumsal cinsiyetler ve bu cinsiyetlere yönelik kültürler gelişir. Spordaki kızlar ve erkekler de, onları iki ayrı karşıt grup olarak inşa eden performanslar sergilemektedir. Bu düşünceye paralel olarak, Hasbrook spordaki kız ve erkek çocukların aralarındaki farklılıkları aktif olarak kurduklarını, çoğalttığını ve güçlendirdiklerini belirtmektedir (Hasbrook, 1999).

Hjelm'in çalışması, etnografik bir araştırma yaklaşımını benimsemiştir ve iki yıllık bir süre boyunca bir kız ve bir erkek futbol takımıyla saha çalışması yürütmüştür. "Ethnographic" yaklaşımın seçilmesinin nedeni, çocukların işbirlikçi süreçlerinin yerel kültürlerinde oluştuğunda en iyi şekilde incelenebileceğine yönelik bilimsel argümandır.

Wolcott, "Etnografik" araştırmanın amacını şu şekilde açıklar: Etnografik araştırmanın temel amacı, belirli bir yerde ve statüde olan insanların normalde ne yaptıklarını ve sıradan veya belirli koşullar altında yaptıklarına atfedilen anlamları tanımlamak ve bu tanımlamayı kültürel süreçleri etkileyen düzenlemelere odaklanarak sunmaktır. Etnografik yaklaşımın avantajı, çalışmadaki katılımcı çocuklara araştırmada daha doğrudan bir ses verme potansiyeline sahip olmasıdır (Wolcott, 1999).

Hjelm'in çalışmasındaki sosyalizasyon perspektifi, çocukların kendi toplumsallaşma sürecine aktif katılımında bulunduğu düşünülen "yeni çocukluk

paradigması" görüşünden alınmıştır. Yazar, bu yeni paradigmanın merkezinde çocukluğun toplumsal bir yapı olduğunu, çocukların sosyal ilişkileri ve kültürlerinin kendi içlerinde incelenmeye değer olduğunu, kendilerinin ve diğerlerinin yaşamlarını inşa eden süreçlerde aktif rol oynadıklarını belirtmektedir. Çocukların, antrenörlerinin ve ebeveynlerinin spor alanı içindeki sosyal etkileşimlerini anlamayı hedeflemiştir. Bu yaklaşımlar bağlamında cinsiyete dayalı sosyalizasyon, futbolda kız ve erkekler arasındaki ilişkinin sporda nasıl tanımlandığını anlamak için kullanıldığı belirtilmektedir. Kız ve erkekler kendi davranışlarının ve spor bağlamı içinde kız ve erkekler hakkındaki görüşlerinin inşa edilmesinde belirleyici aktörlerdir. Conell'in toplumsal cinsiyet kuramından ve Thorn'un toplumsal cinsiyet araştırmalarından etkilenen yazar makalesinde sosyalizasyon ve toplumsal cinsiyete yönelik sosyalizasyon kavramları üzerinde durarak, iki çocuk futbol takımı bağlamında kız ve erkekler arasındaki ilişkilerin nasıl inşa edildiği ve bunun oyuncuların davranışlarını nasıl etkilediğini araştırmıştır. Bu teoriler, oyuncuların toplumsallaşma sürecine aktif olarak nasıl katıldığına odaklanan ve erkek ve kadın futbolcu olarak kendilerini anlamaya yönelik araştırma soruları aracılığı ile sorgulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, kızlar ve erkekler farklı futbol takımlarında oynasalar da çoğu kız çocuğu erkekler ve kızlar hakkında oldukça sabit fikirlere sahiptir. Bu kızlar, futbol oynayan kızlar ve erkekler arasında pek az benzerlik, birçok farklılık gördüklerini ifade etmişlerdir. Fakat çocuklar arasındaki hâkim görüş, kız ve erkeklerin futbolcu olarak farklılık gösterdiği yönünde olmuştur. Kızlar ve erkekler, diğerlerinin davranışlarını çoğu zaman olumsuz bir şekilde tanımlayarak "farklılık söylemi" inşa etmişlerdir. Karşı cinse atfedilen bu farklılıklardan bazıları şaşırtıcı ve normatif toplumsal cinsiyet beklentilerine zıttır. Ancak bir medya sporu olarak futbol bağlamında kabul edilemeyecek ölçülerde değildir. Örneğin, kızların bakış açısına göre, erkekler kızlardan daha duygusaldır, daha sık ağlarlar ve futbol sahasında daha ciddidirler. Araştırmaya katılan kız futbolculardan bazıları erkek oyuncuların daha sahte davrandığını belirtmiştir. Ayrıca, kızları sosyallik ve sevecenlik gibi daha geleneksel şekilde kadınsı yollarla anlatan yorumlar bulunmaktadır. Erkekler ise daha geleneksel erkeklik olgularını destekleyecek şekilde bireysel

ve sert olarak nitelendirilmektedir. Buna karşılık araştırmadaki bazı kızlar kızların ekip üyesi olma olasılığının daha yüksek olduğunu ve birbirlerine daha fazla göz kulak olduklarını ifade etmiştir. Kızlar kendi oyunlarını erkeklerin kişisel oyun stilinden farklı olarak geliştirilmiş bir pas oyununa benzetmişlerdir.

Hjelm'in çalışmasına katılan kızların görüşlerinden çıkan resim kızların kontrollü, sosyal, sevimli ve mutlu olması, erkeklerin benmerkezci ve acımasız olduğu yönündedir. Buna karşın, erkeklerin ifadelerinden çıkan sonuç kızların zayıf ve ihtiyatlı olması, erkeklerin ise zor, sert, güçlü ve kızlardan daha iyi olmasıdır. Kızların bakış açısına göre, kızlar futboldaki erkeksiliğe direniş göstermekte erkeklerin oynama biçimlerini eleştirmektedir. Buna karşılık, erkek çocuklar futbol oynayan kızlara göre üstün olan konumlarını sürdürmek için çaba göstermektedir. Bir diğer yorumlama ise, çocukların takımlarında arkadaş edinmek ile geliştirdikleri davranış biçimleri ve toplumsal cinsiyete yönelik sosyalizasyon süreçleri arasında bir ilişki olduğu yönündedir. Kız ve erkeklerin futboldaki performansı bu araştırmadaki çocuklar tarafından değerlendirildiğinde, bu değerlendirme kız ve erkek futbolu arasındaki özel ilişkinin oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Bu ilişkide, erkeklerin spor performansı kızların performansının üstündedir. Kızlar, futbol performanslarının erkeklerinkiyle benzer olsa bile, davranışlarının taklit edilmediğini ve değerli görülmediğini belirtmişlerdir. Bu kızların yorumlarına bakıldığında kızların daima daha düşük bir konuma getirildiği görülmektedir çünkü söylemlerinde erkeklerin futbolda daha iyi oldukları fikri bulunmaktadır (Hjelm, 2011).

Kadın futbolunun ortaya çıktığı 1970'lerden günümüze dayanan önemli bir analiz Katie Liston'un çalışmasında mevcuttur (Liston, 2006). Bu araştırma, 1970'lerden günümüze İrlanda'da kadın futbolunun gelişimi ile ilgili daha gerçekçi bir anlayış sunmaya çalışmaktadır. Veriler görüşme ve anket verilerine ve yazarın 1990'lı yılların ortalarından itibaren elit kadın futbolundaki aktif kariyerine dayanmaktadır. Bu durum, kadınların futbol gibi geleneksel olarak erkeklerle ilişkilendirildiği bir alandaki artan katılımının daha yeterli bir şekilde anlaşılmasını mümkün kılmaktadır. Bu alanda daha önce yapılan araştırmalarla kıyaslandığında kadınların İrlanda'daki futbol katılımları şu sosyolojik terimlere

bakılarak daha iyi anlaşılmıştır: (i) futbolun sporun genel hiyerarşi statüsündeki durumu (ii) kadın ve erkek sporcuların futbol içindeki pozisyonları; (iii) erkek ve kadın habituslarının kavramsallaştırılmasında etkili olan sosyal ilişkilerin sonuçları: (iv) erkek ve kadın sporcuların kendi imgelerinde ve toplumsal oluşumlarında yaşanan değişikliklerin derinde kesiştiği noktalar. Son olarak, bu yayın, araştırmacıların gelecekte kadın futbolu ve kadın sporları ile ilgili yapacakları araştırmalarda yönelmeleri gereken yönlerle ilgili bazı önermeler sunmaktadır (Liston, 2006).

Spor ve toplumsal cinsiyet ilişkileri fazlasıyla araştırılan bir konudur. Bu araştırma yazar tarafından konuyla ilgili daha uygun bir sosyolojik model geliştirme girişimi olarak görülmektedir. Bu makale, yazarın doktora araştırma projesi için toplanan ampirik verilere dayanmaktadır. Yazar, 1995'den beri elit düzeydeki futbol kariyeri boyunca gerçekleştirdiği derinlemesine görüşmelerden elde ettiği verilerden faydalanmaktadır. Yazar, görüldüğü ilk tarihten günümüze kadar, Galler'de baskın derecede var olan spor dallarındaki (Rugby, futbol, Galler oyunları) erkek ve kadın katılımlarının, diğer ülkelere göç eden İrlandalı kadın futbolcuların rakamsal verilerini kıyaslamaktadır. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler ve bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen anketler, İrlanda'daki kadın futbol profilinin diğer kadın sporlarındaki kadın profillerine göre daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

Birçok yazar tarihsel olarak erkek egemen futbol organizasyonlarının kadın futbolunu dışladığını veya yasakladığını belirtmektedir (Hargreaves, 2004; Harris 2004; Lopez, 1997). Bununla birlikte, İrlanda, İngiltere ve diğer ülkelerde kadın futbolunun ilerlemesi ve popülerite kazanması, bazı ülkelerdeki ulusal organizasyonların örgütsel yapılarını genişleterek kadın futbolcuları ve kadın futbol takımlarını Dünya Futbol Federasyonu'nun üyesi yapmayı başarmıştır (Liston, 2006). Bununla birlikte feministler, erkeklerin egemen olduğu futbol yönetim organları, kadınların futbol alanına yüzeysel bir düzeyde ve hatta "sözde" veya "görüntüde" dahil olduklarını savunmaktadır (Liston, 2006). Feminist literatürde, Scraton ve ark. Kadın futbolunun gelişmesindeki en engel, kimlik şablonlarını erkeklerle sınırlayan Batı

Kültürüdür ve bu kültür futbol ile erkeklik arasında yakın bir ilişkinin var olduğunu ifade etmektedir. Kadınların erkeklere ait futbol dünyasına girmeleri için kadınlara "uygun" spor olgusu ile mücadele etmeleri gerekir (Scarton ve diğ., 1999).

Williams'a göre, kadın futbolcuların cinsiyete ilişkin sorulara verdikleri yanıtların çoğalmas ve tutarsızlığı, oyuncuların, cinsiyeti plastik bir element olarak gördüklerini ve yön değiştiren kimlikler sergilediklerini göstermektedir (Williams, 2003).

Elias, insanların bireysel ve kolektif habitusları olduğunu ve insanların bireysel ve sosyal habitusları içinde doğdukları ve sosyalleştikleri, kısa ve uzun vadeli sosyal ağlardan etkilendiklerini vurgulamaktadır (Elias, 1978).

Benzer şekilde, bu çalışmaya katılan kadın futbolcular da eğlenmek ve sosyalleşmek amacıyla futbol oynadıklarını dile getirirken, elit düzeyde oynanan temas sporlarında başarılı bir şekilde rekabet etmek için gerekli niteliklerin var olduğu gerçeğini vurgulamışlardır. Liston'un çalışmasına katılan toplam 12 kişi temas ve takım sporlarının erkeklerin tekelinde olduğu görüşünde fikir birliğine varmışlardır. Kadınların temas sporlarına katılımına İrlanda'da karşı geliştirilen tutumlar olumludan çok olumsuzdur. Buna rağmen, kadınların futbolcular futbol oynadıkları için hayatlarının daha anlamlı olduğunu belirtmiştir. Diğer katılımcılar futbol oynamalarının eğlenmek, sosyalleşmek ve fit olmak için önemli olduğunu vurgulamıştır (Liston, 2006).

Pierre Bourdieu'nün habitus ve alan kavramlarını toplumsal cinsiyet ile ilişkilendiren en değerli araştırmalardan biri Louis McNay'e aittir (McNay, 1999).

Bu çalışmada, bedenden ayrılma ve bağımsızlaşma mevzuları, Pierre Bourdieu'nün 'habitus' ve 'alan' kavramları ekseninde incelenmiştir ve Michel Foucault'nun beden ve benlik üzerine yaptığı çalışmayla kısmen karşılaştırılmıştır. Foucault'nun çalışması, reflektif kimlik teorileri ve toplumsal cinsiyet ile ilgili feminist çalışmalar için merkezi bir kaynaktır, bununla birlikte, iki önemli açıdan bakıldığında, Bourdieu'nun toplumu bedenin içine dahil etmeye yönelik çalışmaları, Foucault'un çalışmasının daha da gelişmiş versiyonudur.

Birincisi, Bourdieu'nun habitus kavramı, Foucault'nun bedenin maddeselliğini düşünmeyen yaklaşımından daha dinamik bir teori sunar ve bu sebeple determinizm ile iradecilik arasında köprü kurar. Dinamik ve bölünmez cisimleştirme olgusu, toplumsal cinsiyetin feminist yorumlamasının temelidir. İkincisi, Bourdieu'nun 'alan' kavramı, kimlik doğruluğunun dönüşümlü olarak aktarımının gerçekleştiği toplumsal bağlamın daha detaylı bir analizini sağlar. Böylesi özel bir analiz, tepkileri 'estetik aynılaşma' süreçlerinin bir sonucu olarak ortaya koyan teorilerde gizlidir. Bourdieu'nun cinsel alışkanlıklar ile ilgili yaptığı çalışmaların zayıf yanı, habitusun alan kavramı ile tam olarak bütünleştirmemesidir. Bununla birlikte, alanın toplumsal cinsiyet kimliğinin inşası içerisinde farklılaşmasının kavramsallaştırılmasına nasıl izin verdiğini gösterilmektedir. Bu durum da eşitsiz ve senkron olmayan toplumsal cinsiyet kimliği içindeki olası dönüşümleri değerlendirilmesine olanak sağlar. Michel Foucault'nun öznenin inşası üzerine yaptığı çalışmalar son kimlik teorileri üzerinde çok etkili olmuştur. Foucault'nun bu disiplin üzerindeki çalışması, bedenin doğal bir varlık olmadığını, ancak bilgi ve güç rejimleriyle sosyal olarak üretildiğini gösterir. Daha sonraki çalışmasının odak noktası "egemenlik teknolojilerinden" bireyin teknolojilerine odaklanıyor ve kimliklerin yalnızca üstten dayatıldığını değil, aynı zamanda bireylerin "uygulamalarının" yerleştirilmesi yoluyla bireylerce aktif olarak belirlendiğini iddia ediyor. Bourdieu'nun habitus ve 'le sens pratique' kavramları, Foucault'nun beden üzerindeki çalışmalarından oldukça farklıdır. Birincisi, habitus kavramı, Foucault'nun dini Tabula Rasa'sının kalıcılığına zıt olarak bedenin anlaşılmasına zamansal boyut getirir.

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüştürülmesindeki düzensizlik, Bourdieu'nün habitusunun, onu ortaya çıkarak objektif koşullarının ortadan kalkmasından sonra bile uzun süre çalışmaya devam ettiğini göstermektedir. Bourdieu'nün habitus kavramı, melez bir şekilde ifade edilen kısıtlamaların ve özgürlüğün eşzamanlı olduğunu düşünmemize olanak tanır.

Bu yazar, Bourdieu'nün teorisini şu açıdan eleştirmektedir. Bu eleştirilerden en önemlisi, alan fikrinin kavramsal etkilerini, en önemlisi toplumsal farklılaşmayı fark etmede yetersiz kaldığına yöneliktir (McNay, 1999).

Bourdieu'nün çalışmalarına karşı yeniden canlanan bir ilgi mevcuttur ve feminist angajmanlardaki baskın trendler yeniden incelenmektedir. McLeod'un çalışması 'Habitus' ve 'sosyal alan' ın yarattığı cinsiyet kimliğine ilişkin görüşleri dikkate almaktadır (2005). Lois McNay ve Lisa Adkins'in çalışmalarına dayanarak, son feminist sosyolojideki tartışmalarda toplumsal cinsiyet normlarının istikrarsızlığını ve farklı toplumsal alanların sınırlarını ihlal etmenin sonucunda varılan karmaşık sonuçları tartışmaktadır. Cinsiyet değişimi, habitus ve sosyal alan arasındaki ilişkinin feminist bir şekilde yeniden düşünülmesinin sebebi, habitus ile saha arasında değişik ölçülerde var olan ilişkinin bağlamsal bir şekilde analiz edilmesidir. Bunun sebebi, toplumsal cinsiyet ilişkilerinde ve kimliklerindeki değişimin ve sürekliliğin bir arada yaşanmasından kaynaklanmaktadır ve bu araştırma tartışmaları özgürlük ya da üreme sorunlarının ötesine taşımayı hedeflemektedir (McNay, 2000; Adkins, 2002a).

Son on yılda, eğitim sosyologları arasında Bourdieu'nün çalışmalarına duyulan ilgide bir yeniden canlanma olmuştur (Reay, 1995; Grenfell ve diğerleri, 1998; Nash, 1999; Ball ve ark., 2000; Arnot, 2002; Webb ve ark., 2002; Brantlinger, 2003). Toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve toplumsal cinsiyet kimliklerini (McCall, 1992; Fowler, 1996; Skeggs, 1997; Reay, 1998; Butler, 1999; Lawler, 1999; McNay, 1999; Lovell, 2000; McLeod, 2000; McNay, 2000; Adkins 2002a) anlamak için, eğitim alanının içindeki ve dışındaki birçok feminist akademisyen Bourdieu'nün habitus ve alan kavramları ile ilgilenmeye başlamıştır. Bu makalenin temel sorusu da Bourdieu'nün feminist sosyoloji içinde toplumsal cinsiyet ve cinsiyet ilişkileri hakkında getirdiği yeni açılımlardır. Bourdieu ile ilgili olan son feminist angajmanlarda, cinsiyet ve habitus arasındaki ilişki iki şekildedir. Birincisi, toplumsal alanlar toplumsal cinsiyete göre (sınıf ve ırk) farklılaşır ve habitus değişen güç ve kimlik ilişkilerinin ortasında; ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik sermayelerin eşitsiz dağılımı sonucunda oluşur (Skeggs, 1997). İkincisi, belli sübjektif yatkınlıklar cinsiyetlerle ilişkilendirilebilir. Toplumsal cinsiyet, sosyal alanlarla etkileşimler sonucunda şekillenen, 'miras alınmış' bir var olma biçimidir bir yönelimler ve yatkınlıklar dağarcığıdır. Diane Reay habitusu "gündelik tecrübeleri ortaya çıkaran karmaşık ve iç içe geçmiş çekirdek" olarak tanımlamaktadır ve "yatkınlıkların içinde edinilen toplumsal

bağlamı yansıttığını vurgulamaktadır. (Reay, 1995). Toplumsal cinsiyet normları belirli yapıların ve tasarrufların içselleştirilmesi ve uygulanması ile sağlamlaştırılır. Ayrıca, habitus toplumdaki egemen grupların baskınlığını ve alt grupların egemenliğini analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir (Reay, 1995).

Sosyal olarak avantajlı ve dezavantajlı kişilerin günlük etkileşimlerinde habituslarına yerleşmiş olan kültürel üstünlük ve azınlık tutumlarını gösterme biçimlerini anlamak için kullanılabilir. Bu tür haklar toplumsal sınıfın yanı sıra toplumsal cinsiyet ve ırktan etkilenir. (Reay, 1995: 360) Reay'in çalışması (1997, 1998), eleştirel ve feminist algının yapılandırılmış süreçlere ve tahakküm uygulamalarına yöneltilmesine ve eğitim alanında çalışmalar yapan feminist ve sosyolojik araştırmacıların sosyal sınıf olgusu ile daha yakından ilgilenmesine neden olmuştur.

Aynı zamanda sınıf ve cinsiyetin birbirinden ayrılamaz iki element olduğunun anlaşılması için Bourdieu'nün kavramlarını ve toplumsal cinsiyet temsillerini zaman ve mekanların içinde tarihsel ve kültürel olarak konumlandırmak gerekir (Lawler, 1999).

Bununla birlikte, bu tür çalışmaların 'toplumsal cinsiyet habitusu' üzerindeki önemine rağmen, toplumsal cinsiyet ve sosyal sınıfın ayrılmazlığını ve eşitsizlik örüntülerinin etkilerini göstermeye çalışırken, toplumsal cinsiyet temsillerini normatif sosyalizasyon süreçlerine benzer şekilde kavramsallaştırma riski bulunmaktadır; yukarıda belirtildiği gibi, bu Bourdieu'nün kendi formülasyonlarında belirgin olarak görülen bir eğilimdir. Buna ek olarak habitus, çoğunlukla kimlik ile karıştırılır (Grenfell ve James, 1998). Habitus, kimlik, temsil, fail ve öznellik kuramları arasındaki ayrımlar her zaman açık değildir ve bu terimler bazı araştırmacılar tarafından eşanlamlı veya eşitmiş gibi kullanılırlar. 'Habitus, açık bir gerekçe ya da amaç olmadan, failin eylemlerinin daha az "mantıklı" ve "makul" olmasına neden olan evrensel arabulucudur (Bourdieu, 1977: 79). Habitus, sosyal ajanın yorumlanmasıdır. Bu durumda, 'toplumsal cinsiyet habitusu' olgusu ve pratiği, yapılandırılmış farklılık alanlarının yeniden ortaya çıkması ve çoğaltılması şeklinde ilerleyen, sürekli bir proje olma eğilimi gösterir. Toplumsal cinsiyet normları oldukça sorunsuz,

şüphesiz icat edilmiş, ancak yine de istikrarlıdır; ırk, sınıf ve cinsellik tarafından bozulmasına rağmen sosyal alanın bir yansımasıdır. Habitus ve alan toplumsal cinsiyet temsili ve toplumsal cinsiyet inşasına göre genişlerken, sürekli üreyen sınıf analizleri ile ilişkili pek çok özellik de taşımaktadır. Bir yandan, bu, farklılıklara ve eşitsizliklere direnmenin, uygulamaların, sosyal ve cinsiyete dayalı avantajların/dezavantajların 'doğal' nitelikler olarak yorumlandığının güçlü bir analizidir. Öte yandan, habitus ile alan arasındaki karmaşık uyum, egemen toplumsal cinsiyet normlarının ve tahakküm ilişkilerinin daha güvenli ve anlaşılır görünmesine neden olan bir uzlaşma olarak da yorumlanabilir (Ratna, 2013).

Özetle, habitusun toplumsal cinsiyetin öznelliğini kuramsallaştırıp kuramsallaştırmadığı önemli bir sorudur; ve ilişkili bir başka soru da alan / habitus çerçevesinin toplumsal cinsiyet ve toplumsal değişime ilişkin feminist kavramlaştırmalarla alakalı olup olmadığıdır. Habitus ve alan, kalıpları ve sürekliliği (veya diğer bir deyişle sosyalizasyonun yeniden üretilmesi) anlamak için yararlıdır, ancak değişim süreçlerini ve farklılıkların ve eşitsizlik kalıplarının farklı tarihsel dönemlerde nasıl değişeceğini anlamakta uygun olmayabilir (Ratna, 2013).

Madeleine Arnot'un önerdiği gibi, habitustaki sorunlardan biri, habitusun doğasını ve farklı tarihsel dönemlerde alabileceği biçimleri kestirmenin zor oluşudur (2002: 49). Sorun, yalnızca habitusun bireysel 'direniş eylemlerini' açıklayıp açıklayamayacağı değildir, Bourdieu'nün kavramsal çerçevesinin büyük ölçekli sosyal / tarihsel kaymaları ya da dönemsel değişimleri teorik hale getirmek ya da habitusun ve benliğin temalarının belli bir tarihsel dönemi ne ölçüde temsil edebileceğini açıklamak için yeterli olup olmadığıdır. Bourdieu'nün çalışmasının birçok uyarlamasında, genellikle odaklanılan nokta habitus / alan ilişkisinin mukavemeti (dayanıklılığı) ve biçimidir, ikinci sırada odaklanılan nokta, bu ilişkinin farklı devirlerde nasıl farklı olabileceğidir. Determinizm ve toplumsal değişimi açıklayan ekollerin azlığı hakkında getirilen birçok eleştiriden sonra, feministler kendi toplumsal cinsiyet eleştirileri gerçekleştirmek için Bourdieu'nün çalışmasına yeniden odaklanmaktadır. Bu

alandaki son feminist çalışmalar, çağdaş zamanlardaki alan, habitus ve toplumsal cinsiyet ilişkilerini analiz etmek için yeni yönelimlere girmiştir.

Lois McNay'in toplumsal cinsiyet ve toplumsal alan arasındaki ilişkiye yönelik olarak geliştirdiği feminist analizi, toplumsal cinsiyet habitusu ile ilişkili olarak tartışılan birçok anahtar terimi yerinden etmektedir. (McNay, 1999, 2000) McNay, Bourdieu'nün çalışmasını öznellik, toplumsal cinsiyet ve faillik ile ilgili diğer sosyal kuramlarla (örneğin Giddens ve Butler'ın çalışmaları) kıyasladığında, birçok çağdaş toplumsal teoride cinsiyet normları ile ilgili açılımlarda kısır bir çeşitlenme olduğunu savunmaktadır. Bourdieu'nün (habitus yoluyla) somutlaşmakta ve yapısal olarak farklılaştırılmış sosyal alanları açıklamakta ısrarcı olması, toplumsal cinsiyet, kimlik ve değişim ile ilgili daha güçlü kavramsallaştırmalar geliştirdiği anlamına gelse de, bunu kendi çalışmalarında tam olarak gerçekleştirememiştir. Ona göre Bourdieu özneliğin karmaşık doğasını, (2000: 72) ve kadınların yeni ortaya çıkan sosyal alanlarda nasıl yaşadığını, bu alanları nasıl deneyimlediklerini, bu alanlar arasında nasıl hareket ettiklerini, bu alanlarda nasıl dönüştüklerini ve dönüştürdüklerin tam olarak analiz edememiştir çünkü toplumsal cinsiyet normlarının kalıcı olduğunu düşünmüştür. Diğer yandan McNay, toplumsal cinsiyet normlarının değişken olduğunu kavramıştır.

McNay'a göre, Bourdieu, alan fikrinin ve toplumsal farklılaşmanın kavramsal tezahürlerini bir araya getirmekte başarısız olmuştur. Sonuç olarak, habitusu faillerin sübjektif yönelimleri ile toplumsal cinsiyet ile ilgili alanın nesnel yapısı arasına oturtmuştur (McNay, 1999). McNay'a göre, habitus toplumsal cinsiyetin yerleşmiş doğasına dikkat çekse de habitusun etkisinin bireylerin alanlar arası hareketleri ile zayıflayabileceğini de düşünmek gerekir. Alanın habitusla ilişkisini tanımlamak için 'yansıtma' metaforu yerine, habitusun alabileceği beklenmedik formları vurgulamak için 'kırılma' terimini kullanır. Bu, habitusla ilgili feminist bir analizinin geliştirilmesi, sosyal alanın farklı ve heterojen tezahürlerinin anlaşılması, kadınlar çeşitli sosyal alanlar arasında hareket ettiğinden, cinsiyet normlarının sabit olmayışının anlaşılması için önemli bir iç görüdür. Kadınlar, emek piyasası, ev hayatı i gibi sosyal alanlarda ilerledikçe farklı özerklik ve itaat

derecelerini yaşar. McNay, örneğin, cinsiyete dayalı kamusal ve özel ayrımlara itiraz ediyor ve 'mahrem' kadın alanını, evcil yerine mahrem ya da evcil yerine samimi gibi, daha belirgin alanlara ayırmaktadır (1999: 112). Bourdieu tarafından önerilen cinsel kümenin değişmez mantığından çok, bu tür sosyal alanlarda gösterilen yönelimlerin çeşitli ve karşıt etkilerini de göz önünde bulundurarak, daha incelikli bir cinsiyet kümesi ürettiğini savunur.

Bu noktada ortaya çıkan kavram çapraz kesişmedir. Çapraz Kesişme, algılandığı ilk andan itibaren feminist kuramın moda sözcüğü haline gelmiştir ve kimlik ve iktidarın karmaşık ilişkilerini keşfetmek için önem kazanmıştır (Davis 2008, Nash 2008; McCall 2005). Bu terimi geliştiren Crenshaw (1991) Afra Amerikan kadınların deneyimleri ve siyasi mücadeleleri ana akım feminist eylemler tarafından ihmal edildiği için, bu kadınların yaşadığı zulmü açıklamak için kesişim ile ilgili bir yaklaşım sergilemenin çok önemli olduğunu savundu. Ayrıca, bu tartışmaların odak noktası erkeklerin yaşamları ve kimlikleri ile ilgili olduğundan, bu kadınların ırkçılık karşıtı söylemleri yok farz edilmiştir. O günden beri feminist araştırmacılar, sınıf, milliyet, cinsellik, yaş ve yeterlilik/yetersizlik gibi diğer toplumsal ayrımlarla ile yakinen ilişkili olan toplumsal cinsiyeti keşfetmek için kesişim terimini kullandılar (Yuval-Davis 2006; Shields 2008). Çok tartışılan bu kesişim yaklaşımını savunan araştırmalar kavramsal düzeyde kalmaktadır, çok az araştırma kimlik ideasını çok anlamlı ve bağıntılı bir uygulama ile araştırabilmiş ve farklı kimliklerin neden ve nasıl kesiştiklerini anlayabilmiştir (Davis 2008; Lewis 2009; McCall 2005; Valentine 2007; Watson and Scraton 2012).

Valentine (2007), kesişimselliği analiz etmek için güçlü bir mercek kullanır. İnsanların, yaşadıkları mekanlara göre kendilerini farklı gördüklerini ve bazı alanlarda, diğer alanlarda olduğundan daha kabul edilmiş ve değerli hissettiklerini ileri sürmektedir. Valentine, bu önermenin, belirli bir alanda egemen olan faillerin, o alanın baskın kültürünü inşa etme, o alana ait olanları ve olmayanları işaretleme gücüne sahip olduğunu savunur (Watson ve Ratna 2011).

Valentine'in çalışmasına katılan kadınlar evde, işte ve boş zamanlarında bazı kimlik rollerine öncelik verip diğer kimlik rollerini arka plana attıklarını anlatmaktadırlar (Valentine, 2007). Ancak Valentine'e göre, failler performansa dayalı tekniklerle istedikleri kimlik rollerine bürünmekte özgür değildir, çünkü bu tercihlerde belirleyici sosyal yapılar etkilidir. Faillerin neden ve ne şekilde bazı kimlik rollerine öncelik vermeyi tercih ettiklerini anlayabilmek için, bu seçimlerin daha geniş sosyal parametreler çerçevesinde değerlendirmek gereklidir.

Bazı araştırmacılara göre, Bourdieu'nün sınıf, diğer sosyal kimlikler hakkındaki düşüncelerine atıfta bulunmak, alanların, aidiyet ve aidiyet dışı çeşitli kültürel belirteçler tarafından nasıl işaretlendiğini açıklamasına yardımcı olur (Adkins 2004; Huey and Berndt 2008; Lovell 2000; McLeod 2005 McNay 1999; Mennesson 2000; Puwar 2009; Skeggs 1997, 2004; Thorpe 2010). Bu kültürel ayrımlar cinsiyete 'ırk', etnik köken ve sınıfla ilgili olabilir. Örneğin, Skeggs (1997, 2004) Bourdieu'nün çalışmalarını, kızların ve genç kadınların kabul görmedikleri alanlarda sosyal ve kültürel sermayeyi nasıl kullandıklarını anlamak için kullanmıştır. Bourdieu'nün (1990a) 'oyun' benzetmesindeki aidiyet duygusu, kişinin oyuna dahil olmak için yetenekli olması ve oyunun kurallarını anlaması anlamına gelir. (Bourdieu 1990a; Bourdieu ve Wacquant 1992; Huey ve Berndt 2008; Tomlinson 2004). Örneğin, bir tenis oyuncusu oyunu içgüdüsel ve spontane bir şekilde oynatmak için bir vuruş kullanabilir, ancak bu oyun bağlamında pratik edilmiş ve öğrenilmiş bir vuruştur. Bourdieu için, toplumsal cinsiyet kimliği sadece bilinçten geçmekle kalmaz; bireyin beden dilinde ve bedensel duruşuna yerleşmiş, reflektif bir seviyede, içgüdüsel ve kendiliğinden ortaya çıkabilecek bir davranış biçimidir. Kadınlar, spora bağlı olanlar da dahil olmak üzere çeşitli kamusal alanlara girmeye başladığında, bu alanlarda dahil olabilmeleri yeteneklerine ve oyunun kurallarını ne kadar iyi anladıklarına bağlıdır. Bourdieu'nün burada kastettiği, (1990b), kadınların bu alanın baskın kültürüne uygun biçimde hareket edebilmeleri, giyinmeleri ve konuşmalarıdır. Bourdieu'nün asıl sorusu (1990b), tarihsel olarak erkeklerin egemen olduğu spor alanlarından dışlanmış, erkeklerin habitusu (alışkanlıkları, davranışları) hakkında sınırlı bilgi sahibi olan bu kadın sporcuların spor alanına uygun bir kimliği nasıl sergileyecekleridir.

Bourdieu'nün "ontolojik karmaşa" terimi, aidiyetin açıklanmasına yardımcı olur: insanlar kendilerini habituslarının bir ürünü olan bir yerde bulurlarsa, 'sudan çıkmış balık' gibidirler (Grenfell ve James 1998). Bu alana dahil edilmeleri ve değer görmeleri için hissettirdikleri kişi olmaları gerekir (McLeod 2005). Kimliklerinin belirli bir sosyal alan ile yanlış eşleştiğini fark eden kişiler, bilinçli ve / veya bilinçsiz olarak- bu alana girmek ve kabul görmek için sahip oldukları gücü sonuna kadar kullanırlar. Bourdieu'nün ontolojik karmaşa terimini irdeleyen Puwar (2004), kendilerini ikinci grupta bulan bireylerin, içgüdüsel olarak kendilerine ait olmayan bir kültür alanına ayak bastırmaya çalışan 'sudan çıkmış bir balık' gibi olduğunu savunmaktadırlar. Puwar (2004), ontolojik ortaklık karmaşa kavramını, bireyin kimliklerinin kesiştiği bu dönemeçleri analiz etmek için kullanır. Ontolojik karmaşanın, sınıf, toplumsal cinsiyet ve ırk için farklı derecelerinin olduğunu ileri sürmektedir.

Tarih boyunca futbol, bugün olduğu gibi Norveç'teki erkekler için en büyük spor olan futbol şimdi de ülkedeki en büyük organize kadın sporudur. Bu yazının amacı, bayan ve erkek futbolcuların ve antrenörlerinin futbolcuların cinselliklerine yönelik tutumları üzerine yapılan bir çalışmanın sonuçlarını sunmak ve tartışmaktır. Sunulan ampirik veriler, Norveç'te erkek ve kadın elit futbolunda 22 oyuncu (her cinsiyetten 11'er) ve sekiz antrenör (iki kadın ve altı erkek) ile derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Sonuçların açıklanmasında Connell ve Bourdieu'nün sembolik güç ve kanaat (doxa) kavramlarını kullanılmıştır. Erkekler ve kadınlar, lezbiyen ve eşcinseller, Norveç elit futbolundaki farklı tecrübelerinden ötürü farklı habitus geliştirmektedirler. Çalışma, erkek elit futbolunda heteroseksüel normların hala güçlü olduğunu göstermektedir. Bir erkek futbol oynuyorsa, heteroseksüel olduğu kabul edilir. Kadınlar için sonuç bunun tam tersidir futbol oynayan kadınların lezbiyen olduğu varsayılmaktadır.

1970'lerin başından başlayarak yapılan araştırmalar, futbol oynayan kız çocukların ve kadınların lezbiyen olarak damgalanmış olduklarını göstermektedir. Futbolun Norveç'teki kızlar ve kadınlar için en büyük organize spor olmasına rağmen, bugün bile kadın futbolcuların cinselliklerinin

sorgulanması merak uyandıran bir konudur . Yazarlar, futbol oynayan erkeklerin heteroseksüel olup olmadıklarını merak etmektedirler, çünkü Norveç'teki elit seviyedeki futbol oynayan hiçbir erkek futbolcu 2013'e kadar kendilerini deşifre etmemiştir. Norveç'te homoseksüelliğini açıkça yaşayan erkek futbolcular hakkında bir çalışma halen yoktur. İngiltere'de Cashmore ve Cleland tarafından yapılan bir araştırmada, homoseksüel futbolcular hakkında açıkça bir çalışma yapılması futbol kulüplerini tarafından engellendiği ortaya çıkmıştır (Cleland ve Cashmore, 2012). Kulüpler gay oyunculara cinselliklerini gizli tutmaları için baskı yaparak gizliliğe kültürünü güçlendirmektedir. Hughson ve Free, İngiltere'de elit futbol düzeyinde eşcinsel oyuncuların bulunmadığını belirterek bunu doğrulamaktadırlar (Hughson ve Free, 2011).

Anderson, Ortodoks mezhebinin belirttiği tüm görevlerini yerine getirmelerine rağmen açıkça gey olduklarını deşifre eden futbolcuların, sporda egemen olan erkeksiliği tehdit ettiğini ifade etmektedir. Bu durum diğer yandan da baskın erkeksiliğin kabul edilmesine imkân tanımaktadır (Anderson, 2002).

Erkek futbolundaki eşcinsel erkeklerle ilgili Norveç dışında çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar homo-fobi karşıtı tezahüratların ve jestlerin normalleştirilmesi, İngiliz futbolundaki homo-fobinin azalması ile ilgilidir.

Norveç Futbol Federasyonu'nun son birkaç yılki odak noktası homoseksüel negatiftir ve gey ve lezbiyenleri gençlik futbolundaki deneyimleri ile ilgili bir araştırma yürütmüştür. Katılımcılar, cinsel kimlik bulma süreçlerinin zor olduğunu ve cinsel kimliklerinin futbola odaklanmalarını zorlaştırdığını itiraf etmiştir. Çalışmaya katılan gençler, soyunma odasındaki homoseksüel şakalar, oyun arkadaşlarının dışlayıcı tutumları ve bu tacizlerin koçları tarafından engellenmediği sebebiyle futbolu bıraktıklarını ifade etmişlerdir (Anderson, 2002).

Diğer erkekler kendilerini kadın partnerleri olan heteroseksüeller olarak ifade etmişlerdir ve bi-seksüel ya da eşcinsel kimliklerini saklamışlardır. Araştırmada çıkan ilginç bir sonuç da erkek futbolcuların kendilerini deşifre etmeye ya da

etmemeye karar vermelerinde, koçlarının ve antrenörlerinin pozitif/negatif tutumlarının etkili olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır.

Sonuçlarını anlamak ve tartışmak için yazarlar Connell ve Bourdieu'nün çalışmalarında yer alan teorik kavramları (hegemonik maskülenite, sembolik güç ve doxa) kullanmıştır. Cinsiyet, tarih, kültür ve toplum bağlamlarında yaratılmıştır. Bourdieu'ya göre toplumsal cinsiyetin bedensel ve sembolik boyutları çok önemlidir. Hacim, boy ve kilo gibi fiziksel boyutlar sosyal ürünlerdir ve beden dili, (üst sınıfa ait fit beden imajının medya tarafından norm olarak sunulması) kişilerin yaşam tarzını görselleştirir. Norveç'te medya, elit erkek futbolundaki toplumsal cinsiyetin ve cinselliğin inşasında önemli bir role sahiptir. Connell'e göre cinsiyet ve cinsellik, her zaman değişen toplumsal yapılardır. Cinsiyet vücut aracılığıyla ifade edilir ve kişinin cinsel kimliği, erkeklik ve kadınlık hakkında görüşleri vücut aracılığı ile şekillendirilir. Maskülenite ve femininite birbirlerine zıttır. Erkekliğin ve dişiliğin nasıl deneyimlendiği ve bireylerde hangi eylemleri aktive ettiği toplumsal cinsiyete bağlıdır. Sosyal ilişkiler davranışlarımızı ve maskülen/feminen davranışlarla ilgili anlamlandırmalarımızı etkiler. Connell, "hegemonik maskülenite" kavramını, tüm maskülenlikler ve feminenlikler üzerinde etkili olan masküleniteyi ifade etmek için kullanır (Connell, 2009). Bazı sporlar erkeksi ve diğerleri kadınsı gibi karakterize edildiğinde, bu spor dalındaki katılımcılar bu sınıflandırmaya göre atanır. Norveç'te futbol halen erkeksi bir spordur ve futbol oynayan kadınlar bu sebeple erkeksi olarak tanımlanır. Aynı zamanda cinsellikleri sorgulanmaktadır. Fasting, futbol oynayan kadınların çoklu kimliklere sahip olduğunu ve bunu farklı maskülenlikler ve feminenlikler arasında sorunsuz geçişler yapabildiklerini göstermiştir (Fasting, 2003).

Bourdieu (1984) göre sembolik güç görünmez olduğunu ve fiziksel, ekonomik, kültürel veya sosyal olan herhangi bir sembolik sermaye aracılığı ile tedarik edildiğini ifade eder. Diğer taraftan 'doxa', neyin normal ve kabul edilebilir bir davranış olarak kabul edilmesi gerektiğini belirleyen, bir başka deyişle "kanıksanan" beklentileri tanımlar. Böylece, futbolda olduğu gibi toplumdaki toplumsal cinsiyet hiyerarşisi futboldaki gibi, doğa tarafından belirlenir, ve

tarihsel ve kültürel anlamda var olan bir insan inşası değildir. Burada tartışılan kavramlar önemlidir; çünkü toplumda, sporda ve özellikle futboldaki erkek egemenliği "kanıksanmış" bir sembolik güce dayalıdır. Bu 'doxa', varlığını ispat etmiş salt bir gerçeklik anlamına gelir (Connell, 2002).

Skokvang ve Fasting (2013)'in çalışmasında Toplam 22 (her cinsiyetten 11), oyuncularla derinlemesine görüşme ve erkek ve kadın antrenörlerle 8 görüşme gerçekleştirilmiştir. Sonuçlara bakıldığında, futbolda homo-fobi ve homoseksüelliğe ilişkin negatif tutumlar halen mevcuttur. Kadın futbolunda, erkek futbolundakine kıyasla, daha az homo-fobi mevcuttur. Erkek futbolu heteroseksüeldir, erkek futbol doxası heteroseksüeldir, futbol homoseksüel erkeklerin ilgisini çekmez. Futboldaki eşcinseller ayrımcılığa ve negatif muamelelere maruz kalmaktadır. Kadın ve erkek futbolcuların cinselliklerine yönelik olarak gösterilen tutumlar futbolcuların cinsiyetlerine göre değişmektedir. Çalışma futbolcuların heteroseksüel olarak kanıksandığını kabul eden genel kabul (doxa) anlamına gelen heteroseksüel normların futbolda, özellikle de elit erkek futbolunda güçlü bir görüş olduğunu bulgulamıştır. Bir erkek futbol oynuyorsa, heteroseksüeldir. Kadınlar için durum tam tersidir. Kadın futbol oynadığında maskülen, erkeksi ve lezbiyen olarak algılanma eğilimi gösterilir. Bu çalışmadaki bulgular İngiltere ve Norveç'teki diğer çalışmalarinkine aynıdır. Fakat görüşülen kişiler, futbol camiaları ve (özellikle bazı kulüpler için), kulüpleri içinde lezbiyenliklerini dışarıya göre daha kolay yaşadıklarını belirtmiştir. Oyuncu ve antrenörler, cinsel eğilimlerinden bağımsız olarak, kadın futbolu içinde, erkek futboluna kıyasla, homoseksüellik ile ilişkili daha az negatif tutumun var olduğunu ifade etmiştir. Futbol genellikle maskülen bir spor olarak görülür. Bu görüş lezbiyen oyuncularını genellikle futbola bağlar ve belki de bu aynı zamanda lezbiyen olarak futbola kabul edilmeleri kolaylaştırır. Futbol sahasındaki sembolik güç hala heteroseksüel erkeklere aittir. Elde edilen sonuçlar, erkeklerin futboldaki sembolik gücünün, insanların futbolcuların cinselliklerine ilişkin görüşlerini de etkilediğini göstermektedir. Geleneksel erkeklik ya da futbol oynamak gibi gerçek baskın erkeklik ile ilişkili etkinlikleri yürüten erkeklerin cinsellikleri ile ilgilenilmez keza onların heteroseksüellikleri kanıksanmıştır. Konvansiyonel cinsiyet kalıpları, erkekler için kadınlara göre daha güçlü bir heteroseksüel

normlar olarak görünmektedir. Bu sebeple günümüzde elit erkek futbolcular homoseksüel olduklarını deşifre etmemektedir. Homoseksüel erkekler takımları, antrenörleri ve takım arkadaşları tarafından destek görmemektedir ve taciz edilmektedir. Homoseksüel olduklarını deşifre ettiklerinde, yurtdışında kariyer yapma hedeflerinin yok olacağını düşünmektedirler. Kadın futbolcularda ise sonuçlar daha farklı çıkmıştır. Lezbiyen futbolcular, eşcinsel kimliklerini daha kolay bir şekilde deşifre etmiştir. Eşcinsel kimliklerinin yurtdışı kariyer hedeflerini olumsuz etkileyeceğini düşünmediklerini belirtmişlerdir (Skokvang ve Fasting, 2013).

Futbol sermayesi ile ilgili olarak, Stirling ve Shultz'un makalesi, İngiltere'de büyüyen bir grup kadın futbolcunun deneyimlerine odaklanmakta, futbol dünyasına nasıl girdiklerini ve cinsiyete dayalı ilişkilerin futbol erişimlerini ve fırsatlarını etkilemeye devam edip etmediğine yönelik benzerlik ve farklılıkları araştırmaktadır (Stirling ve Shulz, 2011). Tartışma, İngiltere'de büyümüş ve futbol oynayan farklı yaş ve karma yeteneklere sahip kadınlarla yapılan yarı yapılandırılmış 9 röportajdan elde edilen verilere dayanmaktadır. Görüşme verileri, oyun içindeki erken erkek nüfusunun yaygınlığını ve okul eğitim sisteminin genç kızlarda nasıl bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Görüşmelerden çıkan şey, erkek figürlerin kızları futbol oynamaya teşvik etmede en etkili faktör olmasıdır. Kız çocukların futbola erişimlerindeki artış ilkökul düzeyinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte, ilkökul müfredatında futbol olmaması nedeniyle kızlar ortaokula başlar başlamaz kaybedilmektedir. Kızlar yetişkinliğe geçerken geleneksel efemine değerler önem kazanır, bu yüzden 'Erkek Fatma' davranışlar uygunsuz ve doğallıktan uzaktır. Kadın futbolu içinde, kırılması zor yerleşmiş kültürel değerler bulunmaktadır. Bunlara fiziki engeller de eklenince, kadınların futbolda var olmaları daha da zor bir hal almaktadır.

Sporun erkeklerin hâkimiyet ve üstünlüğünü ispat ettiği son birkaç kaleden biri olmaya devam ettiği için, yıllar geçtikçe giderek önem kazandığını ifade eden birçok çalışma mevcuttur (Birrell & Cole, 1994; Hong, 2003; Mean, 2001). Birçok sporla ilişkilendirilen geleneksel değerler ve özellikler (fiziksel temas,

şiddet ve saldırganlık) erkeklere has özellikler olarak düşünülmektedir (Caudwell, 1999; Cox & Thompson, 2000). Erkeklerde sporda başarının sağlanması masküleniteyi pekiştirir ve yüceltir; Sporda başarıyı yakalayan kadınlar genellikle kadınsı değerleri reddetmiş sayılır. Bir anlamda, kadınlar başarısız ve simgesel bir şekilde erkek haline dönüşmüş olarak görülürler (Willis ve Mean, 2001). Geçmişte birçok insan, kadının fiziksel yapısını ve doğasını sporda başarılı olmasını engellediğini düşünmüştür (Green, Hebron & Woodward, 1990; Hall, 1996; Henderson, Bialeschki, Shaw & Freysinger, 1999). Örneğin, kadınlar koşmak, tekmelemek veya mücadele etmek için gereken güç ve dayanıklılıktan mahrumdur. Dahası, kadınlar tıbbi hasar ve fiziksel travma riskini taşıdıkları gerekçesiyle spor ve fiziksel aktivitelerden genellikle uzaklaştırılmıştır (Green ve diğerleri, 1990; McCrone, 1988; Vertinsky, 1994).

Değişim yavaş olsa da kadınların çeşitli spor dallarına katılma fırsatı giderek büyümektedir. 1990'lı yıllardan beri, batıdaki kadınların erkek egemen sporlara katılımı istikrarlı bir şekilde arttı. Bu genel olarak liberal siyasi gündemler ve eşit haklar mevzuatı ile kadınların sosyal ve ekonomik güçlerindeki iyileşmelerle ilişkilidir (Cox & Thompson, 2001, Williams, 2003a ve 2003b). 2002'de futbol, basketbolu yerinden ederek, İngiltere'de en hızlı büyüyen kadın sporu haline geldi (The FA, 2007) ancak akademisyenlerden çok az ilgi görmüştür (Cox ve Thompson, 2001). Araştırmalar, İngiltere dışındaki kadınlara odaklanma eğilimi göstermektedir (Cox & Thompson, 2003; Fasting, 2003; Knoppers & Anthonissen, 2003; Koh, 2003; Rodriguez, 2005; Wedgewood, 2004).

Son 30 yıldır, kadınlar ve sporla ilgili yapılan araştırmaların çoğunda belirgin bir feminist eğilim gözlenmektedir. Çalışmalar kadın deneyimlerini kuşatan göz ardı edilmeyi ve deformasyonu düzeltmeyi ve dünyanın erkeklerin gözünden algılanmasını değiştirmeyi amaçlıyordu (Brayton, 1997; Patton, 2002). Genel olarak, bu araştırma, bir sporun (futbolun) içinde yer alan yetişkin kadınların deneyimlerine ve sporcu olarak konumlarının erkek egemen toplumsal cinsiyet rolleri tarafından kabul edilip edilmediğine odaklanmıştır. Araştırmalar, futbol dahil olmak üzere, rugby (Carle & Nauright, 1999), boks (Halbert, 1997;

Mennesson, 2000) ve buz hokeyi (Theberg, 2003) gibi erkek egemen ve temasa dayalı spor dallarında yürütülmüştür (Caudwell , 1999 & 2003; Cox & Thompson, 2000; Scraton, Fasting, Pfister, & Bunel, 1999; Wedgewood, 2004).

İngiltere'de kadın futbolu üzerine çalışmalar oldukça sınırlıdır ve iki önemli otobiyografiyle yapılmaya başlanmıştır Sue Lopez (1997) ve Wendy Owen (2005), ilgili literatüre ilk başta futbola girmeye çalışırken karşılaşılan engeller ve yaş ilerledikçe bu katılımı korumak verilen mücadeleler ile ilgili önemli katkılar sağlamıştır.

Otobiyografilere ek olarak, kadınlar ve futbol konusunda yapılan birkaç ampirik çalışma vardır. Caudwell (1999, 2003), cinsiyetin kadın futbolunun kültürel arenasında nasıl bir işlev gördüğünü göstermek için niteliksel ve niceliksel araştırma yöntemleri kullanan ayrıntılı bir çalışma yaptı. İlk araştırması (1999) birçok kadın futbolcunun 'erkeksi' olarak etiketlendiğini bu etiketin maskülen ve lezbiyen bir kimliği ima ettiğini öne sürdü. Bu etiket oyuncuların kimliklerini çevreleyen olguları açıkça bozmaktadır. Araştırma, futbol ile bazı lezbiyenlerin gösterdikleri erkeksi tarz arasında net bir ilişki olduğunu savunmaktadır. Araştırmadan da anlaşılacağı gibi, cinsiyet sınırları açıkça tanımlanmış, geçirgenlikten ve akışkanlıktan uzak, yaygındır; bu sınırlar toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmiş ve sürdürülmüştür. Caudwell (2003) ayrıca futbolun cinsel farklılık sistemi üzerine bir feminist eleştiri önermiş ve biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve istek olguları arasında bir ilişkinin var olduğunu ve bu olguların sosyal ve kültürel olarak üretildiğini ve çoğaltıldığını tespit etmiştir (Caudwell, 2003).

Scraton ve arkadaşları (1999), kadınların futbol dünyasına nasıl girdiklerini ve cinsiyete dayalı ilişkilerin spor alanındaki erişim ve olanakları etkilemeye devam edip etmediğini uluslararası boyutta araştırmıştır. Veriler, İngiltere, Almanya, Norveç ve İspanya'dan gelen üst düzey kadın futbolcularla yarı yapılandırılmış 40 röportajdan elde edildi. Görüşmeler, sportif biyografi, sosyal ağlar, günlük yaşam, cinsiyete dayalı kimlikler, beden, spor ve yaşam planları olmak üzere altı ana temadan oluşmaktaydı. Caudwell'in aksine, nicel stilin önemini

vurgulayan diğ er araştırmacılarla uyumlu olarak bu çalışmada sadece görüşme tekniği benimsenmiştir (Caudwell, 2003).

Bu yaklaşım, sporcuların kendi duygu ve deneyimlerini daha derin ve ayrıntılı olarak ifade etmelerine izin verdi. Caudwell (1999) sadece cinselliğin etrafındaki konularla ilgiliyken, bu yöntem bir dizi sorunun gündeme getirilmesini ve ardından daha da araştırılmasını sağlamaktadır.

Bu  alışma, Caudwell (1999, 2003) ve Scraton ve arkadaşlarının (1999)  alışmalarını izledi ve ağırlıklı olarak etnografik bir tasarım benimseyerek veri toplamak için mülakat tekniğini kullanmıştır ve veri analizi için temelli bir yaklaşım sergilemişlerdir. Bu yaklaşım, spor severlerin kendi deneyimlerini ve spor yapan ve futbol oynamaktan keyif alan katılımcılar olmaları ile ilgili duygu ve deneyimlerini ifade etmelerine izin veren nitel yöntemlerin önemini vurgular (Lenskyj, 2004; Young, 1997). Dahası, bu yöntem, görüşme süreci, yaşamların ve yaşamış deneyimlerin anlam ve önemleri hakkında eşsiz bir yaklaşım olarak zengin veriler elde edebilmemizi mümkün kılar (Caudwell, 2003).

1960'dan beri futbol oynayan ya da bugün İngiltere'de futbol oynamaya devam eden kadınlarla dokuz derinlemesine, yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Kadın deneyimleri zamanla nasıl değiştiğine dair bir fikir edinmek için katılımcılar farklı yaş aralıklarından seçildi. Yazarlar potansiyel katılımcıları belirlemek için başlangıçta kendi tanıdıklarını ve birtakım kulüplerle olan bağlantılarını kullandı. Bununla birlikte, görüşmelerden olabildiğince ayrıntılı veriye ulaşabilmek için, dürüst olabilecek insanları seçtiler. Bu,  rnekleme metodunda bir sınırlama olarak görülebilir ancak bu yöntem hassas konularda uğraşırken uygun olan yöntemdir (Caudwell, 2003).

Lisa Swanson'un "Kültürel Futbol Alanlarının Yeniden  retilmesi: Banliyö Amerika'sında İyi Erkek  ocukları Yaratmak" adlı çalışmasında futbolcular ile Bourdieu'nün alan kavramı arasında yakın bir ilişki kurulmuştur (Swanson, 2009). Yazara göre, futbol sporu, üst-orta sınıfın ayrıcalıklı yaşamlarına başarıyla i  içe geçmiş durumdadır. Sonuçta "futbol, gerçek sosyal sınıf ilişkilerinin etkili bir şekilde altını çizmektedir ve güçlü beyaz orta sınıfın banliyö

yaşamını inşaa eder. Yazarın araştırma alanı, Amerika'nın orta Atlantik bölgesindeki banliyö arazileridir. Beyaz, üst-orta sınıf annelerin oğullarının gelişimini şekillendirdikleri uygulamaların analizi, yazarın banliyö şehir planının nasıl deneyimlendiğini anlamasına yardımcı olmuştur. Pierre Bourdieu'nun sosyolojik teorilerinden yararlanarak, tamamen banliyö yaşam biçimine dalmış üst-orta sınıf annelerinin, oğullarının spor organları aracılığıyla sınıfsal duruşlarını yeniden üretmeye çalıştıklarını göstermektedir (Swanson, 2009).

Bu makale, oğulları futbol oynayan annelerin deneyimleri üzerine yapılan daha geniş bir araştırmanın bir parçasıdır. Yazar, annelerin "futbol annesi" rolü yoluyla kendileri için bir kimliği geliştirmek ve esasen meşru kılmak için sermayeyi kullanma girişimlerini analiz etmiştir. Kendisini anne grubuna dahil eden yazar, herkesin stereotipik, arabuluculu "futbolcu annesi" imajı taşıdığını gözlemlemiştir (Swanson, 2009).

Bourdieu, belirli bir sosyal sınıfın bir üyesinin kendi kültürel ve ekonomik sermayesiyle koşullandığını ve bunun bir sosyal sınıf üyelerinin algı üretmelerinde ve şekillendirmelerindeki ve yaşam tarzlarını oluşturmaktaki ilk adım olduğunu belirtmektedir (Bourdieu, 1994).

Chin çocuklarının özel lise başvuru sürecini k kültürel sermayeyi kendilerine aktarmak amacıyla yöneten anne-babalar üzerine yapılan çalışmalarda bu tür koşullanmaya güçlü bir örnek sunmaktadır (Chin, 2000). Light ve Kirk benzer bir şekilde Bourdieu'nün teorisini kullanmış ancak kavramlarını özellikle fiziksel aktivite ile ilişkili deneyimler üzerinde uygulamıştır (Light ve Kirk, 2001). Light ve Kirk, Avustralya'daki seçkinlerin futbolu, çocukları için sınıf ayrımı yapma aracı olarak nasıl kullandıklarını inceledi. Araştırmacılar, üst sınıf ailelerin eğitim kurumlarını çocuklarının sosyal sınıflarını yeniden üretmek için kullandıklarını, ancak bu araştırmada, çocukların fiziksel deneyimlerinin bu süreçteki rolünü hesaba katmadığını ortaya koymaktadır. Light ve Kirk'in elit bir bağımsız okulda futbolun nasıl bir sosyal anlam taşıdığını incelemesi bu boşluğu doldurmaya yardımcı olmuştur ve habitusun fiziksel ve sosyal sermayenin gelişiminde oynadığı önemli role dikkat çekmiştir. Bu sermayeler aileleri tarafından kendilerine aktarılmış ve çocukların çoğuna daha kaliteli bir okul ile uyuşan bir

habitus getirmiştir. Bu da bu çocukların sosyal sermaye kazanmasına ve okulda iyi performans göstermelerine yardımcı olmaktadır (Light ve Kirk, 2001).

Bourdieu kültürel sermayeyi çeşitli biçimlerde tanımlamıştır. Bu biçimlerden biri somutlaştırılmış zihin ve bedenden oluşur (Bourdieu, 1984). Shilling, bu durumu "fiziksel sermaye" olarak tanımlamıştır ve bu kültürel sermayenin literatürde ihmal edildiğini belirtmektedir (Shilling, 1992). Bu yazar, fiziksel sermayenin sadece kültürel sermayenin bir alt kategorisi olarak değerlendirilemeyecek kadar önemli olduğunu açıklamıştır. "Okul Eğitimi ve Fiziksel Sermayenin Üretimi" adlı çalışmasında Bourdieu'nün fiziki sermaye anlayışını eğitim sosyolojisine uygulamak gerektiğini vurgulayan Shilling'e göre öğrenciler sadece beden eğitimi dersleri aracılığıyla değil, aynı zamanda okul aracılığıyla içselleştirmiş oldukları, toplum tarafından kabul edilen sosyal davranışlar aracılığıyla okul içinde fiziksel sermaye oluşumunu deneyimlediklerini anlatmaktadır. Lisa Swanson da araştırmasında Bourdieu'nün habitus ve sermaye kavramlarını Light and Kirk (2001) ve Shilling'e benzer şekilde kullanmaktadır, ancak çalışmalarına bir adım daha ileri giderek fiziksel deneyimin okul ortamının dışında, çocuklarda sosyal sınıfın yeniden üretilmesinden sorumlu olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır (Swanson, 2009).

Bourdieu habitusun bir sınıfın bedensel doğasını etkilediğini ve bu beden şemasını bütün dünya görüşünün deposu ve kişinin ve bedenin bütün bir felsefesi olarak tanımlar (Bourdieu, 1984). Bedenin belli bir farkındalığı veya davranışı, bu nedenle, farklı bir alışkanlığın sonucu olarak oluşan genel bir yaşam biçimiyle örtüşür. Swanson, Chin'e benzer şekilde, Bourdieu'nün üst-orta sınıftaki çeşitli sermayelerin rolünü ve değişimini keşfetmek için kültürel sermayeye odaklanmıştır (Swanson, 2009). Bourdieu, sosyal sınıf habitusunun sınıf üyelerinin davranışlarını ve davranış biçimlerini yönlendirdiğini belirtir. Bu nedenle, üst-orta sınıf habitusun tanımlanması ve bunun eylem üzerindeki etkisini anlamak için katılımcıların perspektiflerini ve deneyimleri daha kapsamlı bir şekilde anlamaya çalışmıştır. Benzer şekilde, bu yazar ebeveynlerin, oğullarını futbolda yer aldıkları için takdir ettiklerini ve destek verdiklerini belirtmektedir (Bourdieu, 1984). Yazar, katılımcıların, sermayenin sosyal sınıf

üyelerine anlamlı şekilde dönüştürüldüğü belli bir kültürel alan içerisinde hareket ettiğini keşfetmiştir. Bourdieu buna "kültürel üretim alanı" demektedir Bourdieu, 2003).

Swanson'un 8 aylık bir sürede yürüttüğü bu çalışmada ortaya çıkan sonuca göre, annelerin oğullarının bir takıma üye olması, oğulları gibi kendilerinin de belirli bir kültürel sermayeye sahip olma olasılıklarını arttırmaktadır (Bourdieu, 1986). Anneler bu nedenle, bu sosyal ağdan faydalanabilmek için oğullarının takıma bağlı olmaları konusunda ısrarcı davrandıkları görülmektedir (Swanson, 2009).

Onlara göre, futbol oynayan erkek çocukları doğru yerdeydi, sahip oldukları habitusu oğullarına bu spor aracılığıyla aktarabilmişlerdi ve oğulları, onlardan beklenen "iyi çocuk" olma durumunu başarabilmiştir.

Bu annelere göre iyi orta sınıf bir oğul, "beladan uzak" bir çocuktur, bağlılık gösterir, tek başına ve bir ekip ile birlikte iyi çalışır, sporcudur, mütevazı olsa bile, heteroseksüel özellikler gösterir ancak agresif ve saldırgan değildir. Futbol ise, Amerikan futbolunun aksine, bu özelliklerin her birini edinmelerini mümkün kılan bir spor dalıdır.

5. BÖLÜM ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ

Yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulguların, araştırmanın temel teorisi ve kavramsal çerçeve ile uyumlu olduğu görülmüştür. Analizlerle ortaya çıkarılan, temalar ve buna bağlı olarak alt temaların araştırma amacı ile bütünlük sağladığı görülmüştür. Araştırma katılımcılarının görüşleri, ilgili kısımlarda, alıntılarla verilmiş ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularının, konu hakkında detaylı inceleme alanlarını ortaya çıkarır niteliğe sahip olduğu görülmüştür.

Aşağıda, bulgulara ilişkin sunumlarda öncelikli olarak, araştırmada katılımcı olan kadın futbolcu öznelere ilişkin bulgular verilmiş ve devam eden kısımda araştırmanın problemi çerçevesinde ulaşılan bulgular yine araştırmanın alt amaçlarına göre sıralanarak sunulmuştur.

5.1. ARAŞTIRMA KATILIMCILARINA İLİŞKİN ANALİZ

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kadın futbolcuların yaşı, öğrenim durumu, kimlerle yaşadığı, büyüdüğü yer ve anne babanın medeni durumu Tablo 5'te verilmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların kimliklerini belirleyici özellikleri verilmemiş, bunun yerine kod numaraları "K1" şeklinde verilmiştir. Ayrıca, araştırmanın etik ilkelere uygun olması amacıyla, katılımcılardan yapılan aktarımlarda, kişileri tanıtıcı bilgilere yer verilmeyerek, bu kısımlar çıkarılmıştır.

Tablo 5: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Kod	Yaşı	Öğrenim Durumu	Birlikte Yaşadığı Kişiler	Büyüdüğü yer	Anne Baba Medeni Durumu
1	46	Lise	Yalnız	İzmir	Baba vefat
2	27	Lisans	Aile	İstanbul	Baba vefat
3	29	Lisans	Yalnız	İstanbul	Ayrı
4	33	Lisans	Yalnız	İstanbul	Ayrı
5	24	Lisans	Aile	İstanbul	Beraber
6	24	Lise	Aile	Almanya Van İzmir	Beraber
7	23	Lisans	Yalnız	Ankara	-----
8	24	Lisans	Aile	İstanbul	Baba vefat
9	23	Lisans devam	Yurtta	İstanbul	Ayrı
10	23	Lisans devam	Yalnız	Ordu	Baba vefat
11	19	Lise devam	Aile	İstanbul	Baba vefat
12	26	Lisans devam	Aile	İstanbul	Beraber
13	38	Lise	Yalnız	Bursa	Vefat (anne-baba)
14	19	Lise	Aile	Edirne	Beraber
15	20	Lise	Arkadaşlar	İstanbul	Ayrı
16	20	Lisans devam	Aile	İstanbul	Beraber
17	20	Lisans devam	Aile	İstanbul	Beraber
18	19	Lise	Aile	Edirne	Beraber
19	18	Lise terk	Yalnız	Çeşitli illerde	-----
20	36	Lisans	Aile	Ankara İstanbul	Baba vefat
21	20	Lise devam	Aile	İstanbul	Beraber
22	18	Lise	Aile	Tekirdağ	Beraber
23	26	Lisans	Yalnız	Muğla İstanbul	Baba vefat
24	20	Lise	Aile	İstanbul	Beraber
25	18	Lise devam	Aile	Kocaeli	Beraber
26	16	Lise açık öğretim	Aile	İstanbul	Ayrı
27	18	Lise devam	Aile	İstanbul	Ayrı

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yaşları 16 ile 46 arasında değişmektedir. 24 katılımcı futbol oynamaya aktif olarak devam etmekte, 3 katılımcı futbol yaşantısına antrenör olarak devam etmektedir. Katılımcıların öğrenim durumuna ilişkin ulaşılan bilgilere göre, 1 katılımcının lise terk, 5 katılımcının liseye devam ettiği ve bunlardan birinin açık liseye devam ettiği, 8 katılımcının lise mezunu olduğu, 5 katılımcının lisans eğitime devam ettiği ve 8 katılımcının ise lisans düzeyinde öğretim kademesinden mezun olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaşam alanlarında bulunan kişiler açısından yapılan incelemeye göre, 8 katılımcı yalnız yaşamakta, 17 katılımcı ailesi ile birlikte yaşamakta, 1 katılımcı arkadaşları ile ve 1 katılımcı da üniversite yurdunda yaşamaktadır. Katılımcıların büyüdüğü yer incelendiğinde, 15 katılımcının İstanbul'da, Kocaeli, Bursa ve İzmir'de büyüdüğünü belirten birer katılımcı olduğu, 2 katılımcının Edirne, 1 katılımcının Muğla ve İstanbul, 1 katılımcının Ankara ve İstanbul, 1 katılımcının Almanya-Van -İzmir, 1 katılımcının Ankara, 1 katılımcının Ordu ve 1 katılımcının da sayısı 10'a ulaşan çeşitli illerde büyüdüğünü belirtmiştir. Katılımcıların anne-baba medeni durumlarına göre, 11 katılımcının anne babasının birlikte yaşadığı, 6 katılımcının anne babasının ayrıldığı, 7 katılımcının babasının vefat ettiği, 1 katılımcının hem anne hem de babasının vefat ettiği görülmüş ve 2 katılımcının cevap vermek istemediğinden dolayı aile durumları hakkında bilgi edinilememiştir.

5.2. KATILIMCILARIN ÇOCUKLUK DÖNEMLERİNE İLİŞKİN ANALİZ

Katılımcıların çocukluk dönemi yaşantıları onların geleceğe yönelik seçimlerinde, algılarında etkili olmaktadır. Çocukluk dönemi olarak belirlenen ana temanın alt temaları, "büyüdüğü yer", "aile", "bireysel özellikler", "eğitim hayatı" olarak dört grupta incelenmiştir. Aşağıda Tablo 6'da futbolcuların, çocukluk yıllarına ve değerlendirmelerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 6: Çocukluk Dönemi Ana Teması

Tema: Çocukluk Dönemi	
Alt Tema	Açıklamalar
Büyüdüğü yer	Çocukluk anıları
	Çocukluk hayallerindeki meslek
	Çevresindeki kadınların özellikleri
Aile	Anne baba ile ilişkiler
	Ailede spor yapanlar
Bireysel özellikler	Kendisinde en çok beğendiği özellikleri
	Kendisinde beğenmediği özellikleri
	Kendini tanımladığı kimlik
	Hobiler
Eğitim hayatı	Okul başarısı
	Yaşadığı zorluklar
	Yaptığı diğer sporlar

5.2.1. Büyüdüğü Yer

Çocukluk Anıları;

Katılımcılara çocukluklarında hatırladıkları en güzel ya da kötü anıları sorulmuş ve katılımcıların büyük çoğunluğu (26/27) çocukluklarının çok güzel olduğunu açıklamıştır. Katılımcıların anlatımları, onların çocukluk yıllarında, erkek çocuklar gibi davrandıklarını, kız çocuk davranışlarına nazaran daha yaramaz olduklarını göstermektedir. Yaramaz bir çocuk olduğunu açıklayan katılımcı (K18) çocukluğunu şu sözlerle açıklamaktadır;

....küçükken yaptıklarım, hep teyzeleri kızdırmak, ağaçlara dalmak, camlara yumurta atmaktı. Arkadaşlarımızla, mahalle maçları yapardık. Sokakta ağabeylerle de mahalle maçları yapardık (K18).

K24 de diğer katılımcılar gibi erkelerle daha çok birlikte olduğunu ancak bunun nedeninin futbol oynamak olduğunu şu sözlerle açıklamaktadır;

.....'de kız arkadaşlarım vardı, ama daha çok erkeklerle arkadaşlık ederdim çünkü ben futbol oynamayı severdim, futbol oynayan kızlar olmadığı için erkeklerle arkadaşlık kurardım ve onlarla arkadaşlık kurmakta da hiç zorlamazdım, herkesle arkadaş olabilirim(K24).

Ancak bir başka katılımcının (K25) çocukluk yılları anılarında, erkeklerle oynamasının nedeni sadece futbol olmamakta, bunun diğer sebebinin kızlarla anlaşamamak olduğunu görülmektedir;

Orada iyi anılarım oldu, mahalle maçları yapardık. Küçüklüğümde beri sürekli erkeklerle birlikte futbol oynardım. Yaşadığım yer, futbolu seçmemde etkili oldu, çünkü arkadaşlarım oynuyordu, bende onlarla beraber oynardım. Bebeklerle oynamak benim hoşuma gitiyordu (K25).

Katılımcı 5 de diğerleri gibi, sokakta özgür olmasını ve futbol maçları yapmasını büyük şehirde yaşama ile ilişkilendirmekte ve durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

“.....’de doğdum fakat 1.5 yaşında İstanbul’a geldik. 23 yıldır İstanbul’dayım. İstanbul elbette futbolumda etkili oldu. Çünkü burada daha fazla takım var ve burada daha serbesttim, sokakta oynardım, burada serbest olduğum kadar doğduğum yerde serbest olmayabilirdim” (K5).

Katılımcıların sokakta özgür olmalarının evde de özgür olmaları anlamına gelmediği, belki de evdeki kısıtlayıcı bir ortamdan dolayı dışarıda mutlu ve özgür oldukları ve istedikleri, sevdikleri futbola yönelmelerinde evden uzaklaşmanın etkisi olduğu düşünülmektedir. Katılımcının (K12) konuya ilişkin sözleri aşağıda verilmiştir;

5 yaşında çocukken mahallede futbol oynardım, çocuklara top oynamayı öğrettirdim. Evdekilere top oynadığımı söylemezdim. Bir gün abim yakaladı ve eve geldiğimde bana bir tokat attı, erkeklerle neden oynuyorsun diye. O zamanlar erkeklerle oynamamı istemiyordu ama şimdi futboluma bayılıyor ve bütün maçlarımı takip ediyor (K12).

Bazı katılımcıların çocukluk yıllarında öne çıkan anılarında futbol ve bisiklete binmek yer almaktadır. Yaşadığı talihsiz olay nedeniyle tekrar bisiklete binememe endişesi yaşayan katılımcı (K24), bazı katılımcılar gibi yaşadığı yerden ayrılmış ve tekrar aynı hazzı bulamamıştır;

....yaşadığım yerle ilgili hatırladığım anılar olarak, bisikletle giderken araba çarpmıştı. Bisiklet kullanmama, tekrar ailem izin vermez diye korkmuştum. Bisiklet sürmeyi çok severdim. Orada arkadaşlarım vardı yani çevre, aslında beni hep tanırdı bir de köpeğim vardı, onun için daha çok tanınırdım. Daha sonra taşındık ve orada tekrar o arkadaşlıkları bulamadım, çevrem orada kaldı (K24).

Çocukluk yılları ve mahallede geçirdiği zamanlarda çok mutlu olduğunu ifade eden katılımcının (K9) anlatımları, çocukluğunda cinsiyet ayrımı yaşamadığını düşündürmektedir;

Mahallede geçirdiğim yıllar çok mutluydum. Sokaktaydık, bisiklet tepesindeydim. Kızlar ve erkekler futbol maçı yapardık. Çocukluğumda, sosyal bir çocuktum, arkadaşlarımla aram iyiydi (K9).

Çocuk üzerinde aile en temel ve önemli faktördür. Çocukluğunda olduğu gibi bugünde aileden uzak bir yaşam süren katılımcının (K15) anılarında, sokakta olmak ve futbol maçları yapmak, onu mutlu eden faktörlerdir. Katılımcı anılarını şu sözlerle açıklamaktadır;

Çocukluğum çok güzel geçti. Mahallede arkadaşlarımızla birlikteydik. Kız, erkek karışık futbol maçı yapardık. Küçükken erkek gibiydim, saçlarım kısaydı. Annem sürekli çalışıyordu, benimle hiç ilgilenmedi. Ailemden hiç kimseyle ilişkilerim iyi değildi, 13 yaşına kadar aynı mahallede yaşadım. Çocukluğumun geçtiği mahalleden ayrıldıktan sonra yaşadığım yerde çok fazla yapacak bir şey yoktu ve psikolojim bozuldu (K15).

Katılımcıların anılarında en çok vurgu yaptıkları konu, sokakta olmak, sokakta özgür hissetmek ve maç yapmak olmuştur. Bazıları futbola olan ilgileri, bazıları ise daha iyi anlaşılabilmeleri nedeniyle erkeklerle arkadaşlık ettiklerini dile getirilmiştir. Ancak açık olan, çoğunluğunun çocukluklarının sokakta ve güzel geçtiğidir. Ancak bir katılımcı (K13) çocukluğunda yaşadığı talihsizlikler nedeniyle mutlu bir çocukluktan bahsetmemekte ve anılarında güzel olan olayın (diğerleri kadar erken olmasa da) futbola başlamak olduğunu açıklamaktadır;

Ben 4 yaşımıdayken annem meme kanserinden vefat etti. Babamın vefatı da ben 16 yaşındayken gerçekleşti. Biz 3 kardeşlik babam tekrar evlendi. Klasik, bildiğimiz üvey anne gibiydi. 3 çocuklu bir adamla evlenip, sorumluluklarını alıp üzerine kendinin de iki tane çocuğunun olması ile 5 çocuklu bir aile olmuştuk, düşününce bunlarda onun için zordu elbette. Zaten ekonomik olarak zorluklar varken, bir de 5 çocukla uğraşmakla geçim sıkıntıları baş göstermişti. Başlarda oldukça iyi biriydi ama kendi çocukları olunca ayrımcılık yaşadık; eğitim, yeme içme, ilgi, gibi. Hepsini kendi çocuklarına gösteriyordu. Ekonomik zorluklardan dolayı üniversite okuyamadım ve çalışmak zorundaydım. Yani çocukluğumla ilgili anılarımda güzel, beni çok fazla etkileyen bir anım yok. Ama futbola orada başlamış olmam hayatımın dönüm noktası olması, bu benim için önemliydi(K13).

Çocukluk Hayallerindeki Meslek;

Bazı katılımcılar çocukluk yıllarına ait anılarında hayallerindeki meslekleri dile getirmişlerdir. Hayallerindeki meslekler incelendiğinde, baskın olmak, göz

önünde olmak ve yine daha çok erkek mesleği olarak düşünölen meslekleri yapmak istedikleri görölmektedir. İki katılımcının hayalindeki mesleğin subaylık (K1-K17), iki katılımcının da (K21-K25) hayallerindeki mesleğin polislik olduğunu görölmüştür. Katılımcı subay olmak istediğini ve nedenlerini şu sözlerle açıklıyor;

Çocukluk hayalim, subay olmaktı. Subay olmayı istememdeki esas amacım farklı olmak isteğimdi, lider ruhumdan kaynaklanıyor. Etrafındaki insanlarbaşardı desinler istiyordum (K17).

Katılımcı 13 ise, bugüne gelinceye kadar hayalleri olduğunu ve bunları hayal ettikçe başardığını dile getirmektedir. Katılımcı, hayallerinin temelinde iyi bir futbolcu olma isteği olduğunu, ama iynin ne olduğunu bilmediğini açıklamıştır;

Hayalim her zaman iyi bir futbolcu olabilmektir, ancak iyi futbolcu neydi ?öyle bir şeyin karşılığı o zamanlar ben de yoktu. Hayal gücüm çok açıktı, her zaman görünmeyeni istiyordum, olmayanı istiyordum. Benim her zaman bir hedefim vardı ve orada olmalıyım derdim kendime. Ben bunu hep yaşadım. Avrupa'ya gitmek istiyorum, orada oynamak istiyorum dedim ve ben bunu da yaşadım (K13).

Çevresindeki Kadınların Özellikleri;

Katılımcıların yaşadıkları çevre ve/veya büyüdükleri çevredeki kadınların genel özelliklerinin anlaşılması ve bu özelliklere ilişkin görüşlerine ulaşmak istenmiş ve ulaşılan bulgulara göre, çevrelerindeki kadınları iki grupta ele aldıkları görölmüştür. Katılımcıların bazıları çevrelerindeki kadın figürleri anlatırken, komşu ya da yakını olmayan kişileri, yani daha uzak çevreyi dile getirmiş, bazı katılımcılar ise, anne, abla, arkadaş gibi yakın çevresinden örnekler vererek düşüncelerini paylaşmıştır. Katılımcılardan 7'si yakın çevrelerine, diğer bir ifade ile daha iyi tanıdıkları ve şahit oldukları kadınlara ilişkin anlatımlarında, kadının erkeğin hizmetinde olduğu, söz hakkının pek bulunmadığı ve zor yaşamları olduğunu anlatmışlardır. Kadına ilişkin açıklamalarını yine yakın çevresinden örneklerle açıklayan katılımcı (K20), kendi ailesinde karşılaştığı iyi ve kötü örnekleri şu sözlerle açıklamaktadır;

Ailemde kadının rolü, erkeğin bakış açısı ve babam olarak, aslında aynı kafa yani babam, her işi eşi yapsın, yemeği getirsin gibi, hizmetçi gözüyle bakar. Ağabeyim öyle değil, kesinlikle. Karısına karşı çok iyi, yengem çalışıyor ve Ağabeyim işsizlik döneminde evde her şeyi yapmıştır.

Çocukluğumda, ev temizliğini ablam, ben, annem yapardık. Ağabeyim falan hani öyle kalkıp da birşey yapmazdı (K20).

Karşılaştığı erkekler ve onların kadınların yaşamındaki etkilerini enişte, baba ve dede örnekleri ile açıklayan katılımcı (K15), anne ve ablasının mutsuzluğuna sebep olan erkeklere ve kadının yaşamının zorluğuna ilişkin açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Ablam doğu tarafından birisiyle evlendi. Hiçbir zaman sözü dinlenmiyor, mutlu değil, çocukları var. Annemin hayatı da zormuş, 6 çocuğu için çalışıp didinmiş. Babam annemi dövermiş, elindeki parasını da almış. Bizi dedem büyüttü (K15).

Kadına ilişkin anlatımlarında 10 katılımcı, kadını güçlü, erkeğin esiri olmayan ya da buna karşı durabilen, özgür kararlar alabilen gibi özelliklerle tanımlamıştır. Çevresindeki kadını tanımlamada annesinden örnek veren katılımcı (K9) kendisinin de özgür olması için annesinin desteğini anlatmaktadır;

Etrafımdaki kadınlardan en çok gördüğüm kişi annemdir. Kendine özgü düşünceleri olan ve benim futbol oynamamı her zaman desteklemiş bir insandır. Üniversite için karar vermemde de annem beni desteklemiştir. "Senin mutlu olacağın yer burası, onun için mutlu olacağın işi yap" dedi bana. Annemin, dünyayı algılaması çok daha farklıdır. Bize her zaman özgür bir alan sunmuştur (K9).

Bir katılımcı (K8) yakın çevresindeki kadınların genellikle güçlü ve ayakları yere basan kişiler olduğunu ve sporcu kadınların diğerlerinden daha farklı olduğunu dile getirmektedir;

Çevremdeki kadınlar, annem, ablam, kız arkadaşlarım. Annem 3 çocuğu olan bir ev hanımıdır. Babam 2013 yılında vefat etti. O seneden beri kimsenin yardımı olmadan ayakta durabilen bir kadın, ablam çok merhametli duygusaldır, arkadaşlarım genelde erkek sporu yaptıkları için de olabilir özgüvenli ve biraz sert yapıdadırlar, erkek gibi değillerdir ama normalde sokakta yürürken bir erkek laf attığında çoğu kadın cevap vermez, biz verebiliriz (K8).

Çevresindeki kadın olarak annesini anlatan katılımcı (K1), anlatımlarında annesini tanımlarken güçlü ve iyi nitelerken, genel olarak kadınları olumsuz olarak nitelemekte ve kadınların kendilerini basitleştirdiğini vurgulamaktadır;

Annem fabrikada çalışırdı, eve geldiğinde ev işleri çocuk hepsine yetiştirirdi ve yeri geldiğinde benim arkamda durur ve çalışmalarım için de taktik verirdi. Etrafımda gördüğüm kadınlar, yapmacık geliyorlar, doğal değiller. Sadece bir obje gibi kendilerini basitleştiriyorlar. Bunu yapan kadınlar ve kullanan erkekler (K1).

Çevrelerindeki kadınlara ilişkin düşünceleri paylaşırken daha uzak çevre ya da daha genel bir çerçeveyi anlatan katılımcıların nitelemelerinin diğerlerine göre daha negatif ve basitleştirici olduğu görülmüştür. 8 katılımcı kadınların genellikle dedikoducu, çay kahve sohbetlerine katılan, çalışmayıp evde oturan kişiler olduğunu dile getirmiştir. Katılımcı (K27) çevresindeki kadınların dedikoducu olduğunu ve sıkıcı bir yaşam sürdüğünü açıklamaktadır;

Çevremdeki kadınlar daha çok dedikodu yapıyorlar, evlerine daha bağlılar, çocuklarıyla ilgilenirler, sıkıcı bir hayatları var. Kendi hayatlarını yaşayamıyorlar (K27).

Çevresindeki kadınların çalışmayan ve erkeğe muhtaç insanlar olduğunu açıklayan katılımcı (K19) bu durumun yanlış olduğunu düşünmektedir;

Çevredeki insanların çoğunda kadın çalışmıyor, erkek çalışıyor. Ama kadın erkeğe muhtaç olmamalı, kendi başının çaresine bakmalı. Bunu başarabilir. Ben hayatıma kimsenin müdahale etmesini istemem ve hiçbir zamanda bir erkeğe muhtaç olmam (K19).

Bazı katılımcılar, çevrelerindeki kadınların sporcu olduğunu, fedakâr olduğunu ve işlerin hepsine birden yetişmesi gerektiğini anlatırken bir katılımcı (K23) bunlara ek kadının aynı zamanda kadın olarak kendine bakması gerektiğini ancak erkeklerin böyle bir zorunluluğu olmadığını belirtmektedir;

Çevremde gördüğüm kadınların geneli sporcu. Birkaç anne çocuğuna bakıyor. Hem evli, hem işine gidiyor, hem de çocuğuna bakıyor. Onun görevi akşam eve gelip çocuğuna bakmak, ödevine yardım etmek, yemekler yapmak, ev işleriyle ilgilenmek. Sorumlulukları daha fazla. Aynı zamanda mutlu bir aile tablosu çizmesi gerekiyor. Mutlular mı? bence hepsi mutsuz. Sabahları işe giden insanları gördüğümde, ama bu tabii kadın erkek pek alakalı değil, yaşam koşullarıyla alakalı. Kadının bir kere bakımlı olması gerekiyor, erkekler böyle değil. Kadının ağdasi var, saçı var, bakımı. Kadın bıyıklarını aldırmasın hemen bir farklı tepkiyle karşılaşır (K23).

Diğer katılımcıların dile getirdikleri farklı durumları bir katılımcı arkadaş ve aile çevresinden verdiği örneklerle, çeşitliliği gözler önüne sermekte ve tüm bu farklılıkları kadının meslek sahibi olması, yapacak bir uğraşının olması ve sporcu olması ile ilişkilendirmektedir. Katılımcının (K20) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Yakın çevremde annem ve ablam var ve ikisi de birbirinden farklı; annem çok hırslı tuttuğunu koparan bir yapıya sahipken, ablam, pasif, kendinin başarısız olduğunu düşünen bir insan. Üniversite çevremdeki insanlara baktığım zaman hepsi hırslı, yere sağlam basan insanlar. Sporcularıma

baktığım zaman, çok kötü olaylar yaşamış bir insanın bile çok iyi şeyler yapılabileceğini gösteren oyuncular. Oyuncularım, acılarını, özel hayatlarını benimle paylaşırlar ve kötü olaylar yaşayan öğrencim bile ertesi gün, ayakların üzerinde ve sağlam bir şekilde sahaya çıkıp oynayabiliyorlar. Sporla ilgilenen, kadınlar genellikle güçlü, pes eden yok. Lise arkadaşlarıma baktığım zaman onların hepsinin hayatı, standart, başarısız bir evlilik, ev hanımı, ev işleriyle uğraşıyorlar. Eşiyle sorun yaşadığı halde sessiz kalanlar var, mesleği olmadığı için (K20).

5.2.2. Aile

Anne Baba ile İlişkiler;

Katılımcıların anne ve babaları ile olan ilişkileri incelendiğinde, genellikle anne ile olan ilişkilerin daha iyi olduğu, baba ile olan ilişkilerinin ise daha mesafeli olduğu ya da çok fazla anlatmak istemedikleri görülmüştür. Sadece 11 katılımcı anne ve babası ile birlikte yaşamakta ve diğerlerinin ise ya anne baba ayrı ya da baba vefat etmiştir.¹³ Katılımcı anneleri için genellikle güçlü, kararlı, mücadeleci kavramlarını kullanmışlardır. 5 katılımcı annelerinin genellikle uyumlu, sessiz, merhametli ve çevrelerinde sevilen insan olduğunu dile getirmiştir. 7 katılımcı annesi ile çok iyi anlaştığını ve birlikte iyi zaman geçirdiklerini açıklamışlardır. Katılımcı 10 annesi ile ilişkilerini şu şekilde açıklamıştır;

Annemle çok iyidir aramız arkadaşım gibi, her şeyimi paylaştığım sık sık görüşmesek de her gün telefonda mutlaka konuşuruz. Küfürlü de konuşsam annemin çok hoşuna gider. Annemde çevresinde çok sevilen bir insan (K10).

Bir diğer katılımcı (K16) annesinin mücadeleci olduğunu ve kendisini de annesi ile özdeşleştirerek ve ona olan hayranlığını ve benzemesini şu şekilde açıklamıştır;

Annem tuttuğunu koparan mücadeleci bir insandır. Onun mücadeleci olması beni hayata bağlayan futboldan sonra ikinci konudur. Mücadeleci olmak, öğrenme isteği beni etkilemiştir. Annemin mücadelesi, hayatta tek başına ayakta durması beni etkiliyor. Karakterime en yakın insandır (K16).

Annesi ile ilişkilerinin çok iyi olmadığını açıklayan katılımcılar, bunun nedenini futbol oynaması ya da dış faktörlerin etkisi olarak değerlendirirken, nedenlerin temelinde kadının ağır yükü ve toplumsal yaklaşımların olumsuz etkileri olduğu düşünülmektedir. Annesinin hayallerinin gerçekleşmemiş olmasından dolayı

kendisi üzerinde baskı kurduğunu açıklayan katılımcının (K21) annesi hakkındaki değerlendirmeleri aşağıda verilmiştir;

Annem diktatördü, her şeyi kendi yapabileceğini düşünürdü. Hayatımı kendi yöneteceğini düşünüyordu. Annem hayatında istediğini yapamamış bir insan. Futbolda istemiş ama yapamamış. Annem beni de futbola yönlendirmeye sebep oldu aslında. Annemle ilişkilerim çok iyi olmamıştır. Ben ağabeyimle daha iyi anlaşırım (K21).

Anne ve baba ilişkilerinin uyumlu olması kadar verilen desteklerin de önemli olduğu, yine annenin sert olması kadar çocuğunu savunması da toplumun yaklaşımlarına karşı bir mücadele alanını ortaya çıkarmaktadır. Ailenin bir taraftan, kız çocuğunun futbol oynamasını desteklemesi, diğer taraftan toplumsal yapı nedeniyle dış çevrenin de tepkisine karşı mücadele etmesini gerektirmektedir. Bir katılımcı (K2) aldığı desteği ve anneye ilişkin değerlendirmeleri şu sözlerle ifade etmektedir;

Aile içinde annem babam bana her zaman destek oldu, akrabalarım karşı çıkmıştı. Annem, güçlü bir kadın olduğu için her zaman destek oldu. Ailemde herkes beni destekledi, babam her zaman maçlarıma gelirdi. Annem tam bir Osmanlı kadını. Ya siyah ya beyaz vardır onun için (K2).

Futbola ilgili olan kızların futbol oynamaları ve futbolda başarılı olmaları aile desteğinin önemli olduğu görülmektedir.

Babam her zaman futbola ilgiliydi, İngiltere maçlarını daima izledi, her zaman aktif bir taraftardı ... futbola olan ilgim beni daha çok futbol izlemeye itti ve böylece daha çok izledim. Sonra maçlarını stadyumda izlemeye başladım. Babamla birlikte bir sezonluk biletim vardı ve o zaman gerçekten futbola ilgi duymaya başladım. (K3)

Ben genç yaştan itibaren futbolu takip ettim, çünkü babam bu hobimi destekledi. Ben, babam ve ağabeyim. Babam için bizi futbol oynamaya götürmek kolaydı (Kat, 25 yaş).

Baba kız olarak ilişkilerinin sınırlı olduğu ve bu durumun toplumsal etkilerden kaynaklandığını düşünene katılımcı (K20), baba desteğinin önemli olduğunu dile getirmiş ve bu durumu geçmiş dönemi tekrar düşündüğünde yaşadığı sıkıntılar ve başarısı önündeki engeller olarak değerlendirmiştir. Babadan uzaklaşarak

ve/veya babanın onayını alarak çalışmalara devam ettiğinde elde ettiği başarı kız çocuğunun yaşadığı baskıyı göstermektedir;

Babamla bir zamana kadar bağlıydık, ama belli bir yaştan sonra biraz daha uzaklaştık iş ve okul hayatı başladıktan sonra daha da uzaklaştık. Babam başka bir mesleğim olsun isterdi. Tamamen geleceğimi düşündüğü için. Futbolun bana bir şey kazandırmayacağına inanırdı. Akrabalar, babama sorardı “niye hala futbol oynuyor, niye antrenörlük yapıyor” dediklerinde babam acısını benden çıkarırdı. Ama annem her zaman arabulucuydu. Babamın destek olmasını isterdim. Antrenmanlardan eve döndüğüm zaman babam ne diyecek diye korkardım ve bu da benim antrenman performansımı etkiliyordu. Performansım düştüğü zaman kadro dışı kalabiliyordum, arkadaşlarımı göz önüne getirdiğim zaman, ailesinden tam destek alanlar gerçekten çok başarılıydı. Sonrasında ben bu desteği görmediğim için genelde yedekte kalıyordum ama sonra bunu aşmaya çalıştım.'a gidinceye kadar aslında bunu aşamamıştım, oraya gittiğim zaman sürekli çalıştım ve gerçekten oynadım.'a giderken babam izin vermişti. Yani bu benim çok daha rahat oynamamı sağladı (K20).

Katılımcıların babaları ile ilişkilerine yönelik bulgularda, 4 katılımcının babası ile futbol konusunda paylaşımları olduğu bunların da sohbet ve antrenman şeklinde gerçekleştiği görülmüştür. Babası ile benzer hobileri olduğu ve bunlarla ilgili sohbet ettiğini açıklayan katılımcının (K23) açıklamaları aşağıda görülmektedir;

Babamla ilişkilerimde mesela futbol konusunda çok konuşurduk sohbet ederdik, o da futbolu çok severdi. İkimizde hayvanları severdik hayvanlarla ilgili çok konuşurduk (K23).

Babası ile ilişkilerinin sorunlu olduğunu belirten 5 katılımcı bulunmaktadır. Babasının kendilerine faydası olmadığını açıklayan katılımcı (K25) bu nedenle babasını istememektedir;

Babamla çok fazla ilişkim yok. Yurtdışında çalışmaya gider, uzun süre gelmez. Babamın eve herhangi bir faydası olduğunu görmedim. Onun için gelmesini istemiyorum (K25).

Ailede Spor yapanlar;

Katılımcıların futbol ya da spor ile ilgilerini, futbola yönelimlerinde aile etkilerini belirlemek için yapılan analizler sonucunda, ailesinde futbol oynayan ya da ilgili olan 11 katılımcı olduğu, ailesinde futbol dışında bir spor dalıyla ilgilenen kişiler olduğunu belirten 5 katılımcı olduğu ve ailesinde sporla ilgilenen hiç kimse olmadığını belirten 10 katılımcı olduğu görülmüştür. Dedesinin sporcu olmasında etkili olduğu düşünülen katılımcı (K23), bunun ailesinde bir kültür olarak yerleştiğini açıklamaktadır;

Dedem, astsubay tüm torunlarının sporcu olmasını, aktif olmasını, güçlü olmasını hep destekledi. Biz bu kültürü aldık, özellikle yüzme önemlidir. Ailede herkesi yüzer (K23).

Aile bireylerinin çoğunun bir sporla ilgilendiğini belirten katılımcının (K17) açıklaması aşağıda verilmiştir;

Babam futbol oynamış. Annem iki sene tekvando yapmış. Ablam voleybol oynadı. Kuzenim futbol oynuyor (K17).

5.2.3. Bireysel Özellikler

Kendisinde en çok beğendiği özellikleri;

Katılımcıların kendileri hakkında değerlendirmelerinden birisi de kendinde beğendiği özellikleridir. Kendilerinde beğendikleri özellikleri sıralarken katılımcıların genellikle davranışsal ve/veya duygusal özelliklerinden bahsettiği ve fiziksel özelliklere değinmedikleri görülmüştür. Sadece bir katılımcı (K26) kendinde beğendiği özellikleri anlatırken fiziksel özelliklerini de ifade etmiştir;

Kendimde gözlerimi, saçlarımı beğenirim ve çok duygusalım (K26).

Diğer katılımcılar kendilerinde beğendikleri özellikler içinde fiziksel özelliklere hiç değinmemiş, yani bedensel bir beğeni dile getirmemişlerdir. Katılımcıların kendilerinde beğendikleri özelliklerinin başında hırslı olmaları gelmektedir. Birçok katılımcı hırslı, disiplinli olduğunu ve bundan da memnun olduğunu açıklamıştır. Bir katılımcı (K5) hırslı yapısını açıklarken kendini diğer kadınlardan farklı nitelemiş ve “erkek gibi olma” şeklinde açıklamıştır;

.....hırslı olmam. Yapamayacağım hiçbir şey yoktur. Yeter ki isteyeyim. Kendi huylarımı karakterimi seviyorum. Birçok kadından da farklıyım, hani derler ya “erkek gibi kız” evet ben öyleyim, ama bunu erkek gibi tanımlamamak gerekir. Bunu insan büyüdükçe fark eder, ama ben küçüklüğümden beri bunun farkındayım belki de küçüklüğümden beri çalışıyor olmam, kendi ayaklarımın üstünde durmam fark ettirdi (K5).

Katılımcıların kendilerinde beğendikleri özellikler içinde en çok dile getirilen özellikler içinde ikinci sırada yer alan kavramın merhamet olduğu görülmüştür. Birçok katılımcı, özelliklerinden bahsederken merhametli oluşunu da sözlerine eklemiştir. Aşağıda bir katılımcının (K8) konuya ilişkin açıklamaları verilmiştir;

Kendimde en çok beğendiğim yönler; çok merhametli ve vicdanlı bir insanım, ön yargım yoktur, kolay kolay da olmaz (K8).

Bazı katılımcıların kendilerinde beğendikleri özellikleri; rahat olmak, sorunları dert etmemek, kederden çok keyfi seçmek ve bunun sebebini, yaşamda karşılaştıkları zorluklar olduğunu ifade etmişlerdir. Aşağıda kendisinde beğendiği özelliklerine ilişkin açıklamaları verilen katılımcı (K13) yaşadığı büyük problemlerden sonra yaşama daha pozitif yaklaştığını ve sorunlar üzerine çok düşünmediğini açıklamaktadır;

Sorunlara çok fazla takılmam, çok fazla üzen bir konu olduğu zaman kendimi hemen formatlarım. Bu da benim en sevdiğim özelliğimdir. Pozitif olma huyumu çok seviyorum. Çok fazla ciddi olamıyorum. Hayatı biraz tiye alıyorum. Yaşadığım onca acıdan sonra, üzülme, gerçek anlamda acının ne olduğunu öğrendikten sonra her şeyi kafaya takmamaya başladım (K13).

Diğer katılımcılar gibi sorunlardan uzaklaşmayı öğrendiği düşünülen katılımcı (K24) bulunduğu ortamlarda da bu özelliğini kullanmaktadır;

Kendimde en çok şakacı olmamı severim. Gergin bir ortamda işi şakaya vururum ve ortamı yumuşatırım (K24).

Bunların dışında katılımcıların kendilerinde beğendikleri özellikler olarak ifade ettikleri kavramların; neşeli olmak, dürüst olmak, yardımsever olmak, inatçı olmak, çalışkan olmak, sorumluluk sahibi olmak, özgüven sahibi olmak gibi birçok özellik olduğu görülmüştür. 2 katılımcı benzer özelliklere ek olarak sert olduklarını ve bu özellikleri sayesinde kimsenin onlara bir şey yapamayacağını ifade ettikleri açıklamalarına göre, sert görünerek kendilerini korumaya çalıştıkları düşünülmektedir;

Kendimde en çok beğendiğim özelliklerim sert olmam, aslında duygusal bir insanım ama dışarıya daha sert görünürüm (K18).

...açık sözlüyüm, dobrayım, neysem oyum. Sertim kolay kolay kimse bana bir şey demez (K25).

Kendisinde beğenmediği özellikleri;

Bireysel faktörler açısından katılımcıların kendisinde beğenmediği özellikler incelendiğinde, iki katılımcı (K19-K22) kendisinde hiç beğenmediği bir özelliği olmadığını ve bunlardan biri kendisi ile gurur duyduğunu belirtmiştir. 12 katılımcı beğenmedikleri özellikler olarak, sinirli ve agresif olma özelliğini belirtmişlerdir.

Bir katılımcı (K25) sinirli olmasını ve kaslı olmamasından dolayı kadın gibi görünmekten dolayı beğenmediği özellikler olarak açıklamaktadır;

.....çok sinirliydim keşke böyle olmasam diyorum. Ben daha kaslı olmayı tercih ederim. Kadın gibi görünmek zor iş, yani otobüse binsen laf atarlar (K25).

Sinirli yapısı nedeniyle çevresinde sorunlar yaşadığını açıklayan katılımcı (K11) öfkesinin oyuna yansması sonucu bazı kayıplar yaşamıştır;

....değişmesini istediğim özelliğim çok agresif bir insanım. Karşımda kim olursa olsun bir anda böyle bir sinirlenebiliyorum. Oyunda da sinirlendiğim zaman kavga edebiliyorum. Futsalda kaptandım, agresifliğim yüzünden kaybettim (K11).

Diğer katılımcıların aksine sadece bir katılımcı (K15) beğenmediği özellik olarak boyunun kısa olmasını belirterek fiziksel özelliği belirtmiştir. Bazı katılımcılar çok daha kontrolcü olduklarını ve bu huylarını sevmediklerini ve daha rahat olmak istediklerini belirtmiş, bir katılımcı kararsız bir insan olduğunu ve bundan hoşlanmadığını, bir başka katılımcı ise çok sessiz bir insan olduğunu ve daha atılgan olmak istediğini, diğer katılımcı insanları kıramadığını ve bu huyunun değişmesini istediğini, 5 katılımcı ise duygusal olmalarından, merhametli olmalarından dolayı bu özelliklerinden memnun olmadıklarını açıklamıştır. Analizlere göre, birçok katılımcının güçlü görünmeye/güçlü olmaya çalıştıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde duygusal olduğunu ve bundan memnun olmadığını belirten katılımcı (K8) da zayıf görünmemek için duygusallığını gizlemeye çalışmaktadır;

Çok aşırı duygusal bir insanım, bunun değişmesini isterdim. Bunu çoğu zaman düşünmüşümdür. Ufacık bir duygusal anda ağlayabiliyorum. Herkesin önünde ağlamam (K8).

Kendini tanımladığı kimlik;

Araştırma katılımcıları, futbolculardır ve yapılan analizlerle ulaşılan bulgulara göre katılımcıların çoğunluğunun (21) kendilerinde ilk hissettikleri ya da önde olarak niteledikleri kimliklerinin futbolcu olduğu görülmüştür. Bir katılımcı genel bir çerçevede değerlendirme yapmış ve bir sınırlama getirmeden insan olarak tanımlamış, 3 katılımcı kadın olarak niteleyerek, kadın kimliğinin önde olduğunu açıklamış, iki katılımcı ise kendilerinde ilk tanımlayacakları kimliklerini öğretmen

olarak belirtmiştir. Bu katılımcılardan biri (K21) kadın kimliği ve annelik hakkında şu açıklamaları yapmıştır;

Benim kadın ve arkadaş kimliğim ön planda. Annelik oldukça zor. Ben anne olmak istemiyorum, çünkü sorumluluğu çok ağır (K21).

İki katılımcı kendilerini öğretmen kimlikleri ile tanımlamış ve bundan aldıkları hazza ilişkin açıklamada bulunmuşlardır. Öğretmen olmak, insanların yaşamlarına dokunmak, onların yaşamlarına bir şekilde katkı sağlamak anlamlarını karşılamaktadır ve katılımcının (K2) anlatımına göre bunları hissettiği düşünülmektedir;

Öğretmen kimliğim ön planda. İnsanlara bir şey öğretmek, kafalarındaki yanlış düşünceleri değiştirmek benim hoşuma gidiyor. İnsanlara doğruyu aşılamayı seviyorum (K2).

Kendisini öncelikli olarak öğretmen olarak tanımlayan katılımcı (K20) aynı zamanda antrenör olmaktan ve bu sayede daha fazla çevre tarafından tanınmaktan memnun olduğunu açıklamaktadır;

Daha çok ön plana çıkan öğretmen kimliğim, kendimi en çok bulduğum kimlik bu, ancak antrenörlüğü de çok seviyorum. Hem erkeklerde hem de kadınlarda antrenörlük yaptığım için çevrem daha fazla ve maçlara geldiğim zaman birçok antrenörle karşılaşıyorum. Onların hepsi beni tanıyor, böyle bir çevrem oluyor (K20).

Bir katılımcı (K17) evlat kimliğinin ön planda olduğunu belirtmiş, futbolcu olmak ve evlat olmak arasında bir karşılaştırma ile durumu değerlendirmiştir;

Evlat, kimliğim ön planda. Evde herhangi bir şey olduğunda onların yanında olmalıyım. Zor kimlik, evlat, kimliği. Çalışarak iyi bir futbolcu olabilirsin ama evlat olmak başka (K17).

Futbolcu olarak kendini tanımlayan, daima bu kimliğin önde olduğunu belirten katılımcıların, mücadele, güç, zaman alması, kazanma arzusu, zor olması, futbolu çok sevmesi, başarının onaylanması gibi nedenlerden dolayı bu şekilde düşündükleri görülmüştür. Bulunduğu yere göre kimlikleri olduğunu ancak yine de futbolcu olmanın hepsinin önünde olduğunu açıklayan katılımcıya(K10) cazip gelen özelliklerin mücadele ve güç olduğu görülmektedir;

Sahaya çıkınca, futbolcu kimliğim önde oluyor. Oraya çıktığında bütün her şey senin üzerinde oluyor. Eve gidince de evdeki kimliğe giriyorsun. Ben en çok futbolcu olmaktan memnunum. Futbolcu olarak bende, mücadele var, güç var (K10).

Zamanının büyük kısmını futbolda geçirdiğinden dolayı futbolcu kimliğinin ön planda olduğunu açıklayan katılımcı (K11) aile baskısı nedeniyle de evlat olmanın zor olduğunu açıklamaktadır;

Benim için futbolcu kimliğim her zaman ön planda, bütün zamanım tamamen futbolla geçiyor, onun için futbolcu kimliğim ön planda. En zoru evlat kimliğim. Ailem, her şeye karışır onun için bu bana çok zor geliyor ve bunun için uzlaşmıyoruz (K11).

Hobiler;

Katılımcıların boş zamanlarında yaptıkları ya da yapmaktan hoşlandıkları hobilerine ilişkin ulaşılan bulgular oldukça çeşitlilik göstermektedir. Öncelikli olarak katılımcıların futbol, antrenman ve bazılarının da devam ettikleri okuldan dolayı çok fazla zamanlarının kalmadığı bu nedenle de hobilere fazla zaman ayıramadıkları görülmüştür. Bir katılımcı (K10) geçmiş ve bugünü ele alarak zaman bulamama durumunu şu sözlerle açıklamaktadır;

Çocukluk arkadaşlarımla hala görüşürüm. Memlekette küçük yaşta zaten hayatımın çoğu okulda geçiyordu. Okuldan kalan zamanda da antrenmanlarım oluyordu. Çok boş zamanımız olduğunda da futbol maçı yapardık abilerle falan. Bugünlerde yine çok zamanım yok, genellikle kitap okurum. Sinemaya giderim, arkadaşlarla buluşurum (K10).

Bazı katılımcılar müzik dinlemeyi çok sevdiklerini belirtirken, bazı katılımcılar (8/27) sinema ve tiyatroya gitmeyi, film izlemeyi sevdiklerini ve bazıları da bunun için zamanlarının olmadığını belirtmektedir. Sinema ve tiyatroyu sevdiğini açıklayan katılımcı (K20) ancak zaman bulamadığını belirtmektedir;

Hobiler için ayıracak zamanım yok, başka sporları ya da sinema ve tiyatroyu seviyorum fakat zamanım yok (K20).

Kitap okumayı seven ve bunun hobisi olduğunu açıklayan üç katılımcı bulunmaktadır. K23'ün kitap okuma ve diğer hobilerine ilişkin açıklaması aşağıda görülmektedir;

Hobilerim, bisiklet, outdoor sporlar, kitap okumak. Ahmet Ümit'i çok severim, okuduğum zaman, İstanbul'u da daha iyi anlıyorum, daha iyi yaşıyorum (K23).

Bazı katılımcıların hobilerinin yine sporla ilişkili olduğu ve bunların da çeşitlilik gösterdiği görülmüştür. Bu katılımcıların hobileri genel olarak, bisiklet kullanmak, spor yapmak, karate yapmak, paten kaymak, atletizm yapmak,

bowling oynamak, dans etmek gibi farklı spor alanlarındadır. Ancak bazı katılımcıların hobilerinin diğerlerine göre daha farklı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu katılımcılar güzel sanatlarla başarılı bir şekilde, resim yapma, gitar çalma, bağlama çalma, şiir yazma, şarkı sözü yazma ve beste yapma gibi sanatsal faaliyetlerle uğraşmaktadır. Şiir ve resimle ilgilendiğini açıklayan katılımcı (K17) yaşamında futbol ve sanatın yerlerini şu sözlerle açıklamıştır;

Hobi olarak bağlama çalışıyorum. Şiiri çok severim, şiir kitabı hazırlıyorum. Karakalem çalışmalarım var. Futbolu, meslek olarak görüyorum, sanat hobilerim. Yemek yapmayı da çok severim (K17).

Yaptığı hobiler içinde şarkı sözü yazmak ve beste yapmak olduğunu açıklayan katılımcı (K2) duyguları kendi içinde yaşamak istediğini belirtmiştir;

Şarkı sözü yazıyorum. Beste yapıyorum. Bu duyguları kendi içimde yaşamak istediğim için çok fazla ön plana gelmesini ve duyulmasını istemiyorum (K2).

5.2.4. Eğitim Hayatı

Katılımcıların eğitim hayatına ilişkin incelemeler, okul başarısı, okulda yaşadığı zorluklar ve okulun futbol oynaması üzerindeki etkileri başlıkları altında incelenmiştir.

Okul başarısı;

Katılımcıların okul başarısına ilişkin ulaşılan bulgulara göre, çoğu katılımcının daha düşük puanla öğrenci alan liselere devam ettiği, akademik başarılarının genellikle yüksek düzeyde olmadığı, daha çok orta ve ortanın altı düzeyde olduğu bununla birlikte arkadaşları ve öğretmenleri ile ilişkilerinin iyi olduğu görülmüştür. 3 katılımcı akademik düzeyi daha yüksek liseye devam etmekte/etmiş ve okulda başarılı bir öğrenci olduğunu belirtmiştir. Başarılı öğrencilerden olan katılımcı (K9) okul durumunu şu sözlerle açıklamaktadır;

Derslerimde başarılı bir öğrenciydim. En iyi notları alan, hep başarılı bir öğrenci oldum. Öğretmenlerimle aram iyiydi (K9).

Birçok katılımcı okulda sevilen öğrenci olduğunu, öğretmen ve yöneticilerle ilişkilerinin iyi olduğunu belirtmiş, ancak bazıları derslerde başarısız olduğunu, bazıları ise orta düzeyde ders başarısına ulaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda bir katılımcının (K11) açıklaması verilmiştir;

Okuduğum lise, meslek lisesiydi, aslında haylaz bir öğrenciydim, öğretmenlerle aram iyiydi ve öğretmenlerle sürekli iletişim halindeydik. Derslerim genellikle çok iyi değildi, sınıf tekrarı yaptım (K11).

Okulda sevilen bir öğrenci olmasını sporcu olması ile ilişkilendiren bir katılımcının (K2), spor faaliyetlerine katılım ile kendine bir alan oluşturduğu düşünülmektedir.

Okulda çok başarılı bir öğrenci değildim. Hem basketbol hem futbol takımındaydım, bundan dolayı sevilen bir öğrenciydim (K2).

Bazı katılımcılar ise okul ve eğitim konusunda diğer katılımcılardan farklı bir yaklaşım sergilemişlerdir. Bu gruptaki katılımcıların arkadaş ilişkileri iyi olmakla birlikte, okulu sevmemekte, okuldan uzak kalmak için çaba göstermektedir. Arkadaş ilişkilerinin iyi olması ve onlarla okul dışında zaman geçirme isteğinden dolayı okula devam konusunda sorun yaşayan katılımcı (K15) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Okulu hiç sevmiyordum, zorla gidiyordum okula. Lisedeyken kulübe gitmek için erken çıkıyordum ve geç geliyordum. Lisede devamsızlıktan kaldım. Lise hayatım çok iyi geçti. Arkadaşlarımla diyaloglarımız, okul dışı etkinliklerimiz, hepsini gerçekten dolu dolu yaşadık..... Okulda öğretmenlerim ve yöneticilerim tarafından çok sevildim, aramızda bir saygı bağı vardı (K15).

Ancak bazı katılımcıların hem ders başarıları hem de okula devam sorunları futbolcu olmalarından, maçlara katılmak zorunda olmalarından dolayı olumsuz etkilenmiştir. Katılımcıların futbolcu olmaları, sporcu olmaları üstelik istekli ve başarılı olmaları da gözetilerek lise seçiminde, spor liseleri gibi, kendilerine uygun alanlara yönlendirilmiş olsalardı, bu sorunları yaşamayabilirlerdi. Maçlara, antrenmanlara ve kamplara katılmaktan dolayı okula devamda sorunlar yaşayan katılımcının (K10) üniversitede de alanında okuyor olmasına rağmen okula devam problemleri sürmüştür;

Çok okula gittiğim söylenemez, özellikle lisede hocalar sınava almak için beni çağırırlardı. Maçlar var, kamp var, antrenman var. Bazen hocalar, idare ediyordu. Üniversitede de aynı şekilde. Okul yaşantım çok düzenli olmadı, spordan dolayı, futboldan dolayı (K10).

Okul hayatının, arkadaşlarıyla ilişkili olarak, iyi olduğunu belirten katılımcı (K18) birçok öğrenci gibi sınav sonucuna göre meslek lisesine gitmek zorunda kalmıştır;

Okul hayatım iyiydi. Sınıf arkadaşlarımla iyi bir ortamımız vardı. Arkadaşlarla iyi anlaşırdım. Meslek lisesinde bilgisayar bölümünde okudum. Bu bölümü kazanabilmişim. Bilinçli bir tercih yapmış olsaydım, spor lisesine giderdim. Çok başarılı bir öğrenci değildim (K18).

Okulun futbol üzerindeki etkisi;

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde okulun futbola katılım, futbol oynama, futbola devam ve/veya futbol oyununu geliştirme üzerinde olumlu ya da olumsuz etkilerini, okul ve futbol oynamak arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için yapılan analizler sonucu ulaşılan bulgulara göre, bazı katılımcılar için okulun hiçbir etkisinin olmadığı, bazıları için de okulun etkili olduğu görülmüştür. Okulun etkisinin olmadığını belirten 4 katılımcı bulunmaktadır. Onlara göre okulun etkisinin olmaması, okul yıllarında okulda takımlarının olmayışından ya da okulda bu faaliyetlere katılmak istememekten kaynaklanmaktadır. Futbola ilgi duyduğu dönemde okulda takım olmamasından dolayı okulun etkisi olmadığını belirten katılımcı (K13) durumu şu sözlerle açıklamıştır;

Okulun futbol üzerinde bir etkisi olmadı benim futbola merak saldıığım o dönemde okulda böyle takımlar yoktu (K13).

Futbol oynamasında okulun dolaylı etkisinin olduğunu belirten 4 katılımcı, bu durumu, okuldaki farklı branşlarda olan okul takımında oynaması, beden eğitimi öğretmenlerinin fark etmesi ve yönlendirmesi, kız erkek ayrımı olmadan okul takımına alınması gibi faktörlerle ilişkilendirmişlerdir. Okulda kadınlar takımı olmadığını ancak buna rağmen futbol oynadığı için erkeklerle ayrım olmaksızın aynı takımda oynadığını belirten katılımcı (K20) bu sayede futboldan uzak kalmayarak futbol oyununu geliştirmiştir;

Okul yaşantımın futbola bir etkisi olmadı, çünkü ben futbolu sokakta oynadım. Yani okulda birtakım yoktu, sınıflar arası turnuva olduğunda ben tek kız olarak erkek takımlarıyla katılırdım ve onlarla oynardım. Biz okulda iki futbolcu kadındık ve ikimizde her zaman kadroda olurduk. Üniversitede kadın takımındaydım, Futsal Takımı (K20).

Okulda futbol takımı olmadığını, ancak spora olan yatkınlığı nedeniyle oynadığı diğer branşlar aracılığıyla öğretmenleri tarafından fark edilerek futbola devam edebildiğini açıklayan katılımcı (K24) da okulun futbol üzerinde dolaylı etkisinden söz etmektedir;

Okul yaşıntım futbolu seçmemde etkili olmadı. Direkt olarak değil ama dolaylı olarak etkiledi. Okulda beden eğitimi dersinde basketbol veya voleybol takımlarına girmeseydim nasıl futbol oynadığımı hocalarım göremezdi ve beni yönlendiremezdi. 8. sınıfta bir hocam vardı. Futbol oynadığımı görünce beni bir futbol kulübe gönderdi, o kulüp kapanınca hocam beni bir başka kulübe gönderdi. Beden eğitimi öğretmenimin yönlendirmesiyle futbolu kulüpte oynamaya başladım (K24).

Devam ettiği okulun futbol oynaması üzerinde etkisi olduğunu düşünen 17 katılımcı bulunmaktadır. Futbol üzerinde etki faktörleri olarak, okul takımında oynamak, okulda bir spor dalında takıma dahil olmak, okulun sporu destekleyici yaklaşımlarından bahsedilmiştir. Ancak tüm etkilerin ana kaynağının beden eğitimi öğretmenleri olduğu, okulda futbol takımı olmasa dahi futbolda yetenekli öğrencilerin, doğru tespit ve yönlendirmelerle, daha fazla oynama fırsatları yakalamalarını sağlamışlardır. Özellikle öğretmenlerin cinsiyet ayrımı yapmaması da dikkat çekicidir. Futbol oynadığını ve okulda ayrım olmadan erkek takımında devam ettiğini açıklayan katılımcı (K19) bu sayede geliştiğini belirtmiştir;

Okulda zaten oynuyordum, erkek takımının antrenmanlarına katılıyordum bu benim futbolumu etkilemiştir (K19).

Beden eğitimi öğretmenlerinin yetenekli öğrencileri belirlemesi ve aynı zamanda ilgili alanlardaki güncel uygulamaları takip etmesi öğrencilere fayda sağlamaktadır. Beden eğitimi öğretmenleri tarafından seçilerek kamplara katıldıklarını belirten 5 öğrenci bulunmaktadır. Benzer şekilde öğretmenin kamplara yönlendirmesi ile futbola yöneldiğini açıklayan katılımcı (K2) okul sayesinde futbola devam etmiştir;

Okul yaşıntım futbola yönelmemde etkili oldu. İlkokul 5. sınıfta, basketbol oynuyordum. Yeni yeni futbol takımları kuruluyordu. Oynamak ister misin? dediler. Başta istememiştim sonra beden eğitimi öğretmenim görmüştü beni takıma almıştı, maçlara çıktık. Bizi okuldan, milli takıma bir arkadaşım ile beraber gönderdiler, takım kampına katıldık. O kamptan sonra daha fazla heveslendim böyle devam ettim. Sonra birçok kulüplerde de oynadım (K2).

Okulda beden eğitimi öğretmenin desteğini gördüğünü ve futbolcu olmasında etkileri olduğunu açıklayan katılımcı (K17) aynı zamanda da bu alanda aktif olarak devam etme fırsatı bulmuştur;

Beden eğitimi öğretmenlerim her zaman üzerimde etkili oldu beni birçok spora yönlendirdiler. Lisede ilk futbol takımını ben kurdum. Mezun olduktan sonra da gelenleri ben çalıştırdım, futbolcuları ben seçtim (K17).

Okulun futbol oynamada olumsuz etkisi;

Okul yaşamında karşılaşılan zorluklar ve etkileri belirlemek için yapılan analiz sonucuna göre, okulun futbol oynamalarında olumsuz etkileri olduğu bu etkilerin ise katılımcıların maçlara gitmede, antrenmanlara zaman ayırmada sorun yaşamaması, futbol için okulu bırakmak zorunda kalması gibi faktörler nedeniyle zorlandıkları görülmüştür. Ancak okulun olumsuz etkilerinden bahseden katılımcılarla birlikte, bir katılımcı (K12) okulun olumsuz etkisinin olmadığını, futbol ya da başka bir uğraşın hayatında olacağını açıklamaktadır;

Futbolu seçtikten sonra, yaşamımda hiçbir şey değişmedi, hiçbir şeyden vazgeçmedim, futbol hayatımda herhangi bir şeye engel olmadı. Futbol oynamasaydın başka bir şeyle ilgilenecektim, Futbol oynayarak daha sağlıklı olanı seçmiş oldum (K12).

Hem okula devam edip hem de futbol oynamanın bazı katılımcıları zaman açısından zorlayan bir konu olduğu, okul ve maç/antrenman zamanlarının çakışması, futbolda daha iyi seviyelere gelmek için daha çok çalışmak gerektiği ve futbola daha fazla zaman ayırmak zorunda kaldıkları için, okula zaman ayıramamayı, okulun olumsuz etkileri olarak değerlendirmişlerdir. Okul ve maç zamanlarının çakışması nedeniyle, okul yaşamının futbol oynamasında olumsuz etki olarak değerlendiren katılımcının (K25) açıklaması aşağıda verilmiştir;

Okul hayatımın futbolun üzerinde bir etkisi olmadı, hatta okul hayatı futbol oynamama zarar verdi. Okuldan dolayı maçlara gidemiyordum (K25).

Bir katılımcı (K20) ise, bir taraftan futbolu hayatının merkezine alması ve idealindeki okula gidememesinden pişmanlık duymakta diğer taraftan da futbolu erken bırakmış (antrenör olarak devam ediyor) olması nedeniyle de yaşadığı üzüntüyü şu sözlerle anlatmıştır;

Futbol konusunda ,erken bıraktığım için pişmanlık yaşadım. Bunun dışında eğitim hayatımda da....ben aslında hukuk okumak istiyordum, BESYO okudum. Ben burada da pişmanlık yaşadım. Derslere yoğun çalışsaydım hukuk okuyabilirdim (K20).

Yaptığı diğer sporlar;

Araştırma katılımcıları bilindiği gibi futbolculardır. Katılımcıların spor yaşamlarına kattıkları başka spor branşlarının var olup olmadığını anlamak için yapılan değerlendirmelerde ulaşılan bulgulara göre, 5 katılımcının futbol dışında başka bir spor dalı ile ilgilenmediği görülmüştür. Diğer katılımcıların futbol dışında iki ya da daha fazla spor dalı ile ilgilendiği ancak kendileri için futbolun her zaman ayrı bir yerinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. 5 katılımcı hentbol, 5 katılımcı basketbol, 7 katılımcı voleybol, 5 katılımcı futsal, 4 katılımcı atletizm, 3 katılımcı yüzme, 3 katılımcı badminton sporları ile uğraşmıştır. Ayrıca bazı katılımcılar, satranç, karate, tekvando, boks, tenis, masa tenisi yaptıklarını belirtmişlerdir. Katılımcı 24 yaptığı sporları ve bu sporu yapma nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır;

Basketbol oynarım, voleybol oynarım, genellikle bir sporda iyi olanlar, diğer sporları da yapabilir. Sokak dışında, spora okulda basketbol olarak 10 yaşında başladım. Futbola başlamadan önce okul takımında basketbol ve voleybol lisansım vardı. İki yıl basketbol oynadım lisanslı olarak. Okul bittikten sonra, lojmanlardan taşınmıştık ortaokulu bir başka yere taşındık ama o okulda voleybol vardı orada da voleybol oynadım (K24).

Bir katılımcının (K12) yaptığı sporları ve futbola yöneliminin tesadüflerle şekillendiğine ilişkin açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Futbol dışında ilkokuldayken hentbol, devamında voleybolla ilgilendim, sonra futbola başladım. Futbola yönelmeme arkadaşım sebep olmuştu. Futbol kulübüne götürünce futbola başladım. Voleybol kulübüne götürseydi voleybolda devam ederdim. Bence bir sporu yapan kişi diğer spor dallarında da başarılı olur (K12).

Katılımcı 10 hentbola başlama ve devamında yaptığı diğer sporlar için seçim yapmak zorunda kalmasını şu sözlerle aktarmaktadır;

9 yaşındayken, hentbol oynuyordum. Hocam benim top atışı mı denedi, ondan sonra beğenince “takıma gir” dedi öyle başladım. Basketbola da gidiyordum, ikisi beraber çakışınca hoca, birini seç dedi. Ben de hentbola devam ettim. Bunların dışında tekvandoya gittim. Satrançta çok derecelerim vardı (K10).

Başarı için sadece tek dal ile ilgilenmek gerektiğini öneren katılımcı (K24) kendinin de diğer dallarla ilgilendiğini ancak tek odağının futbol olduğunu belirtirken diğer bir katılımcının (K23) yüzme dalında üstün başarılarına rağmen futbolu tercih etmesi oldukça dikkat çekicidir;

Bence bir kişi başarılı olmak istiyorsa tek spor dalı ile ilgilenmeli. Ben başka spor dalları ile ilgim çok fazla olmadı. Oynuyorum voleybol, basketbol ama tüm odağım futboldu, çünkü içimden gelerek oynuyorum (K4).

Yüzme kelebek ve serbestte Türkiye şampiyonuydum (K23).

5.3. KATILIMCILARIN FUTBOLA KATILIMLARINDA SOSYAL ÇEVRELERİNE İLİŞKİN ANALİZ

Katılımcıların, futbolla tanışma, futbola giriş ve devam etme süreçlerinde sosyal çevrelerine ilişkin bilgiler ve çevrenin yaklaşımlarının anlaşılması, onların çevreleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Futbolu seçim ya da devam etmede etkili olan bu faktörler katılımcıların tercih eğilimlerini belirlemek için önemli veriler sunmaktadır. Aşağıda Tablo 7’de sosyal çevre ana teması ve “futbolda tanıştığı çevre”, “futbolla gelişen çevre” ve “çevrenin yaklaşımları” alt temaları verilmiştir.

Tablo 7: Sosyal Çevre Ana Teması

Tema: Sosyal Çevre	
Alt Tema	Açıklamalar
Futbolla tanıştığı çevre	İlk deneyimler/bilinçsiz katılım
	Bilinçli katılım
Futbolda gelişen çevre	Arkadaşları tarafından kabul
	Futbol camiasında/diğer takımlar, kamplar
Çevrenin yaklaşımı	Verilentepekiler
	Verilen destekler

5.3.1. Futbolla Tanıştığı Çevre

Katılımcıların futbola başlama,devam etme, bu süreçte yaşadıkları deneyimler, kararlarında etkili olan faktörler ve sosyal çevrelerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

İlk deneyimler/bilinçsiz katılım;

Katılımcıların futbola başlama hikayeleri genellikle birbirine benzerlik göstermektedir. 21 katılımcı futbola 5-6 yaşlarında, sokakta arkadaşları ile oynayarak başlamıştır. Başlangıç dönemlerine ilişkin anlatımlarında bazı

katılımcılar, o yaşlarda kız erkek ayrımı olmadan oynadıklarını belirtmiş ve bu durumu da yaşadıkları yerin sosyo-ekonomik açıdan düşük olması ile ilişkilendirmiştir. Çocukluk yılları ve futbola ilişkin anlatımlarında, mahallede kız erkek hep beraber oynadıklarını ve bunda yaşadığı yerin etkisi olduğunu açıklayan katılımcının (K20) anlatımları aşağıda verilmiştir;

Bende sokaklarda oynayarak futbola başladım. Erkeklerin içinde, abim, kardeşim hep beraber. Çok iyi bir semtte olunca, aslında öncelikli olarak top oynayacak arazi bulamazsın. Bu açıdan yaşadığım yer, futbola başlamam ve oynamamda etkili oldu, daha elit bir yerde oturmuş olsaydım çok rahat futbol oynayamazdım diye düşünüyorum (K20).

Çevresindeki arkadaşlarının erkek olduğunu bunda etkili faktörün yaşadığı yer olduğunu dile getiren katılımcı (K8) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Futbolu düşündüğümde,otururken sokakta oynardım, yani yaşadığımız bu yer benim için fazlasıyla etkili oldu. Bütün çocukluk arkadaşlarım erkekti. Onlarla birlikte büyüdüm, onlarla birlikte futbola başladım (K8).

Bazı katılımcıların ise ailede erkek çocuk beklentisi ya da erkek çocuk gibi yetiştirme isteği ile birlikte babanın etkisi altında oldukları ve futbola başlamada babalarının etkisinin olduğunu düşünmektedirler. Annesinin hamilelikte kendisini erkek çocuk olarak beklediği belirten katılımcı (K16) babasının da etkisi ile erkek çocuk gibi yetiştiğini açıklamaktadır;

Annem beni hep erkek çocuk diye beklemiş. İlk çocuk olmam, babamın da ilgisi hep erkek çocuk gibi yetiştirilmeme sebep oldu, iyi yetişmem için ailem gerçekten çok emek harcadı(K16).

Babasının futbol sevgisini kızına da aşılacak istediğini ve bunda başarılı olduğunu belirten katılımcının (K17) cinsiyet ayrımı yaşamadan yetiştiği düşünülmektedir;

Babam "kızımda benim gibi futbolu sevsin" demiş. Babam eski futbolcuymuş daha sonra sakatlanmış sakatlandıktan sonra dedem izin vermemiş. Babamda o zaman karar vermiş oğlum ya da kızım hiç fark etmez biri bana benzesin benim gibi futbol oynasın demiş (K17).

Bilinçli katılım;

Katılımcıların futbola girişleri genellikle çok küçük yaşlarda ve sokakta arkadaşları ile oynayarak başlamıştır. İlerleyen yıllarda, katılımcılar için futbol oyun olmaktan çıkmış, genelde sporcu ve özelde ise futbolcu olma istekleri

bilinçli bir tercih olarak devam etmiştir. Katılımcıların futbola devam kararları daha çok okullarda olmuştur. Yukarıda da bahsedildiği gibi katılımcıların futbola devam, futbolda ilerleme konusunda okul beden eğitimi öğretmenleri çok etkili olmuştur. Beden eğitimi öğretmenin etkisi ile futbola resmi olarak giren 17 katılımcı bulunmaktadır. Bu 17 katılımcıdan 14'ü okul ile birlikte süreci yaşamış, diğer 3 katılımcı ise okul takımı olmadığından öğretmenlerinin bazı kulüplere yönlendirmesi ile futbol oynamaya kulüpte devam etmişlerdir. Bir katılımcı (K9) bu süreçte yaşadıklarını şu sözlerle açıklamaktadır;

8. sınıfta erkeklerle maç yaparken, beden eğitimi öğretmenim görmüştü. Erkek takımlarının da kaptanlığını yapıyordum. Sonra okulda takım kuruldu. Belki de hocam takımı benim için kurmuştu, bilmiyorum. O zamanlar öyle futbola katılacağımı düşününce gerçek saha da futbol yapacağımı falan düşününce çok heyecanlanıyordum (K9).

Aşağıda sözlerine yer verilen katılımcının (K11) futbola giriş ve bu süreçte yaşadıkları, onun dahil olma isteğinin okulda karşılık bulması ile gerçekleştiği görülmektedir;

Biz futbol oynarken, salon futbolu oynuyorduk. Sonra, kulüpteki hocaya gönderdiler, öyle tanıştık. Onunla birlikte büyüdüm. Futbolu seçmemde en büyük etken, okul oldu. Okul bahçesinde top sektirirken beden eğitimi öğretmenim gördü. Yetenekli olduğumu söyledi. Bu şekilde beni futbola dahil etti. İlkokul öğretmenime sürekli erkeklerle maç yapmak istediğimi söylerdim. Beden eğitimi derslerinde hep erkeklerle maç yapmaya giderdim. Kız arkadaşlarım voleybol oynarken ben erkeklerle futbol oynardım. Lisede, futsaldıydım. 4 sene Futsal oynadım. O dönem hem kulüpte futbol hem de okulda futsalda oynuyordum (K11).

Okul her türlü etkinliklerin bilinçli olarak sunulduğu ve kontrollü olarak sürdürülmesini sağlayan olanaklar sunar. Katılımcıların bilinçli katılım sürecinde çoğunlukla okul ve öğretmen desteği almış olmaları onların gelişimleri açısından olumlu olarak düşünülmektedir. Okulda öğretmenin dikkati ve devamında sağladığı destek katılımcının (K18) futbolda daha iyi yerlere gelmesini sağlamıştır;

Okulda beden eğitimi öğretmenimiz kardeşim ve ben iyi oynuyoruz diye takım kurmuştu. Okul takımında 8. sınıfta bir derece yapmıştık. Gazeteye çıkmıştık. Bunun da futbol oynamam üzerinde etkisi oldu (K18).

Katılımcıların bilinçli katılım sürecinde destek aldıkları görülen önemli faktörlerden biri de arkadaşları olmuştur. Kendileri gibi futbol oynayan

arkadaşlarının bilgilendirmesi ile kulüplere yönelen katılımcının (K12) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Futbola başlamam, futbol oynayan bir arkadaşımın sayesinde oldu. Sokakta zaten oynuyordum. Benim oynadığımı biliyordu. Sende....kulübe gel dedi. O şekilde idmanlara gitmeye başladım. Başladığım kulübe ilk gittiğimde beni çok beğendiler .Kendimi daha iyi hissettim (K12).

Futbola kulüpte başlayıp devam eden katılımcıların, iyi bir başlangıç yapmış olmak, iyi hoca ve antrenörlere sahip olmak, disiplin gibi faktörlerden dolayı oldukça memnun oldukları ve burada kendilerine rol modeller bularak futbolda kalma ve devam etme kararlarının olumlu yönde etkilendiği görülmüştür. Futbola başladığı kulübün oldukça köklü bir kulüp olmasından dolayı rakiplerinden daha iyi oynama şansı yakaladığını düşünen katılımcı (K13) açıklamalarını şu sözlerle sürdürmüştür;

..... Spor gibi köklü bir kulübün kadın sporunu açması benim için büyük bir artıydı. Oradaki altyapı, benim bütün başarılarımı getirdi. Böylelikle rakiplerimin önüne geçtim. Antrenman sayısı fazlaydı. Daha zayıf bir kulüpte olsaydım bu kadar çok gelişemezdim. Çok disiplinli bir kulüptü. Hocaya ağzımızı açıp da bir laf söyleyemezdik. Süper ligde oynayan bir kulübün altyapısıydı (K13).

Futbolu çok sevdiğini ve futbola başladığı antrenörünün de iyi olmasından dolayı daha çok sevdiğini belirten, antrenörünü kendine rol model alan katılımcının (K16) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Futbola zaten, aşkım vardı, bunu devam ettirmemi sağlayan sadece futbola olan sevgimdi. Benim futbola ilgimi çeken, ilk oynadığım, kulüpteki hocam çok etkilemişti. Hem kariyeri hem de futbola yaklaşımı, spor bilgisi, duruşu, hocam antrenör, öğretim görevlisi ve çok başarılıydı. İdol olarak kendime onu gördüm (K16).

Diğerlerinin aksine hem okul hem de arkadaş çevresinden destek ve bilgi bulamayan katılımcı (K15), sokakta futbol oynadığı yıllardan sonra yaşadığı yerde futbol oynamak için uygun bir ortam bulamamış ve bundan dolayı bir süre psikolojisi bozulmuştur. Ve tekrar oyuna katılacağı ihtimalinin onu çok mutlu ettiğini açıklamaktadır;

Ben internette futbol ile ilgili araştırma yaparken, kulüp olduğunu gördüm ve kulüp başkanını aradım oda bana hemen gel görüşelim dedi. Mutluluktan ağlamıştım (K15).

5.3.2. Futbolla Gelişen Çevre

Katılımcıların arkadaş çevreleri ile olan ilişkilerini ortaya çıkarabilmek için incelmeler iki başlık altında toplanmıştır. Bunlardan ilki, katılımcıların arkadaş çevrelerinin onlar hakkındaki tanımlamalarının neler olduğu ve ikincisi futbol gelişen çevrelerine ilişkin değerlendirmelerdir, çevrelerinin yaklaşımı ve onların katılımcılara ilişkin tanımlamalarını nasıl algıladıklarının anlaşılması için yapılan analizlere göre, genellikle arkadaş çevrelerinin geniş olduğu, kız erkek ayrımı yapmamakla birlikte çocukluk yıllarından itibaren daha çok erkek arkadaşlarının olduğu ve onlarla daha iyi anlaştıkları görülmüştür. İlerleyen yıllarda gelişen çevrelerinin de daha çok spor, futbol ve takımlarında olduğu hem okul hem de futbol çevresindeki arkadaşları ile oldukça sosyal oldukları ulaşılan bulgular arasındadır. Arkadaşları arasında “Erkek Fatma” olarak tanımlanan katılımcı (K11) da erkek arkadaşları ile daha iyi anlaştığını belirtmektedir;

Arkadaşlarım beni “Erkek Fatma” gibi bilirdi. Futbola katılmam onların hoşuna gitti. Geliriz izleriz dediler. Zaten erkek arkadaşlarımla iletişimim daha kuvvetliydi. Erkeklerle yakaladığım samimiyeti kızlarla yakalayamadım. Kız arkadaşlarım, eğlenceye giderdi, alışverişe giderdi ama ben erkeklerle mahallede maç yapardım (K11).

Futbola devam eden süreçte gelişen sosyal çevrelerinin diğer akranlarına göre daha pozitif olduğu ve onları sorunlardan uzak tuttuğu görülmüştür. Ayrıca bazı katılımcıların çevrelerinin gelişiminde futbolcu olmasının popülerliğinden faydalandığı da görülmüştür. Sosyalleşmesini futbolda edindiği özgüvenle ilişkilendiren katılımcı (K20) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Okulda ortaokul, hayatında çok girişken bir insan değildim, orta okulun son yılında arkadaş ortamında biraz daha değiştim. İlkokulda bir kızın futbol oynaması çok göze batmıyorken, ortaokulda daha fazla göze batıyor. Bu göze batma, aslında negatif anlamda değil daha fazla ilgi oluyor hem kızlar hem erkekler daha fazla ilgi gösteriyor. İlgiden sonra daha fazla ön plana çıkmaya başladım, ilgi benim özgüvenim arttırdı bu şekilde etkiledi. Ortaokulda çok hocam ismimi bilmiyorken, lisedeki çok hocalar benim ismimi bilirdi. Bana özgüven açısından çok faydalı oldu. İletişim, arttırdı. Yani sosyalleştim futbolla (K20).

Futbola katılımın aile çevresi tarafından onaylanmış birey olarak algılayan katılımcı (K27) aile ilişkilerinin de futbol sayesinde geliştiğine vurgu yapmaktadır.

Futbol benim için çok önemli. Ne olursa olsun yine de oynamak isterim. Futbol sayesinde tanındım çevremde daha popüler oldum. Bunlarda benim hoşuma gidiyor. Ailem de gurur duyuyor. Futbolla hayatım daha keyifli, daha hareketli oldu (K27).

Katılımcı (K10) Hem kendi cinslerinin hem de karşı cinsin ilgisini çekmenin futbol sayesinde gerçekleştiğini ve aynı zamanda da sosyal çevresini açıklamaktadır.

Futbol oynadığı için diğer kızlara göre daha ilgi çekici oluyorsun. Kızlarda kıskançlık oluyor ama erkeklerin ilgisini çekiyorum. Bazı kızlar, çevre edinmeye geliyorlardı. Mahalle kültürü olduğu için bizim birlikte büyüdüğümüz arkadaşlarımız vardı (K10).

5.3.3. Çevrenin Yaklaşımı

Katılımcıların futbol oynaması, futbolcu olması karşısında çevrenin nasıl tepkiler verdiği ve katılımcıların karşılaştıkları tepkileri nasıl algıladığının anlaşılması için katılımcıların futbolcu olmaları karşısında aldığı tepkiler ve destekler hakkında neler yaşadıkları sorulmuş ve elde edilen verilerle analiz yapılmıştır. Ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur.

Verilen tepkiler;

Çevrenin kadınların futbol oynamaları karşısında verdiği tepkiler iki grupta toplanmaktadır. Bunlardan ilki katılımcıların yakın çevresinin yani aile çevresinin verdiği tepkilere ilişkin bulgulardır. Katılımcıların yarısı, yakın çevresinden aldıkları tepkilerin olumlu ve destekleyici olduğunu belirtirken, diğer yarısı da olumsuz tepki ve engellerle karşılaştıklarını açıklamışlardır. Ailelerinin futbol oynamalarına olumsuz tepki gösterdiğini belirten katılımcılar bu tepkilerin, estetik kaygılar, kız çocuğu olması, sakatlanmalar, ailelerine çevrenin tepki gibi nedenlerden kaynaklandığını düşünmektedirler. Ailesinin öncelikle estetik kaygılar nedeniyle futbol oynamasını istemediğini ancak konunun temelinde erkek-kız ayrımı olduğunu düşünen katılımcı (K8) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Annem kesinlikle istemiyordu, bacakların çarpık olur, erkek sporu sen yapamazsın gibi şeyler söyledi. Babamsa oynamama bir şey demiyordu ama bu kadar ilerleyebileceğimi de tahmin etmiyordu. Bu tepkiyi şöyle değerlendirirdim. Keşke futbola erkek futbolu gözüyle bakılmasaydı da her şey daha rahatlıkla olabilseydi. Bundan dolayı ailemle ilişkilerim değişmedi. Sadece durumu alışmaya başladılar zaten ben de hiçbir zaman erkeksi bir kız olmadım (K8).

Babasının desteğini görmeyen ve bundan dolayı oldukça zorlanan katılımcının (K20) anlatımları gösterilen tepkiyi, kız çocuklarının futbol oynamasına karşı bir tepki olarak yorumlamaktadır;

.....başladığında annem çok destek oldu, abim deplasmanlara da yanıma gelirdi ama babam çok onaylamıyordu, babam kızdığı için yol parası bile vermezdi. Çünkü gelecek görmüyordu, kız futbol oynamaz diyordu. Sorduklarında babam asla kızım futbol oynuyor diyemezdi, hiçbir zaman istemedi sadece üniversiteye futbol sayesinde girdiğim için iyi ki oynamışsın dedi (K20).

Çocukluk yıllarında haylaz çocuk olduğunu ve ailesinin de bu durumlara alışkın olduğundan dolayı futbol konusunda pek tepki göstermediğini anlatan katılımcı(K24), baba desteğinden bahsederken bunları babasının ağzından duymamış olması, bu konuda yaşadığı ikilemi düşündürmektedir;

Babam futbol oynamamı istemiyor ,çok sert oynadığımı düşünüyordu ve çok fazla sakatlandım, ondan dolayı da istemiyor, fakat benim çok sevdiğimi ve istediğimi gördüğü için destek veriyor..... Yani babamın desteğinin sebebi hevesim kırılmasın diye, ama sevdiğimi ve iyi olduğumu da biliyordu. Direkt söylemedi hiçbir zaman, masada arkadaşlarımdan dolaylı olarak duydum, babam benimle bu konuda gurur duyuyor. Aslında normal karşıladıklarını söyleyebilirim, bunda çocukluğumun etkisi de var, ben çocukken, “kızınız benim oğlumu dövdü” gibi şeyleri çok duydukları için tuhaf gelmemişti (K24).

Ailesinin futbola karşı çıkması ve atletizme tepki göstermemesi karşısında spora cinsiyetçi yaklaşım ile karşılaşan katılımcı (K27) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Ailem oynamamı hiç istemedi. Engellemeye çalıştılar. Futbol kötü bir şey değil, bende hayatımı yaşamak istiyorum dedim. Atletizm yapıyordum bunu destekliyorlardı ama futbola karşı çıktılar. Benim yeteneğim futbol (K27).

Ailenin karşı çıkmasına rağmen, futbolun getirisi, bir kazanca dönüşmesi karşısında sessiz kaldıklarını anlatan katılımcı (K12) durumu, ailesini kültürel etkilerle birlikte gelecek kaygısı olarak değerlendirmektedir;

.....aile olarak kökenimiz doğu ve doğu olduğu için bizimkiler tabii ki, daha farklı bakıyorlar, ailem başlangıçta izin vermedi. Ancak ağabeyim onları ikna etti, daha sonra BESYO okuyabilirim diye ses çıkarmadılar (K12).

Kadınların futbol oynamasına karşı çevrenin tepkilerini uzak çevre açısından ele alan katılımcıların çoğu, genellikle yaşlıları olan arkadaşlarının yaklaşımlarını düşünerek değerlendirmelerde bulunmuştur. Uzak çevresinin tepkilerini dile

getiren 10 katılımcı kızların futbol oynaması konusunda çevrenin ilk yaklaşımının “şaşkınlık” olduğunu, kızların futbol oynamasının ilginç geldiğini, bununla birlikte, 2 katılımcı tepkisel yaklaşımları kültürle, gelişmişlikle ilişkilendirerek konuya daha genel bir perspektiften yaklaşmıştır. Arkadaş çevresinin şaşkınlık gösterdiğini açıklayan katılımcıların açıklamaları, bu durumun kadın takımının hala yeterince bilinmemesinden kaynaklandığını düşündürmektedir. Kızların futbol oynamaması gerektiği şeklinde tepki aldığını belirten katılımcı (K22) bu duruma karşı durmaktadır;

Kız arkadaşlarıma biraz tuhaf geliyordu. Sen kızsın futbol oynamamalısın diye. Ama ben onlara karşı geliyordum, siz de oynayabilirsiniz diyordum bazen onlarla beraber de oynadık (K22).

Futbola karşı verilen tepkilerin yersiz olduğunu düşünen katılımcı (K21), futbolun kötü bir şey olmadığını açıklamaktadır;

Sokakta futbol oynarken, ailemin veya arkadaşlarımdan tepkisi olmadı, çünkü kötü bir şey yapmıyorduk (K21).

Aile çevresinde olduğu gibi, arkadaş çevresinin de estetik kaygılar nedeniyle tuhaf karşılandığını açıklayan katılımcı (K10) aynı zamanda çevresinin onayını da aldığını şu sözlerle açıklamaktadır;

Bazı arkadaşlarım falan işte futbol oynayan kızların bacakları çarpık olur falan derler, ama bana kimse bir şey söylemedi. Kızların futbol oynaması onlara sadece ilginç geliyordu. Mahallede gördüklerinde şaşıyorlar ama aynı zamanda çok iyi oynuyorsun diyorlardı. Çocuklar falan memlekete gittiğimizde beni çağırıyorlar, “abla gel beraber maç yapalım” diyorlar (K10).

Çevrenin cinsiyetçi yaklaşımları ve futbol oynayan kızlara maskülen yakıştırmayı çağrıştıran “Erkek Fatma” lakabı ile hitap edildiğini belirten katılımcılar, bu durumu çevrelerinde insanların bilgisizliği, birçok çevrede olduğu gibi kendi çevresinde de futbolun erkek sporu olarak algılanması ve çevrenin gelişmişlik düzeyi ile ilişkilendirmiş ve bir katılımcı (K6) durumu şu sözlerle açıklamıştır;

Erkeklerin ve kadınların bakış açıları genellikle eski kafalı insanlar Erkek Fatma lakabını takarlardı. Ama erkeklerin bazıları oynamayı bilmiyor derlerdi benle maç yapınca, çalımlayınca hemen fikirleri 180 derece dönüş yapardı. Kadınların bakış açısı; oğlan çocuğu musun? futbol oynuyorsun derlerdi. Öyle demelerinin amacı diğer kızlar gibi süslü alışveriş meraklısı bir kız değildim. Her gün maç izledim maç yapardım kızlarla çok nadir buluşurdum hep erkeklerle takılırdım (K6).

Futbola başladığı yıllarda futbol oynadığı için eleştirildiğini belirten katılımcı (K9), yaşadığı yerin değişmesi ile futbola devam edebildiğini, yaşadığı yerin etkili olduğunu açıklamaktadır;

Daha önceki yaşadığım yeri düşündüğüm zaman, yani ben orada çocuk yaşımda, erkeklerle futbol oynarken etraftan bana tepki oluyordu erkek Fatma diye. Orada yaşamaya devam etseydim belki de futbola devam edemezdim tepki alacağım için. Daha sonra yaşadığım yeri düşününce da yine futbol oynamaya elverişli alanların olduğu bir bölgeydi (K9).

Tepkisel yaklaşımların sadece futbol ile ilişkili olmadığını genel anlamda erkek ile ilişkilendirilmiş başka öğelerle kadında karşılaşıldığında tepkiler gösterildiği ve bunun da kültürle ilgili olduğunu katılımcı şu sözlerle açıklamıştır;

Bir kadın voleybolla uğraştığı zaman o ülkedeki yeri belli. Futbol denilince herkese garip geliyor kadınsın ne anlarsın diye düşünüyorlar. Futbol gerçekten çok zor, kuvvet gerektiriyor. Sadece futbolda değil ,pantolon giydiği zaman ne erkek gibi pantolon giyiyorsun diye eleştiri alıyor, Türkiye'de bu kültürümüzle alakalı bir durum (K11).

Verilen destekler;

Kız çocuğunun futbol oynamasını destekleyen ve/veya olumsuz bir tepki göstermeyen aileye sahip katılımcılar da yaklaşık olarak diğer yarıyı oluşturmaktadır. Bu gruptaki katılımcıların ailelerinin futbol oynamaları konusunda olumsuz tepkisi olmamakla birlikte, desteklediklerini belirten katılımcı sayısı 4'tür. Diğer 9 katılımcı ise, futbol oynaması konusunda ailelerinin bir tepki göstermediği ancak destek de olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Yaşadığı yerin de etkisi ile (önceki anlatımlarına dayanarak) futbola katılım ve devam etme konusunda yakın çevresinden olumlu tepkiler alan katılımcıların (K22) sözleri aşağıda verilmiştir;

Ailemin tepkisi olmadı. Babam, annem, anneannem, dayılarım maçlarıma gelir. Arkadaşlarım veya komşularıma futbolu söylediğim zaman onlarda çok iyi devam et diyorlardı, hepsi destek oluyordu (K22).

Aile desteğini her zaman aldığını belirten katılımcı (K2) ailesinin çevre tepkileri konusunda da destek olduğunu, özellikle annesinin gücüne ve desteğine vurgu yaparak durumu şu sözlerle açıklamıştır;

Aile içinde annem, babam bana her zaman destek oldu. Akrabalarım karşı çıkmıştı. Annem, güçlü bir kadın olduğu için her zaman destek oldu. Ailemde herkes beni destekledi, babam her zaman maçlarıma gelirdi (K2).

Futbolun eğitim hayatının önüne geçmesinden dolayı ailesinin tepkisi ile karşılaşan katılımcının (K11) “iyi oynamayı, erkek gibi oynamak” olarak ifade etmesi ve kendisinin de başlangıçtaki düşünceleri ve devamında gösterdiği kararlılık hakkındaki paylaşımları aşağıda verilmiştir;

....bugüne kadar hiçbir konuda tepkili olmadı, beni hep serbest bırakarak yetiştirdiler. Futbola başladığım senelerde ben de aslında garipsemişim. Erkek gibi oynamak için dersleri aksatmak gerekiyordu. Bu duruma ailem kızmıştı, ama ben çok yoğunum ve çok çaba gösteriyordum. Ailemde benim bu isteklerimi ve azmimi görünce kızmadılar (K11).

Ailesinin destek olduğunu ya da tepki göstermediğini açıklayan katılımcı (K14) ailesinin de futbolu sevdiğini açıklamıştır;

Babam futbolu sever, annem de zamanında oynamış. Olumsuz bir tepkileri olmadı. Annem, babam maçlarıma gelirdi (K14).

Annesinin desteğini aldığını belirten katılımcı (K15) futbolda mutlu olduğu için ailesinin desteklediğini vurgulamaktadır;

Annem futbolu sever, çok destekler beni. Babamı, bilmiyorum görüşmüyorum. Ailem, benim futbolla mutlu olduğumu bildiği için destekledi (K15).

5.4. KATILIMCILARIN FUTBOLA YÖNELİMLERİNE İLİŞKİN ANALİZ

Katılımcıların futbola başlama, devam etme kararlarını etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Futbolu seçim ya da devam etmede etkili olan bu faktörler katılımcıların tercih eğilimlerini belirlemek için önemli veriler sunmaktadır. Bu bölümde katılımcıların futbolcu olmalarının altında yatan ana nedenler anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle futbola yönelim ana teması, “futbolu seçim nedenleri”, “futbolun yaşamlarına kattıkları” ve “futbolcuların profesyonel olmayan yaklaşımları” alt temaları üç başlık altında toplanmış ve Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Futbola Yönelim Ana Teması

Tema: Futbola Yönelim	
Alt Tema	Açıklamalar
Futbolu seçim nedenleri	Sosyal ilişkiler
	Üniversiteye geçmek
	Popüler olmak
Futbolun yaşamlarına kattıkları	Futbolun getirdiği kazançlar
	Futbolun getirdiği zorlukları
	En çok bulunmak istediği yer
Futbolcuların profesyonel olmayan yaklaşımları	Erkeksi olmak
	Cinsel yönelimlerinde farklılık

5.4.1. Futbolu Seçim Nedenleri

Katılımcıların futbol oynamaları ve devam etmeleri daha önceki bölümlerde de açıklandığı gibi, futbolu çok sevmelerinden kaynaklanmaktadır. Yani futbol oynamalarındaki en temel sebep futbol sevgisidir. Ancak ulaşılan bulgular göstermiştir ki, futbol sevgisine ek olarak gelişme döneminde ya da profesyonelleşme sürecinde bazı faktörler de bu seçimler üzerinde etkili olmuştur ve bu etki faktörleri katılımcılara göre farklılıklar göstererek, “sosyal ilişkiler”, üniversiteye geçiş” ve “popüler olmak” başlıkları altında toplanmıştır.

Farklı olmak, diğerlerinin yapamadığını yapmak, kendini ispatlamak anlamlarını karşıladığı için futbol oynadığını, futbola devam ettiğini açıklayan katılımcılar erkek alanında kadının var olabileceğini göstermektedirler. Bu durum bireysel açıdan kendisinin ve toplumsal açıdan kadınların sesini duyurmak olarak değerlendirilebilir. Bu görüşte olan katılımcı (K8) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Böyle bir ülkede futbol oynamak gerçekten çok zor, ama insanlara bunu gösterebilmek güzel, bu daha çok bir erkeğin değil de bir kadının yapamayacağı bir branşı yapmaya çalışmak gibi (K8).

Çocukluk yıllarından kadın erkek alanlarının ayrılığından etkilenen katılımcı (K22) diğer bazı katılımcılar gibi duruma karşı tepki olarak futbola yöneldiğini açıklamaktadır;

Futbol, çocukluğumun sporu. Erkekler oynuyordu, kadınlar oynamıyordu neden kadınlar oynamasın diye o kararla girdim futbola (K22).

Kadınların gücünü gösterme misyonunu üstlenen katılımcının(K10) aynı zamanda kendisinin de başarma duygusunun ön planda olduğu görülmektedir;

Bazı branşlarda bulunma şansım oldu,hiçbiri beni bu kadar çok çekmedi. Kızlar, yapamazlar diyorlar ya, belki de onun için daha çok ilgimi çekiyordu. İster istemez sorunlarımız oluyor, arkadaşlarla, aileyle problemler yaşayabiliyorsun, ekonomik problemleri düşünüyorsun. Ama sahaya çıktığın zaman, hepsini bir kenara bırakıp o anı yaşıyorsun (K10).

Benzer şekilde başarma isteği duyan bir katılımcı, aile üyelerinin gelemediği seviyeye kendisinin ulaşması ve başarabildiğini gösterebilmesi nedeniyle futbola yönelmiş ve durumu şu sözlerle açıklamıştır;

Futbolu tercih etmem babamın yönlendirmesi, ablamın o konuda uğraşıyor olması, yani bütün bunlar benim altyapımdan geliyor. Ailede bütün bireyler sporla ilgilenmiş ama istediklerini tam olarak yapamamışlar ve benim böyle bir fırsatım olabileceğini düşündüğüm için futbolu tercih ettim (K17).

Bazı katılımcılar ise, özellikle ilgi çekmek, popüler olmak ve beğenilmek için futbola devam ettiğini açıklamışlardır. Bu gruptaki katılımcılar gibi katılımcı 11’de özellikle, farklı olmak ve kadın futbolcuların toplumda ilgi çekmesine vurgu yaparak, futbola katılım nedenlerini şu şekilde açıklamıştır;

Futbol, kendimi en iyi ifade edebildiğim bir spor dalı. İçimdeki aşkı anlatacak bir kelime bulamıyorum. Girdiğiniz çevrede futbolcu kadınlar ilgi çekiyor. Merak uyandırıyor. Voleybolcuyum deseniz çok fazla dikkat çekmiyor ama bir futbolcuyum, dediğiniz zaman çok ilgi çekiyor ve buda benim çok hoşuma gidiyor (K11).

Futbolun takım sporu olması, arkadaşlık ilişkilerinin gelişmesi, birlikte hareket etme, birlikte var olma gibi nedenlerden dolayı tercih ettiğini belirten 12 katılımcı bulunmaktadır. Bu katılımcıların futbol takımı ile kendilerini daha güçlü hissetme, aile olma gibi özellikleri dile getirmiş olmaları, ana sebebin değer görme, ait olma ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu düşündürmektedir. Futbol takımını ailesi gibi gören katılımcının (K25) açıklaması aşağıda verilmiştir;

Futbol beni mutlu ediyor, futbol deyince bu her şeyi kapsıyor benim için. Futbol benim için eğlenceli olmakla birlikte, bir takıma sahip olmak, onlarla birlikte bir aileye sahip olmak anlamına gelmektedir (K25).

Futbolun alıştığı bir alan olması nedeniyle kendini daha iyi ifade ettiğini düşündüren katılımcı (K14) yine de takımı ile birlikte olmanın kendisine kattığı anlamı vurgulamaktadır;

Futbol, çocukluktan beri alıştığım bir spor ve futbol beni daha mutlu ediyor. Takımla birlikte üzülmek, birlikte sevinmek benim için çok güzel (K14).

Bir katılımcı (K4) futbolun kendisine özgürlük alanı oluşturduğundan dolayı tercih ettiğini, bu nedenle diğer sporlara tercih ettiğini açıklamaktadır;

Futbol daha eğlenceli, diğer sporlarda çok sıkıcı oluyordu, yalnız hissediyordum, ama futbol öyle değil Voleybol, basketbol oynadım ama tüm odağım futboldu, çünkü içimden gelerek oynuyorum. Diğerlerinde çok fazla kural ve alan zorunluluğu var. Futbol, özgürlüğe dayalı bir oyun ve ben özgürlüğü seviyorum (K4).

Futbolu hem sevilen bir spor olması hem de takım sporu olması nedeniyle tercih ettiğini aynı zamanda da bu alanda yetenekli olduğunu açıklayan katılımcının (K20) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Benim için futbolu cazip yapan, takım oyunu olması, ekleme olmak. Bireysel sporlar benim çok fazla ilgimi çekmiyor. Denemeyi severim, izlemeyi severim, birçok maçlara basketbol, hentbol, giderim ama futbol daha cazip her zaman. Futbolcuları düşündüğün zaman o duyguyu yaşamak çok farklı. Futbol çok sevilen bir spor ülkemizde, ön planda olduğu için daha cazip geliyor. Yani ülkemizde kadın basketbol, kadın voleybol daha fazla tercih ediliyor, daha fazla izleniyor. Ama ben futbolda da yetenekli olduğunu düşünüyorum (K20).

Fiziksel özelliği futbola daha uygun olduğu için bu alana yöneldiğini açıklayan sadece bir katılımcı olmuştur;

Boyum kısaydı, onun için futbola yöneldim. Futbolu farklı yapan, maçtaki heyecan, korku (K21).

Kendilerini bu alanda yetenekli gördükleri için futbolcu olmayı ve/veya futbola devam etmeyi tercih ettiklerini açıklayan 7 katılımcı bulunmaktadır. Bazı katılımcılar, karşılaştığı ilk sporun futbol olması nedeniyle küçük yaşlarda başladıklarını, bundan dolayı deneyimli olmanın getirdiği avantajı kullanmak istediklerini belirtmişlerdir. Aşağıda bir katılımcının (K9) açıklamaları verilmiştir;

Futbol dışında atletizmle ilgilendim. Benim ilk karşılaştığım, kendimi içinde bulduğum futbol. Yani sokakta başladığım için, ilk sporum ve daha yetenekli olduğumu da düşünüyorum (K9).

Futbolda yetenekli olduğunu, mücadeleden çok haz aldığını ve kendini bu şekilde ifade edebildiğini açıklayan katılımcı (K24) durumu şu sözlerle açıklamıştır;

Ben futbolda kendimi daha iyi görüyorum ve burada var olarak görüyorum. Mesela şut çekerken, o topu kaleye ulaştırdığımı ve topa vururken, tüm hırsımla vurduğumda, o zaman evet var olduğumu hissediyorum. Alanda iyi olduğum için kendimi daha tatmin olmuş hissediyorum. Aslında futbol çok zor bir spor ve bunun için topu kontrol etmek gerek, başka faktörlerde var ve hepsi çok zor ve ben bu zoru yapabildiğim zaman kendimi daha iyi hissediyorum (K24).

Takım olmak ve bir amaç için mücadele etmenin oldukça zor olduğunu ve bundan dolayı da ilgi çekici olduğunu açıklayan katılımcı (K2) duygularını şu sözlerle açıklamıştır;

Tenis bireysel bir spor ama futbol takım oyunu. Futbolda herkes bir amaç için uğraşıyor ve tek yürek oluyor. Buda benim için futbolu farklı yapan konu. Sahada 11 kişinin, birlik içinde hareket etmesi ve topu kaleye götürmesi kolay bir şey değil, zor, onun için daha ilgi çekici. Ben zoru seviyorum (K2).

Üniversiteye Girmek için Futbol;

Katılımcıların futbola yönelme ve devam etme kararlarını etkileyen diğer bir nedenin üniversiteye girişte sağladığı avantajlar olduğu görülmüştür. Üniversiteye geçişte futbolcu olmanın sağladığı kolaylıklardan faydalanmak için devam ettiğini belirten 6 katılımcı bulunmaktadır. Futbol oynadığı ve milli oyuncu olduğu için üniversiteye geçiş hakkı aldığını açıklayan katılımcının (K23) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Bu benim için evet, bir kariyer, ha gerçi bunu siz nasıl değerlendirirsiniz bilmiyorum. Siz kariyer gurubunda değerlendirir misiniz? Milli futbolcu olduğumuz için üniversiteye direk geçiş sağlandı,, futbol sayesinde üniversiteye girdim (K23).

Futbola devam ederek milli takıma gitmek ve böylece üniversitede spor bölümüne girmek için çalıştığını açıklayan katılımcı(K27) durumu şu sözlerle açıklamıştır;

Futbol benim için bir kariyer. Ve ben bunun için çalışıyorum. Kendimi başarılı buluyorum. Milli takıma gideceğim .Milli takıma gidince BESYO' ya daha rahat girerim (K27).

Toplum içinde var olma/kabul görme;

Katılımcıların futbola devam, futbol oynama kararlarını etkileyen diğer bir faktörün de sosyal çevrenin gelişmesi, ilgi çekme ve böylece toplum içinde var olma/kabul görme ihtiyacıdır. Futbol oynayan kızların daha ilgi çektiğini ve bu durumdan memnun olduğunu ifade eden katılımcı (K20) bu sayede sosyalleştiğini açıklamaktadır;

Ortaokul hayatımda çok girişken bir insan değildim, ortaokulun son yılında arkadaş ortamında biraz daha değiştim. İlkokulda bir kızın futbol oynaması çok göze batmıyorken, ortaokulda daha fazla göze batıyor. Bu göze batma, aslında negatif anlamda değil daha fazla ilgi oluyor hem kızlar hem erkekler daha fazla ilgi gösteriyor. İlgiden sonra daha fazla ön plana çıkmaya başladım,yani sosyalleştim futbolla (K20).

Futbolcuların kendilerine istedikleri gibi bir alan yaratmak için futbola yöneldiklerini düşünen katılımcı (K1), değerlendirmelerini şu sözlerle açıklamaktadır;

Futbolcular, kendilerine istedikleri gibi davranacakları alanlar oluşturmak için futbola girdiklerinden dolayı çok istenilen yere gelmesi mümkün değil. Çoğunun amacı farklı olabiliyor. Kızların bir hedefi yok, hobi olarak başlıyorlar ve sonrasında bir beden eğitimi öğretmenliğine girmeyi düşünüyorlar (K1).

Futbolda var olmak ve böylelikle kadının gücünü gösterdiğini/göstereceğini düşünen katılımcı (K11), futbolun erkeklere ait bir alan olarak görülmesini istememekte ve buna karşı bir çaba göstermektedir;

Kadının gücünü göstermek olsun, kadının istediğini yapabileceğini göstermek olsun. Bunun için çabalıyoruz. Yapabileceğine inanan kadınlar futbol oynamalı. Kadının futbol oynaması ,öncelikle kalıp yargıları yıkmak içindir. Yetenekle alakalı. Futbolu kendine yakın görmüştür. Bu cinsiyet algısına bir tepki olarak algılanmamalı (K11).

5.4.2. Futbolun Yaşamlarına Kattıkları

Futbolun Getirdiği Kazançlar;

Katılımcıların yaşamlarına, futbolun neler kattığı ve katılımcıların futbolla kazanımlarına yönelik açıklamalarında, saygı görmek, özgüven gelişmesi, hayranların olması, güç, tecrübe, sosyalleşme, spor bilgisi, başarı, sağlıklı vücut, iyi arkadaşlar gibi çeşitli kavramlar kullanmışlardır. Futbolcu olduğu için

çevresinden gördüğü ilgiden memnun olduğu düşünülen katılımcı (K10), birçok kazanım elde ettiğini, bunda kulübünün de etkisi olduğunu açıklamaktadır;

Aldıklarına bakarsam, belirli bir kimliğin oluyor, özgüvenin oluyor, hayran kitlen oluyor. Bu kulübe katıldıktan sonra daha popüler oldum, şimdi daha çok göz önüne geldiğimi düşünüyorum. Yani şimdi bir marka değeri var. Tanıdığım arkadaşlar, erkek arkadaşlar evet daha hayranlar, bakışları bu yönde değişti. Ben her zaman aynı oldum ama insanlar biraz daha farklı bakıyorlardı.'tan önce neysem şimdi yine aynıyım (K10).

Futbolcu olduğu için saygı gördüğünü açıklayan katılımcılardan bazıları, durumu futbolcu olmanın kendilerinde özgüven kazandırdığını, özgüven yansımalarının birçok getirisi olduğunu açıklamıştır. Aşağıda bir katılımcının (K1,) açıklaması verilmiştir;

..... Ne olursa olsun bana karşı hayranlık da saygı da var. Ben netim, olduğum gibiyim. Bana en çok saygınlık, güvenilirlik sağlamıştır, kendimi daha çabuk keşfetmeme sebep oldu. Özgüvenim arttı (K1).

Saygı elde ettiğini ve bu durumu milli sporcu olması ile ilişkilendiren katılımcı (K7) aynı zamanda meslek sahibi olmasını da futbolun kazanımı olarak açıklamıştır;

Milli takıma seçildikten, 80 defa milli olduktan sonra herkes başarıyı ve futbolumu kabul edip daha çok saygı gösteriyorlar. Elde ettiğim hayatım, futbol olmasaydı şu an bir mesleğim olur muydu? bilmiyorum (K7).

Futbolun kazandırdıkları içinde, en çok özgüven kazandırdığı dile getirilmiştir. Katılımcılar özgüven kazandırdığını ifade ederken aynı zamanda sosyalleştiklerini de açıklamışlardır. Bu ulaşılan bulgular, katılımcıların özgüven kazanmanın etkisi ile daha sosyal olduklarını düşündürmektedir. Futbol sayesinde özgüven kazandığını ve sosyalleştiğini açıklayan katılımcı (K12), kazanımlarını şu sözlerle açıklamıştır;

Futbol tecrübe kazandırdı, özgüven kazandırdı. Beni sosyalleştirdi, birçok yer gördüm. Futbol ve diğer sporlar hakkında bilgi sahibi oldum. Bir vasfın oluyor (K12).

Futbolun kazanımları içinde sağlıklı ilişkiler elde ettiğini açıklayan 5 katılımcının bu durumdan memnun oldukları ve diğerlerinden daha iyi hissetmelerini sağladığını açıklamışlardır. Bir katılımcı (K11) futbolun kazanımını, fiziksel performansın iyi olmasına neden olduğunu ve bunun da kendini daha iyi hissettirdiğini açıklamaktadır;

Futbolcu olmak daha güçlü hissettirir. Çıkıyorsun, 90 dakika boyunca iddialısın elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyorsun, bu da insanın hayatına iddia olarak yansıyor. Bununla birlikte çok iyi dostlar kazandım. İnsanları daha iyi tanıdım. Farklı insanlar tanıyorsun farklı yerlere gidiyorsun (K11).

Futbolun getirisini yine sağlıklı ilişkilendiren bir başka katılımcı (K24) futbol sayesinde kötü alışkanlıklardan uzak kaldığını açıklamıştır;

....arkadaşlarım sigara içerlerdi ben reddederdim, çünkü spor yaptığım için. Burada futbolun hayatıma pozitif etkilerinden biridir K24.

Futbolun kazandırdıkları içinde sıklıkla ifade edilen diğer bir kavram ise ilişkiler olmuştur. Analizler sonucunda 19 katılımcının, futbolcu olduğu için ya da futbola devam ettiği için çevresi ile ilişkilerinde daha pozitif olduğu, iyi arkadaşlık ilişkilerine sahip olduğu, kötü çevrelerden uzaklaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Aşağıda bir katılımcının (K13) açıklaması verilmiştir;

Futbol bana çok çevre kazandırdı. Sağlıklı bir ortam, gerçek anlamda spor yapan insanlar iyi bir çevre kazanırlar. Birçok yönetici var, sporun içinde, bu çevreden faydalanmak istiyorlar (K13).

Futbolun kazanımı olarak çevresi ile ilişkilerinin daha iyi olduğunu açıklayan katılımcı (K20), babası ile problemlerini çözememiş ancak erkek kardeşleri ile ortak ilgileri olması nedeniyle daha yakınlaşmıştır ve 12 katılımcı gibi bu katılımcı da çevreden daha fazla ilgi gördüğünü açıklamıştır;

....futbol girdikten sonra çevremle olan ilişkilerimde babam hariç herkesle daha olumluydu. Ağabeyim ve kardeşimle daha çok ortak yanlarımız oldu. Babam çok tepki gösterirdi, "erkeklerin içinde ne işin var" diye. Öz güvenim futbolun sayesinde gelişti.....Antrenmana gidiyorsun başka bir semte gideceksin. Ben ilk zamanlar, ağabeyimle, kardeşimle giderdim. Ama benim o zaman, o mahalledeki ağabeyim (abi diye hitap ettiği mahalleden tanıdığı kişi) bana özgüven aşıladı. Kendin gideceksin, kendin halledeceksin derdi, bu çabalarda benim öz güvenimi arttırdı, çevrem genişledi. Çevreden futbol oynadığım için daha fazla ilgi gördüm. Futbolla ilgisi olmayan bir arkadaşım bile futbol oynamaya başladı, sırf ilgi çekmek için (K20).

Yapılan analizler sonucu, futbolun maddi getirisi olduğunu açıklayan sadece bir katılımcı olduğu görülmüştür. Katılımcının (K3) maddi getiri olarak ifade ettiği ise, futboldanparasal kazanç değil devletin desteği olan devlet bursudur;

Milli sporcu olduğum için devlet burs veriyordu. Üniversitede aldığım bursla beraber daha rahat geçindim (K3).

Futbolun kendine kazandırdığı birçok fayda olduğunu açıklayan katılımcı (K6) tüm değerlendirmelerde yapılan faydalara değinmiş ve bunların yaşamına etkilerini şu sözlerle açıklamıştır;

Futbolun bana kattığı öncelikle sağlıklı olmak, arkadaş ortamı, birliktelik, bir amaca yönelik mücadele edip kazanmak, inandığın hayalini kurduğun şeylerin gerçekleştiğini görmek, hırslı olmak ve stresi azaltmasıdır. Futbol oynarken düşüncelerimi unutup futbolla bütünleşmek, kendine olan güvenin artmasına, hırsının çoğalmasına fayda sağlıyor ve dinç kalıp kilo almanı zorlaştırıyor. Kuvvet açısından oldukça katkı sağlıyor, herkes merdiven çıkıp yorulurken ben 3 er 5 er çıkıyorum (K6).

Futbolun getirdiği zorluklar;

Futbolcu olmanın, futbol oynamanın bazı kazanımları olduğu gibi hem fiziksel hem de toplumsal olarak zor bir alanda mücadele etmenin getirdiği zorluklar açısından futbolcuların yapmış oldukları açıklamalar sonucu ulaşılan bulgulara göre, zaman aldığından özel hayatı zorladığı, bireysel ve toplumsal olarak kadın olmaktan kaynaklı sorunlar, vücuttaki değişimler, tesislerle ilgili sorunlar, gibi çeşitli zorluklar yaşadıkları görülmüştür. Katılımcıların bazıları (5 katılımcı) futbol nedeniyle özel hayatlarına zaman ayıramadıklarını belirtmişlerdir. Özel hayatında futboldan kaynaklı sorunlar yaşadığını açıklayan katılımcı (K1), futbola özel hayatından daha fazla zaman ayırdığından dolayı sorunlar yaşamıştır;

Özel hayatımdan çok şey aldım, gençlik yıllarımda çok fazla özelimi yaşayamadım. Hep iş futbol, futbola bağlı dernekler ve kendi özel yaşantıma zaman ayıramadığım için bunu kaçırdıklarım olarak düşünüyorum. Maddi olarak da götürdüğü çok ama asla pişman değilim (K1).

12 katılımcı futbolun sadece maç ya da antrenmanlarda değil saha dışında da zaman alıcı olduğu bundan dolayı sosyal yaşama çok fazla zaman kalmadığını belirtmiştir. Katılımcı 9, bu durumu futbolun önceliği olması nedeniyle, çok zamanını aldığını açıklamaktadır;

Futbolun benden götürdükleri, çok fazla zamanımı aldı, önceliğim oldu ve maddi açıdan sıkıntılı, riskli bir spor. Futbolun zorlukları, özel zamanlar biraz zorluyor. Fazla vücudu bozduğunu düşünüyorum ama fiziksel olarak daha kaslı oluyoruz (K9).

Yapılan analizler sonucu ulaşılan bulgulara göre 21 katılımcının tesislerden şikayetçi olduğu görülmüştür. Tesislerle ilgili sorunlar genel olarak, tesislerin

temiz olmaması, tesislerin yetersizliği, antrenman için sahanın kadın futbolculara uygun zamanda verilmemesi şeklinde ifade edilmiştir. Bir katılımcı(K24) tesislerle ilgili yaşanan zorluğu şu sözlerle açıklamıştır;

Zorlukları var, sahayı vermedikleri zaman ormanda çalışmak zorunda kalıyoruz. Bunlar bizi zorlayan konular. İmkanlarımız gerçekten çok kısıtlı, sahamız yenileniyor. Şimdi fitness salonumuz olacak buna inanmak istiyoruz ama bilmiyorum yine de bekleyip göreceğiz (K24).

Tesislerle ilgili sorunların temel nedeni, takımların kendi tesislerinin olmaması ya da yeterli tesisin olmamasıdır. Bir katılımcı (K11) kullandıkları tesislerin erkeklerin de kullandığını, devirlerde temizlik yapılmamasını dile getirerek, futbol için yaşadıkları kötü koşullara alıştıklarını açıklamıştır;

....şikayetçi olduğum çok fazla bir konu yok. Maçlarda hakemlerin kararları, evet bunlar yanlış oluyor. Tesisler, soyunma odaları, imkanlar evet çok kötü ama biz bunlara alıştık artık, yoksulluğa alıştık aslında. Erkeklerin kullandığı soyunma odalarına, daha sonra biz giriyoruz. Temizlik yapılmamış oluyor. Tesisimiz olmayınca da bunlara katlanmak zorundayız (K11).

Tesislerle ilgili bir başka sorun ise kadın futbol takımlarının kendi sahalarının olmaması ve diğer kulüplerin kadın takımlarına antrenman için saha vermemesidir. Katılımcı (K20) durumu şu sözlerle açıklamıştır;

Mesleğimi seviyorum. Şikayetçi olduğum bir konu olarak imkanlar çok kısıtlı. Antrenman sahası, destek, tedarik, eşyalar. Bunlar, imkansızlıklar. Biz tek takımımız, kadın takım olarak, ama bir iki kulüp dışında hiçbir kulüp bizi istemiyor. Biz başarılı oldukça kimse bizi istemiyor, antrenman yapacağımız sahayı bize vermiyorlar, başkasına veriyorlar, bize vermek istemiyorlar. İdman saatimizin artmasını istedik, saha vermeyince olmadı (K20).

Sakatlanmalar nedeniyle daha fazla sorun yaşandığını açıklayan katılımcıya (K18) göre bu durum kadınların vücut yapısından kaynaklanmaktadır;

Futbolu seçerek herhangi bir şeyden vazgeçtiğimi düşünmüyorum. Karşılaştığımız zorluklar, sakatlanmalar daha fazla oluyor çünkü kas gücü kadınlarda daha az. Özel günler zor oluyor, yemek konusunda her istediğini yiyemezsin, arkadaşlarınla her zaman görüşemezsin, yoğun antrenman programları var, yeterli dinlenemezsen sakatlanırsın, benim için başka bir sıkıntısı yok (K18).

Futbolcuların vücutlarının spora bağlı olarak değiştiğini ve bunun da bir kadın vücudunda istenmeyen bir durum olduğundan dolayı şikayetçi olan katılımcının (K10), karşılaştığı zorluklara ilişkin açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Futbolun zorlukları, ağır şartlar altında çalışıyoruz. Okuldan geliyorsun, idmana çıkıyorsun. Yorgunluğun var, idmanda kendini yüzde yüz vermek zorundasın, düşük olduğun zaman hoca tarafından sana bir tepki oluyor. Kadın olarak vücudunda ister istemez ve değişiklikler olabilir, kas yapın arttığı için. Bir etek şort giydiğin zaman kaslardan dolayı bakıyorlar. Bu beni rahatsız ediyor. Yürüyüşün falanda değişiyor, daha sert oluyor. Gördükleri zaman bu sporcu, diyorlar (K10).

Karşılaştığı birçok sorunlar olarak diğer katılımcıların anlatımlarına benzer açıklamalar yapan katılımcı (K17) aynı zamanda formaların da uygunsuzluğundan şikayetçidir;

Futbol için rahatımdan ve uykumdan vazgeçtim. Formalar çok kötü. Formaların beyaz olması kötü, bize uygun değil. Sahalar çok kötü, girinti çıkıntı var. Tuvaletler, soyunma odaları berbat. Kesinlikle temiz değil (K17).

Futbolu seçim ile eğitim hayatında zorluk yaşadığını açıklayan 8 katılımcı olduğu görülmüştür. Futbolu seçtiği için eğitimden vazgeçmek zorunda kaldığını ve bundan dolayı pişmanlık yaşadığını açıklayan katılımcının (K21) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

....zorlukları çok şeyden vazgeçerek geliyoruz, elde ettiğimizin yerine feda ettiklerimiz çok daha fazla. Keşke dediğim okulu bırakmak oldu, keşke bırakmasaydım. Sonradan bakınca, okulun daha önemli olduğunu düşünüyorum. Annem bana inansaydı, arkamda dursaydı, seçim konusunu önüme getirmeseydi daha başarılı olurdum (K21).

Futbolda karşılaşılan zorluklara ilişkin ulaşılan bulgulardan biri de kadınların regl dönemlerinde antrenman yapmanın zorluğu olduğu, 14 katılımcının bu durumdan şikayetçi olduğu görülmüştür. Aşağıda bir katılımcının (K16) duruma ilişkin açıklaması görülmektedir;

....kadın olarak özel günlerde, antrenman yapmak çok zor oluyor (K16).

En çok bulunmak istediği yer;

Katılımcıların, en çok mutlu oldukları yer ya da kendilerinin bulunmak istedikleri yer onların kendilerini ait, bir parçası olarak gördükleri yerdir. Analizler sonucu ulaşılan bulgulara göre, 16 katılımcı, maç ve/veya antrenmanda saha da mutlu olduklarını ve en çok bulunmak istedikleri yerin saha olduğunu ifade etmişlerdir. Sahada olmaktan memnun olduklarını belirten katılımcılar bunu, özgür hissetmek, isteklilik, kendi olabilmek/kendini gösterebilmek, başarı, mücadele

gibi nedenlerle ilişkilendirmişlerdir. Maç sırasında mücadelenin ön planda olduğunu ve bunun için gösterdiği çabaların ortaya konması ve izlenmesinin kendisi için anlamlı olduğunu bu nedenlerle de maçta ve sahada mutlu olduğunu açıklayan katılımcının (K23) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Benim için en önemlisi maç. Maça çıkıyorsun zaten bir galibiyet olacaksa, biri yenecek diğeri yenilecek. Orada sarf ettiği efor, hırs, moral verme, ailen var. Destekliyorlar, arkada hocan var taktik veriyor. Eee zaman da o an sen düşünüyorsun, top gelince ben ne yapsam, oraya mı kaçsam, burayı mı kaçsam, maçın sonucunda da herşey ortaya çıkıyor bana göre, maç daha önemli sahada olmak önemli (K23).

Sahada olmakla birlikte aile ve arkadaşların da orada olmasının kendisini çok mutlu ettiğini belirten katılımcı (K9) diğer katılımcıların anlatılarını bir arada açıklamış ve aslında hiçbirinden vazgeçemediğini, yapabildiklerini, başarılarını paylaşmak ve gösterebilme fırsatı olduğundan/olacağından dolayı, katılımcının sahada mutlu olduğu düşünülmektedir;

Benim sahada olduğum ve ailemle arkadaşlarımın da beni izlediği an en mutlu anım. Futbol oynarken gerçekten mutluyum. Sahanın beni mutlu etmesi bana göre, top ayağına geldiği anda ,hiçbir şey düşünmeden, doğru koşmak, çalım atmak, hareketlerine karar vermek. Hepsini hissederek yapmak. Sanırım bu histen dolayı çok mutluyum. Mücadele ettiğim ve kendimi ifade ettiğim, dans ettiğim yer. Normalde hırsımı gösteremeyecekken orada hırsımı gösteririm (K9).

Sahada kendilerini özgür hissettikleri ve bundan dolayı sahada daha mutlu oldukları açıklayan 6 katılımcı bulunmaktadır. Aşağıda kendini sahada özgür hissettiğini ifade eden katılımcının açıklaması verilmiştir;

Sahada kendimi daha özgür hissediyorum. Özgürlüğüme düşkün bir insanım. Aileme düşkünüm, ama sahada daha mutluyum (K13).

Sahada sakinleştiğini ve burada öfkesinden kurtulduğunu açıklayan katılımcı (K18) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

En çok olmak istediğim yer saha. Sahada dışa karşı öfken varsa bunu orada çıkarabilirsin (K18).

Sahada, izleyiciler önünde kendini gösterebildiği, başarabildiği için mutlu olduğunu açıklayan katılımcı (K19), diğer katılımcıların aksine geneli değerlendirerek cinsiyete vurgu yapmış, kadınların da bu alanda var olduğunu ve başarabildiğini gösterebildiği için sahada mutlu olduğunu açıklamaktadır;

Kendimi sahada mutlu hissediyorum çünkü orada kendimi gösterebiliyorum, insanlar beni izleyebiliyor. Kadınların da futbol oynayabileceğini, yani herşeyi yapabileceğimizi gösteriyoruz (K19).

Katılımcıların en çok olmak istedikleri yer tercihlerinde ikinci sırada aileleri olmuştur. 7 katılımcının en çok olmak istedikleri yerin ailelerinin yanı olduğu ve bu tercihlerin sebebinin ise ailenin daima yanında olması, sorumluluk duygusu, sevgi gibi nedenlere dayandırmışlardır. Ailesinin öncelikli olduğunu ve yaşadığı zor süreçlerde ailesinin desteğini görerek, ailenin değerinin farkına varan katılımcı (K17) durumu şu sözlerle açıklamıştır;

En çok olmak istediğim yer ailemin yanı çünkü yaşadığım sakatlıkta da gördüm ki herşey gelip geçer ama ailenin yerini hiçbirşey tutmaz (K17).

Ailesinin sorumluluğunu üzerinde hisseden ya da taşıyan katılımcı (K2) ailesinin önceliğini onlara karşı sorumluluk duygusu ile ilişkilendirmiş ve bu durumun zaman zaman futbol yaşamını da etkilediğini belirtmiştir;

En çok olmak istediğim yer ailem. Ben çok fazla sorumluk sahibiyim evde her zamanda aklım ailemde kalır. Bazen kamplara ya da idmanlara katılmakta bundan dolayı zorlanıyorum (K2).

Bazı katılımcılar, aile ve arkadaşlarının yanında daha mutlu hissettiklerini, bundan dolayı önceliklerinin aileleri ve arkadaşları olduğunu lerdir. Aşağıda bu grupta yer alan bir katılımcının (K24) açıklamaları yer almaktadır;

Futbol ailemden önce değil tabiki öncelikle ailem gelir ama sonrasında, futbol ve arkadaşlarım gelir (K24).

Kendilerini en çok galibiyet kutlamasının mutlu edeceğini açıklayan 4 katılımcı bu durumu, başarmış olmanın onaylanması, yaşayamadığı duygu olması gibi nedenlerle ilişkilendirirken, aslında temelde yatan kaynağı yine maç ve saha olarak düşündürmektedir. Aşağıda bir katılımcının (K27) açıklamaları verilmiştir;

Ben en çok galibiyet kutlamasında olmak isterim. Şu anda başarmış olmanın verdiği mutluluk var bunun için çok farklı (K27).

5.4.3. Futbolcuların Profesyonel Olmayan Yaklaşımları

Bazı katılımcıların futbola yönelimlerinde, sosyal nedenlerin dışında, cinsel yönelimleri/arayışlarının etkili olduğu ve bunların da ya erkeksi olduklarından dolayı ve kendilerini böyle hissettikleri için futbol oynadıkları ya da cinsel

yönelimlerinin etkisi ile kendilerine bu tür ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri ortam olarak gördükleri için futbola katıldıkları düşünülmektedir. Bazı katılımcılar bu konuda oldukça açık bilgi verirken bazı katılımcılar konu hakkında yorum yapmak istememişlerdir.

Futbolcuların erkeksi olması/görünmesi

Futbolcuların futbola yönelmelerinde etkili bir faktör olduğu düşünülen maskülen özellikler, bazı futbolcularda fiziksel açıdan net olarak görülürken bazı futbolcularda ise dış görünüş olarak belirsiz olmakla birlikte hem çocukluk yıllarına ait anılarında hem de arkadaşları tarafından verilen bilgilere dayanarak bu durumun varlığına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Futbolcuların erkek gibi görünmeleri ve/veya erkek gibi görünmeye çalışmalarının nedeninin belirlenmesi için yapılan analiz sonucu ulaşılan bulgulara göre, futbolun erkek sporu olarak algılandığından dolayı erkek gibi görünmeye çalıştıkları, maskülen bir yapıya sahip olduklarından dolayı bu şekilde davrandıkları ve/veya kendilerine seçtikleri idole benzemek için böyle davrandıkları görülmüştür. Futbolun erkek egemen bir alan olmasından dolayı erkek gibi görünmeye çalıştıkları ve bunu bir güç gösterisi olarak düşündüklerini açıklayan katılımcı (K1) durumu güçsüzlük olarak değerlendirmektedir;

Futbolculara baktığınız zaman erkek egemen bir alanda oldukları için erkek gibi davranmaya çalışıyorlar. Birincisi, popüler olmak istiyorlar. Aile ortamlarında rahat olamadıkları için burada daha özgür oluyorlar. İkincisi, erkeklerin egemen olduğu bir dünya onlara güç olarak geliyor. Toplumsal olarak erkekler egemen olduğu için hormonları da zihinsel olarak tetikleniyor ve bu yaptıklarını güç zannediyorlar. Ancak bu başkasına benzeme çalışmaları güçsüzlüktür. Antrenörlerde böyle davranıyorlar (K1).

Erkeksi görünümünün ardında futbolcu kimliğini gösterme amacının yattığını, gerçek anlamda erkeksi olmadıklarını anlatan katılımcının (K10) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Saçlarını kestiren, erkek gibi görünen arkadaşlar da var. Bence o takıma girdikten sonra kulübe girdikten sonra bunları yapıyor. Böyle görününce aaa futbolcu oldum havasına girdiklerini zannediyorlar. İçlerinde erkeksilik yok bence (K10).

Dış görünüşün, davranışın kadın erkek olarak sorgulanmasının cinsiyetçilik olduğunu, durumun futbol ile ilişkilendirilmesinden dolayı duyduğu rahatsızlığı

ifade eden katılımcı (K11), bu tür sorgulamayı yapanların bunu iyi niyetle yapmadığını açıklamaktadır;

Erkekler saçlarını uzatırken hiç kimse onlara, saçını neden uzattığını sormuyor, ama futbolcu kızlar saçlarını kestirdiklerinde neden yapıyorlar diye sorguluyor. Bunu sorgulamakta cinsiyetçiliktir. Erkek gibi görünen futbolcu kızlar olabilir. Ama bu futboldan kaynaklanmıyordur. Onun ailesinden kaynaklanıyordur. Tek kızdır, erkek gibi büyütülmüştür, erkek gibi hissediyordur. O da kendini kabul ettirmiş ve bu şekilde mutludur. Bunların dışında bunu bir tarz olarak görenler de var. Avrupa'da böyle bir şey görüldüğü zaman kimse sesini çıkarmıyor ama Türkiye'de nedense bu sorgulanıyor. Sorgulanmasını yanlış buluyorum. Kötü niyetli insanlar başkalarını zan altında bırakmak istiyor bence (K11).

Bazı futbolcuların erkek gibi görünmesinin nedenlerini bilimsel açıdan değerlendiren katılımcı (K3), vücut hormonlarının etkili olabileceğini ancak kendisinin bu tür değişimleri yaşamadığını şu sözlerle açıklamıştır;

Bilimsel olarak bacak kasları çalıştığı zaman vücut testosteron hormonu üretiyor. Vücudumuzda östrojen var, bununla birlikte testosteron salgılıyor. Kas için testosteron lazım, dolayısıyla erkeksi hislere bürünebilirler. Ben bunu hiç hissetmedim. Bende de artmış olsaydı bende onu hissederdim. Ben, makyajı da severim, giyinmeyi de severim alışverişi de severim. Çevremdeki arkadaşlarım zaten böyle, ben onlara baktıkça belki de öyle davranıyorum (K3).

Futbola karşı erkek sporu olarak yerleşik bir algı olduğunu ve bu nedenle maskülen yapıya sahip kişilerin futbola yöneldiklerini kendisinin de çocukluğunda böyle bir yapısı olduğunu bu nedenle futbolu seçtiğini belirten katılımcı (K9), düşüncelerini şu sözlerle açıklamaktadır;

Futbol erkek oyunu olarak kabul ediliyor. Futbol kadınları erkekleştiriyor algısı var. Ben bunun çift yönlü olduğunu düşünüyorum. Toplumda daha erkeksi, spor olarak düşünüldüğü için kendini maskülen hisseden kesim futbol oynuyor. Bunun sonucu olarak, kıyafetini de davranışlarını da ona göre değiştiriyor insanlar. Benim açımdan değerlendirsek, bunu; ben de küçükken evcilik oynamayı sevmezdim. O yaşlarda da erkek çocuklarla oynamak, daha maskülen bir yapım olduğundan kaynaklanıyordu. Temel konu şu; futbol erkek sporu olarak bilindiği için maskülen kişiler futbola yöneliyor (K9).

Futbolcuların erkeksi görünmeleri ve erkeksi davranmalarının nedenini dikkat çekmek olarak açıklayan katılımcı (K17) bu durumun bazıları için özenti olduğunu ancak bazılarının da öyle hissettikleri için futbola yöneldiklerini düşünmektedir;

Bazı futbolcular özentiden dolayı, erkeksi gibi görünmeye çalışıyorlar. Futbolcu oldukları için erkeksi görünmeleri gerektiğini düşünüyorlar. Böyle yapınca da futbolcu, kadınlara zarar veriyor tabii ki biz onlar gibi değiliz. Bizi de lekeliyorlar. Dikkat çekmek istiyor olabilirler ya da gerçekten kendileri, içten, farklı hissediyordur, ondan böyle davranıyordur. Bu tür olanlar bence önceden böyle oldukları için futbola yöneliyorlar. Bende onbeş yaşında biraz daha erkeksi gibi görünüyordum ama öyle hissetmiyordum tabii. Onsekiz yaşından sonra bunun yanlış olduğuna karar verdim (K17).

Futbolcuların cinsel yönelimleri nedeniyle futbolu seçmeleri

Futbolcular arasında özel ilişkiler, uygunsuz davranışların olup olmadığı, futbola dahil olma ya da devam etme isteklerinde bu tür yaklaşımların etkisinin anlaşılması/belirlenmesi için yapılan analizlere göre, 9 katılımcı konu hakkında yorum yapmış, diğerleri ise genellikle bilgisi olmadığını ve bunun hakkında konuşmak istemediğini belirtmiştir. 3 katılımcı konu hakkında görüşlerini dolaylı kişiler üzerinden açıkça belirtmiş, bir katılımcı ise kendisinin de bunu yaşadığını ancak durumun sadece meraktan kaynaklandığını açıklamıştır. Yaşanan olayların kaynağına ilişkin değerlendirmelerde hem futbolcuları hem de kadın futbolunu etkileyen olaylara ilişkin bulgular elde edilmiştir. Ancak daha önceki dönemde de bu konunun gündeme gelmesi ve amaçlı yorumlar nedeniyle kadın futbolu büyük darbe almıştır ve bu olumsuz yargı/bakış açılarının etkileri ile futbolcular hala destek görememekte, federasyon gerekenleri yapmamakta ya da sınırlı yapmakta, sponsor bulunamamaktadır. Bu kısımda katılımcılardan yapılan aktarımlarda katılımcıların deşifre olmaması için katılımcı kodlarının verilmesinin uygun olmayacağı düşünülmüş ve alıntılarda hayali isimler kullanılmıştır.

Bazı futbolcuların, kendilerine uygun ortam bulmak istedikleri ve/veya diğer futbolcuları da kendi tercihleri yönünde etkilemek istedikleri için futbolda yer aldıklarını belirten “Simge’nin”, bu konu ile karşılaştığında yaptığı mücadele ve sonrasında yaşanan sorunlar, konunun farklı yönleri çekilmesine ve bazı kesimlerin bunu kullanmasına neden olmuş ,destek veren şirket ve kulüplerin ise bu alandan uzak durmak istemesi nedeniyle Türkiye’de futbol ve futbolcular zarar görerek, o dönem birçok kulüp kapanmıştır. Ailesinin, futbolcular arasında özel ilişkiler yaşandığını öğrendiği için tepki gösterdiğini söyleyen “Çiçek”, kendisinin de futboldan uzaklaşması için ailesinden baskı gördüğünü ve

durumun düzelmesi için çok uzun süre mücadele ettiğini açıklamıştır. Futbola katıldığı ilk yıllarda, kampa gittiğinde ilk kez erkeksi kızlar ve sevgili olanlarla karşılaştığını dile getiren “Nilsu”, durumu çok garipsediğini ve kendi takımındaki ablalarının onlardan uzak durması konusunda tavsiyelerine uyarak, kızların sürekli iç içe yaşamalarından dolayı bu tür yönelimleri olabileceğini ancak kendisinin onlardan farklı olduğunu açıklamıştır. “Defne” geniş açıklamalar yaparak, konuya açıklık getirmiştir. Aşağıda Defne’nin açıklamalarına ilişkin alıntı görülmektedir ve konunun daha bütüncül olarak anlaşılması için alıntı ilk el aktarımdan ve geniş verilmiştir;

*Eşcinsellikle ilgili eleştiriler; ... konuşmam doğru olmaz. Olabilirde, olmayabilir de. Çünkü biz 25 30 yaş arasında insanlarız, dışarıdan gelen arkadaşlarımız da var, ama bizim içimizde 11-12 yaşında çocuklar da var. Çünkü bu çocuklar genelde kendilerine bir tane idol seçerler. ...Yani bu seçtiği, kendine en benzemek istediği insanı her şeyden modellemeye çalışır, o erken uyuyorsa kendisi de erken uyur, kötü alışkanlığı yoksa kendisinin de kötü alışkanlığı olmamasına özen gösterir.Hani futbola başlarken, uzun saçla başlayıp, hikayenin sonu kısa saçla bitiyor. Buradaki futbolcunun eylemi, bu sefer farklı yöne geçmiş olabilir, olmayabilir de. Bu yaptığı, içinden mi geliyor ve ailesinden gizlediği için gün yüzüne çıkmamış mıdır? yoksa gerçekten bir idol seçtiği için mi? Yani bu futbolcunun bir arada olması, bu durumu tetikler mi? belki olabilir. Çünkü spor ortamına giriyorsun, rahat bir ortamdasın, sosyal bir ortamdasın, belki etkilemiş olabilir. Ama genelleme yapmamak gerekiyor, kişiden kişiye, insandan insana değişebilir. Yani bir kızın futbol oynuyor diye, erkeksi bir görünüme girmesine, saçını kestirmesine gerek yok.Sonuç olarak bu futbol camiasına girdikten sonra, eğilimleri değişiyor mu? Diye sorarsanız, evet böyle bir şey var, çünkü, gözlerimizle görüyoruz, saçları bellerine kadar uzun olan küçük kızlar bu grubun içine girdikten sonra, aradan geçmiş 5-6 yıl ve bu saçları şimdi kısacık, yani bunun etkisi vardır sanırım. Kadın bir futbolcunun zaman içinde maskülen bir görünüme geçmiş olması, aslında bu toplum açısından önemli. Yani Türk toplumu açısından baktığımız zaman evet, bu olumsuz olarak algılanıyor. Türkiye’de algı hala kırılmamış maçta seyirci olarak, babası bile gelse, babası bile bağırıyor oradan, “**hadi vur, kızım erkek gibidir**”, tribünden mesajı veriyorsun, onun bilinçaltı ile oynuyorsun zaten benim kızım erkek gibidir, yapar diye. Yani tribünden bunu kadın futbolcuya yabancılar değil, kendi çevresi, kendi arkadaşları yapıyor bunu. Yani buradaki bilinçaltı orda oynayan futbolcu kızın oradan seslere göre, bilinçaltı, ben erkek gibi oynarsam başarılı olurum, yani erkek gibi davranırsam başarılı olurum getiriyor. **Aslan kızım demek aslında o aslan oğlumdur**, ama aslan kızım diye mesaj verdiğinde evet, kız da aslan gibi davranmak zorunda. Bizim çevremizdeki futbolcu arkadaşlar, erkek gibi değil, genelde saçları uzun, makyajlılar. Yani takıma baktığınız zaman evet, yüzde 50, yüzde 50, futbolun etkisiyle bunlar sürece, eşcinsel ilişkilere yönelen insanlar (Defne).*

Futbolcuların yaşadığı bu tür olayların antrenörler, yöneticiler tarafından bilindiği ancak görmezden gelindiğini açıklayan “Defne”, futbolcuların yönelimlerinin bireysel tercihleri olduğu, ancak futbolcuların özel hayatlarını takıma taşımalarının problem olduğunu, bunun çözümü olarak futbolcunun takımdan atılmasının yanlış olduğunu belirtmiş, bu sorunların yaşanmaması için çözüm önerilerini şu sözlerle açıklamıştır;

....futbolcuyu takımdan göndermek çözüm değil. Bunun için ya yukarıdan farklı çözüm bulmalılar ya da aslında futbolcular kendi aralarında, bunun çözümünü üretmek zorundalar. Baştan kural konulabilir, özel hayatlarını takıma taşımamaları gerekiyor diye. Yani bunu başka bir boyutta da düşündüğümüz zaman bir erkek futbol takımında futbolcu, ama onun kondisyoneri kadın, yani varsayalım aralarında bir ilişki başladı, takımdaki erkeği kovmazlar ama, kondisyoneri kovarlar. Neden?bunun çözümü nedir? Bunun ele alınması gerekiyor, daha belirli kurallar konulması gerekiyor. İşte o zaman profesyonel olur, ama maalesef yok.Yani bu yaşananlar hiçte hoş şeyler değil, kesinlikle kadın futbolcuların özel hayatları deşifre olmamalı. Cemiyetlerine müdahale edilmemesi lazım.....yurtdışında böyle bir olay yaşanmış olsa bence umursamazlar. Kadın futbolcuların özel hayatlarını bu şekilde deşifre edeceklerini zannetmiyorum. Profesyonel olduklarını düşünüyorum. Hem özel hayatları hem de oyuncu olarak. Ama ben mantıksal olarak söylüyorum. Bir dönem kadın futboluna oldukça destek verdiler, hatta Futbol Köyleri açtılar. Ama sonra kapatıldı. Yani orada çirkin şeyler söylendi, ama emin değilim tabii ki. Ancak bu sadece futbol için değil, bu basketbolda veya voleybolda da olan şeyler. Böyle bir konuda sadece kadın futbolcuları ele almak yanlıştır. Ancak bunun sebebi kadın futbolcular daha fazla göz önünde ve aleni yaşıyorlar her şeyi (Defne).

Geçmişte yaşanan olaylarla ilgili izlenimlerini paylaşan “Ela”, o dönem kendi oynadığı takımında bu tür olaylarla karşılaşmadığını ve duydukları bu olay karşısında şaşkınlık yaşadığını açıklamaktadır;

....kulübün antrenörü çıkıp açıklama yapıyor ve benim takımımda birçok oyuncu lezbiyen diyor. Bunu duyan bütün profesyonel kulüpler, kendilerinde de böyle birşey yaşanır endişesiyle hemen kepenkleri indiriyorlar. Bu erkek futbolu için de kadın futbolu içinde geçerli, eğer bir problem varsa hiç kimse isminin geçmesini istemez. O dönem benim oynadığım kulüpte böyle bir şey duymadık, görmedik, hiç böyle bir şeyden de haberimiz olmadı. O bahsettiğim takımın antrenörü çıkıyor televizyonda o açıklıyor: Ben artık bunlarla baş edemiyorum diyor. Hepimiz çok şaşırmıştık, yani bunun ne anlama geldiğini dahi bilmiyorduk (Ela).

Ela, günümüzde yaşanan benzer olaylarla ilgili olarak, futbolcuların yaşları gereği sevgi eğiliminde olması, arkadaşlık ilişkilerini yanlış değerlendirmesi, çevresindeki kişilere güven duymasından dolayı bu tür yönelimleri olduğu ve

zaman zaman özellikle bu eğilimde olan kişilerin alana girmesi ile bunun yayıldığını düşünmektedir;

Yani şimdi baktığımız zaman bu tür olaylar takımlarda var mı? şöyle yaşıyor. Takıma çok yetenekli bir sporcu alınıyor. Ve baştan da konuşuluyor, burada asla bu tür olaylara izin verilmez. Profesyonellik de bunu gerektirir. Bir süre iyi götürüyor ve bir süre sonra orada birisini gözüne kestiriyor ve orada gözüne kestirdiği kişiyi de alıp götürüyor, böylelikle biz kaybediyoruz. Bunlar 15-16 yaşlarında çocuklar, sevgi seli içindeler. Dokununca, dostane zannediyorlar. Ama sonrasında farklı şekilde sonuçlanabiliyor. Bazılarına bakıyorsun, aralarında yüzük takmışlar. Tüm bunlarda kadın futbolunu sekteye uğrattıyor. Bazen karşılaşıyoruz, 6 yıl boyunca hiçbir şey yok, 7. yıl böyle bir olay yaşıyor, bunun sebebi de bence oraya gelen bir virüs, bunu yaymış. Aileleri olaya el koydu ve şu an oynamıyorlar. Ahlak olmazsa hiçbir şey olmaz..... Bir insan doğuştan farklı olur bu anlaşılır bir şey. Ama üniversite bitmiş, belirli bir yaşa gelmiş bir insan böyle bir yönelimde, bu sadece fantezidir. Bazen resimlere bakıyorsunuz kız futbola başlamış gayet güzel, feminen, ama 5- 10 yıl sonra bir bakıyorsunuz, adam olmuş. ... Bunu çözümlmek için sağlıklı antrenörler, sağlıklı, kulüplerle çalışmak gerekir. Futbolcuları boş bırakmamak gerekiyor, eğitim vermek, bilinçlendirmek gerekiyor (Ela).

5.5. KATILIMCILARIN FUTBOLA VE FUTBOLCU OLMAYA YÖNELİK KABULLERİNE İLİŞKİN ANALİZ

Katılımcıların futbol ve futbolcu olarak kabul edilmeleri hakkında kendi değerlendirmeleri ve çevrenin değerlendirmelerini nasıl algıları hakkında, konunun bireysel, olası çevre destekleri ve resmi destekler açısından belirlenmesi için analizler yapılarak konuyu açıklayıcı bulgulara ulaşılmıştır. Futbolcu olarak kabul edilme ana temasına bağlı alt temalar, “futbola içsel bakış”, “futbolda dış etkenler” ve “futbolun profesyonelleşmesi” olarak, üç başlık altında toplanmış ve aşağıda Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Futbola ve Futbolcu Olmaya Yönelik Kabuller Ana Teması

Tema: Futbola ve futbolcu olmaya yönelik kabuller	
Alt Tema	Açıklamalar
Futbola içsel bakış	Futbolcu olmanın anlamı
	Futbolun mevcut durumu
	Futbolun geleceği
	Yurt dışında futbol/futbolcular
	Seçim şansı
Futbolda dış etkenler	Belediyeler
	Seyirciler
	Fairplay
Futbolun profesyonelleşmesi	Meslek olarak futbol
	Sosyal güvence
	Kazançlar
	Futbolun gelişmesi

5.5.1. Futbola İçsel Bakış

Futbolcu olmanın anlamı;

Futbolcu olmanın anlamında, katılımcıların kendilerini nasıl gördükleri, kendilerini diğer sporculardan ayıran ya da farklı kılan özelliklerin neler olduğuna ilişkin kendi dünyalarında anlamlandırmalarına göre anahtar veriler sunmaktadır. Analizler sonucu ulaşılan bulgulara göre futbolcu olmanın katılımcılar için anlamını, hemcinslerinden farklı olmak, tutku, aşk, renk, güzellik gibi hem pozitif hem de kadınsı kavramlarla açıklayan 14 katılımcı olduğu görülmüş ancak 3 katılımcı negatif kavramlar kullanarak açıklamalarda bulunmuştur. İnsanların, kadınların futbol oynaması hakkında yaklaşımların negatif olduğunu düşünen bir katılımcı (K24), kadınların futbol oynamasına karşı bir tepki olduğunu, insanların önyargısının buna sebep olduğunu, şu sözlerle açıklamıştır;

Toplum futbolcu kadınlara biraz tuhaf bakıyorlar, yani kızdan futbolcu olur mu? diyorlar, genellikle bir tepki oluyor. Evet, insanlar futbola bakışta önyargılı davranıyorlar yani beni görmeden, benim oyunumu görmeden kızlar yapamaz diyorlar, aslında bunun sebebi etrafındaki kadınlar, onlar yapamadığı için diğerlerinin de yapamayacağını düşünüyorlar (K24).

Kadın futbolcuların istenmediğini düşünen katılımcı (K13), durumu ekonomik nedenlere bağlamış ve kadınların futbolda desteklenmesi gerektiğini dile getirmiştir;

Kadın futbolcu olmak, fazlalık olarak görülüyor. Büyük kulüplerin bir sürü imkanları var, kadın futbolunu destekleseler çok iyi yerlere getirirler ama yapmıyorlar. Erkek futbolunda çok fazla para var. Ondan dolayı da daha fazla ilgi görüyor (K13).

Futbolcu olmayı, sahada erkeklerden farklılık olarak ifade eden katılımcıların açıklamaları, futbola kadının etkisini düşündürmektedir. Bir katılımcının (K15) açıklaması aşağıda verilmiştir;

Kadın futbolcu demek farklılık demektir. Futbola renk katıyor. Sürekli erkeklerin yaptığından daha farklısını görüyor insanlar (K15).

Futbolcu olmayı, diğer kadınlardan farklı olmak, kadınların da başarabildiğini göstermek anlamına geldiğini açıklayan katılımcı (K17) konuyu şu sözlerle açıklamaktadır;

Kadın futbolcu olmak çoğu kişinin yapamadığını başarmak anlamına geliyor. Çoğu kadının yeteneği yok. Futbol bir aşk, futbol bir tutku. Futbolun bir ruhu var. Zor ve çok heyecanlı (K17).

Futbolcu olarak kendini diğer kadınlardan farklı gören katılımcı (K27) bu durumu futbolun onu rutinden uzaklaştırdığını ve mutluluk verdiğini açıklamaktadır;

Futbolcu olmaktan mutluyum. Futbolcu olmasaydım bu kadar mutlu olmazdım. Diğer kadınların yaptığı gibi rutin şeyler yapardım, hayatımda bir hareket olmazdı (K27).

Futbolcu olmanın, erkek alanında kadının da olduğu, kadının da başardığını gösterebilmesi anlamına geldiğini açıklayan katılımcının (K8) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Erkeklerin yapabilip, itinayla kadınların bu sporu yapamayacaklarını söylemesi. Kadın futbolcu olmak, bunu gösterebilmek, yüksek oranda budur (K8).

Futbolun mevcut durumu;

Futbolun geçmişten günümüze birçok aşamadan geçtiği ve günümüzde geçmişe göre daha farklı bir yerde olduğu bilinmektedir. Katılımcılardan günümüzde futbolun durumunu değerlendirmeleri istenmiş ve ulaşılan bulgulara

göre geçmişe nazaran daha iyi bir seviyeye geldiği, katılımın arttığı, FIFA zorunluluğu ile devam ettiği, kadınlara yeterli yatırımın yapılmadığı, gereken önemin verilmediği, gelişimin niceliksel olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Futbolun günümüzde bulunduğu konumu değerlendirirken olumsuz durumda olduğunu açıklayan 20 katılımcı olduğu görülmüştür. Türkiye’de futbol takımlarının diğer ülkelere göre çok geride olduğu 16 katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Türkiye ‘de futbolun gelişmemesinin nedenini geçmişinin kısa olması ve büyük kulüplerin erkekler dışında futbol şubesi açmaması ile ilişkilendiren katılımcı (K9) düşüncelerini şu sözlerle açıklamaktadır;

Türkiye’de profesyonel kulüpler içinde sadece Beşiktaş’ın kadın futbol takımı var, diğer kulüplerin kadın futbol takımı yok. Yurt dışında böyle değil. Amerika’da çok sayıda ciddi futbol kulüpleri var ve çok fazla kız çocuğu da futbol oynamaya yönelebiliyor. Japonya ve Kore’de kadın futbolu gelişmiştir, gittikçe daha iyi duruma geliyor. Madrid, Barselona’dan kadın takımları var. Bizimle karşılaştığımızda, onlar çok daha gelişmiş durumda. Türkiye çok geride. Fakat bizim başladığımız zamana göre çok daha ilerlemiş durumda (K9)

Türkiye’de kadın futbol takımının istenmediğini açıklayan bir katılımcı (K10), kızların futbol oynamaması için kulüplerin kapatıldığını kendi deneyimlerine dayanarak açıklamaktadır;

On dört yaşında bir kulüpte başladım, orada 4 sene oynadım, daha sonra kulübü kapattılar, ondan sonra diğer kulübe geçtim ve orada oynarken yine kulüp kapatıldı. Bütçe yok falan diye ama esas amaç, kızlar futbol oynamasın diye kapatılıyordu. Daha sonra İstanbul’a geldim, üniversiteye başladım. Yine bu geldiğim İstanbul kulübünün de kadın takımını kapattılar (K10).

Futbolun bulunduğu durumuna ilişkin değerlendirmelerde, kadın futbolunun devam etmesinin UEFA’nın zorunlu yapmasından kaynaklandığı ancak bunun da sadece göstermelik olduğu birçok katılımcı tarafından açıklanmıştır. Bir katılımcı (K1), yaşadığı deneyimlere dayanarak geçmiş ve bugün arasında değerlendirmelerini şu sözlerle açıklamıştır;

UEFA’nın zorunlu yapmasından dolayı Türkiye’de hala kadın futbolu var. Yoksa devam etmezlerdi..... Şimdi mevcut duruma baktığım zaman tam olarak ne yapılıyor dersiniz, sadece yapmış olsun diye yapılıyor. Gerçekten bu işi yapacağız, kadın futbolu gelişsin diye yapılmıyor. Şimdi futbol camiası diye bir şey yok, bugün futbol sektörü var, camianın anlamı daha özeldir ve bizim dönemimizde vardı. Sektöre dönüştüğü için ekmek

aslanın ağzında şimdi. Camia olduğunda kimse kimsenin yerine göz koymazdı (K1).

Günümüzde futbolun geldiği durumu açıklayan katılımcı (K5), birçok (17) katılımcı gibi kadınlara destek verilmediğini, kadın futbolunun adeta görmezden geldiğini dile getirmektedir;

Türkiye’de kadın futbolunu diğer ülkelere göre kıyaslamamak gerek bence çünkü oradaki imkan maddi, manevi Türkiye’ye göre çok fazla. Bakış açısı bile farklı burada zorunlu kuruluyor gibi bir çerçeve içinde. Türkiye’de altyapı denen bir şey yok, kadınların çoğu sokak futbolundan gelme. 1. lig 2. lig arasında hiçbir farkın olmadığı bir sistem. Erkeklerle yapılan yatırımların milyonda birini kadın futboluna yatırırsalar belki de daha iyi bir oyun çıkar ortaya. Kadın futbolunu duyurma gereği bile duymayan bir sistem var. TV kanallarında olsun veya diğer sosyal medyalarda olsun kadın futbolu hakkında hiçbir şekilde duyuru, yayın gibi paylaşımlar olmuyor (K5).

8 katılımcı kadın futbolunun geçmişe göre bugün gelişiminin niceliksel olduğunu ifade etmişler, bununla birlikte bir katılımcı (K27) toplumsal açıdan da bazı kabullerin yaşandığını ifade etmiştir;

Ben başladığımda 12 tane takım vardı. Şimdi yaklaşık 150 takım var. 10 yılda geldiği nokta bu, genç nesil artık futbol oynamak istiyor. Tepkisel olarak da değişim oldu. Önceleri, kız futbolcumu olur diyorlardı, şimdi, aaa bak kız futbol oynuyor diyorlar. Futbolun geldiği nokta, öncelikli olarak sayının arttığını görüyorum. Önceden tek tük futbolcu görürken, şimdi çok fazla futbolcu ile karşılaşabiliyoruz. İnsanların gözünde futbolcuların daha farklı bir görüntüleri var. Onun için diğer kızlar da bu görüntüye sahip olmak için futbola yöneliyorlar daha fazla. Geçmişten bugüne kadar değerlendirdiğimizde futbol gelişti. Yani futbol takımları sayı olarak arttı (K27).

Gelişmenin sadece niceliksel olmadığını aynı zamanda ligler açısından da bazı gelişmeler yaşandığını açıklayan katılımcı da (K2) birçok katılımcı gibi destek verilmediğinden şikâyet etmektedir;

Futbolun bugün geldiği noktaya baktığımızda, ligler oluştu, çünkü daha önce yoktu. Sonra playoff’lar oluştu. Yani bir üste çıkmak için yeni bir şey önüne geliyor ve onda başarman gerekiyor. Federasyon kadın futbolunu önemsemiyor. Kulüpler olarak hiçbir destek görmüyoruz. Göstermelik işler yapıyorlar (K2).

Günümüzde kadın futbolunun geldiği duruma ilişkin değerlendirmelerde bulunan iki katılımcıda (K15 ve K11) birçok katılımcı gibi destek verilmediği için gelişme olmadığını, bununla birlikte bazı futbolcuların kayırıldığını, milli takım seçmelerinde ve ilk 11 de yer alan futbolcularda torpil yapıldığını açıklamıştır;

.....Milli takımda parası olan kızları ilk on birde oynatıyorlar, diğerlerini oynatmıyorlar. Tamamen futbolda torpil dönüyor. Bunu kendisi anlattı bana (K15)

.....futbol camiası sadece adı duyulmuş futbolcuları benimsedi. Yıllardır milli takıma hep aynı futbolcular çağrılıyor, değişmiyor hiç. Araları iyi olan, görselliği iyi olan, küçükken iyi oynayan futbolcular seçiliyor, bunda da adam kayırmacılık var (K11).

Futbolda geline nokta profesyonellik açısından değerlendiren katılımcı (K13), yasal olarak bağlayıcı durumlardan dolayı futbolun amatör düzeyde olduğunu ifade etmiş ve açıklamalarını şu sözlerle sürdürmüştür;

Kadın futbolu, Türkiye'de amatör. Profesyonel olsa SSK ödemek gerekiyor. Dünyada birkaç ülkede profesyonel. Kadın futbolu avantaj, geçiş için kolaylıklar sağlıyor, burs veriyor, atamasını yapıyor (K13).

Futbolun geleceği;

Kadın futbolunun geleceğine yönelik katılımcıların algılarını belirlemek için yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulgulara göre, katılımcıların geleceğe yönelik beklentilerde olumlu ve olumsuz olarak iki gruba ayrıldığı, 12 katılımcının bugünden daha umutlu olduğu ancak gelecekte de bir değişim olmayacağına yönelik endişelere sahip 14 katılımcının olduğu görülmüştür. Gelecekte futbolun gelişeceğini ve bugünden daha iyi duruma geleceğini düşünen katılımcılar bu durumu destek verilmesi ile bağlantılı olarak düşünmekte ve destek verildiğinde gelişeceğine inanmaktadırlar. Katılımcılar destek olarak, tesis sağlanması, sponsor bulunması, medyanın yer vermesi ve alt yapıya önem verilmesini işaret etmişlerdir. Kendisinin destek görmediğini ancak gelecekteki futbolcuların daha iyi imkanlara sahip olacağını düşünen katılımcı (K18) kulüplerin de işin içinde olması gerektiğini düşünmektedir;

....futbolcuların gelecekte daha iyi olacaklarını düşünüyorum. Bize verilmeyen fırsatların küçük yaştaki arkadaşlara verilerek daha fazla imkân sunulacağını düşünüyorum. Kulüplerin buna yatırım yapması ve destek vermesi gerekiyor. Alt yapıya önem verilmeli (K18).

Futbolun geleceğine ilişkin beklentilerinde pozitif düşünen katılımcı (K27) bunun için medyanın desteğine işaret etmektedir;

Televizyonlarda maçlar yayınlansa daha fazla gelişir diye düşünüyorum (K27).

Futbolun gelişmesi için destek sağlanması gerektiğini ve futbolcuların bugün fedakârca bu işi yaptıklarını ancak destekle daha iyi yerlere geleceğini belirten katılımcının (K17) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Gelecekte, iyi bir sponsoru olan sporcu ilerler. Biz 1 lira para almadan oynuyoruz, yüreğimizi koyuyoruz. Eğer biraz da destek olursa gelecekte çok iyi yerlerde olacağına inanıyorum (K17).

Kadın futbolunun geleceğine yönelik olumsuz düşünceye sahip 14 katılımcı olduğu ve bunlardan bazılarının yorumlarında, geleceğe yönelik değerlendirmelerini bugünkü durum ile karşılaştırarak, bugün gelişmediğini, gerilediği bu şekilde devam ettiğinden dolayı da gelişemeyeceğini düşünmektedir. Bir katılımcı (K1) bugünkü gelişmenin sadece niceliksel olduğunu ancak geçmişe göre kalitenin düşmesinden dolayı da düşüşün devam edeceğini bu nedenle geleceğe yönelik beklentinin olumsuz olduğunu düşünmektedir;

Sadece sayılar rakamlar artacak ama hiçbir yere gitmeyecek. Önceki yıllara göre düşüş var, kalite yok. Başladığımız zaman heyecan vardı ve federasyonda bunun içindeydi ve önemsendi. Şimdi böyle bir şey yok (K1).

Futbolda gelecek görmediğini ve bunun nedeni olarak da birçok katılımcı gibi desteğin olmamasını gösteren katılımcı (K11) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Bir kadın futbolcunun Türkiye’de ilerleyeceğini zannetmiyorum. Böyle devam ederse de kadın futbolunun geleceği olduğunu düşünmüyorum. Gelişmezse, federasyon destek sağlamazsa ben de bırakma taraftarıyım (K11).

Futboldaki durumu bugün sadece ilerlemek için basamak olarak gören katılımcı (K21) gelecek için umutlu olmadığını belirtmektedir;

Kadın futbolunu bir gelecek olarak görmüyorum, sadece bir başka üst alana geçmek için basamak olarak görüyorum (K21).

Federasyonun kadın futbolunu yok saydığını ya da görmezden geldiğini ima eden katılımcı (K23), durumu halkın spor kültürü ile ilişkilendirerek taraftarların yaklaşımlarının bölgesel olarak farklılaştığını şu sözlerle açıklamaktadır;

Televizyonda Futbol Federasyonu’nun konuşması vardı. Ancak açıp dinlerseniz kesinlikle kadın futboluyla ilgili tek bir kelime geçmiyor. Türkiye’de erkek futbolundan başka bir şey asla ileri gitmez.....Bizdeki spor

kültürü eksik Türkiye olarak. Bağdat Caddesindeki insanlara baktığınız zaman Fenerbahçe'yi tutarlar ama her yönüyle voleyboluyla basketboluyla her yönüyle yaparlar ama Bağcılar'a gittiğin zaman kadın futbolu ya da voleybol aaa diye şaşırabilirler (K23).

Yurtdışında futbol/futbolcular;

Katılımcıların diğer ülkelerdeki futbola ilişkin değerlendirmelerinde (çoğu katılımcının ifade ettiği), öne çıkan konu, yurtdışındaki oyuncuların imkanlarının çok iyi olmasıdır. Bu imkanlar sayesinde teknik olarak, alt yapı olarak daha ileride oldukları, kadın erkek ayırt etmeden alt yapıda yetiştikleri, bazı ülkelerde (Amerika, Brezilya, gibi) çok önem verildiği, milli takımlarla aynı yerde futbol okullarının olması, okul programlarının engel olmayacak şekilde düzenlenmiş olması gibi birçok farklılıklar olduğu açıklanmıştır. Diğer ülkelerle karşılaştırma yapan katılımcı (K7) kendi bulundukları yerin hala ispat noktası olduğunu oysa diğerlerinde futbolun meslek olduğunu açıklamaktadır;

....onlar bu işi meslek olarak yapıyor biz ise hala kendimizi ispat etmek için uğraşıyoruz ve bu işin yanında bir sürü işle uğraşmak zorundayız (K7).

Gelişmiş ülkelerde futbolcuların eğitimlerinin çok yönlü olduğunu, cinsiyet ayrımı olmadan çalıştıklarını açıklayan katılımcı (K5) futbolcular arasında karşılaştırma yaparak farkı gözler önüne sermektedir;

.....Onlar sosyal olsun, kültürel olsun sözel olarak bunların derslerini alıyorlar. Zaten çalışma sistemlerini erkeklerden farklı tutmuyorlar, bu yüzden teknik açıdan bile çok üstünler. Türkiye de oynayan 1.lig topçusu orada 3 ligde anca oynar (K5).

Karşılaştırmayı Avrupa ülkeleri ve Türkiye arasında yapan katılımcı (K23) genel olarak büyük farklılık olduğunu ve farkın kaynağını bilmemekle birlikte disiplinle ilişkili olabileceğini açıklamaktadır;

Yabancı ülkelerdeki futbolcularla, Türkiye'deki futbolcular arasında farklılıklar var. Sadece futbol açısından değil, Avrupa ile bizim aramızda zaten büyük farklılıklar var. Teknik farklılıklar var, onların çalıştığı sistemin ne olduğunu bilmiyorum ama Televizyondan izlediğim kadarıyla maçlarında fiziksel olarak bizden daha iyi, teknik olarak daha iyi, kondisyonları var. Daha disiplinli çalışmalarından kaynaklanıyordur (K23).

Seçim Şansı;

Katılımcıların futbola olan bağlılıklarının belirlenmesi için yapılan analizler sonucu ulaşılan bulgulara göre, sadece 4 katılımcı yeniden seçim şansı olsa

futbolcu olmak istemeyeceğini belirtmiş, bunlardan biri oyuncu, ikisi yüzücü/dalgıç olmak isteyeceğini ve bir katılımcı da futbolun kadınlara uygun olmadığını ve vücudu bozduğundan dolayı istemeyeceğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar yine futbolcu olmayı seçeceklerini ancak 2 katılımcı erkek olsa daha başarılı olabileceğini çünkü kadın olarak başarının zor olduğunu düşündüğü bundan dolayı tereddüt ettiğini ve yine 2 katılımcı da yurt dışında futbolcu olmak istediğini açıklamıştır. Seçim şansı olduğunda yine futbolcu olacağını ancak erkek olmak istediğini belirten katılımcının (K15) açıklaması şu şekildedir;

Yeniden dünyaya gelsem yine futbolcu olurum ama erkek olarak gelmek isterim, böylece daha başarılı olurum futbolda (K15).

Futbolun vücutta değişime neden olduğunu ve bunun da kadın vücudu için istenmeyen bir durum olduğunu düşünen katılımcı (K12) bundan dolayı seçim şansı olursa futbolcu olmak istemediğini belirtmektedir;

Tekrar dünyaya gelsem futbolcu olmak istemem. Bir kadına bu futbol çok yakışmıyor. Fiziğin erkeksi oluyor bu da hoş değil (K12).

5.5.2. Futbolda Dış Etkenler

Futbolda sadece oyuncu ve kulüplerin değil dış faktörlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Etkili olduğu düşünülen dış faktörler içinde, belediyeler, seyirciler, fairplay yer almaktadır. Aşağıda bu faktörlere ilişkin ulaşılan bulgular incelenmektedir.

Belediyeler;

Bilindiği gibi yerel yönetimler halka hizmet olarak birçok sportif faaliyetler, kurslar, etkinlikler düzenlemekte ve sporculara/spor kulüplerine destek vermektedir. Katılımcıların belediyelerin verdikleri/verebilecekleri desteklere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi için yapılan analiz sonuçlarına göre, belediyelerin işin içinde olmaması gerektiğini düşünen 3 katılımcı olduğu, diğer taraftan belediyelerin desteğinin pozitif etkisi olacağını düşünen 24 katılımcı olduğu görülmüştür. Belediyelerin mevcut desteklerine ilişkin değerlendirmelerde, ya çok sınırlı destek oldukları (5 katılımcı) ya da hiç destek vermedikleri (16 katılımcı) bulgularına ulaşılmıştır. Kulüplerinin belediye bünyesinde olduğunu, başarılar elde ettiğini dile getiren katılımcı (K5)

belediyeden destek almak için çok uğraştıklarını ve karşılığında çok sınırlı destek gördüklerini, bu nedenle futbola bakışının olumsuz etkilendiğini açıklamaktadır;

Bizler de aslında belediye bünyesindeyiz fakat destek almak için dil dökmek gerek. En basit deplasmana gitmemiz gerekiyor otobüs alamıyoruz. Gidip başka belediyeden otobüs istemek zorunda kalıyoruz çünkü bütçemiz yok mecbur başka belediyeden istiyorsun. Özellikle muhafazakâr belediyelerde bunu görüyorsun. 3.lig grup şampiyonu Türkiye 2.si olduk belediyenin bize ayırdığı kişi başı 250-300 TL oldu. Bunu görünce zaten insan futbola meslek olarak bakamıyor (K5).

Belediyelerin desteğinin futbola katkısı olacağını düşünen katılımcı (K23), özellikle tanıtım ve duyurularda belediyelerin önemini vurgulamaktadır;

Belediyelerin, kadın futboluna destek vermesi iyi bir şey. Semtlerde pankartlar açıp tanıtımlarını yapıyorlar. Maç var Eskişehir'e deplasmana gidiyorlar. Haberi olmayanlar bir şekilde öğreniyor. Belediyelerin bu işin içinde olması gerçekten çok önemli ve pozitif etki olur (K23).

Diğer katılımcıların aksine belediyelerin desteğinin olmaması gerektiğini savunan 3 katılımcı, belediyelerin siyasi olduğunu, sporun belediye amaçları için alet edileceğini, destek kararının belediye başkanına bağlı olmasından dolayı olumsuz etkiler olabileceğini belirterek, neden belediyelerin işin içinde olamaması gerektiğini açıklamışlardır. Belediye başkanının gitmesi ve her şeyin buna bağlı olarak değişeceğini düşünen katılımcı (K7) belediyelerin bu alanda olmasını onaylamamaktadır;

Belediye başkanı gittiği anda bütün takımın dengeleri değişebiliyor. O yüzden çok sağlıklı bulmuyorum (K7).

Seyirciler;

Seyirci desteğinin maçlarda önemli olduğu, özellikle taraftar olarak maçlara katılan seyircilerin, futbolcuların motivasyonuna olumlu katkılar sağladığı bununla birlikte maçlara seyircilerin çok az geldiği katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Seyircilerin genellikle aileler, esnaf ve/veya arkadaşları olduğunu belirten 16 katılımcı bulunmaktadır. Maçlara tesadüfen gelen ve ilk kez kadın takımı gören seyirciler olduğunu açıklayan 7 katılımcı bulunmaktadır. Bazı seyircilerin maçları izlemeye gelmesinde sportmen bir niyet olmadığını ve şortlu kızları görmek için geldiğini açıklayan 5 katılımcı bulunmaktadır. Kadın

futbolunun yeterince bilinmediğini ve futbolu sadece erkeklerin oynadığının düşünüldüğünü ifade eden 17 katılımcı bulunmaktadır. Seyircilerin tezahüratından memnun olduğunu ancak seyircilerin uygunsuz davranışları nedeniyle cezasını futbolcuların çektiğini açıklayan katılımcı (K10) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Seyirciler çok küfrediyorlar, biz küfür etmelerini istemiyoruz. Taraftar olarak kulübe gelmiş oluyorlar, onlar küfredince biz ceza alıyoruz. Öyle bir durum olunca da seyircisiz maç cezası veriliyor. Seyircinin tezahüratı filan insanı motive ediyor, küfür olunca, tribünde olay çıkınca, motivasyon düşüyor tabii (K10).

Seyircilerin futbolda erkek oyununa alışkın olduğunu ve bazı seyircilerin kadınların oynadığı futbola tepki gösterdiğini belirten katılımcı (K18) diğer spor dalları ile karşılaştırma yaparak durumu sorgulamaktadır;

Seyircilerin bazıları seviyor ama bazıları öfkeleniyor, “öyle topa mı vurulur” diye kızıyorlar. Kadına futbolu yakıştıramıyorlar. Futbol erkek sporu değil ki. Voleybolda kadın önde ama erkekte var, orada ayırmıyorsun futbolu neden ayırıyorsun? Seyirciler kavga çıksın diye bekliyorlar ve bundan keyif alıyorlar (K18).

İstanbul’da seyircilerin ilgisiz olduğunu ancak Anadolu’da halkın takımını sahiplendiği için daha fazla ilgi gösterildiğini ifade eden katılımcının (K20) açıklamaları aşağıda verilmiştir.

.... Van’da oynadığımdabir maçımız vardı ve arkadaşlar dedi ki, “yarınki maç çok önemli, tribün dolar”. Van’ın en büyük stadı, türbin çok büyük ...sahaya çıktık...türbinde boş yer yoktu. Anadolu’da insanlar daha fazla sahipleniyor, İstanbul gibi değil. Hakkâri takımının taraftar grubu, deplasmanda bile yanlarında gidiyorlar. Onlarda şöyle bir düşünce var, bizi temsil ediyorlar, onun için sahipleniyorlar (K20).

Seyirciler hakkındaki izlenimlerini paylaşan katılımcı (K5) maçlara olan ilgisizliği kadınlar ligi hakkında yeterince tanıtım yapılmadığı ya da bilgilendirilmediğinden kaynaklandığını ve maçlarda seyircilerin neden orada olduğunu şu sözlerle açıklamaktadır;

Oynadığım maçlara ilişkin gözlemim, çok beğenildiğini görüyorum. Aa kadın futbolu var mıydı? çok iyi oynuyorsunuz sözlerini çok duydum, fakat seyirci kapasitesi 50’yi geçmez. Eğer senin maçından önce erkek maçı varsa şanslısın demektir, çünkü seyirci o zaman oluyor. Erkek maçı yoksa etrafta olan insanlar gelir seyreder çünkü hiç kimse bilmez kadınların maçının var olduğunu (K5).

Fairplay;

Seyircilerin fairplay kurallarına uygun davranıp davranmadıklarına ilişkin katılımcı görüşlerine göre, seyircilerin fairplay kurallarına uygun davrandığını ve bu konuda herhangi bir sorun yaşanmadığını açıklayan 6 katılımcı olduğu, 21 katılımcının ise bu konudan şikayetçi olduğu, seyircilerin fairplay kurallarına uymadığını bulgusuna ulaşılmıştır. Fairplay kurallarına uyulmadığını açıklayan katılımcılar bu durumu eğitimsizlik, maçlara stres atma amaçlı katılmak için gelme, sadece kadın değil erkek takımında da uyulmadığı gibi nedenlerle açıklamışlardır. Seyircilerin fairplay kurallarına uymadığını belirten katılımcı (K23) ve bu konuda yaşadığı talihsiz durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Futbolda seyircilerin fairplay kurallarına uyduklarını düşünmüyorum, hatta ben bundan çok fazla sorun yaşadım. Deplasmana, misafir takımımız ve insanların bizimle ilgili ne düşündüğünü bilmiyoruz, sonuçta İstanbul takımımız. Gittiğimiz yer Kocaeli, çok uzak bir yer değil. İstanbul'dan gelmişler, günlerini göstereceğiz. Benim babamda türbinde izliyor ve benim, forma numaram iki, iki numara işte bilmem ne yapalım diye küfürler (K23).

Fairplay kurallarına uymayan taraftar nedeniyle cezanın kendilerine verileceğini açıklayan katılımcı (K10), son zamanlarda durumun biraz daha düzeldiğini açıklamaktadır;

Fairplay konusunda son birkaç maçı azaldı ama oldukça problemler oluyordu. Hakem taraftarı susturmazsanız maçı hükmen karşı tarafa veririm diye bize de söyledi (K10).

Seyircilerin fairplay kurallarına uymamasının erkek ya da kadın maçları olarak fark olmadığını açıklayan katılımcı (K11) hakemlerin de yaklaşımlarından şikayetçidir;

Sadece kadında değil, erkek futbolunda da fairplay kurallarına uyan yok. Deplasmana gittiğimiz zaman hakem taraf tutuyor. Öyle dostluk kazansın, falan yok öyle bir şey, Şansına. Bu konuyla ilgili kötü bir olay yaşadık; geçen sene karşı tarafın, futbolcularıyla, birbirimize girdik. Sonra onların tarafı türbinlerden sahaya bizim sahamıza indi. Polisler falan olaya girdi (K11).

5.5.3. Futbolun Profesyonelleşmesi

Meslek olarak futbol;

Futbolun kariyer olup olmadığına ilişkin bulgular iki grupta toplanmaktadır. Futbolun bir kariyer olmadığını düşünen 10 katılımcı bulunmaktadır ve bunların bu düşüncelerinde etkili faktörlerin; futbol ile kazanç sağlanamaması, gelişim kademesinin bulunmaması, Türkiye’de önem verilmemesi gibi nedenler olduğu görülmüştür. Birçok katılımcı gibi katılımcı K23’de futbolu sevdiği için devam ettiğini ancak onun için bir getirisi olmadığından dolayı da mesleği olamayacağını belirtmektedir;

Yaptığım iş beni geçindirecek, ücret vermediği için meslek olarak görmüyorum. Futboldan zevk alıyorum ama benim hayatımın önüne geçmesine izin vermiyorum, eğer hayatımın önüne geçerse o noktada evet vazgeçerim. Benim arkadaş hayatımı, aile hayatımı etkileyince evet o zaman istemiyorum çünkü kazanmadığım bir şey için çabalamış oluyorum (K23).

Futbolu meslek olarak görmeyen ve bundan dolayı kariyer olarak düşünmeyenlerin aksine 17 katılımcının futbolu kariyer olarak düşündüğü ve bunlardan 6 katılımcıya göre futbol, kariyer geçişi için bir basamak ya da kolaylaştırıcı bir faktör olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Futbolu kendisi için kariyer olarak gören bir katılımcı (K11) bunun için çok çalıştığını ve böylece gelecekte daha iyi yerlerde olmayı hedeflediğini anlatmaktadır;

Futbol benim için kesinlikle bir kariyer, onun için okumak istiyorum. Herkes günde tek antrenman yaparken, ben çift antrenman yapıyorum, meslek edinebilmek için. Şu an başka kurslara da katılıyorum, geleceğim yine sporla ilgili. Birkaç sene sonra milli takıma gireceğimi düşünüyorum ve bunun için çok çalışıyorum (K11).

Futbolu başkalarının yapamayacağı özellikler gerektirmesi nedeniyle seçtiğini belirten katılımcı (K22) bunun için gereken özellikleri şu sözlerle açıklamaktadır;

Futbol bir kariyerdir benim için. Kariyer olarak bakmamın sebebi, bunu her kadın oynayamaz, hedefi olmalı, amacı olmalı, hırslı olmalı, başarılı olmalı. Bunun için disiplin gerekiyor (K22).

Bir başka katılımcı (K8) futbolu kariyer olarak değerlendirirken aslında kariyer olarak dile getirdiği futbol antrenörlüğünün futbol temelinde bir alan olduğu ve aslında futbolu kariyere geçişte bir basamak olarak görmektedir;

Futbol benim için kariyer, futbol benim için tutku anlamına geliyor. Başlangıçta tabi ki böyle düşünmüyordum, zamanla mesleğim halini almaya başladı. Futbol antrenörlüğü (K8).

Futbolun meslek olması konusunda kadın ve erkek ayırımına dikkat çeken katılımcı (K27) Türkiye’de kadınlar için futbolda kariyer olmayacağını düşünmektedir;

Ben futbola başladığım zaman normal bir spor olarak görüyordum. Daha sonra devam ettiğimde bir gelecek olduğunu gördüm. Futbol kadınlarda bir meslek değil ama erkeklerde bir meslek olarak görülür. Erkekler futbolla hayatını kazanabilir ama kadınlarda böyle bir şey yok. Sadece yurtdışına gittiğin zaman hayatını kurtarabilirsin (K27).

Sosyal Güvence;

Tüm çalışanlar gibi futbolcuların da bugün ve yarınlarının güvence altında olması, onların karşılaştıkları olumsuz durumlarla başa çıkmalarında önemli bir faktördür. Katılımcılar sosyal güvencelerinin olmadığını belirtmiş ve futbol sahasında herhangi bir kaza, sakatlanma durumunda sadece sağlık hizmetlerinden faydalandıklarını, bunun dışında desteklerinin olmadığını açıklamışlardır. Katılımcı (K13) sağlık kurumları ile federasyonun anlaşması olduğunu ve sağlık problemleri yaşandığında anlaşmalı kurumdan hizmet alındığını açıklamıştır;

Futbol, federasyonunun sağlık kurumlarıyla anlaşması var, herhangi bir sakatlanma durumunda bunların tedavisi yapılıyor (K13).

Futbolunun Gelişmesi;

Türkiye’de kadın futbolunun mevcut durumu ve geleceğine ilişkin olası algılar belirlendikten sonra, futbolun gelişmesi için neler yapılması gerektiği, sorumluların kimler/hangi kurumlar olduğuna ilişkin futbolcuların bakış açılarını belirlemek için yapılan incelemeler sonucu bazı bulgulara ulaşılmıştır. Katılımcılar federasyonun desteğini, büyük kulüplerin de oyunda olmasını, medyada yer verilmesini, maddi destek sağlanmasını, olaya cinsiyet olarak bakılmamasını, alt yapıya önem verilmesini gelişme için anahtar noktalar olarak göstermişlerdir. Alt yapının olması ve yetişmesi gerektiğini katılımcıların çoğu (23 katılımcı) ifade etmiş ancak bunun olabilmesi için de desteğin gerekliliğine dikkat çekmişlerdir. Kadın futbolunun gelişmesi için federasyonun ilgisi ve

desteğinin gerektiğini, öncelikle federasyon destek sağlarsa gelişebileceğini 13 katılımcı açıklamıştır. Mevcut durumun yetersiz olduğunu ve gelişme için daha fazla destek gerektiğini açıklayan katılımcı (K13) federasyonun destek vermesi gerektiğini, ancak onların da bu alana yönelik çalışmalarının amaca uygun olmadığını şu sözlerle açıklamaktadır;

Kadın futbolunun gelişmesi için tesis lazım, federasyonun ciddi bir bütçe ayırması gerekiyor. Güç federasyonda ve hiçbirşey yapmıyor. Kadın futbolu olmazsa UEFA, erkek futbolunu da almayacağı için zorunlu yapıyor. O da sadece yapmış gibi gösteriyor (K13).

Federasyonun etkisinin ilk sırada olduğunu bununla birlikte diğer faktörlerin de düzelmesi ile gelişebileceğini ancak toplumun yapısına benzer yöneticiler nedeniyle sorunun sürdüğünü ifade eden katılımcının (K9) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

...öncelikli olarak federasyonun kadın futboluna değer vermesi gerekiyor. Açık olarak halk nasılsa başa gelenler de aynı zihniyette olduğundan bu da bütün alanlara yansıyor. Gelişmesi için büyük kulüplerin kadın takım açması gerekiyor. Federasyonun destek vermesi gerekiyor. Yerel kulüplerinde kadın futbol şubesi açması gerekiyor. Elbette altyapıda oyuncu sayısı artacaktır, altyapıda ne kadar çok oyuncu sayısı artarsa bu yukarıyı destekleyecek ve profesyonelleşecektir (K9).

Gelişmenin sağlanabilmesi için büyük kulüplerin kadın takımı açması, onların da alanda yer alması ile çok iyi yerlere gelebileceğini düşünen 11 katılımcı bulunmaktadır. Üç büyüklerin kadın futbolu açması ve medyanın da desteği ile gelişebileceğini düşünen katılımcı (K12) yürütülen bu araştırmanın da faydası olabileceğini düşünmektedir;

Türkiye'de kadın futbolunun gelişmesi için üç büyüklerin mutlaka kadın futbolunu açması gerekir. Medyanın daha fazla destek vermesi gerekir. Yapmış olduğunuz çalışmada, belki bizim gelişmemize katkı sağlar (K12).

Medyanın desteklemesi ve tanıtımı için yer vermesi gerektiğini böylelikle gelişime katkı sağlayacağını belirten 8 katılımcı bulunmaktadır. Medyanın kadın futboluna yer vermediğini, başarıları görmezden geldiğini ancak kadın futbolunda problemlili, olaylı bir konu olduğunda yer verdiğini açıklayan katılımcının (K2) yorumları aşağıda verilmiştir;

Medyada da bize çok fazla yer verilmiyor, medyada çıkabilmek için çok üst düzey bir şey başarmamız gerekiyor. Ya da problemlili zamanları, kavgalarını yansıtıyorlar. Mesela A..... Kadın Futbol Kulübü de şampiyon

olmuş dediğin zaman çok fazla ilgi çekmiyor ama A..... kadın futbol kulübünde kavga çıkmış dediğin zaman medya bunu kullanıyor ve insanların ilgisini çekiyor (K2).

Gelişme önündeki engelin cinsiyetçi yaklaşımdan kaynaklandığını 4 katılımcı ifade etmiştir. Futbolun oyun olarak algılanması gerektiğini erkek ya da kadın takımı olarak ayrıştırılmaması gerektiğini dile getiren katılımcı (K2) kadın olduğunda değerlendirmenin yanlış olduğunu açıklamıştır;

Kadın futbolunun gelişmemesindeki en önemli konu, kadın olarak olaya bakılması. Orada bir oyun oynanıyor ve bu oyundan işte bir kadın yapınca aaa nasıl yaptı deniyor ama bir kadın olarak bakmamalı orda yapılan oyun değerlendirilmeli. Buna kadın olarak bakıldığı sürece de gelişmez (K2).

Bir başka katılımcının (K1) açıklamaları, yukarıda ifade edilen sorunun kaynağını ve eskiden daha kötü durumda olduğunu düşündürmektedir. Türkiye’de kadın futbolunun başladığı yıllarda futboldan çok kızların şovu gibi görüldüğünü ve bu etkiden dolayı gelişmediğini, deneyimlerine dayanarak açıklayan, katılımcının (K1) yorumları aşağıda verilmiştir.

Türkiye’de kadın futbolunun gelişmemesi. Türkiye de başlayan ilk kulüplerde aslında resmi değil şov amaçlı olarak kurulmuştu. Onlar gösteri maçları yapardı. O döneme ait bildiğimiz kadın futbolcularda böyle oynuyordu. Maalesef kadınların futboldan daha çok kadınlıkları ön plana çıkarılmıştı (K1).

5.6. KATILIMCILARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISINA İLİŞKİN ANALİZ

Katılımcıların toplumsal cinsiyet algıları, farklı kavramlar altında incelenerek, mevcut bakışları ve geçmiş ve geleceğe ilişkin değerlendirmelerinde olası değişimleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Toplumsal cinsiyet ana teması; “cinsiyete yönelik algılar”, “kadının futboldaki yeri” ve “geleceğe yönelik planlar” alt temaları başlığında incelenmiştir. Aşağıda Tablo 10’da toplumsal cinsiyet algısı ana teması ve alt temaları verilmiştir.

Tablo 10: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ana Teması

Tema: Toplumsal Cinsiyet	
Alt Tema	Açıklamalar
Cinsiyete yönelik algılar	Kadın Kavramı
	Erkek Kavramı
	Feminizm
	Kadına toplumsal bakış
Kadının futboldaki yeri	Futbolun erkek sporu olması
	Kadın futbolcu
	Antrenörler
	Kadına uygun alan, rol, meslek
Geleceğe yönelik planlar	Geleceğe yönelik planlar
	Kadın futbolunun gelişmesi
	Çocuklarının futbolcu olması

5.6.1. Cinsiyete Yönelik Algılar

Kadın Kavramı;

Kadın kavramının, katılımcılar tarafından nasıl algılandığını belirlemek için yapılan analizlere göre, öncelikli olarak kadına bir çok üstün sıfatların atfettikleri, kadına, kadın olmaya çok değer verilmesi, saygı duyulması gerektiği ve bu düşüncelerinde temelinde, kadının anne olması, doğurgan olması, çocuk yetiştirmesi gibi özelliklere sahip olmasının yer aldığı görülmüştür. 13 katılımcı kadın tanımlamalarında, anne, doğurganlık, çocuk yetiştirme kelimelerini kullanmışlardır. Kadına ilişkin algıların ortaya çıkarılmasında dikkat çeken konu, çoğu katılımcının sıklıkla ifade ettiği “kadının anne olması” özelliğidir. Kadın kavramında, anne ve koruma anlamlarının yattığını çocuk yetiştirmenin kadının görevi olduğunu açıklayan katılımcının (K18) kadına ilişkin açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Kadın deyince, anaç, anne, korumacı....Anne, çocuk yetiştirme konusunda önemli görev var. Bazı erkekler kadının sadece evde oturduğunu, hiçbir şey yapmadığını söyler. Ama kadın, çocuğun yetiştirilmesinde çok önemlidir. Küçükken annesi, yoksa baba büyütür, onun dışında her zaman anne büyütür çocuğunu. Kadın, başka açıdan bakmayı bilir, dünyaya dokunuşuyla güzellik verir. Detaycıdır, erkeğin göremediği birçok şeyi görür (K18).

Kadını duygusal olarak tanımlayan ve açıklamalarında duygu sözcükleri kullanan 11 katılımcı olduğu ve bunların duygusallık ile birlikte merhamet, sevgi, kavramlarını sıklıkla ifade ettikleri görülmüştür. 2 katılımcı, kadının duygusal olduğunu ancak olmaması gerektiğini ve güçlü olması gerektiğini dile getirmiş, bir katılımcı (K25) kendinde bu sorunu aştığını belirtmiştir;

...kadın olmak, duygusallık, sevinç, dış görünüş. Bir kadın duygusal olmamalı, güçlü olmalı. Ben bunlardan arındım, erkek ortamında büyüdüğüm için, onlar gibi oldum (K25).

Kadını, yaşamın sürekliliği için (annelik nedeniyle) en önemli faktör olarak açıklayan katılımcı, yerine göre kadının olduğu ortamlarda erkeklerin daha saygılı davranmaya çalıştığını ancak bu yaklaşımın da kadının küçük görülmesinden kaynaklandığını dile getiren katılımcının (K24) açıklamaları aşağıda görülmektedir;

Kadın varoluşu sürdüren bireydir aslında. Kadın olmazsa çocuk olmaz. Anaç olarak baktığınız zaman bunun içinde anne kavramı vardır. ... kadının olduğu ortamda, bazen işte başkalarının uyarısıyla, işte kadın var deyince, küfür falan olmuyor, biraz daha saygı olan bir ortam. Erkekler, kadınları daha güçsüz gördüğü için böyle davranıyor. Belki saygı gibi ya da korunmaya muhtaç görüyor olabilirler. Ya bence bazı kadınların korunmasına hiç gerek yok (K24).

Kadının toplum tarafından belirli kalıplara sokulmak istendiğini ve bunda da anne olması, evinin kadını olması gibi vasıfların sebep olarak gösterildiğini belirten katılımcı (K9) kadının sorumluluğunun ağır olduğunu ifade etmektedir;

Türkiye’de toplumsal kesimlerin, kadına farklı roller yükleyerek, beklentilere girmesi, anne olması, evinin kadını olması gibi. Kadında erkekte çalışırken dahi bütün sorumluluk kadının omuzlarındadır, bu olmamalıdır. Kim nasıl yaşamak istiyorsa öyle yaşamalıdır. Kadın doğurganlığı olan bir canlıdır. Çocuk yetiştirir, bundan dolayı da geleceği şekillendiren kişidir. Bu kadının önemli görevleridir (K9).

Çevresindeki insanları ayırtırmadığını, onları ilişki durumuna göre değerlendirdiğini açıklayan katılımcı (K1) ayrışmanın asıl sorumlusunun yine kadın olduğunu, kadınların kendilerini ayırtırmak istediklerinden sorun çıktığını oysa kadının erkekten üstün birçok özelliği olduğunu vurguladığı açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Kadın olarak bakmıyorum çevremdekilere. Ben arkadaşım olarak, yakınım olarak, iş arkadaşım olarak bakıyorum. Ayırtırmıyorum. Aslında temel

sorun toplumsal, kadının kendini ayırıştırmak istediği için sorun ortaya çıkıyor; “Ben kadın olarak çok özelim, tanrıça gibiyim” dediğinden. Kadın gerçekten çok güçlü ama bunu kullanmak istemiyor. Kadının sahip olduğu manevi güç çok önemli. Kendinin farkına varsa yapamayacağı yok. O kadar özeli. Erkeğin sadece fiziksel gücü var ve bu da geçici ama kadın böyle değil (K1).

Kadını cinsellikle, cinsel obje olarak ilişkilendiren 3 katılımcı olduğu görülmüştür. Kadının erkek egemen ortamda bulunduğu erkeklerin rahatsız olduğunu açıklayan katılımcı (K13), bundan dolayı özgür olamadığını ifade etmektedir;

Kadın deyince cinsellik geliyor aklıma. Ben istediğim yerdeyim istediğim yere kendim geldim. Ben ne kadar bunu özgür yapıyorum. Bir kulüp başkanı olarak toplantılara katılıyorum, katıldığım yerde bir veya iki tane kadın oluyor. Ve bakışlar tabii burada bunun ne işi var gibi oluyor (K13).

Kadını erkeklerden ayıran özelliklerini sıralayan katılımcı (K16), açıklamalarında kadın kavramının kendinde acıyı çağrıştırdığını ifade etmektedir;

Kadın asalettir. Erkeklerden, ayıran duruştur. Konuşması, ağırlığı, kendini geri çekmesi. Hepsi bir asaletle olur. Kadın çok büyük emektir. Merhamettir. Sadakattir. Bana acıyı çağrıştırıyor. Dokuz ay çocuğunu taşıması, erkeğin tacizine uğraması. Bunlar acı hissini veriyor bana. Kadın bu acılara göğüs geriyor her zaman (K16).

Açıklamalarında kadının narin yapıda olduğunu ancak sporcu kadınların yapılarının daha farklı olduğunu ve spor yapan kadınların kadın erkek ayırımına karşı bir duruş sergilediklerini ifade eden katılımcının açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Kadın, ince, narin yapılı kırılgan insanlardır fakat spor yapan kadınlar, daha farklı bakış açısına sahipler, daha güçlü olmak istiyorlar ve hayatta mücadeleyi seviyorlar. Kadın erkek ayırımının olmadığını ispatlama çabası spor hayatı olan kadınlarda çok daha farklı (K4).

Kadını toplumda var olmayı çağrıştıran kavramlarla niteleyen katılımcı (K5) Türkiye’de erkek egemen sistem olması nedeniyle kadın olmanın zorluğunu şu sözlerle açıklamaktadır;

Fedakârlık, adalet, özgürlük, eşitlik kavramlarını çağrıştırmaktadır Türkiye de en zoru kadın olmak. Türkiye de hiçbir şekilde kadın değeri diye bir şey yok. Erkek egemen bir sistem olduğu için kadınları köle ve seks objesi olarak görüyorlar. Oysa ki kadın en başta insandır ve özgürlüğünün tüm kısıtlamalarına rağmen bugün itibarıyla bu anlamda kendini gerçekleştirebilmiştir (K5).

Kadın kavramına ilişkin bildik tablonun artık değiştiğini ve evde eşini bekleyen kadının yerini her alanda aktif olan kadının aldığını açıklayan katılımcı (K8), aynı zamanda kadının birçok duygusal kavramları çağrıştırdığını ifade etmektedir;

Kadın kavramı çok şeyi kapsamaktadır. Kadın sadece evlenip, çocuk doğuran insan değildir. Çok fazla niteliği olan insandır. Toplumumuzda uzun süre sadece evlenip çocuk doğuran, evde eşini bekleyen, yemek yapan bir yapı gözükse de bu artık böyle değildir. Her alanda her yapıda bulunmaktadır. Kadın aşk, nefret, sevgi, özlem, tutku, merhamet birçok duyguyu çağrıştırmaktadır (K8).

Erkek Kavramı;

Katılımcıların erkek kavramına ilişkin algılarını belirlemek için yapılan analizlere göre, katılımcıların algılarının olumlu, olumsuz ve nötr olarak üç ayrı gruba ayrıldığı görülmüştür. Erkek kavramını olumsuz ifadelerle açıklayan, kendilerinde negatif duygular uyandırdığını açıklayan 7 katılımcı bulunmaktadır. Erkek kavramına ilişkin açıklamalarında pozitif ve erkekleri yüceltici ifadeler kullanan 12 katılımcı olduğu, 8 katılımcının ise olumlu ya da olumsuz ifadeler kullanmadığı, birey olarak sorumlulukları açısından değerlendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Erkek kavramını kadınla olan ilişkileri açısından değerlendiren katılımcı (K8), her iki cinsi belirlenen sorumluluklar açısından değerlendirmektedir;

Kadınla olan ilişkilerdir. İlk çağrışımını yaptığı kısım, nasıl ki kadın evlenip çocuk doğurup yemek yapan bir obje değilse, erkekte işe girip çalışıp eve ekmek getiren bir obje değildir. İki cinsiyette birbirlerinin hayatlarında belli konumlarda bulunmalıdırlar. Hemen hemen her ortamda, her alanda bulunabilirler (K8).

Erkek olmanın toplum tarafından yüklenen sorumluluklar nedeniyle zor olduğunu ifade eden 4 katılımcı bulunmaktadır ve Türk toplumunda her iki cins olmanın da zorluğundan söz eden katılımcı (K6), yine toplumun erkeklere ağır görevler yüklediğini dile getirerek açıklamalarını şu sözlerle sürdürmüştür;

Türk toplumda erkek olmak en az kadın olmak kadar zor. Erkek egemen bir toplumda yaşıyoruz. Bunun yanı sıra erkek, toplumun kendisine biçtiği bu rolü, kuralların dışına çıkmamaya özen göstererek oynar. Genç- yaşlı her erkek güçlü ve cesurdur, korkusuzdur. Hiçbir nedenle acı çekmez; çekse de dışarıya belli etmez. Acizlik göstermez çünkü bunlar kadınların özellikleridir, erkeğin acizlik göstermesi toplumda hoş karşılanmaz. Erkek acı duymaz, korkmaz, ağlamaz. Bu liste böyle uzar gider. Toplumda erkek olmak bazı

kadınlara göre paralı olmaktır, parasız erkek olunmaz kavramı güdüdür (K6).

Erkek kavramını, öncelikli olarak baba ile ilişkilendiren 7 katılımcı olduğu ve bunlardan 3'ünün, kuvvetli, destek, koruyucu gibi olumlu kavramlarla nitelediği ancak 4 katılımcının yine baba ile ilişkilendirerek, güvenilmez, üstünlük gösteren, baskıcı gibi kavramlar kullanarak, olumsuz olarak nitelediği görülmüştür. Erkek kavramını baba ve eş olarak niteleyen ve erkeklerin hatalarını dahi affedici bir tutuma sahip olduğu düşünülen katılımcının (K24) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Erkek kelimesi, baba ve eş. Korumalı, kollamalı, okutmalı. Babam her zaman bana "bu kapıdan çıktığın zaman, benim kapım sana açık, her zaman bu ev senindir" der yani bir baba, her zaman çocuğunun arkasında olmalıdır. Erkek tarafından sevgi görmek ilgi görmek, bu duygusal açıdan tatmin ediyor. Hem sevilme insanın hoşuna gidiyor. Erkekler kadınlara daha düşkündür ve istemeden, gözleri kayar ya da aldatırlar, sonradan pişman olurlar. Erkeklerle güvenmem değil de insanlara çok fazla güvenmem ben (K24).

Erkek kelimesinin babasını çağrıştırdığını ifade eden katılımcının (K5) baba ile ilişkilerinde ve tanık olduklarında kötü anıları olduğu anlatılarında görülmektedir;

Babamı çağrıştıran bir kavramdır yani annemi yeri geldiğinde aşağılayan, evde her şeyden söz sahibi olmaya çalışan iktidar ve üstünlük mertebesine ulaştığını düşünen ilahi bir güç, bende bıraktığı izlenimdir (K5).

Erkek kavramına ilişkin açıklamalarında olumlu ve daha üstün özellikler yükleyici kavramlar kullanan katılımcılar, erkeklerin koruyucu olması, güçlü olması, sert olması, akıl vermesi gibi birçok kavramı da açıklamalarında kullandıkları görülmüştür. Erkek kavramını öncelikli olarak güç kavramı ile ilişkilendiren katılımcı (K20), erkeklerin kadından daha üstün görüldüğünü açıklarken, kendi yorumların göre bunu desteklediği düşündürmektedir;

Erkek, deyince, güç kavramı hatırlatıyor. Abim gerçekten güçlü bir insan birçok sorun yaşandı, dolandırıldığı, ıssız kaldı ama bütün bunlara rağmen ayakta durdu. Güçten kastım ayakta durabilmek, sorumluluğu olan erkekler daha güçlü ama sorumluluğu olmayanlar o kadar güçlü olmayabiliyor. Erkeklerde bir liderlik var, genellikle öncü oluyorlar. Türkiye'de kadın ve erkek eşit olarak görülmüyor, genellikle erkekler daha üstün görülüyor (K20).

Erkeğin sorumlulukları ve yapması gerekenleri sıralayan katılımcının (K3)açıklamaları, ideal erkeği kadından daha üstün niteliklere sahip olarak görmektedir;

Erkek, olması gereken olarak baktığımızda güçlü olmalı. Sarmalı, sahip çıkmalı. Akıl vermeli yönlendirmeli. Cömert olmalı, cömert olunca sevgiyi de cömertçe verir (K3).

Çevresindeki erkeklerin iyi insanlar olduğunu ve erkeğin güven vermesi gerektiğini açıklayan katılımcı (K2) kavramı şu sözlerle açıklamıştır;

Çevremdeki erkekler genellikle, merhametli insanlar. Erkeğin yanında güvende hissetmek önemli. Yanındayken başına bir şey gelmeyeceğini bilmek önemli (K2).

Erkekleri korumacı, sahiplenici gibi iyi özelliklerle tanımlayan katılımcı (K18) erkekleri beğendiğini ve bir taraftan ayırım olmaması gerektiğini belirtmesi, diğer taraftan da erkeklerin yapması gereken zorunlulukları açıklaması, katılımcının yaşadığı ikilemi göstermektedir;

Erkek baba, korumacı, sahiplenici, yakışıklı. Erkekleri beğeniyorum. Serttir, maçodur. Erkek ağlamaz diye bir kavram var, bu çok yanlış. Söyleyince, erkekleri farklı bir yere çekiyorlar. Ayırım olmaması gerekir aslında. Erkek para kazanmak zorunda, evine bakmak zorunda. Bakış açısı, kolay kolay değişmez. Değişseydi şimdiye kadar değişirdi zaten (K18).

Erkek kavramına ilişkin yorumlarını daha negatif duygularla ifade eden ve olumsuz kavramlar kullanan katılımcılar genellikle, kabadayı, sert, kadın düşmanı, terbiyesiz gibi kavramlar kullanmışlardır. Erkeklerle karşı düşüncelerinde olumsuz değerlendirmeler yapan katılımcı (K21), futbolda ise erkeklerin daha farklı olduklarını açıklamaktadır;

Erkek, oksijen israfıdır. Erkeksiz bir dünya olsun. Kadınlara gerçekten değer vermedikleri için öyle düşünüyorum. Kadınların düşmanı gibi görüyorum. Futbol da erkekler dışarıda görüldüğü gibi değil, kavgacı değil, bana futbolda çok şey öğretiler (K21).

Erkeklerle karşı olumsuz düşüncelere sahip katılımcılardan 3 katılımcı erkeklerin ahlaki açıdan kötü olduklarını belirtmiştir. Bu grup içinde yer alan bir katılımcı (K16), medyada ve çevresinde gördükleri nedeniyle bu değerlendirmeyi yaptığını ifade etmektedir;

Erkekler, ilişki konusunda ahlaksız ve terbiyesiz yaklaşıyorlar. Ama tecavüzler falan, etrafımızda gördüğümüz sürece haberlerde duyduğumuz sürece evet, yani iyi olarak görmüyorum. Ahlaksızlar (K16).

Erkeği, bir taraftan kadını tamamlayan cins, diğer taraftan ise anlamsız ve boş olarak tanımlayan katılımcının (K1) yorumu aşağıda verilmiştir;

Özelde erkek, deyince birbirini tamamlayan iki parça olarak. Bu her iki taraf için de geçerli. Genelde ise herhangi bir insan, içi boş, ben çok uzun zamandır içlerindiyim (K1).

Feminizm;

Katılımcıların feminizm hakkında ne düşündükleri, feminizme karşı yaklaşımlarının ne yönde olduğunu belirlemek için yapılan analizler sonucu ulaşılan bulgulara göre 24 katılımcı konu hakkında görüş bildirmiş ve bu katılımcılardan 11'inin feminizm hakkında hiç bilgisi olmayan, kavram olarak aşına ancak içeriği hakkında bilgisi olmayan ya da sınırlı bilgiye sahip olan katılımcılar olduğu, diğer 13 katılımcının ise feminizm hakkında bilgi sahibi ve yorumlayabilen katılımcılar olduğu görülmüştür. 13 katılımcıdan 5 katılımcı feminizm hakkında olumsuz düşünceye sahiptir. Bireysel ölçekte feminizmin anlam ifade etmediğini, çabaların anlamsız olacağını ancak resmi politikalara ihtiyaç olduğunu açıklayan katılımcının (K1) açıklaması aşağıda verilmiştir;

Feminizm, benim için bir anlam ifade etmiyor. Varlığını kendine ispatlamamış, kabul etmemiş birisi neyin mücadelesini yapabilir ki. Bireyler yapamaz devlet politikası olmalı. Ama böyle bir politika yok. Bedenim hakkında karar verilmemesi için feminist olmaya gerek yok (K1).

Feminist hareketleri ezilen kadınlara destek olarak değerlendiren katılımcı (K23) buzdağının görünen ve görünmeyen yüzleri gibi destek olduklarını düşünenlerin hangi konularda ve ne kadarına destek olduklarını tam olarak bilemeyeceğini, farklı boyutları olabileceğini açıklarken, çözüm için önerilerini şu sözlerle ifade etmiştir;

Feminizmi savunanlar, tamam doğru ama ben ayırtırmamak taraftarıyım.Yani siz ezilen kızları, kadınları korurken diğer taraftan bunların çocukları da var. Yani feministlerin ezilen kadınlara yardımcı olması konusunda ben bunun düşünülmesi gerektiği taraftarıyım. Çünkü ezilen kadını korumaya çalışırken, ne yapıyorlar? mahkeme, dava aç tamam, kadın bunları yapmaya kalkışınca problem bitmiyor ki. ... koruma noktasına geldiğinde eğer koruyamazsanız çözüm olamazsınız. Burada çözüm problemi daha fazla soruna götürerek olmamalı, ona destek olmalı, işi yoksa

iş verilmeli, çocuğunu okutabilmeli. Sadece gün yüzünde olan ve şehirdeki haberleri duyuyoruz ama bunun geri planında neler var aslında gerçekten bunları bilmiyoruz. Gerçekten, feministler ne kadar destek veriyor, içinde olmadığım için bilmiyorum (K23).

Kadınların eksiklerinin giderilmesi için çaba gerektiğini ve bunun için feminist faaliyetlerin gerekliliğini vurgulayan katılımcının (K12) açıklamaları aşağıda görülmektedir;

Feminizmin olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü hala birçok şehirde bu kadınlar için eksiklikler var. Ve onlar için de birilerinin çabalaması gerekir. Erkekleri yaşatan, yeni insanlar üreten kadınlar. Sadece büyükşehirlerin sorunu değil, Türkiye'nin her yerinde büyük sorunlar var. Bunlar için de çabalamak gerekir (K12).

Kendisinin de feminist yaklaşımı savunduğunu ve erkek egemen toplumda var olduğunu açıklayan katılımcı kadın erkek eşit olması gerektiğini açıklamaktadır;

Erkek egemen toplumda bir kadın var, o da benim. Yani futbolun içinde yer alıyorum. Ben feministim sonuna kadar. Kadın erkek ayrımına gerek yok insanlar arasında eşitlik olmalı (K13).

Feminizm kavramını kadınla ilişkilendiren katılımcı (K10) erkeklerin sahip olduğu özgürlüğe kadınların sahip olması gerektiğini, bunun için feministlerin çaba harcadığını ancak problem çözümünün kadınların elinde olduğunu açıklamaktadır;

Feminizm deyince kadını çağırıştırıyor bana. Duyduğum bir kavram, çok fazla nasıl ifade edeceğimi bilemiyorum. Çabaları iyi, kadın erkek eşit olsun diye çabalıyorlar. Erkek, gecenin bir yarısına kadar dışarıda nasıl oturuyorsa kadında oturabilmeli, kadının kendi içinde olması gerekiyor, kadınların özgüvenli olması gerekiyor yani feminist hareketlerle bu nereye kadar değişebilir, onu bilmiyorum (K10).

Kadına toplumsal bakış;

Toplumda kadının yerini, toplumun kadına bakışının nasıl algılandığını belirlemek için yapılan analiz sonucuna göre, cevaplayan 24 katılımcının tamamı Türkiye’de kadının ikinci planda olduğunu, değer verilmediğini açıklamıştır. Günümüzde kadının yaşamının değiştiğini, ekonomik özgürlüğüne kavuştuğunu ancak kadının geçmişte olduğu gibi bugünde erkek egemenliği altında olduğunu açıklayan katılımcının(K5) yorumu aşağıda verilmiştir;

Toplumdaki kadının yaşamına baktığımızda geçmişten günümüze içinde bulunduğu tahakkümden kurtulmuş gibi görünse bile aslında günün

koşularına ayak uydurmuş, kılıf değiştirmiştir bir anlamda. Öyle ki dün evde çalışan anne figürü, bugün dışarıda çalışıp ekonomiye katkı sağladığı halde yine tam olarak bu anlamdaki özgürlüğünü ele alabilmiş değildir, aksine hem dışarıda hem de evde çalışarak iş yükü çoğalmıştır, yani günümüz modernitesi yine erkeğin tahakkümü ile birleşip her anlamda ezilmektedir kadını (K5).

Kadın erkek arasında adaletsiz bir yaşam olduğunu, erkeğin her konuda kadından üstün olması için çaba gösterildiğini ve bu nedenle kadının ikinci planda tutulduğunu dile getiren 8 katılımcı bulunmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğe ilişkin olarak katılımcının (K22) açıklaması aşağıda görülmektedir;

Türkiye'de kadın erkek eşit değil. Erkekler kadını eve yerleştirip çocuğuna çocuğuna baksın, işini yapsın diye düşünüyor. Erkekler okur, kadınlar okumaz gibi bir düşünce var, bunun adaletsizlik olduğunu düşünüyorum (K22).

Erkeklerin bencilce yaklaşımları olduğunu, kadının erkeğin işlerini yapan ikinci sınıf bireyler olduğunu belirten 7 katılımcı bulunmaktadır. Kadının geri planda kalması, güçlendirilmemesinin altında yatan nedeninin yine erkeğin emri altında kalması ve hizmetini yapması olarak değerlendiren katılımcının (K18) açıklaması aşağıda verilmiştir;

Eğer erkekler kadını bu dediğimiz gibi güçlendirirlerse topluma karıştırırlarsa, kadın erkeğin önüne geçebilir. O zaman erkek, işini kim yapacak diye düşünüyor. Toplumun kadına bakış açısı, bilgilendirmeye değişir. Çocuklara küçükken, kadın ucuz bir şey gibi gösteriyorlar. Onlarda kadını sadece kullanabileceği, çamaşırlarını yıkama, çay, yemeğini yapacak birisiymiş gibi görüyor. Türkiye'de zor değişir, değişeceğini düşünmüyorum. Kadın ister bunu ama, kadının yapabileceği çok fazla bir şey yok, toplum değiştirebilir bunu. Topluluk olursan bir şeylerin olması daha kolay olur (K18).

Kadınların baskı altında olduğunu, yükünün ağır olduğunu, kendine yeterli zaman ayıramadığını anlatan katılımcı (K11), bunun nedeninin cahillikten kaynaklandığını ifade etmektedir;

Türkiye'de kadın hak ettiği yerde değil. Kadın çalışıyor, anne oluyor. Kendine vakit ayıramıyor. Anne olarak çocuğunu yetiştiriyor. Daha sonra zaman zaman dünyası daralıyor. Bu kadınların kocaları geri kafalı modern değil. Kadın çalışmasın, evinde otursun diyor. Kadınların kendi iradesi var, kendi kararlarını kendisi verebilir, müdahale edilmemesi gerekir. Erkekler kadınları çok kısıtlıyor, bu çok yanlış bir şey kadınların hayatına müdahale eden erkekler hiç okumamış, köyde yetişmiş, kompleksli. Erkeklerin kadınlara karışmasının sebebi cahillik (K11).

Kadına değer verilmediğini, kadınlarla ilgili haberlerde iyi örneklerin yer almadığını ve şiddet olaylarının medyada yer aldığını açıklayan 4 katılımcının açıklamaları, medyanın kadını ikinci planda ele aldığına ilişkin algılar bulunduğunu düşündürmektedir. Toplumdaki adaletsizlik nedeniyle kadının geri planda bırakıldığını ve medyanın da bunun içinde olduğunu dile getiren katılımcının (K10) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Toplumda kadına çok fazla değer verildiğini düşünmüyorum, çünkü cinayetleri, televizyonlarda, gazetelerin bir köşesinde eşiyile geçinemedi işte, vuruldu. Televizyonda falan kadınlarla ilgili çok fazla iyi şeyler duymuyorum. Geçenlerde bir bilim kadını, başarı elde etmişti onu duydum. Sporda voleybolda, basketbolda başarı elde eden kadınlar var, iyi başarı elde ediyorlar ama karşılığını almıyorlar, duyurmuyorlar. Eşitlik yok, erkeklerin egemen olduğu bir toplum adaletsizlik olduğu için diyebileceğim bu (K10).

5.6.2. Kadının Futboldaki Yeri

Futbolun erkek sporu olması;

Futbolun cinsiyeti açısından mevcut yargılara karşı katılımcıların düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla yapılan analizler sonucu ulaşılan bulgulara göre, katılımcıların dört farklı guruba ayrıldığı görülmüştür. Futbolun erkeklerle ilişkilendirilmesinin sebebinin erkeklerle tanınmış olması ve kadınların katılımının kısa bir geçmişi olmasından dolayı tanınmadığını ve bundan dolayı da hala erkek sporu olarak bilindiğinden dolayı önyargı oluştuğunu belirten 9 katılımcı olduğu görülmüş ve bir katılımcının (K12) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Futbolun erkeklere ait alan olarak düşünülmesinin nedeni, futbolu biz erkeklerle tanıdık. Bu yargı da bundan kaynaklanıyordur ama şimdi öyle değil, kadın futbolu da var. Her şeyde bir başlangıç, yeni başlarda problem olabilir. Böyle adlandırılmasının yanlış olduğunu düşünüyorum (K12).

Kadın futbolunun erkeklerle aynı zamanda başlamadığını, aynı zamanda başlasaydı kadın futbolunun daha iyi seviyelerde olabileceğini ve şimdiki kadar tepki almayacağını belirten katılımcının (K22) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Futbol erkeklere ait bir spor değil. Oynamak isteyen kadınlar oynar. Futbol erkeklerin oynamasıyla tanındığı için böyle düşünülüyordur. Kadın erkek aynı zamanda futbola başlamış olsaydı kadınlar futbolda çok ilerlerdi ve bu kadar çok tepki almazdı (K22).

Futbolun erkeklerde ilişkilendirilmesinin medyanın duyarsızlığından kaynaklandığını, futbola medyada yer verilmediği, yeterince tanıtılmadığı ve bilinmediğini belirten 7 katılımcı bulunmaktadır. Medya ve federasyonun futbolun tanıtımı için daha fazla destek olması gerektiğini açıklayan katılımcının (K10) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Futbolu erkeklere yakıştırıyor olmalarının sebebi bence kadınların yapamayacağından değil sadece medyanın yakıştırmasıdır. Televizyonlarda kadın futbolunu da vermiş olsalar, insanlar daha çok alışır. Erkekler televizyona çıkarıyorlar, maçları yayınlıyorlar, reklamlara çıkarıyorlar, sponsorları oluyor. Tüm bunları da, federasyon yapması gerekiyor. Destek olmayınca da yalandan işte insanlar oynasınlar diyorlar (K10).

Futbolun cinsiyetle ilişkilendirilmesinin federasyondan kaynaklandığını düşünen 17 katılımcı bulunmaktadır. Federasyonun kadın futbolu için yapılması gerekenleri dahi yapmadığını katılımcı (K11) şu sözlerle açıklamaktadır;

Futbola, cinsiyetçi yaklaşan federasyondur. FIFA'nın kadın futbolu için göndermiş olduğu parayı, kadın futboluna harcamıyor kesinlikle. Gereken destekler var bunlar yapılmıyor. Eski ve kötü malzemeler gönderiliyor. Yardım yapılıyor deniliyor ama hepsi berbat malzemeler (K11).

Futbolun erkeklerin yapabileceği bir spor olduğu ve kadınlara uygun olmadığına ilişkin yargıların kadını ayırmak, uzak tutmak için tamamen cinsiyetçi bir düşünceden kaynaklandığını ifade eden 9 katılımcı olduğu görülmüştür. Uzun yıllardır futbolun içinde bulunan katılımcı (K1) futbola girdiği yıllara ilişkin anılarında, kadınların ayrıştırılması için yapılan çabaların dernekler alanında da olduğunu ve buna karşı çıktığını açıklamaktadır;

O zaman futbol derneğinden bana "siz de kadın futbolcular derneği kurun" dediler. Biz karşı çıktık, "Adamlık sadece erkeklere özgü mü?" diye. İstiyorsanız siz gidip yeni dernek kurun dedik. Biz aramızda bir fark görmüyoruz dedik. Aradaki fark sahanın dışına çıktığımızda biztopuklu ayakkabımızı giyeriz, siz de ne istiyorsanız onu. Beni orada ayıramazsın (K1).

Futbolda kadınların da yer almasının, ülkemizde eleştirildiğini, kadınların futbol oynamaması gerektiğini ve futbol oynayan kadınların daha erkeksi olacağına ilişkin ön yargıların olduğunu ifade eden katılımcının (K14) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Futbol erkeklere ait bir spor değil, kadınlarda oynuyor. Biz yapıyoruz ve çok güzel bir şekilde yaptığımızı da düşünüyorum. Kadını küçümsüyorlar, kadın futbol oynar mı? Diyorlar. Kadın futbol oynarsa kadınlığını bir kenara bırakır, erkeksileşir diyorlar. Çok yanlış bir düşünce. Diğer ülkelerde böyle değil, hatta Amerika'da kadın futbolu erkek futbolunun da önünde. Bu da bizim kültürümüzden kaynaklanıyor. Bende futbol oynuyorum diye cinsiyetimden uzaklaşmış değilim (K14).

Futbolun erkek sporu olarak düşünülmesini cinsiyetçi yaklaşım olarak değerlendiren katılımcı (K5), bunun nedeninin de erkek egemen toplum olmaktan kaynaklandığını açıklamaktadır;

Erkek egemen bir sistem olduğu için futbolun erkeklere ait olduğunu düşünüyorlar, tabiki de bir kadın futbolcu olarak ben böyle görmüyorum, aksine kadınların da en az erkekler kadar iyi bir futbol sergileyebileceğini gösteriyoruz. Hatta daha da iyi olduğumu düşünüyorum, tek farkın güç olduğunu düşünüyorum, çok çalışan bir kadın ile çok çalışan bir erkeğin arasında sadece erkeğin fiziki yapısından kaynaklanan güç olduğunu düşünüyorum (K5).

Türkiye’de kadının kısıtlanması ve futboldan uzaklaştırılması amacıyla üretilmiş bir söylem olduğunu belirten katılımcı (K6) şu sözlerle açıklamalarını yapmıştır;

Günümüzde kadınların futbola olan ilgisinin artmasına karşın, “Futbol erkek sporudur” sloganı Türkiye’de kadınları bu alandan uzaklaştırarak futbolun sadece erkeklere ait bir spor dalı olarak görülmesine neden olmuştur. Bence bu kafada olan insanlar kızlarını futboldan uzaklaştırmak amacıyla söylenmiş olabilir. Hem de kadınların toplumda sosyal rolleri belirli tutularak kısıtlanmaya çalışılmıştır (K6).

Kadın Futbolcu;

Futbolcu olmanın anlamı ve/veya futbolcuların çevresindeki insanların yaklaşımlarını nasıl algıladıklarını belirlemek için yapılan analizler sonucu, katılımcıların futbolcu kavramına ilişkin değerlendirmelerinde iki gruba ayrıldıkları görülmüştür. Birinci grupta kadın futbolcu ve futbolcu kavramları arasında fark olmadığı, diğer kadınlardan ayıran tek konunun yaptıkları spor olduğu ya da herhangi bir anlam ifade etmediğini, erkek futbolculardan fiziksel güç olarak ayrıldıklarını düşünen 11 katılımcı bulunmaktadır. İkinci grupta yer alan 14 katılımcıya göre kadın futbolcu kavramı, kadınların da bu alanda var olduğunu göstermek, kadınların her şeyi yapabileceğini kanıtlamak, kadının ötekileştirilmesine karşı mücadele, erkek egemen alan olarak bilinen futbola karşı yargıları yıkmak için çaba gibi anlamları karşıladığı görülmüştür. Kadın

futbolcu kavramının futbolcu olmaktan başka bir anlamı olmadığını açıklayan katılımcı (K2) kadın erkek arasında da bu konuda fark olmadığını belirtmiştir;

Kadın futbolcu olmak diye bir kavram olmamalı, çünkü kadın olsun erkek olsun, ikisi de ter döküyor. Kadın ve erkek futbolu arasında maddiyat dışında hiçbir fark yok. Yani bunun anlamı, ikisinin de aynı takımda olması, birlikte maç yapması değil, güç olarak, fiziksel olarak fark var elbette (K2).

Evde ya da sahada olmanın karşılığını sadece mücadele olarak değerlendiren katılımcı (K16) kadın futbolcu olmanın özel bir anlamı olmadığını ifade etmiştir;

Kadın futbolcu ve kadınlar arasında bir ayrım olduğunu düşünmüyorum. Kadın hayatın her alanda mücadele verir, bu sahada da olsa evde de olsa farketmez (K16).

Kadın ve erkek futbolcular arasındaki farkın sadece biyolojik olduğu, bundan dolayı erkek futbolcuların fiziksel açıdan ön planda olduğunu, kadın futbolcuların ise estetik olarak farklı olduğunu dile getiren katılımcı (K10) bazı futbolcuların farklı görüldüğünü/farklı görünmeye çalıştığını ancak kadınların kadınsı özelliklerini koruması gerektiğini düşünmektedir;

Kadın futbolcu, erkek futbolcu, kavramları sadece biyolojik farklılıklar bence. Erkeklerde fizik güç daha ön planda, kadınlar ise sahada daha estetik görünüyorlar. Dış görünüşe göre değişiyor bu da. Futbolda en çok çektiğimiz bu kadınların kadın gibi olmamasıdır. Bazı sporcular var, gördüğünüz zaman kendi cinsim bile olsa tereddütte kalabiliyorum, acaba kadın mı erkek mi? Diye. Bazılarını gördüğüm zaman ben hiçbir zaman anlayamıyorum, neden saçlarını kesiyorlar? neden erkek gibi görünmeye çalışıyorlar? geçmişten gelen ablalar falan var, hepsi kısa saçlı olduğu için onları model alıyorlar. Bizim takıma baktığın zaman kısa saçlı, hiç oyuncu yok, kadın takımının çünkü görünüşe dikkat etmek gerekiyor. Kadın futbolda kadın kavramı geçiyor, kadının kendine bakması gerekiyor (K10).

Futbolcu olmanın, kadınların her alanda varlığını göstermek, kadın olarak mücadele etmek, erkek egemen alana müdahale etmek anlamına geldiğini açıklayan katılımcılardan biri olan K9, toplumsal algıların yıkılması için çaba gösterdiğini açıklamaktadır;

Kadın futbolcu olmak, direkt kadına “birşey yapamazsınız” söylemini yıkmış oluyor. Futbol dediğiniz zaman tamamen erkek egemen bir alan, bu alanda kadının başarıyor olması, toplumsal algıların yıkılması anlamına gelir (K9).

İkinci grupta yer alan birçok katılımcı futbolcu olmayı hırsla, azimle, başarı ile de ilişkilendirmiştir. Kadın futbolcu olarak erkeğin yaptığını kadının da

yapabildiğini göstermeyi amaç edinmiş olan katılımcının (K19) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Kadın futbolcu başarı demek, gurur demek. Erkeğin yaptığını kadının da yaptığını gösterebilmektir (K19).

Futbolun erkek alanı olduğuna dair inançları yıkmak için bu alanda mücadele eden katılımcı (K11), futbolcuların kadınsı özelliklerine özen göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır;

Kadın futbolu deyince, hep yanlış bir yargı var “futbol erkek alanı” diye, ben futbolu bu yargıları yıkmak için yapıyorum. Kadın futbolcu olmak her maça çıkarken hazırlanmak, özen göstermek, saçına bakmak, makyajını yapmak gerekiyor. Kadın güzellik katıyor alana (K11).

Kadın futbolcu olmanın, üyesi olduğu kulübe katılması için avantaj olduğunu açıklayan katılımcı (K6) yine de başarılı olmak için çok çaba harcadığını ifade etmektedir;

Kadın futbolcu olmak, genellikle kendimi şanslı görüyorum. Çünkügibi köklü bir takımda forma giyiyorum. Erkek olsaydım Beşiktaş'a gelmek çok daha zor, hatta imkânsız bile olabilirdi. Kadın futbolcu olarak dışarıdan size bakışlar biraz daha değişken olabiliyor. Mesela bazı kızlar bizim 5 gün idmanımıza dayanamazken biz daha fazlasını isteyebiliyoruz (K6).

Başarılı Kadın Sporcular;

Kadın sporcuların başarılı olmalarını sağlayan etkenlerin neler olduğu hakkında katılımcıların görüşleri alınarak duruma ilişkin değerlendirmelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. 27 katılımcıdan 11 katılımcı cevaplamak istememiş, cevaplayan 16 katılımcıdan 3 katılımcı ise konu hakkında yeterli bilgisi olmadığını belirtmiştir. 13 katılımcı başarılı kadın sporcuların başarılarının altında yatan temel faktörün çok çalışmak olduğunu belirtmiş olmakla birlikte, 4 katılımcı, bununla birlikte desteğe ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. 2 katılımcı (K11 ve K17) başarı için çok çalışmak gerektiğini ancak bununla birlikte teknik destek ve takım ruhunun olması gerektiğini vurgulamıştır. Bir katılımcı (K10) başarı için destek gerektiğini, sponsor ve kulüplerin desteği ile başarıya ulaşıldığını/ulaşılabileceğini açıklamaktadır;

Sporda başarılı futbolcular tanıyorum, kendi arkadaşlarım onlar. Onların başarısının arkasında destek görmeleri var, sponsorları var. Mesela Filenin Sultanları, dediğin zaman herkes biliyor. Ama kadın futbolu hala amatör her ne kadar işte profesyonel birincilik falan dense de amatör. Bir dönem

Ağaoğlu sponsor oldu, çokta güzeldi ama sonra o da çekildi. Kulüplerin de el atması gerekiyor. Bazı büyük kulüplerin vardı ama onlar da kapandı (K10).

Başarılı sporcuların bireysel çabaları ve yetenekleri sonucu bir yerlere geldikten sonra fark edildiğini ve daha sonra bu kişilerin keşfedilerek desteklendiğini açıklayan katılımcı (K9) durumu kişilerin imkanları ile ilişkilendirerek şu açıklamaları yapmıştır;

Başarılı kadın sporcular tanıyorum. Türkiye’de olaylar kişiler üzerinden yürüyor. Kişi bir spor branşına başladığı zaman onun üzerinde çok çalışıyor ve kendine uygun alanlar bulmaya çalışıyor. Birileri de bunu fark ettiğinde o kişi gözönüne geliyor. Belki çok başarılı olacak insanlar var ama yaşadıkları yerde imkanları olmadığından keşfedilemiyor (K9).

Antrenörler;

Katılımcıların futbol dünyasındaki profesyonel çevresi (antrenör, yönetici, hakem, takım arkadaşları) ile olan ilişkileri ve onların yeterliliklerine ilişkin algılarını belirlemek için analizler yapılmış ve bazı bulgulara ulaşılmıştır. Antrenörleri ve takım arkadaşları ile ilişkilerinde genellikle problem yaşamadığı ve ilişkilerinin iyi olduğunu belirten 19 katılımcı bulunmaktadır. 8 katılımcı antrenör ve takım arkadaşları ile mesafeli olduklarını, ancak bazı katılımcıların hakemlere karşı olumsuz düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Arkadaş ve antrenörleri ile iyi ilişkiler içinde olduğunu ve takım ile aile gibi olduğunu açıklayan 8 katılımcı bulunmaktadır. Antrenör ve arkadaşları ile iyi bir takım olduğu ve başarının temelinde aile gibi olmak ve inanmak yattığını ifade eden katılımcının açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Takım arkadaşlarımı aile olarak görüyorum, antrenörüm öyle. Sadece kendimiz için oynamıyoruz, çevremizde bizi destekleyen insanlar için de oynuyoruz. Böyle olunca da bir aile gibi oluyoruz. Başarımız, aile olmak, inanmak ve insanların da bize inanmasından geldi (K12).

Kendisi için, takımı ile birlikte olmanın paradan daha önde olduğunu belirten katılımcı (K11) kendi kulübü ve diğer kulüplere ilişkin değerlendirmesinde yaşanan/yaşanabilecek sorunlara dikkat çekmektedir;

.....başka kulüpler de çağırmıştı. Para da teklif etmişlerdi, aslında güzel paraydı. Ben bu kulüp de para kazanmıyorum ama burada kalmak istedim. Kadın futbolcular arasında genellikle problemler yaşanıyor. Birbirlerini çekemezler, bazı takımlar bu şekilde davranırlar. Aile gibi olamazlar. Ama bizim kulüpte aile gibi. Ben bu yüzden aile gibi olan bu kulüpte kalmayı

tercih ettim. Lig ortasında birtakım beni idmana davet etti. Gittim ve çok yabancılık çektim, anladım ki benim için çok fazla paranın önemi yok. Kadınlar futbolunda zaten para yok. Eğer daha iyi bir teklif olursa belki giderim (K11).

Takım arkadaşlarının farklı şehirlerden olması nedeniyle birlik olmanın daha zor olduğunu açıklayan katılımcı (K9) bunun için çaba göstermektedir;

Takım arkadaşlarım farklı şehirlerden oluyor. Birlik beraberlik sağlamak, bu açıdan zor. Bunu sağlamak için de çabalıyoruz. Antrenörümüz de yeni başladı, güler yüzlü, yeniliklere açık (K9).

Hakemlerin yanlı davranması ve adil olmaması nedeniyle onlara karşı negatif duygulara sahip olan katılımcının (K11) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Hakemlerden nefret ederim. Adil olmuyorlar, çoğu taraflı davranıyorlar. Bu hakemler de profesyonel değiller (K11).

Antrenörünün taraflı yaklaşması nedeniyle rahatsızlık duyan katılımcı (K5) takımın maddi destek alması için antrenörünün yanlış yaklaşımı nedeniyle sorun yaşamıştır;

Sadece 2 sezon sıkıntı yaşadım, erkek antrenörümle. Kıbrıs'tan transfer olarak gelen 8-9 topçu vardı. Kötü olsalar bile onlardan en az 6'sı ilk 11'e çıkıyorlardı. Çünkü Kıbrıs'taki sponсорumuzun reklamını yapmak için onları oynatıyorlardı, sırf desteğini çekmesinler diye. Bu takımı da etkiliyordu ister istemez (K5).

Antrenörlerin yeterlilikleri konusunda sıkıntılar yaşandığını, iyi antrenörlerin olduğu ancak bunlara görev verilmediği ve yine antrenörlük alanında da adil olmayan yaklaşımlar olduğunu ifade eden 5 katılımcı bulunmaktadır ve bu katılımcılardan biri (K1) antrenörlerin nitelikli olması gerektiğini ancak nitelikli olmadığı ve bunun nedeninin de kadın futbolunun gelişmesini engellemek olduğunu şu sözlerle açıklamıştır;

Antrenörler nitelikli olmalı. Oysa bugün baktığımız zaman futbolu bilmeyen, futbolcuyu anlamayan insanlar futbolcuların başına getiriliyor. Sebebi kayırılmaktan, tanındıktan olmaktan başka bir şey değil. Böyle bir ortamda kadın futbolunun gelişmesini beklemek, ancak hayal olur. Çok yetenekli ve bilgili onca kadın antrenör varken bunlar değerlendirilmiyorsa oturup düşünmeyeceksin, neden gelişmiyor diye. Gelişmemesi için herşey yapılıyor (K1).

Antrenörün kadın ya da erkek olması hakkında, katılımcıların düşüncelerinin anlaşılmasına çalışılmış ve ulaşılan bulgulara göre, bu konudaki görüşlerin üç

gruba ayrıldığı görülmüştür. Kadın futbol takımını çalıştıran antrenörün kadın olması gerektiği ya da en azından yardımcı antrenörün kadın olması gerektiğini savunan 15 katılımcı olduğu görülmüştür. İkinci grupta antrenörün erkek olması gerektiğini ifade eden 4 katılımcı olduğu ve diğer 8 katılımcı ise antrenörün cinsiyetinin önemli olmadığı görüşünü savunmaktadır. Antrenörün kadın olması gerektiğini açıklayan katılımcılar, kadınların özel günleri olduğu, erkek antrenörlerin kadınların durumlarını anlamasının/anlayış göstermesinin zor olduğu, bu alanda da kadınların olması gerektiğini neden olarak göstermişlerdir. Kadınların daha özenli olduğunu, kadın antrenörün mutlaka kulüpte olması gerektiğini savunan katılımcının (K15) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Kadın futbolunda antrenör, kesinlikle kadın olmalı. Kadınların, kızların daha özel zamanları var, düşüş ve yükselişleri var. Kadın antrenörler çok detaycı. Bence bir kulüpte hem kadın hem erkek olmalı. Birlikte olunca daha dengeli olur (K11)

Antrenörlerin cinsiyetinin değil, onların yaklaşımlarının önemli olduğunu ancak yine de özel günlerde kadınları daha iyi anlayabilmelerinden dolayı kadın antrenörlerin olması gerektiğini belirten çoğu katılımcı gibi bir katılımcı (K24) da açıklamasında erkek antrenörlerin kadınları anlamasının zor olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir;

Futbolda, erkek ya da kadın ikisinin de ayrı noktalarda aslında çok iyi yönleri var. Yani bu aslında kadın ve erkek konusu değil, bakış açıları. Ama kadın hoca bizi, bazı dönemlerde çok daha iyi anlıyorken, erkek hocalar çok fazla anlayış göstermiyor. Bazen kadınların özel zamanlarında sinirlilik hallerinde, bunu bir kadın hocayla daha rahat çözebiliyorken, erkek hocayla zıtlasmalar olabiliyor (K24).

Antrenörün kadın olması gerektiğini ve bunun gerekçesini de futbolun sadece erkek alanı olmadığı bu nedenle kadın antrenörlerin de olması gerektiğini açıklayan katılımcının (K5) yorumları aşağıda verilmiştir;

Kadın antrenör olmalı elbette, futbol sadece erkekler için oynanan bir oyun değil. Bunun örneklerini Türkiye'de ve dünyada görüyoruz. Kendim de antrenörlük yaptım futbol okullarında. En nihayetinde 9 yıldır bir kadından futbol dersi alıyorum. Bu alanda da kadınların olması gerektiğini düşünüyorum (K5).

Antrenörünün erkek olması gerektiğini savunan katılımcı (K10) erkek antrenörün daha sert olduğunu ve dengeyi kurabildiğini ve özel günler açısından da sorun olmayacağını şu sözlerle açıklamıştır;

Antrenörümün erkek olmasını isterim, çünkü kadınlar daha duygusal oluyor, çok fazla bağırıyor, sert davranmıyor. Erkekler o dengeyi daha iyi kuruyorlar. Yönetici olarak bir kadın yönetici olması şart değil, aslında erkek hocaya da her şeyini anlatabiliyorsun öyle illa bir kadın olması şart değil, çünkü kadın takımı çalıştırdıkları için onlarda durumu anlayabiliyorlar (K10).

Kadınların daha duygusal olmasından dolayı antrenörün erkek olması gerektiğini savunan katılımcının (K2) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Kadınlarla çalışmak gerçekten kolay değil, kadınlar daha duygusal yaklaşıyorlar, ama erkeklerin oto kontrolleri daha çok gelişmiş (K2).

Antrenörün cinsiyetinin önemli bir faktör olmadığını ancak işi yapan kişinin işi bilmesi gerektiğini, kadın futbolunu ve futbolcuları bilmesi, ona göre takımını çalıştırması gerektiğini açıklayan katılımcının (K13) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Antrenörün, cinsiyeti çok önemli değil ama gerçek anlamda bu işi profesyonelce yapması önemli. Sporcuyla arasındaki mesafeyi, dengeyi kurmalı. Antrenörler, erkek futbolunu izliyorlar ondan sonra gelip bunu kadın futboluna uyguluyorlar. Erkek futboluyla, kadın futbolu arasında fark var. Erkek futbolunda bir seviye yakalanır ve onun daha üzerine geçmeye çalışılır ama kadın futbolunda böyle değil, daha önce yakalamış olduğumuz iyi bir seviyeye bir sonraki yılda ulaşamayabiliyorsunuz (K13).

Antrenörün kadınları anlayabilen kişiler olması gerektiğini bunun dışında cinsiyetin çok önemli olmadığını açıklayan katılımcı (K23) hem kadınların biyolojik etki nedeniyle duygu durumlarını hem de işini iyi bilmesi gerektiğini açıklamaktadır;

Antrenörler, kadın erkek olması açısından ayırım olarak değil ama sporu gerçekten anlayan birisi olmalı yani kadın sporunda da kadını anlayan insan olmalı, kadınları çok nadiren düşünüyorlar. Özel günlerinde kadınların hormonları daha baskındır, bunları bilmeleri gerekir. Yani hepsi anlamıyor değil ama yüzde 80 anlamıyor (K23).

Kadına uygun alan, rol meslek;

Toplumda kadına ayrılmış alanlar, kadınların yapabileceği ve yapamayacağı gibi cinsiyetçi yaklaşımlar hakkında katılımcıların algılarını belirlemek için yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulgular göstermiştir ki, katılımcıların

büyük çoğunluğu (26 katılımcı) kadınları belirli sınırlara sokan, onları bazı alanlardan mahrum bırakmak isteyen ve toplumsal cinsiyet algısını yerleştirmeye çalışan söylemlere karşıdırlar. Diğer katılımcıların aksine 1 katılımcı cinsiyet açısından mesleksen ayrım olması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Kadına uygun rol, meslek olarak ben öğretmenliği çok yakıştırırım. Evet böyle bir ayrım olması doğrudur. Polis, subay olmak istiyorum ama bunlar kadına uygun olmuyor. Futbol, kadına uygun bir şey fiziksel olarak kadını etkilemez (K17).

Kadına uygun rol, meslek olarak yapılan ayrımların günümüzde anlamını yitirdiğini ancak bunun yapılmasının nedeninin kadını kısıtlamak olduğunu açıklayan 8 katılımcı olduğu görülmüştür. Diğer açıklamalara ek olarak bu durumu kadına karşı bir haksızlık olarak gören katılımcının (K5) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Kadına uygun olarak görülen meslekler daha ziyade onun duygusal ve fedakâr yapısından kaynaklı olarak gösterilmeye çalışılan ve bununla ilgili olan mesleklerdir. Ancak günümüzde bilimin gelişmesi ve bununla ilgili mesleklerin de artması sonucu kadını hiçbir şeyden geri kalmayan ve her şeyi yapabilen bireyler olarak görebiliyoruz yani bu anlamda kadına şu meslek ya da şu rol diye bir tanımlama yapmak kadını kısıtlamaktan da öte ona haksızlıktır (K5).

Kadın çalışmaları, kadın komisyonları adı altında özellikle kadına özel alanlar yaratılmak istendiğini ancak bunların asıl nedeninin kadınları daha fazla ötekileştirmek olduğunu açıklayan 5 katılımcı olduğu görülmüş ve yine bu grup içinde yer alan katılımcı (K1) ise bu durumun yine erkeklere avantaj sağladığını açıklamaktadır;

Ben kadın komisyonlarında olmak istemem. Çünkü emek kadınıdır ama pastayı erkekler yer. Kadın komisyonu niye kurulur anlamıyorum (K1).

Kadını yücelterek kadın ayrımını yapan ancak açıklamalarında kadın, erkek olarak ayrımın genellikle olduğunu bunun dışında kalan alanlarda her iki cinsin de olması gerektiğini, birçok (11 katılımcı) katılımcı gibi bu katılımcı (K24) da biyolojik ve fiziksel açıdan ayrıma atıf yaparak durumu yorumlamıştır;

....kadın aslında belirli bir alanda olmamalı, kadın her yerde olmalı yani, şöyle bir söz vardır, kadın elinin değmesi. Erkek kadın ayrımı olmamalı. Fiziksel güç dışında bir fark yok aslında. Baktığınız zaman ev hanımı var ama ev erkeği yok yani bu da tuhaf. Bu sadece çocuk olduğu zaman, çocuk olduğu zaman evet, kadın evde olmalı çünkü çocuğunu emzirmesi

gerekiyor. Ama bunun dışında kadın erkek, o ayrımın yapılması veya kadının eve kapatılması çok doğru değil. Belki erkek de doğum yapsaydı ev erkeği olabilirdi, bilemiyorum (K24).

Bazı alanlarda meslek olarak kadın ve erkeğin ayrılabilceğini açıklayan katılımcı (K20) genel olan alanlarda ayrım yapılmaması gerektiğini savunmaktadır;

....kadına uygun demek bence yanlış olur. Kadın erkek fark etmez her mesleği yapabilmeli insan. Yemek yapmak sadece kadına özgü değil ama erkek aşçılar çok daha güzel yemek yaparlar. Meslek olarak kadını ayırt etmek gerekmiyor. Bazı mesleklerde ayrılır, hamallığı kadınlar yapamaz ama temizliği de erkekler yapamaz doğru düzgün (K20).

Kadına uygun alan ya da görevlerin toplumsal bir yaklaşım olduğunu ve bunu kabul etmediğini açıklayan katılımcı (K9) konuya ilişkin deneyimlerini şu sözlerle açıklamaktadır;

Ben üzerimde oluşturulmak istenen toplumsal normu hiçbir zaman kabullenmek istemedim. Bisiklete bindiğim zaman uzun yola giderken kendimi tehlike altında hissediyorum, kadın olduğumdan dolayı. Hiçbir zaman sorun yaşamadım aslında bu konuda yani sorun yaşadığım için böyle düşünmüyorum. Ailemde böyle bir ayrım yoktu (K9).

Kadın ve erkeğin yapabileceklerini fiziksel yeterlilik ve yetenekle değerlendiren katılımcı (K18) durumu her iki cins açısından yorumlayarak şu açıklamaları yapmıştır;

Kadına uygun rol, meslek olmamalı. Erkeğin yaptıklarını kadında yapabilmeli ya da tam tersi kadının yapabildiklerini erkekte yapmalı. Yapacakları işler yeteneğine ve gücüne bağlı (K18).

5.6.3. Geleceğe Yönelik Planlar

Katılımcıların geleceğe yönelik olarak yapacakları/planladıkları mesleklerin belirlenmesi için yapılan analizlerde, 25 katılımcının spor ile ilgili bir alanda mesleğe devam edeceği, bir katılımcının ise futbolun ekonomik getirisinin olmayacağı düşüncesi ile devlet memuru olmayı hedeflediği, bir başka katılımcının okuduğu lisans alanı ile ilgili bir mesleğe devam etmeyi düşündüğü ve mesleğini futbol antrenörü olarak devam ettiren bir katılımcının da gelecek planlarını gerçekleştirdiği, buradan sonra da antrenör olarak devam etmeyi düşündüğü görülmüştür. Tüm katılımcılar futbolu severek yapmalarına rağmen ekonomik getirisinin az olması ya da olmaması nedeniyle gelecekle ilgili

ekonomik endişeler nedeniyle bir meslek sahibi olmaları gerektiğine inanmaktadırlar. 5 katılımcı futbol oynamaya devam edeceğini ve bunun dışında başka bir şey yapmak istemediğini belirtmiştir. Kariyerine futbol ile devam etmek istediğini belirten katılımcı (K15) yaşa bağlı olarak futbolculuktan sonra antrenörlük yapmak ve gelecekte öğrenciler yetiştirmek istediğini belirtmiştir;

Gelecekte kendi kulübümü açmak istiyorum. Hem başkalarına ilham olmak, hem de kendim için bunu istiyorum. Futbol benim için hayatın anlamı. Kariyer olarak, beni isteyen kulüplere gidersem olabilir. 26- 27 yaşına kadar futbol oynarım, daha sonrasında antrenörlük yapacağımı düşünüyorum. Futboldan başka hiçbir iş yapamam (K15).

Yaşam boyu futbolun içinde olmayı planladığını, futbola devam edemezse alternatif olarak beden eğitimi öğretmenliğini düşünen katılımcı (K24) durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Futbolcu olamazsam beden eğitimi öğretmeni olurum ama sakatlanırsam, bunu yapamazsam bilmiyorum, o zaman masa başı işim olur. Gelecekte kendi takımımı kurmak istiyorum (K24).

Geleceğe yönelik mesleki planlar içinde sadece futbolculuğu düşünen katılımcılar dışında kalan diğer katılımcıların mesleki planlarının, beden eğitimi öğretmenliği (8 katılımcı), futbol antrenörlüğü/hakemlik (7 katılımcı), yüzme eğitmenliği (2 katılımcı), spor alanında akademisyenlik (2 katılımcı) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aşağıda beden eğitimi öğretmeni olmayı planladığını belirten katılımcının (K18) geleceğe yönelik planlarına ilişkin açıklamaları verilmiştir;

Sporla ilgili bir meslek yapmayı düşünüyorum, spor dışında başka bir meslek yapmak istemiyorum. Kendime ait alan olarak sadece sporu görüyorum, onun için beden eğitimi öğretmenliği seçmek istiyorum (K18).

Çocuklarının futbolcu olması;

Gelecekte kız çocuklarının futbolcu olması hakkındaki fikirlerini paylaşan katılımcıların bu konuda üç gruba ayrıldığı görülmüştür. Birinci grupta yer alan 3 katılımcı çocuklarının futbol oynarsa çok zorlanacağı, vücudu bozulacağı veya sakatlıklar yaşayacağı için futbolcu olmalarını istemediğini belirtmiştir. Katılımcı (K11) çocuğunun neden futbolcu olmasını istemediğini şu sözlerle açıklamaktadır;

Çocuğum olunca futbol oynasın istemem. Çok fazla zorlanacak, yüzücü olmasını isterim. Futbolda çok sakatlık oluyor, vücut bozuluyor. Psikolojik baskı çok fazla (K11).

İkinci grupta yer alan 4 katılımcı, Türkiye'deki şartlar nedeniyle çocuklarının futbolcu olmasını istemedikleri, ancak şartların daha iyi olduğu düşüncesi ile yurt dışında olursa futbola verebileceklerini açıklamışlardır. K10'nun açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Çocuklarımın futbolcu olmasını istemem, yani Türkiye'de şartlar belli. Yurtdışında olsa veririm, orada sistem çok farklı. Türkiye'de bir geleceği yok (K10).

Futbolun geldiği noktada erkek ve kadın futbolunda yaşanan farklılık ve kadın futbolunun sorunlu bir alanda olması nedeniyle kız çocuğunu yönlendirmek istemediğini açıklayan katılımcının (K5) açıklamaları aşağıda verilmiştir;

Aslında düşüncelerim sürekli değişiyor, ama önce göndereceğim jimnastik ve yüzme daha sonra erkek çocuğumun futbolcu olmasını isterim, kadın futbolu bu şekilde olmaya devam ederse kızımı başka spora yönlendiririm ama ona da futbolu öğretirim, daha sonra tercihi bundan yana olursa hiçbir tepkide bulunmam (K5).

Üçüncü grupta, çocuklarının futbolcu olmasını isteyen ya da çocuğu futbolcu olmak isterse engel olamayacağını belirten 18 katılımcı bulunmaktadır. Bazı katılımcılar (K2 ve K9) kendilerinin futbol oynayarak çok mutlu oldukları bu nedenle çocuklarının da bu alanda mutlu olacağına inandığı için yönlendireceğini açıklamaktadır;

Çocuğumun futbolcu olmasını isterim çünkü yaşayacağı mutlulukları biliyorum (K2).

Çocuğum da istiyorsa bende olmasını isterdim. Çünkü ben mutluyum, oda mutlu olarsa neden olmasın (K9).

Futbolda Başarının Karşılığı;

Katılımcıların, futbolda başarı kavramına ilişkin algılarının ne olduğunu ortaya çıkarmak için yapılan analizler sonucu ulaşılan bulguların oldukça çeşitli olduğu görülmüştür. Futbolda başarının karşılığı şu kavramlarla ifade edilmiştir; Saygı (2), birlik olmak/takım olmak (4), mücadele (4), fayda / takıma katkı sağlamak (4), galibiyet (5), birilerinin kayırması (torpil), güç, manevi tatmin, para, hedefe ulaşmak, üretmek, inanmak. Başarının karşılığını saygı ile ilişkilendiren katılımcı

(K1), kazanmak ve buna bağılı olarak ortaya çıkan güç nedeniyle saygı duyulduğunu açıklamaktadır;

Benim için anlamı saygıdır. Aslında futbolda başarının anlamı, hepsini kapsar. A takımı dediğinizde kazanmaktır, görsel başarı yani. Herşeyi vermişse, mental olarak bunu anlaması gerekir. Başta bunu bilemezken zaman içinde elde ettim. Zaman içinde insanlar benim gücümü gördüler (K1).

Bir katılımcı (K17) futbolda başarının karşılığını, uygunsuz şekilde kazanmayı seçenler nedeniyle, şike ya da torpil ile ilişkilendirmektedir;

Futbolda başarı, arkada birisi varsa başarı gelir. Çok fazla olaylar dönüyor. Oyuncuların çok iyi olmasa da kazanabiliyorsun (K17).

Başarının karşılığının takım olmak, birlikte olabilmek kavramları ile ilişkilendiren katılımcılar için futbolun doğası gereği birlikte hareketi gerektirdiği ve bunun da iyi bir takım olmaktan geçtiğini düşünmeleri nedeniyle bu şekilde ifade ettikleri düşünülmektedir. Şampiyonluğu başarının karşılığı olarak değerlendiren katılımcı(K10), açıklamasında birlik olmak, aile olmak gibi ifadeleri de kullanmaktadır;

Başarının karşılığı, tatbiki şampiyon olmayı istiyorsun ama birlik beraberlik arkadaşlık, aile olabilmek, içerde, dışarıda, sahada birlikte, beraber olabilmek başarıdır. Maç bitiyor arkadaşınla beraber sarılıyorsun, ağlıyorsun mutlu oluyorsun. Bunlar başarıdır (K10).

Futbolun yalnız oynanmadığını, sürekli takım halinde hareket etmek gerektiğini açıklayan katılımcı(K16) futbolda birey değil takım olmanın birlik beraberlikten geçtiğini açıklamaktadır;

Futbolda başarı benim için sadece kazanmak değil, arkadaşlarla bir arada olmak. Tek başına yapmıyorsun ne olursa olsun, grup halinde ve birlikte yapıyorsun. Takımımınla birlikte var olmak. Tek başına birey olarak zaten varsın ama takım olarak var olmak farklı. Orada tek başına var olamazsın çünkü birbirinin arkasını sürekli kollarsın, birlikte hareket ettiğin zaman başarısın (K16).

4 katılımcı mücadele kavramını futbolda başarı olarak görerek, kazanmak için gösterilen çabaları ön plana almıştır. Kazanmak ya da kaybetmek yani sonuç değil de süreçte gösterilen performans olarak düşünmektedirler başarıyı. Bir katılımcı (K23) konu hakkında şu açıklamaları yapmaktadır;

Başarı deyince; arkadaşlarımla birlikte mücadele etmek, takım olmak. Arkadaki kaleden, gol atan kişiye kadar bir takımsınız, takım şampiyon

olunca hep beraber sarılıyorsunuz. Bir sezon boyu sorunlarla uğraşmış, sıkıntılar atlatılmaya çalışılmış, maddi sorunlar olmuş, bunların hepsi birlikte yaşanmış. Bütün bunları takım olarak çözmeye çalışıyorsunuz, yani hepsi ile birlikte mücadele ediyoruz (K23).

Birçok katılımcının ifade ettikleri kavramları da ele alarak başarının karşılığını gelişim göstererek ilerlemek ve bir sürecin sonunda kabul edilmek, onaylanmak olduğunu açıklayan katılımcının (K24) konuya ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir;

Futbol da başarı; Kendine bir şey katabilmektir. Sadece pas atabiliyorken, şut atabilmek başarıdır. Arkadaşlık, futbolda çok önemlidir çünkü futbol bir takım oyunu olduğu için takımınla istemesen de arkadaşlık kurmak zorundasın. Futbol güç demek. Mücadele demek, omuz omuza çalışmak. Futbolda başarı herkesi tatmin eder ve ondan dolayı bütün yaptıklarımız başarıya odaklı çalışmalar. Maçı kazandığında 3 puan alırsın ama grupta birinci olmak, o zaman herkes tanır, onaylanmış olursun. Başarı bence onaylanmaktır (K24).

Sadece bir katılımcı başarıyı maddi bir faktörle ilişkilendirerek futbolda başarının karşılığının para olduğunu dile getirmiş ve bununla birlikte diğer faktörleri de başarıya dahil ederek şu şekilde açıklamıştır;

Futbolda başarı, para kazanmak bir başarıdır. Maçta iyi oynadığımı hissettiğimde, hocam da bunu destekliyorsa ve tribünde de bunu fark ediyorsam bu benim için başarıdır (K9).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, erkek egemen bir alan olarak kabul edilen futbola katılan futbolcuların toplumsal cinsiyet algılarını, Bourdieu'nun habitus, kültürel–sosyal sermaye ve alan teorileri temel alınarak, ortaya koymaktır. Araştırma, kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmış 27 Kadın futbolcu ile derinlemesine görüşmeler yapılarak yürütülmüştür. Bu kısımda üç başlık altında sonuç, tartışma ve öneriler sunulmaktadır. Araştırma bulguları ise altı başlık altında toplanmış ve ulaşılan sonuçlar ilgili literatür ile birlikte tartışılarak öneriler aşağıda verilmiştir.

1. SONUÇ VE TARTIŞMA

1.1. Araştırma Katılımcılarına İlişkin Ulaşılan Sonuçlar

Araştırma katılımcıları, Türkiye’de futbol oynayan ya da bir dönem oynamış futbolculardır. Katılımcıların yaşları, 16 ile 46 arasında değişmekte, en yüksek yaş grubunda olanlardan biri 46 diğeri de 38 yaşındadır. Buna göre, futbolcular oldukça genç yaştadır. 27 katılımcı da hala aktif olarak futbolun içinde bulunmaktadır ve futbol oynamaktadır. Katılımcıların eğitim durumları, lise öğrencisi, lise terk, lise mezunu ve lisans öğrencisi ve lisans mezunu olarak farklı kademelerdedir. Katılımcıların lisans düzeyinde eğitime devam eden ve bitirenlerin eğitim aldıkları bölümler ise genellikle beden eğitimi ve spor ile ilişkilidir ve sadece bir katılımcı farklı bir alanda lisans eğitimine devam etmektedir. Katılımcıların ailelerine ilişkin bilgilere göre, 17 katılımcı ailesi ile birlikte yaşamakta ve 10 katılımcı ailesinden uzak/ayrı yaşamaktadır. 24 katılımcı büyük şehirlerde ve 3 katılımcı nispeten daha küçük şehirlerde büyümüşlerdir. 11 katılımcı anne-babası ile birlikte yaşamakta, 6 katılımcının anne babasının ayrılmış, 7 katılımcının babası ve 1 katılımcının hem annesi hem de babası vefat etmiş, 2 katılımcı ise açıklama yapmak istememiştir. 25 katılımcıya göre ailesinin ekonomik durumu orta düzeyde, 1 katılımcıya göre üst düzeydedir ve 1 katılımcı ise cevap vermek istememiştir.

Özetle katılımcılar, genç yaş grubunda, çoğunluğunun ailesi boşanma ya da kayıplar nedeniyle parçalanmış, çoğu katılımcı, futbolcu olmanın sağladığı avantajlar ile yüksek öğretim programına daha kolay yerleşebilmiş, yine katılımcıların çoğunluğu büyük şehirlerde büyümüş ve orta ekonomik düzeye sahip kişilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan oyuncular, araştırmacı tarafından hazırlanan güven ortamı yardımı ile, görüşme sorularını cevaplarken olabildiğince samimi ve açıklayıcı olmuşlardır. Katılımcıların mülakat sorularına verdikleri cevaplar onların ağızından, olduğu gibi teze aktarılmıştır. Bu katılımcıların hemen hemen hepsi sorulan sorulara çok net ve düzgün ifadeler kullanarak cevap vermiştir. Katılımcıların cevapları araştırmaya olduğu gibi eklenmiştir. Orijinal ifadelerde herhangi bir değişiklik yapılmadığı için, tezin temaları ekseninde anlamlı ve gerçekçi cevaplar yakalanabilmiştir.

1.1.2. Çocukluk Dönemi

Katılımcıların güzel ve mutlu çocukluk yılları geçirdiği ve çocukluk yıllarının güzel olması; sokakta olmalarından, istediklerini yapmakta özgür olmaktan ve futbol oynamaktan kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar, yine o yıllarda, erkek çocuklarla daha iyi anlaştıklarını, sürekli onlarla sokakta maç yaptıklarını ve ağaç tepelerine tırmandıklarına ilişkin anlatımları ile onların erkek çocukların davranışına benzer davranışlar sergiledikleri sonucunu göstermektedir. Scraton vd. (1999)'nın yapmış olduğu araştırmalarda da "tüm zamanlarını erkek çocuklarla geçirmek, sert bir oğlan çocuğu gibi ağaçlara tırmanmak" gibi benzer anlatılara rastlanmış, araştırmalar arasında benzerlikler görülmüştür. Bazı katılımcıların o yıllarda çevresi tarafından "Erkek Fatma" olarak adlandırılmış olması ve bazılarının ise abisinin/erkek kardeşinin kıyafetlerini giymesi ve kendini kız gibi görmediği şeklinde açıklamaları çocukluk yıllarında maskülen eğilimlere sahip olduklarını düşündürmektedir. Hall (1996) "Erkek Fatma" teriminin kapsamlı feminist eleştirisini yapmıştır ve bu terimin gelişim psikolojisinde, biyolojide ve sosyo-biyolojide kullanımını sorgulamıştır. Bu tarz kızlar feminen normlardan sapmış kimlikler olarak görülmektedir. Erkek Fatma teriminin kullanımı da kadın sporu/erkek sporu, maskülenite/feminite ayrımlarının doğallığını desteklemektedir ve bu sebeple

kültürel ve sosyal yapıları biyolojik gerçeklerle sınırlamaktadır. Kadınların kendilerini erkek Fatma olarak tanımlaması, var olan toplumsal cinsiyet kimliklerini ve ilişkilerini dönüştürmek yerine, maskülenite ve erkekliğin değerini arttırmaktadır. Kadınlar kendileri ile ilgili olarak “erkeksi” tanımlamalar yaparak kadın-erkek arasındaki güç ilişkilerini güçlendirip yeniden üretmektedir (Scarton vd., 1991). Katılımcıların çocukluk dönemlerine ait anlatımlarında erkeksi özelliklere vurgu yapmaları onların toplumsal cinsiyet kimliklerinde yaşadıkları farklılıkları göstermektedir. Bazı araştırma sonuçlarında da (Connell, 1983; Hall, 1996; Scarton vd., 1991) kadınların, özellikle çocukluk deneyimlerini tanımlarken, kendilerini kadınlık ya da feminenliğin dışında bir kimlik olarak anlattıkları ve bu araştırma sonucu ile benzerlikleri olduğunu göstermiştir. Bazı katılımcılar, çocukken erkeklerle oynamasının temel nedeninin futbol olduğunu açıklarken aynı zamanda kızlarla da anlaşamadığını belirtmesi, katılımcının o yıllarındaki cinsiyet algısı ile ilgili ikileme olduğunu göstermektedir. Kılıç vd. (2014)’nin çalışmasında çocukluk dönemi cinsel kimliğin oluşması ve kendini keşfetmesine yönelik değerlendirmesi hakkında şu açıklamalar yer almaktadır; “Cinsiyet kimliğinin oluşmasının bir boyutu çocuğun bedenini ve cinselliğini keşfetmesiyse, diğer boyutu cinsiyetine uygun olarak gördüğü rolleri benimsemesidir. Bilişsel teori, çocukların kendilerini çevreleyen dünyayı anlamlandırmak için etkin biçimde arayış içinde olduğunu ve bunun için toplum tarafından sağlanan her tür işaretin, gördüklerini ve duyduklarını yorumlamalarına yardımcı olduğunu varsayar. Bu anlamda çocuk gelişirken, pasif bir alıcı olmaktan çok etkin olarak kendi dünyasının oluşumuna katkı sağlar” (Kılıç, Beyazova, Akbaş, Zara ve Serhatlı, 2014). Benzer şekilde, katılımcıların, erkek çocuklarla daha iyi anlaşmaları ve hemcinslerinin davranışlarından farklı davranış sergilemeleri onların kendi cinsel dünyalarını oluşturma eğilimi olarak düşünülmektedir. Stirling ve Schultz (2007)’un yapmış oldukları araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Shultz, futbolcularla yaptığı sohbetlerde, bizzat kendileri için, kız olmaktan farklı bir kimlik inşa ettiklerini gözlemlemiştir ve geleneksel açıdan feminenlikle ilişkili her şeyden kaçındıklarını, kadınlardan bazılarının ya kendilerine 'Erkek Fatma' olarak atıf yaptığını ya da bir erkek olmak istediğini, diğerlerinin de erkek kıyafetleri giymek

ve erkek olarak tanımlanmaktan gurur duydukları, birçoğunun kendilerini erkek çocuk olarak tanımlamaları ya da anlatımlarında, gençken nasıl erkek gibi davrandıkları sonucuna ulaşmıştır. Bunların çocukluklarında, kadınlar için bir sorun teşkil etmese de futbolcu olarak gelişmelerinden bahsederken, cinsiyet kimliklerinin daha problematik hale geldiği gözlemlenmiştir (Stirling ve Schultz, 2007).

Sokakta olmak ve futbol oynamak katılımcıları çok mutlu etmekle birlikte ailesinin tepki göstereceği endişesi ile bunu 5-6 yaşlarında gizli olarak yapması, kız çocuklarının o yaşlarda da baskı altında olduklarını göstermekte, ancak sokakta baskılardan uzak ve daha özgür oldukları ve bundan dolayı da mutlu oldukları düşünülmektedir. Katılımcıların çocukluk yıllarında sürekli sokakta olmaları ailelerinin ilgisizliğini ya da çocuklarına zaman ayıramayışını göstermektedir ki çoğu katılımcının ailesinin dağılmış olması da bu görüşü desteklemektedir.

Bazı katılımcıların çocukluk yıllarında hayallerindeki mesleklerin tıpkı futbol gibi daha çok erkeklere özgü olduğu düşünülen polislik ya da subaylık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kohlberg (1966), çocuğun toplumsal cinsiyet gelişiminde etkin rolüne vurgu yapar ve çocuğun toplumsal cinsiyet algısının kendi davranışlarını etkilediğini; hatta bu etkinin çocuk, cinsiyetin sabit ve değişmez olduğu gibi daha sofistike bir toplumsal cinsiyet anlayışına sahip oldukça daha da güçlendiğinin altını çizer. Ancak burada ulaşılan sonuç göstermektedir ki katılımcılar çocukluk yıllarında cinsiyet rollerine uygun olmayan meslekleri hayal etmişler ve çevrenin cinsiyet rollerine ilişkin şekillendirmesine katılmamışlardır. Bu durum katılımcıların, toplumsal cinsiyet algılarının akranlarından daha farklı olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların çevresindeki kadınlar ve cinsiyet rollerine ilişkin algılarına göre, yakın çevresindeki kadınların erkek egemen davranışlar nedeniyle daha zor yaşamları olduğu, bununla birlikte annesi, kardeşi, arkadaşı gibi yakından tanıdığı, yaşamlarına tanık olduğu kadınların daha güçlü ve mücadeleci olduğu, görev yüklerinin fazla olduğu, fedakar olduğu, fakat daha geneli değerlendirdiğinde kadınlara ilişkin algılarının, basit, işe yaramaz gibi negatif,

kadını değersizleştiren değerlendirmeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan sorun yaşayan kadınların, erkek zorbalığına/baskısına sessiz kalmasının nedeni olarak, onların bir mesleklerinin olmaması sonucu bu durumu kabullenmek zorunda olduklarını düşündürmektedirler. Yani genel değerlendirmeye göre katılımcıların çevrelerindeki kadınların, erkeklere göre daha zor yaşantıları olduğu, ev ve çocukların yükünün kadının omuzlarında olduğu, kadınların meslek sahibi olmayışları nedeniyle bunları çekmek zorunda kaldıkları ancak tüm bu zorluklarla mücadele edebilmek için kadınlara güçlü, fedakâr gibi daha iyicil sıfatlar vererek, onları daha iyi göstermeye çalışmışlardır. Katılımcıların anneleri ile olan ilişkilerinin babaları ile olan ilişkilerine nazaran daha iyi olduğu ve az sayıda katılımcının babası hakkında konuştuğu, çoğunluğunun babası hakkında ya konuşmadığı ya da sınırlı bilgiler verdiği, iki katılımcı ise açık bir ifade ile babasını görmek istemediğini belirtmiştir. Çocuk yetiştirmekte başrolün annede olduğu bir toplumda, baba ile çocuk arasındaki duygusal yakınlık anne ve çocuk arasındaki yakınlıktan daha az ve problematiktir (Stirling ve Schultz, 2007). Wedgewood (2004; akt: Stirling ve Schultz, 2007)'a göre bunun nedeni, sosyal açıdan feminen olarak tanımlanan duygusal ifadelerdir (öfke hariç). Wedgewood, futbolun, kız ve erkek çocukların birbirleriyle etkileşime girmesi ve babaları ile bağ kurması için ortak bir zemin oluşturduğunu ifade eder. Futbol eril bir alan olarak tanımlanır, erkek çocuklar için maskülen kimliği onaylar. Buna karşın, kız çocukları için, babalarının sosyal sınırlarında buluşmak için geleneksel kadınlıktan uzaklaşmaları anlamına gelir. Dişil değerler bu şekilde çarpıtıldıktan sonra, kadınları birçok problem beklemektedir (Stirling ve Schultz, 2007).

Katılımcılar anneleri ile olan ilişkilerini anlatırken genellikle annelerini iyi özelliklerle betimlemişler ve güçlü anne, mücadeleci anne kavramları ile annelerini anlatmışlardır. Annenin mücadeleci olması, güçlü olması ifadeleri, daha çok annelerin sorunlar karşısındaki duruşunu göstermekte ve bu durumda katılımcıların yaşam alanlarında bazı sorunların olduğu ve annelerin bunlarla baş etmeye çalıştığını düşündürmektedir. Bazı katılımcılar annelerini diktatör, kontrolcü olarak nitelemiş ve kendi yaşam alanlarına da müdahale ettiklerinden dolayı rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Annelere ilişkin bu olumsuz ifadelerle

başka araştırma sonucunda da karşılaşılmıştır; "Annem yapabildiğim ve yapamadığım şeyler hakkında çok katıydı, bilirsin..Ben küçükken annem tam bir kontrol delisiydi (Stirling ve Schultz, 2007).

Çok az katılımcının babaları ile ilişkilerinin iyi olduğu görülmektedir. Genellikle baba ile ilişkiler sınırlı düzeydedir. Ayrıca futbol oynamaları bazı babalar tarafından olumsuz karşılanmış bu nedenle ilişkileri daha da bozulmuştur. Babaların kızlarının futbol oynamasına karşı olması kültürel bir durum olarak değerlendirilmiş, doğu kültürüne sahip katılımcılar, babalarının gösterdiği tepkilerin nedenini, çevrenin kızların futbol oynamasına gösterdiği/göstereceği tepkiden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Çoğu katılımcı babası tarafından destek görmemiş ve onaylanmamıştır. Babası ile ilişkilerinin iyi olduğunu belirten katılımcılar dahi, babalarına ilişkin anlatımlarında, çok özel ifadeler (gurur duymak, övgülü sözler kullanmak... gibi) kullanmamışlardır. Babaların futbolu onaylayıcı yaklaşımları ya da futbola yönlendirmelerinin çok sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür. Ancak ulaşılan bulguların diğer araştırma sonuçları örtüşmediği görülmüştür. Kadınların futbola girmelerinin desteklenmesinde ve izin verilmesinde erkekler kadınların hayatlarında önemli etkiye sahiptir, babalar kızlarının zihinlerinde çok özel bir role sahiptir ve kızların fiziksel aktivitelerini seçme olasılıkları, daha çok küçük yaştan itibaren erkeklerin onları bu aktivitelerin lehine teşvik etmesi ve bu tercihlerine onay vermelerine bağlıdır (Scruton ve v.d., 1999; Owen, 2005; Stirling ve Schultz, 2007).

Katılımcıların spora olan eğilimlerinde aile etkileri incelendiğinde, ailelerinde futbol ile direkt ya da dolaylı olarak ilgilenenler olduğu bazı katılımcıların ailelerinde başka sporlarla ilgilenenlerin olduğu ve yaklaşık olarak üçte birinin ise ailesinde sporla ilgilenen kimse olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bireysel beğeni, kişinin olmak istediği ya da kendisini nasıl gördüğü ile ilgili konuları kapsar. Katılımcıların kendilerinde beğendikleri ve beğenmedikleri özelliklerine ilişkin ulaşılan bulgulara göre, katılımcılar fiziksel özelliklerini ele almamış, daha çok davranışsal ve duygusal özelliklerini dikkate alarak açıklama yapmış olmaları oldukça dikkat çekicidir. Beğendikleri özellikler olarak, hırslı olmak, mücadeleci olmak, disiplinli olmak, merhametli olmak, rahat olmak gibi

özellikleri dile getirmişlerdir. Katılımcıların beğendikleri özellikler içinde merhamet kavramı dışında kullandıkları diğer özelliklerin daha çok erkeklere atfedilen özellikler olduğu görülmektedir. Katılımcıların kendilerinde beğenmedikleri özellikler için yaptıkları açıklamaların da yine fiziksel özellikler olmadığı ve davranışsal ve duygusal özellikler olduğu görülmüştür. Katılımcıların sıklıkla ifade ettikleri beğenmedikleri özellikler, sinirli ve agresif olmak, merhametli olmak, duygusal olmaktır. Benzer sonuçlar Scraton v.d.(1999)'nin, yapmış oldukları araştırma sonucunda da görülmüştür. Katılımcılar, "Erkek Fatma" olarak algılanmalarının, kız olarak kendi içlerinde bir çatışmaya neden olmadığını, aksine bu algıyı toplumsal kimliklerinin pozitif bir parçası olarak kabul ettiklerini ifade etmiştir. Bu yorumlar şaşırtıcı değildir keza, "Erkek Fatma" olarak tanımlanan kadın, sporda üstün bir özellik olarak kabul edilen, rekabetçilik, agresyon, taşkınlık gibi erkeksi davranışları sergileyen bir kimliktir. Araştırmaya katılan kadın oyuncuların bazıları, erkeklerin dünyasına tamamen entgre olduğunu, grubundaki erkeklerin çoğunun onun kız olduğunu bile anlamadıklarını ifade etmiştir (Scraton ve diğerleri, 1999). Benzer şekilde Peretsa, Levyb ve Galilyc (2011)'in çalışmasında davranışların kadın ve erkek olarak tanımlandığını ve bunun spora da yansıdığı açıklamaktadır. Güç, şiddet, başkalarının üzerinde hakimiyet kurmak gibi eril elementler ile entgre olmuş spor dalları "gerçek" spor dalları olarak algılanırken, dans gibi koordinasyon, zarafet ve kibarlık içeren spor dalları dişil olarak kabul görmektedir ve bu nedenle spor olarak dahi kabul edilmemektedir. Bu tarz algılar, rekabetçi bir spor dalı olan futbolda belli bir yer edinmek isteyen kadın oyuncuların, asabi, şiddete meyilli, baskın davranışlar göstermeleri ile sonuçlanmaktadır (Peretsa v.d., 2011).

Katılımcıların kendilerine ilişkin değerlendirmelerine ulaşabilmek için kendilerini tanımladıkları kimlik alanı incelenmiş ve ulaşılan bulgular, katılımcıların kendilerini öncelikli olarak futbolcu olarak tanımladıkları, futbolcu kimliklerinin onları diğerlerinden farklı yapan bir özellik olduğu için böyle düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların öncelikli olarak futbolcu olduklarını belirtmeleri, futbolla tanışma yıllarında, ana nedenin kız erkek ayrımı yapmadan çocuklarla top oynama, spor yapmak için uygun alan olarak futbola erişme ya

da sadece oyun olarak başladıysa da ilerleyen yıllarda futbolcu olmaya yönelik yetenekle birlikte erkek egemen alanda var olma çabası ile şekillenmiştir. Bu durum ise katılımcıların kendilerini daha farklı ve özgür hissetmelerini sağlayarak devam kararlarında etkili olmuştur. Ulaşılan bulgular Valentine (2007; Ratna, 2013)'nin analizinde görülmektedir. O, kesişim olarak adlandırdığı kimlik rollerini analiz etmek için güçlü bir mercek kullanır. İnsanların, yaşadıkları mekanlara göre kendilerini farklı gördüklerini ve bazı alanlarda, diğer alanlarda olduğundan daha kabul edilmiş ve değerli hissettiklerini ileri sürmektedir. Valentine, bu önermenin, belirli bir alanda egemen olan failerin, o alanın baskın kültürünü inşa etme, o alana ait olanları ve olmayanları işaretleme gücüne sahip olduğunu savunur (Watson ve Ratna 2011; Ratna, 2013). Valentine'in çalışmasına katılan kadınlar evde, işte ve boş zamanlarında bazı kimlik rollerine öncelik verip diğer kimlik rollerini arka plana attıklarını anlattılar (Valentine, 2007; Ratna, 2013). Ancak Valentine'e göre, failer performansa dayalı tekniklerle istedikleri kimlik rollerine bürünmekte özgür değildir, çünkü bu tercihlerde belirleyici sosyal yapılar etkilidir. Faillerin neden ve ne şekilde bazı kimlik rollerine öncelik vermeyi tercih ettiklerini anlayabilmek için, bu seçimlerin daha geniş sosyal parametreler çerçevesinde değerlendirmek gereklidir.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri ve burada sahip oldukları kültürel sermayelerinin anlaşılması için hobileri belirlenmeye çalışılmış ve ulaşılan bulgulara göre katılımcıların çoğunluğunun yoğun antrenman, okul çalışmalarından dolayı boş zamanları olmadığı ve bu nedenle hobi edinemediği, dinlenme zamanlarında ya da sınırlı boş zamanlarında gezmeyi tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çok az katılımcının hobileri içinde sanatsal ilgiler olduğu, bunların da resim, şiir, enstrüman çalma gibi güzel sanatlara ait alanlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların eğitim hayatlarına ilişkin ulaşılan bulgulara göre, çoğu katılımcının çok başarılı öğrenciler olmadığı, akademik başarı açısından orta ve ortanın altı düzeyde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak 3 katılımcının diğerlerinden daha başarılı olduğu görülmüştür. Katılımcıların akademik açıdan başarısız olmalarında temel nedenlerin, okulu çok sevmemeleri, okul sorumluluklarını

yeterince yerine getirmemeleri ve/veya futbolun zamanlarını çok fazla alması olduğu görülmüştür. Katılımcıların okulda da haylaz öğrenciler olmalarına rağmen çevreleri tarafından sevilen, çevreleri ile iyi ilişkiler geliştiren kişiler olduğu ve öğretmenleri tarafından sevilen kişiler olduğu, bunun da sosyal yönden gelişmiş ve özgüven sahibi olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Okulun futbol üzerindeki etkileri açısından ulaşılan bulgulara göre çoğu katılımcı için okulun futbola devam kararlarında etkili ve destekleyici olduğu, bazıları için doğrudan bazıları için de dolaylı etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bazı okullarda futbol takımlarının olması önemli bir etki faktörü olurken en önemli etkinin beden eğitimi öğretmenleri olduğu açık bir şekilde ortaya konmuştur. Beden eğitimi öğretmenlerinin etkisi, okulda futbol takımını kurması, yetenekli öğrencileri seçmesi, okulda futbol takımı olmazsa dahi yetenekli öğrencileri ilgili kulüplere yönlendirmesi katılımcıların, futbolda ilerlemelerine fayda sağlamıştır. Bunların dışında beden eğitim öğretmenlerinin en önemli faydalarından biri de katılımcıların, özellikle ilkokul ve ortaokul yıllarında, kız erkek ayrımı yapmadan onları aynı takımda oynatmış olmaları da katılımcıların futbolda gelişmelerini desteklemiştir. Bazı katılımcılara göre okulun futbol oynamaları üzerinde ya olumsuz etkileri olmuş ya da hiçbir etkisi olmamıştır. Bu etkiler içinde, okul nedeniyle futbola yeterince zaman ayıramamış olmaları, futbol oynadıkları yıllarda okulda bir takımın olmaması ya da futbol ve okul arasında herhangi bir bağlantısının olmaması gösterilmiştir.

Araştırma katılımcılarının çoğunun başka bir spor dalıyla daha ilgilendiği sadece 5 katılımcının, başka bir spor dalıyla ilgilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Futbol dışında başka bir spor dalıyla ilgilenen, bir ya da birkaç spor dalı ile uğraşmış olan katılımcıların bu yönelimlerinde öncelikli olarak futbol oynadıkları için spora yatkın olmaları, okulda mevcut spor branşlarına göre bu takımlara dahil oldukları ve bu nedenle devam ettikleri görülmüştür. Ayrıca katılımcıların genellikle takım sporlarını bireysel sporlara tercih etkileri sonucuna ulaşılmıştır.

1.1.3. Sosyal Çevre

Katılımcıların futbola katılım ve devam sürecinde, futbol üzerinde etkili olduğu/olacağı düşünülen sosyal çevrelerine ilişkin değerlendirmeler, bilinçsiz katılım ve profesyonelleşme süreci olarak iki başlık altında incelenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun futbolla ilk tanışmalarının, 5-6 yaşlarında, mahalle arkadaşları ve/veya erkek kardeşleri ile ve sokakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların çok küçük yaşlarda, sokakta özgürce oynadıkları, kız erkek ayrımı yaşamadan futbol oynadıkları ve futbol takımlarına dahil olabildikleri görülmüştür. Bu bulgular Scraton ve diğerlerinin (1999)'nin ulaştığı oldukları araştırmanın İngiltere'deki sporculara ilişkin bulgularla benzerlik göstermektedir. Tüm katılımcılar futbola oldukça küçük bir yaşta başlamıştır. İngiltere'de ortalama yaş: 4-6, İspanya'da ise 11 ve üstüdür. Bu ilk deneyimler, bölgesel mahallelerde yaşanan informal deneyimlerden ibarettir. İlk deneyimlerden bahsederken, katılımcıların çoğu, futbol kariyerlerine başladıklarında sokak ve parkların önemini vurgulamışlardır. Ayrıca futbolcuların birçoğu, sokak ve parklarda dahil oldukları futbol deneyimlerine başlamalarında erkek akranlarının cesaretlendirmeleri ve onayına bağlı olduğunu ifade etmiştir (Scraton ve diğerleri, 1999). Peretsa v.d. (2011)'nin yapmış oldukları araştırmada da katılımcılar futbola karşı küçük yaştan beri sevgi beslediklerini, futbolu bireysel tutkuları sayesinde öğrendiklerini ve bu futbol sevgisini yaşadıkları mahallede küçük yaşta futbol oynamaya başladıklarında keşfettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların o yıllarda sokakta futbol oynamalarını bölgenin sosyo-ekonomik açıdan düşük bir bölge olması ile ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların, bilinçli katılım süreçlerinde daha çok okulun etkisi olduğu ve hem okul takımında oynadıkları hem de öğretmen ve arkadaşlarının yönlendirmesi ve kendi araştırmaları sonucu bir futbol kulübüne dahil oldukları görülmüştür. Ancak ulaşılan bulgular ile Scraton v.d. (1999)'nin araştırmasında ulaştığı oldukları bulgular arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. İngiltere'de katılımcılar ilk engel ile okul sistemine girdikleri zaman karşılaştıklarını belirtmiştir. İlkokulda (5-11 yaş) futbolda rekabet eden kızlara karşı yasal bir sınırlama olmamasına rağmen, bu kızların erkeklerle oynamasına izin

verilmemiştir veya futbol oynama imkanını elde etmek için mücadele etmişlerdir. Bu sınırlama, kızlar ortaokula geçtiklerinde daha da şiddetli hale gelmiştir. İlkokulda futbol oynayan oyuncuların birçoğunun ortaokulda futbol oynamasına izin verilmemiştir. Bunun sebebinin erkek ve kızların cinsiyetlerine uygun aktivitelere göre ayrılmasıdır ve futbol kızlara uygun bir spor olarak onaylanmamasıdır. Cinsiyet ideolojilerinin katı bir biçimde bağıntıya ve beden eğitimi öğretisindeki toplumsal cinsiyet kalıplarına endeksli olduğu görülmüştür (Scruton v.d., 1999).

Katılımcıların bilinçli olarak futbola devam ettikleri süreçte çevrelerinin de buna göre değiştiği, çevrelerindeki kişilerin çocukluk arkadaşları dışında daha çok kendi spor alanlarından ve ilgili alanlardan olduğu görülmüştür. Arkadaşları ile ilgili ulaşılan bulgulara göre çocukluk yıllarından itibaren daha çok erkek arkadaşlarının olduğu, onlarla daha iyi anlaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Çevrenin futbol oynama, futbolcu olma hakkındaki yaklaşımları, yakın çevre ve uzak çevre olarak iki grupta ele alınmış ve katılımcıların yakın çevresindekilerin yarısının olumlu, diğer yarısının ise olumsuz tepkiler verdiği, engellemek istediği görülmüştür. Aile çevresinin tepkilerini genellikle kız çocuk olma, kızların futbol oynamasına tepki olarak algılamaktadırlar. Uzak çevrenin tepkilerinin ise daha çok şaşkınlık olduğunu, şaşkınlığın ise bilinmediğinden ve kültürel olarak gelişemediğinden kaynaklandığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Futbol oynadığı için desteklendiğini açıklayan katılımcı sayısı oldukça azdır ve çevresinden tepki görmediğini, bununla birlikte herhangi bir şekilde destek de görmeyen katılımcılarında yaklaşık olarak katılımcıların üçte biri olduğu hem verilen desteklerin hem de tepkilerin çevrelerinin gelişmişliği, ailede daha önce benzer konuların yaşanmış olması, kültürel durumla ilişkili olduğu söylenebilir.

1.1.4. Futbola Yönelim

Katılımcıların futbola katılım/devam kararları üzerinde etkili faktörlere ilişkin ulaşılan bulgulara göre; katılımcıların tamamının futbola gerçek bir tutku ile bağlı oldukları ve severek sürdürdükleri görülmüştür. Futbola olan sevgileri herhangi bir beklenti olmadan başlamış ve devam ettirme konusunda ise elde edilecek olan ödüller, faydalar da ön plana çıkarak futbol katılımcılar için daha

cazip bir hal almıştır. Futbol başlangıçta saf sevgi, ilgi ile herkes için benzer özellikte şekillenmiş, ancak devamında ortaya çıkan cazip faktörler kişiden kişiye farklılık göstermiştir. Katılımcıların futbola bilinçli katılım sürecinde seçimlerinde etkili olan faktörlerin üç gruba ayrıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunlardan ilki seçim nedenleri, ikincisi, futbol ile ya da daha açık bir ifade ile futbolcu olmanın sağladığı kazançlar, üçüncü faktör ise profesyonel olmayan yaklaşımlar olarak üç başlık altında toplanmıştır.

Katılımcıların futbolcu olmalarında en temel neden, futbolu çok sevmeleridir. Bunun dışında çocukluk yıllarında sokakta top oynamaya başlamalarının etkisi ile hem vücutları spora daha yatkın hale gelmiş hem de yetenekleri gelişmiştir. Bundan dolayı da en iyi yapabildikleri işlerden biri olmuş ve kendilerini yetenekli olarak değerlendirmişlerdir. Futbolcu olmanın üniversiteye girişte sağladığı avantajlar nedeniyle bazı katılımcılar futbola devam etmişlerdir. Üniversiteye girişte milli sporcuların sınavsız geçiş avantajı bulunmakta, bunun dışında uzun yıllar futbol oynadıkları için yetenek sınavlarında rakiplerine göre daha avantajlı olabilmektedir. Birçok katılımcı bu sayede üniversitede BESYO okumuş/okumaktadır. Bunların dışında etkili bir diğer faktörün, futbolcu oldukları için toplumda daha popüler olmaları, ilgi çekmeleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Toplum içinde kabul görmek, futbolcuların zoru başarabilmelerinden ve kadın olarak erkek egemen alanda, kadının da her şeyi yapabileceğini göstermek olarak düşünüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Thenmen (2014) çalışmasında, kadın futbolcuların İngiliz futbolunda uygulanan toplumsal cinsiyet geleneklerini nasıl aştıklarını ve bu geleneklere nasıl karşı çıktıklarını incelemiştir. Araştırmada ulaşılan sonuca göre; araştırmaya katılan kadın oyuncuların kendilerine has ifadeleri, kadının ajanının dönüşüm sürecinin bir parçası ve daha cinsiyetsiz bir paradigmanın ortaya çıkmasına neden olduğunu göstermektedir. Kadınların futbola katılımlarını anlatma biçimleri, futbol sahasının alanını, kadın fizikselliği ile bağlantılı olumsuz çağrışımlarla mücadele etmek için kullandıkları kültürel bir mücadele alanı olarak kabul ettiklerini göstermektedir. Epistemolojik ve bağlamsal açılardan, araştırma boyunca görüşülen kadın örnekleminin futbol katılımlarını önceden belirlenmiş bir

paradigma olarak kabul etmedikleri gözlemlenmiştir. İngiliz futbol kültüründe yaygın olan katı söylemi kabul etseler de içinden yeni anlamların çıkabileceği belirsiz bir alanın da varlığını kabul ederek, göz önünde bulundurmaktadırlar. Kısacası, görüşülen kişiler kültürel değişimler konusunda aracı olarak görülebileceği sonucuna ulaşılmıştır (Thenmen, 2014).

Futbolun katılımcıların yaşamlarına neler kattığı ya da diğer bir ifade ile futbolun kazanımlarının futbolda kalma kararını etkileyip etkilemediğine ilişkin bulgulara göre futbolun katılımcılara daha başarılı bir yaşam kazandırdığı görülmüştür. Futbol sayesinde özgüvenlerinin geliştiği, sosyalleştikleri, saygı gördükleri birçok katılımcının yorumlarında yer almıştır. Ayrıca katılımcıların çevreleri ile daha pozitif ilişkiler kurmaları da onların kazanımları içinde yer almaktadır. Ancak tüm bu kazanımlar içinde futbolun maddi getirisinin sınırlı olduğu, bunların da bazı takımlarda düşük bir ücret ya da devletin milli sporcular için verdiği burs olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, Hjelm (2011), kadın futbolundaki koşulların erkek futbolundaki koşulların radikal ölçülerde fark gösterdiğini rapor etmiştir. İsveç Kadınlar Premier Ligi'ndeki en iyi oyuncuların çok azı futboldan para kazanmakta, futbol ile geçimlerini sağlamakta ve sponsorlar bulabilir, ancak büyük çoğunluk için durum farklıdır çünkü kadınlar liglerindeki koşullar amatör spor şartlarından öteye geçememektedir. Almanya, Danimarka, İngiltere, Norveç, ABD ve Kanada gibi ülkelerde de benzer bir durum söz konusudur (Hjelm, 2011).

Diğer taraftan katılımcılar futbol oynadıkları sürece birçok zorluğa göğüs germiş ve germeye de devam etmektedirler. Zorluklar, yeterli ve düzenli antrenmanların olmaması nedeniyle yaşanan sakatlıklar; saha, tesis gibi imkanların yetersizliği, temiz olmaması; maçlarda kendilerine spor malzemeleri verilmediğinden ve erkeklerin malzemelerini kullanmak zorunda olduklarından forma, çorap, krampon gibi uygunsuz malzeme kullanmaları olarak çok çeşitli boyutlarda olduğu görülmüştür. İngiltere'de, kadın futbolcuların futboldaki deneyimlerini konu alan araştırma sonucu da benzer sorunları işaret etmektedir. Erkekler ve erkek takımları istedikleri kalitede top, üniforma ve krampona erişebilirken, kızlar, maddi imkansızlıklarından ötürü daha düşük kaliteli ekipmanlara erişebildiklerini, hatta çoğu zaman erkek oyuncuların kullandığı ve kirli

bıraktıkları, kendilerine büyük gelen üniforma ve kramponlarla antrenman yaptıklarını ve maç yaptıklarını ifade etmiştir (Stirling ve Shultz, 2011).

Araştırma katılımcılarının görüşüne göre imkansızlıkların, eksikliklerin, yaşanan zorlukların ana kaynağının, federasyonun erkeklere sağladığı imkanları kadınlara sağlamaması, sponsor bulunmaması olarak gösterilmiştir. İsveç'te yapılan araştırma (Hjelm, 2011) sonuçları da futbolcuların benzer durumları yaşadıklarını göstermektedir. Çalışmada, futbol eğitiminde 9-12 yaş grubunun antrenmanlarının teknik açısından çok önemli olduğu ancak erkek çocuklar buna erişebilirken kız çocuklarının eğitiminin yetersiz olduğu açıklanmaktadır. Araştırma sonucuna göre aynı yaş grubundaki kızlar, aynı yaştaki genç erkeklerle kıyaslandıklarında bireysel olarak veyahut bir spor takımı eşliğinde aynı derecede eğitim alamamaktadırlar. Bu yaştaki kızlar haftada bir veya iki kez idman almaktadır ve bundan memnundurlar. Ancak çok iyi bir futbol tekniği edinmek, ekstra eğitim ve top ile çok farklı deneyimlere ve çok sayıda maç deneyimine sahip olmayı gerektirmektedir (Hjelm, 2011).

Katılımcıların çoğunluğu, kendilerini en çok futbol sahasında mutlu hissetmektedirler. Katılımcılara göre sahada olmak, özgürce koşmak, hiçbir şey düşünmemek, sadece yaptıkları işe odaklanmak ve kendilerini, izleyenlere, hocalarına, ailelerine gösterebilmek, başarılarının onaylanması anlamlarını karşılamaktadır. Azizi ve Hasan (2014, s.497), İranlı kadın futbolcuların 2012 olimpiyatlarında Ürdün'e karşı forma giyemediklerini bildirdi. İran, Batı Asya Kadınlar Şampiyonasında Ürdün'ün düzenli bir rakibi. Futbolun kadınlar için İran'da çok popüler olduğuna dikkat çekiyorlar; "Bu tür sporlara katılmak, hak ve özgürlükler açısından erkeklerle görünür biçimde eşit olabiliyor" demektir.

Katılımcıların futbola yönelmelerinde etkili olan bir diğer faktörün, futbolcuların profesyonel olmayan tercihleri olduğu düşünülmektedir. Ancak katılımcıların çoğu, profesyonel olmayan yaklaşımlarla ilgili konuşmak istememiş ya da konu hakkında bilgisi olmadığını belirtmiştir. Geçmiş dönemlerde bu tür sorunlar nedeniyle futbolun ve futbolcuların çok zarar gördüğü ve bunların etkilerinin hala devam ettiği bazı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Daha maskülen yapıda

olan kişilerin futbola katıldıkları ya da futbol oynadıkları için maskülen eğilimlerin ortaya çıktığı ve futbolcuların kendilerine uygun alan olarak futbola yönelindikleri düşünülmektedir. Katılımcıların futbola başladıkları yıllarda erkeksi görünmedikleri, zamanla bu şekilde göründükleri ve davrandıkları, bunun nedeninin, kendilerinden büyük futbolcuları modelleme, futbolcu olarak dikkat çekme ve/veya erkeksi görünürse daha iyi futbol oynadığı algısı yaratabileceğine inanmaları olduğu görülmüştür. Ancak “bir zamanlar ben de öyleydim” diye anlatan katılımcılar, bu şekilde görünmenin kendi futbollarına yakışmadığı ya da 15-16 yaşlarında bunun böyle olması gerektiğini düşündükleri ancak daha sonra öyle görünmek istemedikleri sonucuna ulaşmıştır. Cinsiyet ilişkileri sporda belirleyici bir faktördür. Bu alanın yapısı ve bu alanı şekillendiren değerler erkeksilik ve kadınsılık bağlamındaki baskın algıları çok net yansıtır. Fiziksel aktivite ile fiziksel yetenekler arasında bir ilişki olduğunu savunan iddialar bu algıları meşrulaştırır. Bu iddialara göre kadın zayıf ve kırılgan dolayısıyla atletik yetenekten mahrumdur. Toplum, hanım evladı olarak tanımlanan erkekler ile ilgili negatif, “Erkek Fatma” olarak tanımlanan kadınlar ile ilgili pozitif bir algıya sahiptir. Toplum bu tarz erkekleri dışlarken, erkek gibi davranan kadınlara daha fazla değer verir (Peretsa v.d., 2011).

Erkeksi hissettikleri için futbola devam eden ya da futbolcu oldukları için öyle görünmeye çalışan futbolcuların dışında bazı futbolcuların cinsel yönelimleri nedeniyle futbola devam ettikleri ve/veya dahil oldukları görülmüştür. Futbolcular arasında profesyonel olmayan ilişkiler yaşandığı, bazı katılımcıların bunu denediği ancak vazgeçtiği, bazı futbolcuların bu nedenlerden dolayı kulüpten uzaklaştırıldığı sonucuna ulaşmıştır. Yaşanan sorunların, futbolcuların özel hayatlarını deşifre etmelerinden, kulüplerin profesyonel kurallar belirlememesinden ve futbolu sekteye uğratmak için bazı kesimlerin bunu amaçlı olarak kullanmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

1.1.5. Futbol ve Futbolcu Olmaya Yönelik Kabuller

Katılımcıların bireysel olarak futbolcu olma ve futbolu nasıl algıladıkları hakkında ulaşılan bulgular, öncelikli olarak kendilerini futbolcu olarak diğer kadınlardan farklı gördükleri, genellikle kadınların bu tür alanlarda yer

almadığından dolayı bu şekilde düşündükleri görülmüştür. Bir futbolcu olarak sahada kadınların fark yarattığı, futbola güzellik kattıkları yönünde de bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca futbola içsel bakış olarak, bir futbolcu olmak erkek alanında kadının da var olma anlamını da karşılamaktadır.

Futbola ilişkin güncel değerlendirmeler, genellikle futbolun geçmişten bugüne değiştiği ancak gelişimin kalite anlamında değil daha çok niceliksel olduğu; futbolun, FIFA'nın zorunlu yapması, futbolcuların bireysel çabaları ve özverileri ile yürütüldüğü, destek olmadığından dolayı da gelişmenin olmadığı ve olamayacağı görüşünün hâkim olduğu görülmüştür. Benzer şekilde birçok ülkede gelişimin sadece sayısal olarak yaşandığı Caudwell (2011)'in çalışmasında da görülmektedir. Kadın katılımının sorunsuz olduğu bazı ülkeler 'altın yıllar' yaşarlar. Diğer yandan bazı ülkeler kadınların futbola katılımıyla ilgili yükselip düşen grafikler göstermektedir. Pek çok ülkede, oyuncuların sayısının arttığına dair kanıtlara rağmen, Hong ve Mangan koleksiyonu, kadınların aktif katılımlarına karşı direnç göstermeye devam edildiğini vurgulamaktadır. Bu direnç, futbol oynamak isteyen kadınların finansal kaynaklara erişememesine ve sosyo-kültürel olarak destek görememesi ile gözler önüne serilmektedir (Caudwell, 2011). Katılımcılar, futbola destek verildiği takdirde gelecekte bugünden daha iyi durumda olabileceği, erkek takımlarından bile daha ileriye gidebileceğine ilişkin umutları birçok futbolcunun taşıdığı görülmüştür. Ancak Liston (2006) feminist yorumların, erkeklerin egemen olduğu futbol yönetim organları, kadınların futbol alanına yüzeysel bir düzeyde ve hatta "sözde" veyahut "görüntüde" dahil olduklarını savunmaktadır. Ancak bazı katılımcıların geleceğe ilişkin çok umutlu olmadıkları çünkü federasyonun özellikle destek vermek istemediğinden bu durumun gelecekte de devam edeceğini düşündükleri görülmektedir. Hjelm (2011)'de çalışmasında kadın/kızların futbolda ilerlemelerine yönelik beklentilerin gerçekleşmediğini açıklamıştır ve yazara göre futbolda kadın/erkek eşitliği şu anki koşullarda halen imkânsız ve zaman alacak bir projedir. Bu algıların değişmesi için kadınların oynadığı futbolun erkeklerin oynadığı futbol kadar önemli olduğunun algılanması gerektiğini vurgulamıştır. Var olan koşullar kız ve kadın futbolcuların futbol kariyerlerinde ilerlemelerini engellemektedir. Mesela erkek ve kadın futbol

takımları arasında kaynaklara erişim ve kaynakların dağılımı ile ilgili adaletsiz bir dağılım söz konusudur. Kadın futbolcuların futbol yetenek ve teknik kabiliyetlerinin erkek futbolcular kadar iyi olmadığına yönelik algılar ve medyadaki söylemler, maddi kaynakların gelecek vadeden erkek futbolculara aktarılması ile sonuçlanmaktadır. Kadın futbolcuların aleyhine gelişen bu durumda, futbolun dışındaki dünyada var olan kadın algısının da payı büyüktür keza kadın futbolu toplumda halen marjinal bir varoluş biçimi olarak kabul görmekte ve uygulanmaktadır (Hjelm, 2011).

Yurtdışında futbol ve futbolculara ilişkin algıların, daha çok oradaki futbolun daha gelişmiş olduğu, futbolcuların teknik açıdan daha iyi olduğu bunun nedeninin alt yapıya çok önem verildiği, futbolcuların alt yapıda cinsiyet ayrımı yapılmadan yetiştirildiği, okul programlarını aksatmayacak antrenman programları yapıldığı ve futbol okullarının büyük kulüplerin içinde yer aldığı, şeklinde olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların kendileri ile diğer ülkelerdeki futbolcular arasındaki en önemli farkın, futbolun onlar için meslek olduğunu ancak burada amatör olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, yeniden seçim şansları olsa yine futbolcu olmak isteyeceklerini, ancak bazıları erkek olarak, bazıları da yurtdışında futbolda devam etmenin, daha avantajlı olacağını düşünmektedirler. Bu durum, futbolcuların futbola tutku ile bağlı olduklarını göstermektedir. Çok az katılımcı, yeniden seçim şansı olsa, vücudu bozduğundan ve/veya çalışmaların çok ağır olduğundan futbolu seçmeyeceğini, başka branşlara yönelebileceğini düşünmektedir. Futbolun gelişmesi için destek verilmesi gerektiği birçok değerlendirmede ifade edilmiş, federasyonun mutlaka destek sağlaması gerektiği, tanıtım ve ulaşım gibi konularda belediyelerin desteğine ihtiyaç olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Seyircilerin de futbol maçlarına gelerek motivasyonel destek sağlayabileceği ve katılımcıların seyircilerin fairplay kurallarına uymamasından şikayetçi oldukları, ancak çok az katılımcının bu konudan şikayetçi olmadığı görülmüştür. Cinsiyetçilik ve kadın düşmanlığı, futbol taraftar kültüründe kalıcı ve yaygın olgulardır ve Jones'un araştırma bulguları internet sitelerinde ve canlı maçlarda görülen cinsiyetçi yorumların ve canlı maçlardaki cinsiyetçi sözlü tacizlerin kapsamını ve doğasını göstermektedir. Cinsiyetçilik ve

kadın düşmanlığı, cinsiyete bağlı toplumsal ilişkilerin toplum ve futbol bağlamlarında günümüzde halen devam ettiğini göstermektedir (Caudwell, 2011). Futbolun meslek olması hakkında ulaşılan bulgular, değerlendirmelerin üç şekilde sonuçlandığını göstermiştir. Birincisi, futbolu meslek olarak görmeyenlerin değerlendirmeleridir. Bu gruptakiler futbolun ekonomik katkısının olmadığını ve bundan dolayı da meslek olarak yürütülemeyeceğini düşünmektedir. İkincisi, futbolu meslek olarak değerlendirip, kariyerlerini bu doğrultuda devam ettirmek için daha fazla çaba ile milli takım ve/veya yurtdışı transferleri ile bunların mümkün olacağına inananlar ve üçüncüsü ise, futbolu kariyer yollarında bir basamak olarak değerlendirenlerdir. Bu gruptakiler futbol ile daha kolay üniversiteye giriş ile ileride futbolcu olarak devam etmeseler bile futbol sayesinde kariyer yollarında ilerleme kaydedeceklerine/kaydettiklerine inanmaktadırlar.

Katılımcıların meslek seçimleri ve gelecekte futbolcu olmak ya da başka meslek yapma planlarına ilişkin ulaşılan bulgular göstermiştir ki katılımcıların çoğunluğu gelecekte de futbola devam etmeyi istemekle birlikte, çoğu katılımcı ekonomik endişeler ve/veya sakatlanma olasılığı durumunda sosyal güvencenin olmaması nedeniyle futbol dışında başka bir meslek edinmeyi planladıkları ancak bu mesleğin de yine spor ile ilgi bir alanda olduğu, bazı katılımcıların beden eğitimi öğretmenliği, bazı katılımcıların ise antrenörlük/hakemlik, bazı katılımcıların ise akademisyen olmak istediği sonucuna ulaşılmıştır.

1.1.6. Toplumsal Cinsiyet

Katılımcıların cinsiyet ve toplumsal cinsiyet algılarında ortaya çıkan bulgulara göre, bir taraftan kadının varlık mücadelesine vurgu yaparken diğer taraftan kendilerinin de eril iktidarı onaylayıcı yaklaşımları onların varlık alanlarında yaşadıkları ikilemleri göstermiştir.

Katılımcılar, kadın kavramını genellikle annelik ile ilişkilendirmişlerdir. Kadının anne olması, çocuk yetiştirmesi gibi özellikleri nedeniyle saygı duyulması gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Oysa bu düşünce temelinde, anne olmayan kadınların değerinin olmayacağı ya da değerli görülmediği anlamını da

beraberinde getirmektedir. Katılımcıların bu düşüncelerinin kaynağı, anneleri ile ilişkilerinin daha iyi olması, babaya karşı anneleri tarafından korunmaları ve annelerinin fedakarlıklarına şahit olmaları olabilir. Son yıllarda kadının rolünün değişmiş gibi görünmesine rağmen, kadının sorumluluklarının ağır olduğu, toplumun kadını belirli kalıplara sokmak istediğini düşünmektedirler. Diğer taraftan kadını duygusal olarak nitelerken, bazı katılımcılar kadının duygusal olmaması gerektiğini düşünmektedirler. Tüm bunlara göre kadının narin ve kırılgan olduğu, annelik nedeniyle değerli olduğu ancak sporcu kadınların güçlü, diğer kadınlardan farklı ve kadın erkek ayrımına karşı bir tepki olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Erkek kavramına ilişkin algıların ise çoğu katılımcı tarafından, güçlü, korumacı, destek, baba gibi kavramlarla açıklandığı yani erkekleri yüceltici kavramlar kullanıldığı, bazı katılımcıların çok olumsuz duygulara sahip olduğu görülmüştür. Bazı katılımcıların cinsiyet kavramının dışına çıkarak değerlendirmeler yaptığı, toplumun her iki cins için ağır sorumluluklar yüklediği ve erkeklerin de toplumun baskıları ile çok rahat olmadığı şeklinde algılara sahip oldukları görülmüştür.

Katılımcıların yaklaşık yarısının feminizm hakkında bilgisi olmadığı, bilgisi olanların bir kısmının feminizme karşı oldukları diğerlerinin de bu yaklaşımı destekledikleri araştırma sonucunda ulaşılan bulgulardır. Katılımcıların feminizmi desteklememelerinin nedeni olarak, hak arayışlarının zaten güçsüz kadınlar için yapıldığını ancak sorun çözümlerinin lokal olduğu ve devamında problemlerin artarak sürdüğü, feminist hareketlerin yerine devlet politikalarının kalıcı çözümler üretmesi gerektiği savunulmaktadır. Sonuç olarak katılımcılar, feminizmin göstermelik olarak sürdüğü, gerçek sorunların devam ettiği ve kendini savunamayacak kadar güçsüz insanlar için iş, eğitim gibi destekler verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Çoğu katılımcının futbol oynama ve kadınların futbolda da olduğunu göstermeye ilişkin açıklamalarının başlı başına feminist bir eylem olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların kadının toplumdaki yerine ilişkin değerlendirmelerine göre, kadın için geçmiş ve bugün arasında değişen pek bir şey olmadığı, erkek

egemenliğinin şekil değiştirerek devam ettiği, kadının geride kalması için özellikle çaba gösterildiği ve bunun medyanın, cehaletin, toplumun etkileri olarak düşünüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Medyanın sadece kadın futboluna değil aynı zamanda kadınlarla ilgili tüm sporlarda duyarsız olduğu, çok az haber yaptığı ve/veya sporculuklarından çok kadınlıkları ile ilgili haberler yaptığı bazı araştırma sonuçlarında görülmüştür (Öktem, 2004; Aslan ve Koca, 2006). Özsoy (2008), medyanın da erkelerin hakimiyetinde olduğunu, kadın sporlarının medyada yer almamasına bir neden olarak göstermiştir.

Katılımcılar futbolun erkeklere ait bir spor branşı olmasına yönelik eleştirilerin; erkeklerle futbolun daha uzun bir geçmişi olması, kadınların futbol oynaması hakkında yeterince bilgi sahibi olunmadığına yönelik düşüncelere sahip oldukları görülmüştür. Bazı çalışmalarda kadın-erkek futbolunun bulunduğu konumda, tanınırlığında ve başarısında ülkeler arasında farklılıklar olduğu, buralarda yaşanan farklılıkların futbolun erkek egemen bir spor olarak algılanmadığını, Markovits ve Hellerman (2003)'ün çalışmasında katılımcı görüşlerini destekleyici veriler içerdiği görülmüştür. Kadın futbolunun en eski ve en tutarlı lider gücü, Amerika Birleşik Devletleri ve onun en büyük iki rakibi olan Norveç ve Çin olduğu bilinmekte ve bu ülkelerde erkek futbolunun genel kalite ve başarı seviyesi, kadın futbolundan daha düşük ve ikincil seviyededir. Son yıllarda, Brezilya ve Almanya'daki kadın futbol takımları Amerika, Norveç ve Çin ile zirveyi paylaşmaya başlamıştır. Bunun sebebi ise çok açıktır, keza bu ülkelerde futbol erkeklerin hakimiyetinde değildir ve bu ülkelerde erkek egemen olduğu bir baskın spor kültürü mevcut değildir. Futbolun Amerika'nın spor alanındaki olağandışı konumundan yararlanan bu kadın oyunu, erkeklerden bağımsız olarak dünyada eşi görülmemiş bir üne kavuşmuştur. Bu istisnanın sebebi, başka bir istisnai durumudur, şöyle ki; Amerika'da kadın futbolundan önce kurulmuş ve başarıya kavuşmuş bir erkek futbol geçmişi yoktur. Kadın futbolu öncül bir spor dalı olarak kurulduğundan, kadın futbolundan sonra kurulup varlık gösteren erkek futbolu her zaman kadın futbolunun gölgesinde kalmıştır. Keza, Amerikan futbolu, beysbol ve buz hokeyi, basketbol Amerika'da erkeklerin hâkim olduğu sportif alanlardır (Markovits ve Hellerman, 2003). Bu açıklamalar futbolda erkelerin mi yoksa kadınların mı hâkim olduğu, futbolun ait

olduğu alanın cinsiyetten çok yerleşik kültürle ilgili olduğunu göstermektedir. Ancak diğer taraftan futbol gibi alanların cinsiyetleştirilmesi için gösterilen çabaların, kadınların futboldaki varlıklarını erkek hakimiyetine karşı olası tehditler için yürütülmektedir. Thenmen (2014)'in İngiltere'de futbol üzerine değerlendirmeleri de bunu düşündürmektedir. İngiliz futbolunda, sahip olunması için arzu duyulan bir özellik olarak fizik gücüne yapılan vurgu, "Heteroseksüel" kimlik ile yakından ilişkilidir. Sonuç olarak, 'erkek' sporu yapan kadınların "normal" cinsiyetlerine zarar verdiği gibi bir tartışma ortaya çıkmaktadır. Fizik gücü ve kadınsılık birbirleri ile uyumsuz olarak algılanmakta ve bu nedenle, kültürel söylemler kadınların aktif ve güçlü olmaktan korktuğuna yönelik mesajlar içerir çünkü aktif ve güçlü bir kadın "heteroseksüel başarısızlığı" ifade etmektedir (Thenmen, 2014). Kadın futbolunu eleştiren ve futbolun erkek sporu olmasını, erkeğin fiziksel farklılığı ile ilişkilendiren birçok açıklamaların yersiz olduğunu yapılan araştırmalar sonucunda da ortaya konmaktadır. Bunlardan biri, İsveç'te Hjelm (2011) tarafından yapılmış olan, "Kötü kadın futbolcular: İsveç'te kadın futbolu" (The bad female football player: women's football in Sweden) adlı araştırmadır. Birçok İsveçli futbol uzmanı, gazeteciler ve diğerlerine göre, elit seviyedeki kadın futbolcuların, top tekniği ve oyun algılaması erkek futbolcularinkine yakın olmadığı iddiasında oldukları ve kadın futbolunun kurulduğu birçok başka ülkede de benzer görüşlerin hâkim olduğu bilinmektedir ve araştırma, bu görüşün doğruluğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Makale, İsveç milli takım oyuncularının 2003 ve 2007 Kadınlar Dünya Kupalarında 'eylemlerinde' ne sıklıkla başarısız olduklarını analiz etmektedir. Araştırmada incelenen kadın futbolcuların eylemleri 'paslar, top karşılamalar, sıçramalar, son vuruşlar ve sabit durumları' kapsamaktadır. Erkeklerin milli takım performansları da benzer şekilde, 2002 ve 2006 yıllarında oynanan erkekler Dünya Kupalarındaki performanslara bakılarak analiz edilmiştir. Maçlar video yoluyla analiz edilmiştir. Yaklaşık 10.000 eylem analizi, farklılıklar olduğunu göstermiştir ancak bu farklılıkların nispeten küçük ve kadın futboluna karşı yöneltilen ağır ve teknik eleştirileri açıklayacak boyutta olmadığı görülmüştür. Araştırmanın sonucunda varılan nokta, bu eleştirilerin aslında futbol dünyasında eril bir kodlamanın var olması ve bu kodlamaya karşı feminist

bir provokasyon olarak algılanan kadın tepkilerine bağlı olduğu yönündedir (Hjelm, 2011). Ayrıca katılımcılarda futbolun gelişmesinde federasyonun yeterince destek olmadığı sadece zorunluluklar nedeniyle kadın futboluna izin verdiği bu nedenle erkek futbolunun/futbolcuların daha çok desteklendiği görüşü hakimdir. Medyanın da gereken duyarlılığı göstermediği, özellikle cinsiyetçi düşünceden, toplumsal yargıdan dolayı kadınları alandan uzak tutmak istedikleri gibi çeşitli nedenlere dayandığı sonucuna ulaşılmıştır. Medyanın kadın futbolunu görmezden geldiği ve bundan dolayı da tanınmadığına, gereken desteğin verilmediğine ilişkin bulgular bazı araştırmalarda da katılımcı görüşlerini destekleyici sonuçlar olduğu görülmüştür. Pfister (2015) Alman gazetelerinde yer alan haberlerinin sunumu ve yorumlanmasını incelemiştir. Makalenin ana konuları, oyuncuların tasvir edilme ve kadın futbolunun sınırlandırılma şekilleridir. Araştırmanın ulaştığı sonuçlar;

“Dünyanın dört bir yanındaki medya sporları, insanların gündelik yaşamlarında önemli bir rol oynamakla birlikte, kamunun ilgi odağı olan erkek sporudur. Gazete spor sayfaları, televizyon spor programları ve internetteki sporla ilgili haberler erkekler tarafından, erkek hakkında ve erkekler için üretilmektedir. Kadınlar, medya ürünleri ve medya içerikleri bakımından küçük bir rol oynamaktadır. BILD Zeitung’un 1980’de yaptığı içerik analizinin sonuçlarından elde edilen bilgilere göre, futbol haberlerinin sadece %7’si kadın futbolcular ile ilgiliydi. Gazetede kadın futbolcularla ilgili yayımlanan "Altın kızlar", "yarışan pisicikler", "jimnastik piliçleri" gibi başlıklı metinler, kadın futbolcuları önemsizleştiren ve cinsel ayrımcılığa maruz bırakan metinlerdi; kadın futbolcuların özel hayatları ve görünüşleri hakkında bilgi vermekle kalmadı, aynı zamanda birçok cinsel olumsuz mesaj iletmekteydi. Bununla birlikte, bir kural olarak, erkek futbolcuların eşlerinin ve kadın futbolcuların fotoğrafları cinsellik içermekteydi. Yukarıda sözü edilen "Goldmadel", "Rennmiezen" ve "Turnküken" başlıklı gazete makalelerinden günümüze gelindiğinde, aradan 30 yıl geçtikten sonra, günümüzde popüler olan basın bülteninde sporcular, kadın futbolcular nasıl resmedilmektedir ve yayınlanmaktadır diye sorulduğunda, son zamanlarda yapılan araştırmalar, medyada kadın sporcuların marjinalleştirilmesi konusunda çok az değişikliğin yaşandığını gözler önüne sermektedir. Birçok ülkede yürütülen niceliksel çalışmalara göre kadın sporunun yazılı ve görsel basında gösterilme oranı %10’dur. 2013 yılındaki özel bir raporda, yukarıdaki verilerle ilgili şöyle yorum yapılmıştır: "Kadınlar kitle iletişim araçlarında az temsil edildiği için, toplumdaki değerleri düşüktür" (Pfister, 2015).

Katılımcıların “futbolcu olarak kadın” tanımlamalarında, futbolcu olmanın diğer kadınlarla bir fark oluşturmadığı sadece yapılan yoğun spor nedeniyle farklılık yarattığını ayrıca futbolcu kadın ya da futbolcu erkek olmanın tek ayrımının da

biyolojik olduğunu düşünenlerle birlikte, futbolda kadının varlığını toplumsal cinsiyet açısından değerlendiren ve kadının her alanda var olabileceğini göstermek olarak bu alanda mücadele eden katılımcıların da olduğu görülmüştür. Bazı katılımcılar, futbolcu kadın ve erkek arasındaki farkı biyolojik nedenlerle ilişkilendirdikleri ve erkeklerin fiziksel açıdan daha güçlü oldukları için daha ön planda olduklarını düşündükleri görülmüştür. Peretsa ve diğerleri (2011) İsrailli Kadın Oyuncular adlı makalelerinde, üstün ataerkil ideolojinin kadın ve erkek arasında net bir ayrım olduğunu, ve bu ayrımla ilişkili olarak, insanların kendi ve diğerlerinin cinsel kimliklerini tanımladıklarını ve bunu yaparken iki kategori arasındaki belirli sınırları takip ettiklerini ve bu ayrımın spor alanında daha da belirgin hale geldiğini ifade etmektedir. Buna ek olarak, spor, erkeklerin üstün, kadınların ise alçak olduğuna yönelik bir ideoloji üretmektedir ve bu ideolojiyi sürekli hale getirir. Spor erkek kimliğinin inşa edilmesi ve sporu izleyen veya sporla uğraşan erkeklerin toplumda hakimiyet kurmaları için merkezi bir konumdadır. Sportif başarıların ölçüldüğü standartlar eril standartlardır ve kadınların yeteneklerini erkeklerin yetenekleri ile kıyaslayarak bu standartları güçlendirmekte ve kadın-erkek ayrımını meşrulaştırmaktadır.

Futbolda cinsiyet inançlarına karşı olan ve bunu başarmak için çaba gösterdiğini ifade eden katılımcıların aynı zamanda görünümünde de kadınsılıklarını yansıttıkları, sahaya çıkmadan önce estetik görünümüne dikkat ettikleri yani saha da gerçekten kadının var olduğunu göstermeye çalıştıkları, kadın olarak sahada olmak istediklerini vurgulamışlardır. Araştırma sonucunda ulaşılan bu bulgu Caudwell (2011)'in açıklamaları ışığında yorumlandığında, futbolcuların sahada kadın olarak var olma çabalarının otoriteler tarafından bilinçli üretildiği, bu şekilde futbolcuların/futbolun destekleneceği beklentisi bilinçli ya da bilinçsiz olarak yerleştirildiği düşünülebilir. FA ve Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA) gibi yönetim organları, futbolu (erkek futbolu) ve kadın futbolunu ayrı tutma çabalarında ısrarcı olmaya devam etmektedir. FIFA'nın 2004'de erkekleri ve kadınları ayrı tutma isteği netlik kazanmıştır. FIFA, Maribel Dominguez'in (ikinci lige ait bir erkek profesyonel kulüp olan Celaya ile iki yıllık sözleşmesi olan) erkeklerin profesyonel liginde oynamasına izin vermedi. Aslında, FIFA bu

ilk vaka ile başa çıkmak için acil bir toplantı yaptı ve ardından şunu deklare etti: "Erkek ve kadın futbolu arasında açık bir ayrım olmalı". FIFA'nın sert ifadesi mutlak bir kararı yansıtmaktadır. Yine aynı idari organlar, kızların ve kadınların futbol rekabetlerini yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde, erkek futbolundan ayrı tutulduğu sürece desteklemektedir. Birçok yönden, bu yönetim organları yalnızca kadınları erkeklerden değil aynı zamanda kadınlığı da erkeklikten ayırmayı amaçlamaktadır. Sepp Blatter'ın 1999 Dünya Kadınlar Turnuvası'nın kapanışında gerçekleştirdiği ve (FIFA) günümüzde ün kazanmış olan 'futbolun geleceği kadınsıdır' ifadesi, FIFA'nın tercih ettiği ve kadınsılığın öncelikli olduğu kadın futbolcunun türüne işaret etmektedir (Caudwell, 2011).

Katılımcıların başarılı kadın sporcular hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, profesyonel kültürlerinin daha geniş bir perspektif açıdan gelişmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çok az katılımcının bazı sporculardan örnekler verdiği ancak futbol alanında yeterli bilgi sahibi olmadıkları, araştırmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların antrenörleri ile olan ilişkilerinde kadın antrenörleri ile genellikle iyi ve sorunsuz oldukları ancak erkek antrenörlerin daha disiplinli olduğunu düşündükleri bununla birlikte kadın antrenörlerin kadın takımlarında, yine kadınsı nedenlerden dolayı, bulunması gerektiğini düşündükleri görülmüştür. Çok az katılımcı, antrenörün cinsiyetine ilişkin ayrım yapmamakta tekniği daha önemli görmektedir. Ancak kadının futbolcu olması ile birlikte antrenörlük alanında da kadının var olması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak hakemlerin profesyonel kurallara uymaması, yanlış davranması, katılımcıların hakemlere karşı negatif duygulara sahip olmalarına neden olmuştur.

Katılımcılar kadına uygun alanlar gibi yaklaşımlarla kadının sınırlandırılmaması gerektiğini ve bu gibi durumların toplumsal olarak üretildiğini sıklıkla ifade etmişlerdir, bununla birlikte kadınların da uygulanan baskılardan rahatsız olarak, karşı durmaları gerektiğini düşünmektedirler. Katılımcılar, bazı kadınların kendilerini evde ve çocuklarına bakan bir role uygun gördükleri ancak bunu oluşturanın erkekler değil kadınlar olduğunu ve özellikle kadınların bu durumu kullandığı görüşüne sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların geleceğe yönelik planları içinde yine sporla ilgili bir alanda mesleğe devam etmek istedikleri/devam edecekleri ancak futbolun ekonomik getirisinin olmaması, az olması nedeniyle öğretmenlik, antrenörlük gibi alanlarda çalışacakları ama daima futbolun içinde olacakları sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların, gelecekte çocuklarının futbolcu olması hakkındaki görüşlerine göre, bazı katılımcıların futbolun zor bir alan olması nedeniyle çocuklarının çok zorlanacağını düşündükleri bundan dolayı futbolcu olmalarını istemedikleri, bazı katılımcıların daha iyi şartlar altında (örneğin; yurtdışında) futbolcu olmalarını destekleyeceklerini ancak Türkiye’de şartların elverişsiz olduğu için istemedikleri ve çoğu katılımcının kendisinin futbolcu olmaktan dolayı çok mutlu olduğu, severek yaptığı için çocuklarının da bu mutluluğu yaşamasını istediğinden, çocuklarının futbolcu olmasını destekleyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Futbolda başarının karşılığını katılımcılar, saygı görmek, birlikte olmak ve mücadele etmek, takımına fayda sağlamak, güç, manevi tatmin ve galibiyet olarak görmekte ancak yaşadıkları bazı olumsuzluklar ve haksız mağlubiyetler nedeniyle kayırmacılık, torpil gibi kavramlarla da başarıyı ilişkilendirmişlerdir. Katılımcıların futboldan yeterli, kazanç elde edemediklerinden dolayı maddi getirilerle ilgili sınırlı açıklamalar yaptıkları görülmüştür.

2. SONUÇLARIN BOURDİEU’NUN KAVRAMLARI İLE TARTIŞILMASI

Araştırmada ulaşılan sonuçlar, Bourdie’nün teorisi ile ilişkilendirilerek futbolcuların toplumsal cinsiyet algılarının anlaşılmasına çalışılmıştır.

Toplumsal cinsiyet, toplumlar ve onların kültürleri altında şekillenmektedir. Yaşam alanlarının bireylere sunduğu imkanlar yani sosyal ve kültürel sermayelerinin varlığı kadar kısıtlar da onların habituslarını şekillendirmektedir, kısaca toplumsal cinsiyet habitusun bir parçasıdır. Katılımcılarının habituslarının çocukluk yıllarındaki ekonomik sermaye temelinde, kültürel ve sosyal sermayenin etkisi altında şekillendiği görülmüştür. Tüm çocuklar gibi

futbolcuların da farkında olarak gelişen ilk cinsiyet algıları da aile içindeki roller etrafında şekillenmektedir. Çocukluk yıllarında karşılaştıkları kadın kavramı Bourdieu (1980), habitusun geçmişteki tüm deneyimleri birleştiren, her anında algı, takdir ve eylemlerin bir matrisi olarak işlev gören kalıcı, aktarılabilir nitelikteki bir sistem olarak anlaşıldığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan futbolcular, çocukluk yıllarında sokakta, erkeklerle oynamayı tercih etmiş ve onların da kabulü ile erkek sporu olarak bilinen futbola katılmışlardır. Yaşam öykülerinde, sokakta ve özgür oldukları ancak aile ilgisinin de o yaşlarda (5-6) yetersiz olduğu görülmüştür. Onların yaşlarında desteklerin olmadığı/yetersiz olduğu düşünülmektedir. Katılımcılar sokakta futbol oynayarak sosyal sermaye arayışlarına başlamış ve yaşadıkları/büyüdükleri çevrenin de buna uygun olması sonucu kendilerine uygun bir alan bulmuşlardır. Bunda da ekonomik sermayenin eksikliği etkili olmuştur. Aile yaşantılarında karşılaştıkları yoksunluklar (ilgi, babanın desteği, anne baba ilişkileri, ekonomik yetersizlik, futbol dışında oyun alanı olmaması, gibi) nedeniyle, kendileri için sosyal sermaye arayışlarına sokakta başladıkları ve erkek çocuk gibi olmak şeklinde simgesel işaretlerle de simgesel sermayelerini geliştirdikleri görülmüştür. Bourdieu (1998), bireylerin özel davranışları ve toplumsal vizyonunun ev içi konularla sosyal ve kültürel vizyona derinden dahil olduğu gibi, kamusal eylemlere dayandığını iddia etmektedir. Kamu, gizlilik kavramında bulunur. Bourdieu'nün görüşüne göre, bu, kültürel ve sembolik ayrıcalıkların kültürel sermaye teorisinde ekonomik, cinsiyet, ev ve ailenin biriktirilmesi ve iletilmesinin başlıca koşullarından birinin, aile olduğu fikrine dayanır. Bourdieu için, gerçek aile 'norma uyan ve normallikle sembolik kârın keyfini çıkarmanın ayrıcalığı' yaşar olduğu bir 'normal' aile. Dahası, aile sosyal düzenin korunmasında, biyolojik üremenin yanı sıra toplumsal alan ve sosyal ilişkilerin yapısını sağlamada bir rol oynamaktadır ve bununla birlikte baba, otorite ve maddi mirasın iletilmesini sağlamaktadır (Bourdieu, 1998, s.69). Futbolcuların en çok mutlu oldukları yerin genellikle, maç ya da antrenman fark etmeksizin, futbol sahası olduğu ve bunun nedeninin de kendilerini özgür hissetmeleri, başarılarının sergilenmesi olduğu görülmüştür. Blomstreng (2016), yapmış olduğu çalışmada sahadaki gözlemlerine dayanarak şu açıklamayı yapmıştır;

saha, alışkanlıkların unutulduğu yer olarak, futbolcuların burada akışta oldukları zamanlarda cinsiyet unutulmaktadır. Kızların, futbol sahası dışında daha renkli bir hayatları olabildiği, oyunda oyun oynanan alanda, yaşadıkları bedenden özgürce yaşadıkları bir zihin durumuna hareket ettikleri, görülmüştür (Blomstereng, 2016). Araştırma bulgularıyla benzerlik gösteren bu yorumlara dayanarak, futbolcuların kendi habituslarını oluşturmak için alanda yer buldukları söylenebilir. Futbolcuların eğitim açısından başarılı olduklarını ya da bazıları için çok başarılı olduklarını söylemek mümkün değildir. Onların odağının okul olmadığı ve gelecek için eğitime yeterli yatırım yapmadıkları görülmüştür. Dumais (2002), eğitsel beklentilerin, kişinin habitusunun bir parçası olduğunu savunmaktadır. Çünkü bir kişinin toplumsal yapı içerisindeki yerini algılaması, arzu edilen geleceğin başarılarını sergilemesi için bir yoldur. Katılımcıların okul başarılarının onların habituslarında gelecek için bu alanda şekillenmeyeceğini göstermekle birlikte onları farklı alanlarda sermaye edinimlerine götürmüştür. Katılımcıların futbola devam ve okulda akademik alanda değil de spor alanında gösterdikleri başarılarının onların spordaki yetenekleri ile fiziksel sermayeyi edindiklerini göstermektedir. Bourdieu (1986), kültürel sermayeyi çeşitli biçimlerde tanımlamıştır. Bu biçimlerden biri “somutlaştırılmış”, “zihin ve beden” uzun süreli doğasından oluşur (Bourdieu, 1986, s. 243). Shilling (1993) buna “fiziksel sermaye” olarak değinmiş ve bu belirli kültürel sermayenin literatürde ihmal edildiğini belirtmiştir. Fiziksel sermayenin üretimi, toplumsal alanlarda değerli olarak tanınan yollarla vücutların gelişimi anlamına gelirken, fiziksel sermayenin dönüşümü, iş, eğlence ve diğer alanlarda bedensel katılımın farklı sermaye biçimlerine tercüme anlamına gelmektedir (Shilling, 1993). Futbolcular profesyonel olarak (her ne kadar Türkiye’de futbol profesyonelleşmemiş olsa da) yani bir kulüp ya da takıma dahil oluncaya kadar fiziksel sermaye ve sosyal sermayelerini geliştirmişler, profesyonel alana geçişten sonra da sürdürmüşlerdir. Futbolcuların hem okul hem de futbol çevrelerinde iyi ilişkiler içinde oldukları sosyal çevreye sahip oldukları ve okul yaşamı sonrasında da sosyal çevrelerinin yoğun olarak futbol çevresinden olduğu ve/veya futbolla ilişkili bir çevrede olduğu görülmüştür. Katılımcıların kendilerini takımı ile bir bütün olarak

görmeleri, takım arkadaşları ve antrenörleri ile çok iyi anlaştıkları yani onların habituslarının sahip oldukları sosyal sermayelerle şekillendiği söylenebilir. Sosyal sermaye, sosyal ağlar ve ilişkilerden elde edilen faydalarla ilgilidir-örneğin belirli bir ailenin üyesi veya belirli bir okulun veya üniversitenin mezunudur. Bireyin sahip olduğu sosyal sermayenin etkisi, bireyin bu şebekelerle arasındaki bağla ilişkilidir (Bourdieu, 1986). Çok az katılımcının kültürel açıdan daha gelişmiş olduğu genellikle zamanlarının çoğunu futbola ayırdıkları ve futbol ile ilişkili konularda (teknik konular dışında) dahi yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Katılımcıların kültürel açıdan yetersizlikleri onların bu alanda gereken çabayı göstermemeleri yani Bourdieu (1993)'nün ifadesi ile "kültürel üretim alanı" oluşturmadıkları görülmüştür. Futbolcuların futbola devam kararlarında, üniversiteye girebilmek, etkili faktörlerden birisidir. Katılımcılar futbol yoluyla ekonomik sermayeye ulaşmaya çalışmaktadırlar. Diğer taraftan futbol sayesinde toplum tarafından kabul edilmek, saygı görmek arzularının bulunduğu ulaşılan bulgular arasındadır. Bu beklenti onların sosyal sermayeye erişim isteklerini göstermektedir. Katılımcıların futbola katılım ve devam kararlarında etkili olan faktörlerden bir diğeri, maskülen olmaları ve profesyonel olmayan tercihleri olduğu görülmüştür. Spor dünyası, baskın erkeklik ve erkek egemenliği ile net bir şekilde ilişkisi nedeniyle eleştirilmektedir. 'Feminist bir perspektiften spor, cinsiyetçi bir kurum, erkek egemenliği ve erkeksi yönelim olarak uzun süredir görülmektedir (Bernstein, 2002, s.415). Spor ve futbola ilişkin bu algılar nedeniyle, bazı katılımcıların erkeksi sembollerle elde edilecek sembolik sermayeye erişim istemektedirler. Bu sembolik sermaye elde edilirken diğer taraftan da erkek alana giriş ve kabulde bu görünümle saygı kazanarak bir taraftan da daha güçlü görünerek fiziksel sermaye elde etmektedirler. Futbolcuların açıklamalarında bu tür görünümünün 15-16 yaşlarında yoğun olduğu daha sonraki yıllarda genellikle azaldığı görülmüştür. Bourdieu (1993), bazı alanlarda, ilkokulda bulunan koşullar gibi, kızların erkeksi bir habitus kazanmak için kadınsılığı reddetmesinin mümkün olduğunu, ancak, büyüdükçe "Erkek Fatma" lığın zayıfladığını açıklamaktadır. Katılımcıların profesyonel olmayan yaklaşımlarının da onların futbolda bulunma nedenlerinden biri olarak düşünülmektedir. Bourdieu (1990), bireylerin dünyaya

doğduğunu ve içinde yaşamak için kendi kültürünü içselleştirdiklerini savunur. Dünya aynı anda tarafsız ve sübjektiftir. Bu objektif öznel diyalektik, Bourdieu'nün simgesellik teorisinin ve habitusun merkezi konseptinin odak noktasıdır. Bourdieu'nün habitusu, öznelğin günlük tecrübelerde üretilip çoğaltıldığını anlamak için teorik bir çerçeve sunmaktadır. Bu, kültürün vücuda alışılmış şekilde yazıldığı yolları ve bireylerin toplumsal temelli olan durumlarına pratik bir ustalık geliştirme biçimlerini kapsar. Bireylerin az ya da çok kalıcı davranışlarını bir kişinin kendisini sosyal dünyaya yönlendirebilmesini sağlayan bir dizi kolektif içselleştirilmiş olasılık olarak anlama aracı sunar. Pratik nedenler (The Logic of Practice), habitusun en özlü tanımı içermektedir (Bourdieu, 1990):

“Belirli bir varoluş sınıfıyla ilişkili koşullar, habitus, süreklilik, düzenlik olarak değişen yapılar olarak işlev yapmaya uygun yapılandırılmış yapılar üretir. Bunlar; sonuçlarına nesnel olarak adapte olabilecek pratik ve tasvirleri üreten ve organize eden ilkelere sahiptir. Bunlara ulaşmak için gerekli olan ustalık ya da bilinçli bir işlem olmaksızın sonuçlara adapte olan ve sunumlar üretebilmeyi organize eden prensiplere sahiptir”.

Durumu, Bourdieu kavramları etrafında düşündüğümüzde, bir kişinin bir sınıfa ait olma, sınıf tarafından kabul görme gereksinimin karşılanması için o alanla ilgili kültürel sermayeye sahip olmak ve sosyal sermayenin de bunun etrafında şekillenmesini gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bazı futbolcuların heteroseksüel oldukları (ya da öyle yansıtmak istedikleri), bazı futbolcuların ise heteroseksüel olmamaları ya da diğer cinsel yönelimleri onların alanda kabul görme çabalarından kaynaklandığını düşündürmektedir. Rooki (2007), çalışmasında lezbiyen habitus kavramını ele alarak şu değerlendirmede bulunmuştur;

“Lezbiyen habitus kavramı, somut lezbiyen kültürel sermayenin gözle görülür bir ifadesidir ve bu somut süreçlerin bazıları ve çağdaş lezbiyen kültürlerin önemliliği üzerinde düşünmek için yararlı olduğunu iddia etmek isterim. Lezbiyen bir habitus kavramının, “uygulama, görünürlük ve görünüşün önemli olduğu zamanlar gibi”, ne zaman cisimleştiği ya da aidiyet hissetmedikleri anları düşünmek için önemlidir. Bu teorik çerçevede, lezbiyen bar, lezbiyen bir habitusun somutlaştığı toplumsal uygulama alanının (Bourdieu, 1990) bir örneği olarak anlaşılabilir. Bu durumda, lezbiyen habitusu, lezbiyen “kültürel sermayelerin” ve “kültürel kaynaklar” ın somutlaşmış bir ifadesi olan farklı ve yerleşik bir modeldir (Skeggs, 2004). Ayrıca, lezbiyen ayrımın somutlaştırılmış ifadelerinde, örneğin saçlarını, kıyafetlerini veya aksesuarlarını giyme biçiminde de gerçekleşir. Lezbiyen bir habitusu canlandıran lezbiyen beden, lezbiyen kültürel

kaynakların sermayelerin biçimlerinin dahil edildiği, icra edildiği ve var olma görünümü ile oluşturulduğu bir mekandır.

Tüm bu açıklamalar ışığında kısaca, futbolcuların profesyonel olmayan yaklaşımlarının, onların sermaye arayışları ekseninde geliştiği ve alanda belirli bir yere sahip olmak için yaptıkları bazılarının habitusu olarak şekillendiği ancak bazıları için simgesel sermaye olarak kullanıldıklarını düşündürmektedir. Ratna, (2005)'nin çalışmasında da benzer sonuçlar görülmektedir. “Erkek Fatma kimliğine rağmen, lezbiyen olmadığını sürekli olarak hatırlatmak zorunda olduğunu, futbol oynayan yeni nesil kızların, önceki jenerasyonlardan daha feminen olduklarını ve artık kısa saçlı ve erkeksi hatlara sahip kızların sahada görülmediğini ve bunun tercih de edilmediğini belirtmiştir. Bu ifade, artık futbolda lezbiyen veya eşcinsel bir habitusun olmadığını göstermektedir. Keza, bu söylemlerin alt metninde, günümüzde kadın futbolunda feminen bir kadın futbolcu olarak var olunabileceği, kadın futbol habitusunun değiştiği, lezbiyen ve erkeksi kızlara kıyasla, feminen kimlik temsillerine sahip olmalarının futbol alanına kabul edilmelerinde avantajlı bir durum olduğu mesajı bulunmaktadır. Araştırmaya katılan birçok oyuncu, erkeksi kadınların oyun alanının dışında kaldıklarını, kadın futbolunu temsil eden oyuncuların kendileri gibi feminen, bakımlı, saçları ve tırnakları uzun, makyaj yapan oyuncular olduğunu ifade etmiştir. Bu ifadeler, bu oyuncuların kimlik temsillerinde alanlar arası kesişmelerin var olduğu hipotezini destekler niteliktedir” (Ratna, 2013).

Katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarını şöyle özetlemek mümkündür;

Cinsiyete dayalı sporlarda, her alan kendi beklentilerine göre yaklaşım kabul etmektedir. Futbolcuların, futbola girişlerinde aile içinde sahip olamadıkları sosyal ve simgesel sermayeleri nedeniyle, sokakta, erkeklerin egemen olduğu alanda kendilerini kabul ettirerek, sosyal ve simgesel sermaye edinimine yönelmişlerdir. Habituları da bu yönde gelişerek daha maskülen bir yapı içinde gelişimlerini sürdürmüş bununla birlikte ilerleyen yıllarda, futbolun kültürel sermayesi altında fiziksel sermayeye de ulaşmışlardır. Fiziksel sermaye hem alanda kabulü sağlamış hem de ilgili alanlarda eğitim ve iş edinimi ile birlikte ekonomik sermayeye de ulaşabilmelerini sağlamıştır. Diğer taraftan onların, cinsiyet kabullerinde sporcu kızların diğerlerine göre daha güçlü, baskılara

boyun eğmeyen şeklindeki algılarının da alanda var olma isteği ile habituslarının da bu yapı çerçevesinde geliştiğini göstermiştir. Futbolcuların, maskülen ya da lezbiyen eğilimlerinin, çocukluk yıllarında erkelerle oynamak ve onlar tarafından kabul edilmek ve devam eden futbolculuk deneyimlerinde yine kendini kabul ettirebilmek için edindikleri kültürel sermaye ile birlikte, tüm bu süreçler boyunca eril kodlarla yüklenmiş habituslarının alanda kabul görmek için gereken sermayeler nedeniyle bu yönde eğilimler gösterdikleri görülmüştür. Alan sürekli olarak, kızların futbolcu olması ya da futbolcu olarak kabulleri için sahada gerçek kız ve kadın olması gerektiği yönünde baskıları yansıtmaktadır. Yani futbolcuların cinsiyet yönelimlerinde farklılıklar olduğunda bunlar alandan dışarıda bırakılmakta ve alana kabul edilmemektedir. Bununda etkisi ile futbolcuların çoğu gerek davranış, gerekse görünüş olarak feminen görüntüler sunmaya çalışmışlardır. Aslında alan futbolculara simgesel şiddet uygulamaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında futbolcuların toplumsal cinsiyet algılarının, genel kabullerden farklı olduğu, kadın/kız olduğu için ayrımlara karşı olduğu ve bunun için mücadele ettikleri görülmüştür.

3. ÖNERİLER

Türkiye’de futbol oynayan ve futbola katılacak olan kızların/kadınların toplumsal cinsiyet algılara ilişkin kabuller üzerinde farklılık yaratacakları görüldüğünden, futbolun ve futbolcuların desteklenmesi gerekmektedir. Bunun için öncelikli olarak federasyonun erkek futboluna verdiği desteği kadın futboluna da vermesi gerekmektedir. Futbola destek olacak diğer kurumların futbol kulüpleri olduğu ve Beşiktaş’ın kadınlar şubesi gibi diğerlerinin de kadınlar takımını açması gerekmektedir.

Literatür incelemelerinde” kesişime ait kimlikler” ve “çapraz kimlikler” ile ilgili kavramların sporcuların cinsiyet yaklaşımlarını açıklayıcı kavramlar olarak kullanıldığı görülmüştür. Araştırma bulgularında da erkeksi görünen kızların olduğu, ancak erkeksi görünmelerinin sebebinin lezbiyenlik ile ilgili olmadığı görülmüştür. Bu çalışma belirli konu etrafında şekillendiğinden ve cinsel kimlik

alanına girmediğinden sözü edilen kavram inceleme kapsamına alınmamıştır. Bu bağlamda, futbolcu kadınların erkeksi görünmelerinin altında yatan sosyolojik faktörler ile ilgili bir çalışma yapılabilir. Keza futbol bireylerin toplumsal cinsiyetlerini gözetmeksizin güçlü, saldırgan ve etken olmalarını gerektiren bir spor dalıdır. Bu nedenle, futbol oynayan kadınların toplumsal yapı içerisinde ne gibi davranışsal sunumlar sergiledikleri ve bu davranış biçimlerinin toplumsal cinsiyetle ilgili kodlamaların ne ölçüde dışına çıktığı merak gelecekte bu konuyu çalışmak isteyecek araştırmacılar için merak uyandıran bir konu niteliğindedir. Diğer yandan, bir meslek grubu olarak futbol ve futbolculuk mesleği içerisinde kullanılan vücut dili ve sözlü dil ile ilgili sosyo-dilbilimsel bir çalışma ilgi çekici olabilir. Bu tez çalışması boyunca okuduğum yabancı araştırmalarda genellikle karşıma çıkan başka bir durum ise, futbolcu erkek ve kadınların cinsel yönelimlerinin ne olduğunu anlamaya yönelik çalışmaların bolluğudur. Genellikle nitel yöntemlerle yürütülen bu çalışmalarda, eşcinsel erkek futbolcuların cinsel kimliklerini açıkça yaşamalarından ötürü futbol dünyasındaki meslektaşları ve futbol taraftarları tarafından ne gibi tepkilere maruz kaldıkları onların ağzından dinlenmiş ve futbol kariyerlerine devam etmek için ne gibi mücadeleler verdikleri ortaya çıkmıştır. Bu yüksek lisans tezinde yapılan mülakatlara katılan bazı oyuncular da kadın futbolunda eşcinsel kimliğini ifşa eden oyuncuların takımdan atıldığını, TFF tarafından cezai işleme maruz kaldıklarını, hatta takım arkadaşları ile duygusal birliktelik yaşadıkları tespit edilen oyunculardan ötürü, bu kulüplerin kadın futbol takımlarını aniden kapatma kararı aldıklarını anlatmıştır. Aynı şekilde bu tez çerçevesinde görüşülen bir takımın başkanı, kulüp içerisinde yaşanan eşcinsel ilişkilerden ötürü takım oyuncularının performanslarının düşüşe geçtiğini, aynı takımda oynayan bireylerle duygusal ilişkiler yaşadıkları için, bu oyuncuların spor etiğini ihlal ettiklerini ifade etmiştir. İlgili takımın başkanı bu beyanati vermiş olsa da takımının içinde yaşanan bu istenmeyen olayların hiçbir şekilde medyada ya da bu tez kapsamında takımın veya kendisinin ismi kullanılarak paylaşılmasını istememiştir. Bu bağlamda, araştırmacı tarafından kadın futbolcuların cinsel yönelimleri ile bireysel ve takım başarısı ve performansı arasındaki gözlemlenen ilişkileri anlamak adına çalışmaların yapılması düşünülmektedir. Ne yazık ki,

eşcinsel yönelim ülkemizde halen bir tabu olduğundan bu konu ile ilgili bir çalışma yapılmasının ne derece mümkün olduğu, meslekleri futbol olan bu bireylerin güvenini kazanıp bu oyuncuların samimi ifadelerini yakalayabilmenin ne derece mümkün olduğu tam olarak bilinmemektedir. Ancak, bu konuda bir çalışma yapılması durumunda elde edilecek veriler merak uyandırıcı niteliktedir. Keza, niteliksel çalışmalar bir merak veya problemten yola çıkılarak gerçekleştirildiği için Türkiye'deki kadın futbolcular ile bu konuda yapılan bir çalışmada elde edilecek verilerin futbolcularla ilgili yeni açılımlar getireceği düşünülmeli gereken bir konudur. Yukarıda sözü edilen imkansızlıklardan ötürü, bu araştırmada, futbolcularla sadece toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin incelemeler yapılmıştır. Araştırma, bu konuda temel bir araştırma özelliği taşıdığı için yalnızca toplumsal cinsiyet konusunu irdelenmiştir. Ancak toplumsal cinsiyet olgusu cinsel yönelim gibi daha spesifik alt başlıklara ayrılarak yeni araştırmalar yapılabilir. Örneğin, futbol kariyerini cinsel yöneliminden ötürü bırakmak zorunda kalan oyuncular ile futbol kariyerlerini bırakmalarının altında yatan faktörleri inceleyen bir çalışma yürütülebilir.

Bu tezde çalışılan konu erkek ve kadın futbolcularla ilgili yapıp, sonuçlar kıyaslanabilir ya da tenis, voleybol ve futbol gibi farklı branşlar arasında karşılaştırmalı bir analiz yapılabilir.

Yapılan mülakatlarda varılan sonuç, kadın futbolunun erkek futbolunun gerisinde olduğu yönündedir. Bunun en büyük sebebi kurumlardır. TFF maddi ve manevi destek yönünden, erkek futbol liginde yer alan takımlara öncelik vermektedir. TFF'nin her takıma bir sezon içerisinde belli bir miktar maddi destek sağlamakla yükümlüdür. Ancak, erkek futbolu ülkemizde daha fazla talep edildiğinden ve izlendiğinden ötürü, bu takımların reklam ve sponsor gelirleri milyon dolarları bulmaktadır. Federasyona daha fazla maddi kazanç sağlayan Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray gibi 1. Lig takımlarının altyapı takımlarındaki U14, U16, U18 oyuncularının profesyonel gelişimine daha fazla önem verilmektedir. Bu sebeple bu altyapı takımlarını oyuncuları daha büyük tesislerde, daha profesyonel koşullarda antrene edilmekte, altyapıda oynadıkları halde belli bir maaş almaktadırlar. Diğer yandan, araştırma boyunca mülakatların gerçekleştirildiği takımların ofisleri ve merkezlerinin maddi

imkanları yok denecek kadar azdır. 1. Ligdeki Beşiktaş, Ataşehir, Küreçburnu takımları dahil olmak üzere, 2. ve 3. Liglerdeki takımların oyuncularını çıktıkları sezon maçı başına 100-200 TL gibi çok düşük cep harçlıkları almaktadırlar. TFF'nin kadın takımlarına temin ettiği futbol topu, eşofman, üniforma, kramponlar ile erkek takımlarına temin ettikleri futbol topu, eşofman, üniforma, kramponlar arasında büyük kalite farkı vardır. Veri toplamak için ziyaret edilen takımların çoğunda gözlemlendiği üzere, bu takımlarda kullanılan kramponlar daha önce erkek futbolcular tarafından kullanılmış ve kirli bir biçimde kadın futbol takım oyuncularına gönderilmiştir. Kendilerine gönderilen üniformalar ise erkek futbolcuların bedenine göredir.

Bu sebeplerden ötürü, kadın futbolcular futbolu bir kariyer olarak değil, bir basamak olarak görmektedir. Transfer ücreti kadın futbolunda söz konusu bile değildir.

Tüm bu sebeplerden ötürü, kadın futbolunun erkek futbolu kadar başarılı ve ön planda olması çok mümkün görünmemektedir. Kadın futbolunun başarısı daha çok takımın başkanının ve oyuncularının çabalarına bağlıdır. Bu tarz sorunların daha kurumsal düzeyde çözülmesi gerekmektedir. Bu noktada, kadın takımları için ayrı bir Türkiye Futbol Federasyonu kurulmalı ve kadın Türk Milli Takımı, lig kadın takımları ve tüm altyapı takımları bu federasyon tarafından yönetilmelidir. Keza, şu an varolan TFF erkek takımları ile kadın takımları arasında ayrımcılıklara ve adaletsizliklere neden olmaktadır.

Amerika'da oynanan ayak futbolu ilk olarak kadınlara ait bir spor dalı olarak ortaya çıktığından, seyircileri diğer ülkelerdeki kadın futbol takımlarınıninkilere kıyasla oldukça fazladır ve bu oyuncular dünya standartlarındadır.

Diğer yandan, Danimarka, Almanya ve İspanya gibi Avrupa ülkelerinde kadın futbolu profesyonellik düzeyi olarak Türkiye'deki erkek futbolundan bile ileridedir. Bunun sebebi, bu ülkelerde kadın futbolu ile erkek futbolu arasında bir meslek dalı olarak toplumsal cinsiyet ayrımı gözetilmemesidir. Göz önünde bulundurulacak tek husus, kadın futbolcuların ne derecede antrene edildikleri ve idmana çıktıklarıdır. Bu ülkelerdeki kadın futbolcular çok yorucu ve uzun antrenmanlar ve idmanlar yapmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin toplumsal

cinsiyetleri ile mesleki kimlikleri arasında herhangi bir ilişki kalmamıştır. Bunun da ötesinde, biyolojik özelliklerini dahi göz ardı ederek, futbol alanında ilerlemek ve başarılı olmak için gereken ne ise onu yapmaktadırlar. Şüphesiz bu yüksek bir disiplin ve ciddiyetin sonucudur. Bu yüksek disiplinin altında yatan faktör kız futbolcuların çok küçük yaşta altyapıdan itibaren sıkı bir eğitime tabi olmasıdır. Çünkü bu oyuncular, ileride profesyonel birer futbolcu olacaklarının bilincindedir. Diğer yandan bu tez kapsamında görüşülen futbolcuların ortak özelliği, futbola sokakta başlamalarıdır ve ilk etapta arkalarında profesyonel bir takımın olmayışıdır. Bu oyuncular, kendi çabalarıyla okudukları okullarda takım kurmuşlar veya genellikle gerekli çoğunluğu yakalayamadıkları için bir kız takımı kuramamış, bu sebeple erkek takımlarında oynamışlardır. Ancak ergenlik dönemine geldiklerinde, erkek takımlarında oynamaları da imkânsız hale geldiğinden futbolu bırakmak zorunda kalmışlardır. Futbola duydukları aşk ile oyunculuklarını ilerletmişler ve kendi çabalarıyla evlerine yakın veya evlerinden çok uzaktaki futbol kulüplerine kayıt olmuşlardır. Bu zorluklardan ötürü, formel eğitim ile futbol arasında bir tercih yapmak zorunda kalmışlar; okuldan ve derslerden uzaklaşmışlardır.

Özetle, bu araştırma çerçevesinde keşfedilen resim, oldukça iç karartıcıdır. Bunun sebebi kadın futbolunun federasyon tarafından ikinci plana atılması, var olan eğitim sisteminin sporcu gençlere kolaylık ve imkân tanımamasıdır. Bu bağlamda, futbol kelimesinin başındaki “kadın” ve “erkek” ayrımının teoride ve pratikte ortadan kalması, futbolcu olmak isteyen genç kızlara ve erkeklere gereken eğitimin sağlanması ve maddi destek gerekmektedir. Bu konuda kurumlara ve devlete iş düşmektedir Devletin var olan spor politikaları daha sistematik ve adaletli bir nitelik kazanmalıdır. Ancak bu şekilde, devletin okul, federasyon gibi kurumları sağlıklı ve efektif uygulamalara geçebilir. Aksi taktirde, kadın futbolcular kendi çabalarıyla ilerledikleri bu sportif aktiviteyi bir hobi aktivitesi olmaktan öteye taşıyamayacaktır. Profesyonel bir futbolcu olmak için özel kurumların teşviki de büyük önem arz etmektedir. Erkek futbol takımları birçok büyük firmadan büyük sponsorluklar almakta, bu sayede tesislerini genişletmekte ve iyileştirmektedir. Diğer yandan, bu tez çerçevesinde görüşülen takımlar arasında Beşiktaş ve Ataşehir Spor hariç hiçbir takımın kendine ait bir

idman ve ma sahası yoktur. 1453 Maltepe Spor ve Akdeniz Nur elik Spor ve Fatih Vatan Spor konumlandıkları mahallede, belediyeye ait olan ve erkek futbolcular tarafından kullanılan sahalara kira ücreti ödemekte ve bu sahaları erkek futbolculardan sonra geç saatlerde kullanabilmektedirler. Akdeniz Nur elik Spor Belediye'nin sahasını sadece kendi evindeki maçları oynamak için kullanmakta, idman için yaşadıkları bölgedeki halka açık parkı kullanmaktadır. Bu belediyeler, bu takımlar sayesinde isimlerinin reklamını yaptığı halde takımlara kayda değer ölçüde maddi destek olmamaktadır. Bunun yerine, takımın şehir dışı deplasman maçlarında takım oyuncularını taşıması için bir araç temin etmekle yetinmekte, benzin parasını bile ödemek istememektedir. Tüm bu olumsuzluklar düşünöldüğünde, kadın futbolunun iyileştirilmesi için siyasi partilerin de sorumluluk alması kaçınılmazdır. Keza, söz konusu belediyeler belli başlı partilere aittir. Ataşehir Belediyesi örneğinde olduğu gibi, bu kadın oyunculara belediye tarafından çok iyi imkanlar sağlanmaktadır ve bu sebeple Ataşehir takımı 1. Lig şampiyonu olmaktadır. Buradan anlaşılaçağı üzere, siyasi partilerin kadın futbolunu destekleme düzeyi ile kadın futbol takımlarının başarı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu noktada, var olan olumsuzlukların giderilmesi, duruma yönelik iyileştirmelerin yapılması için T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın, eğitim kurumlarının ve siyasi partilerin harekete geçmesi gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, spor ve sporcu yetiştirmenin ulus ve dünya düzeyinde önemine ilişkin birçok deyişe sahiptir. Şüphesiz, bu bir tesadüf olamaz. Atatürk'e göre, sporda başarılı olmak konusunda en önemli husus, sporun değerinin ve özelliğinin tüm milletçe idrak edilmesi ve hatta vatani görev sayılması gerektiğidir. Ona göre, spor herhangi bir ulusun ıslahı meselesidir ve hatta medeniyet meselesidir. Bu sebeple, kadın futbolu sporun önem kazanması, kadın futbolcuların milli ve uluslararası düzeyde desteklenmesi gerekmektedir. Kadın futbolcuların maruz kaldıkları pozitif ayrımcılık nihayetinde siyasi bir boyut ve nitelik kazanmıştır. Araştırmacı, kadın futbolcuları ve sahip oldukları koşulları, kadın futbolu içerisindeki farklı ve etkili dinamikleri anlamaya yönelik yapılacak akademik çalışmalar sayesinde, günümüzdeki kadın futbol portresinin zamanla değişeceğini ummaktadır. Bu

araştırma ile İstanbul'daki kadın futbol liginde var olan takımlarda oynayan futbolcuların futbol kariyerlerine yönelik ilginç açılımlar yapılabilmektedir. Ancak, tezin probleminin, amacının ve kuramsal çerçevesinin dışında var olan birçok farklı durum halen keşfedilmeyi ve anlaşılmayı beklemektedir.

KAYNAKLAR

- Adkins, L. (2004) 'Introduction: Feminism, Bourdieu and after', *The Sociological Review* 52 (supplement issue 2) p. 1-18.
- Arnot, M. (2002) *Reproducing Gender? Essays on Educational Theory and Feminist Politics*. London: Routledge
- Anderson, E. (2002). 'Openly Gay Athletes: Contesting Hegemonic Masculinity in a Homophobic Environment'. *Gender & Society* 16, no. 6 (2002): 860-77.
- Akın, A. (2007). Toplumsal cinsiyet (gender) ayrımcılığı ve sağlık. *Toplum Hekimliği Bülteni*. Cilt 26, Sayı 2, Mayıs-Ağustos.
- Andaç Demirtaş, H. (2004). Yakın ilişkiler ve toplumsal cinsiyet. *Türk Psikoloji Bülteni*. Ankara.
- Argan, M., ve Katırcı, H. (2002). *Spor pazarlaması*. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Arnot, M. (2002) *Reproducing Gender? Essays on Educational Theory and Feminist Politics*. London: Routledge
- Arslan, B. & Koca, C. (2006). An examination of female-related articles in daily newspapers with gender perspective. The 9th International Sports Sciences Congress, 3-5 November, Muğla, Türkiye.
- Azizi, P., & Hassan, K. (2014). Iranian women, sport and hijab issue. *The Social Sciences*, 9(6), 492-498. DOI: 10.3923/sscience.2014.492.498
- Ball, S., Maguire, M. and Macrae, S. (2000) *Choice, Pathways and Transitions Post 16: New Youth, New Economies in the Global City*. London: Routledge Falmer Press.
- Bernstein, A, (2002), 'Is it time for a victory lap? Changes in the media coverage of women in sport', *International review for the sociology of sport*, 37: 3-4, 414-428
- Birrell, S. & Cole, C. (1994). *Women, Sport and Culture*. Champaign: Human Kinetics.
- Blomstereng, N. (2016). *Football and Femininity A phenomenological study of gender, football and motivation seen from a female perspective in a sociocultural context*. The Artric Universty of Norway.

<http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/9967/thesis.pdf?sequence=2&isAllowed=y> Erişim Tarihi: 12.05.2017

- Bora, A. ve Üstün, İ. (2005). *Sıcak aile ortamı*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. *Cultural Theory an Anthology*. Wiley-Blackwell, UK 2011. Ss. 81-93.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1993). The field of cultural production: Essays on art and literature. New York: Columbia University Press.
- Bourdieu, P. and Passeron, C. (1977) *Reproduction in Education, Society and Culture*, translated by R. Nice, London and Beverley Hills, CA: Sage.
- Bourdieu, P. and Wacquant, L.J.D. (1992) *An invitation to reflexive sociology*, Chicago: University of Chicago.
- Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production*. Cambridge: Polity Press.
- Brantlinger, E. (2003) *Dividing Classes: How the Middle Class Negotiates and Rationalizes School Advantage*. New York, Routledge/Falmer
- Brayton, J. (1997). What makes Feminist Research Feminist? The Structure of Feminist Research within the Social Sciences [Online]. Available at: <http://www.unb.ca/web/PAR-L/win/feminmethod.htm>. (Accessed: 12 March 2007)
- Butler, J. (1993a) *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of 'Sex'*, London: Routledge.
- Butler, J. (1999) 'Performativity's social magic' in R. Shusterman (ed.) *Bourdieu: A Critical Reader*, pp. 113–28. Oxford: Blackwell.
- Butler, J. (2004). *Undoing gender*. New York: Routledge. Chicago.
- Cashmore, E., and J. Cleland. 'Fans, Homophobia and Masculinities in Association Football: Evidence of a More Inclusive Environment'. *The British Journal of Sociology* 63, no. 2 (2012): 370–87.
- Carle, A. & Nauright, J. (1999). A man's game? Women playing rugby union in Australia. *Football Studies*, 2(1), pp. 55-73.
- Connell, R.W. *Gender*. Cambridge: Polity Press, 2002

- Caudwell, J. (1999). Women's football in the United Kingdom. Theorizing gender and unpacking the butch lesbian image. *Journal of Sport and Social Issues*, 23(4), pp. 390-402.
- Caudwell, J. (2006) 'Femme-fatale: re-thinking the femme-inine' in Caudwell, J. (ed.) *Sport, Sexualities and Queer/Theory*, Abingdon, Oxon; New York, p. 145-158.
- Caudwell, J. (2011). *Gender, feminism and football studies*. *Soccer & Society*, 12 (3). 330 – 344. Hargreaves, J. (1994). *Sporting Females*. London: Routledge.
- Chalabaev, A., Sarrazin, P., Fontayne, P., Boiché, J. ve Clément-Guillotin, C. (2013). The influence of sex stereotypes and gender roles on participation and performance in sport and exercise: Review and future directions, *Psychology of Sport and Exercise* 14, 136-144.
- Clark, S. & Peachter, C. (2007). Learning gender in primary school playgrounds: findings from the Tomboy Identities Study. *Journal of Pedagogy, Culture & Society*. Volume 15, Pages 317-331.
- Connell, R.W. (1983). *Which way is up? Essay and class, sex, culture*. Sydney: Allen & Unwin.
- Connell, R.W. (2009) *Gender in World Perspective*. Polity Press, Cambridge.
- Cox, B. & Thompson, S. (2003). From heydays to struggles: Women's soccer in New Zealand. *Soccer and Society*, 4, pp. 205-224.
- Çeğin, G. (2007). "Muhalif Bir Entelektüelin Büyü Bozumu: Bourdieu ve Entelektüeli Sorunsallaştırmak", içinde: Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan (der.) *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Deaux, K. (2002). Social identity. J. Worell içinde, *Encyclopedia of Women and Gender* (1059-1068). Florida: Academic Press.
- Delphy, C. (1993). Rethinking sex and gender. *Women's Studies International Forum*, Vol. 1, No. 1, 1–9.
- Eliasson, İ. (2011) Gendered socialization among girls and boys in children's football teams in Sweden, *Soccer & Society*, 12:6, 820-833.
- Elias, N. (1978). *What is Sociology*. London: Macmillan.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.

- Fasting, K. (2003). Small country- big results: Women's football in Norway. *Soccer and Society*, 4(2/3), pp. 149-161.
- FIFA, (2017). *FIFA World Ranking*. (<http://www.fifa.com/fifa-world-ranking/associations/association=tur/women/index.html>). Alıntı Tarihi: 29.04.2017.
- Fine, B., Lapavitsas, C. (2004). Social capital and capitalist economies. *ASECU South Eastern Europe Journal of Economics*, 1. London, 17-34.
- Flintoff, A. (1993) 'One of the Boys? An Ethnographic Study of Gender Relations, Coeducation and Initial Teacher Education in Physical Education' unpublished PhD thesis, The Open University, Milton Keynes.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality: An Introduction*. Harmondsworth Penguin.
- Fowler, B. (1996) 'An Introduction to Pierre Bourdieu's "Understanding"'. *Theory, Culture & Society* 13(2): 1–16.
- Green, E. & Hebron, S. & Woodward, D. (1990). *Women's Leisure, What Leisure*. London: Macmillan Education Ltd
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji, Çev. Ülgen Yıldız Battal*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gill, D. L. (2002). Sport and üthletics. J. Worell içinde, *Encydopedia of Women and Gender* (1091-1100). Florida: Academic Press.
- Glesne, C. (2014). *Nitel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Glover, T. D. & Hemingway, J. L. (2005). Locating leisure in the social capital literature. *Journal of Leisure Research*. Vol. 37. No. 4. 387-401.
- Grenfell, M. and James, D. with Hodkinson, P., Reay, D. and Robbins, D. (1998) *Bourdieu and Education: Acts of Practical Theory*. London: Falmer Press.
- Güvenir, A. (2012). *Tam sayfa. Türkiye Futbol Federasyonu*. Erişim tarihi: 13.Mart.2017
<http://www.tff.org/Resources/Tamsaha/93/files/assets/basici-html/page7.html>
- Hall, A. (1996). *Feminism and sporting bodies: essays in theory and practice. champaign*. II: Human Kinetics.

- Hasbrook, Cynthia A. (1999). 'Young Children's Social Constructions of Physicality and Gender'. In *Inside Sports*, ed. J. Coakley and P. Donnelly. London: Routledge.
- Hill, J.L., (2009). *Challenging a man's game: women's interruption of the habitus in football*. *British Education Research Association Annual Conference*. University of Manchester, Manchester, 2nd-5th September 2009, 19.
- Hjelm J. (2011). The bad female football player: women's football In Sweden. *Soccer & Society*;12(2):143–158.
- Hong, F. (2004). Introduction. In F. Hong and J.A. Mangan (eds.). *Soccer, women, sexual liberation: Kicking off a new era*. London: Frank Cass.
- Hooks, B. (2002). *Feminizm herkes içindir*. (A. Yıldırım, B. Kurt, E. Aydın, & Ş. Özgün, Çev.) İstanbul: Çitlenbik Yayınları.
- Hollows, J. (2000) *Feminism, femininity and popular culture*, Manchester and New York: Manchester University Press.
- Hong, F. (2003). Soccer: A world sport for women. *Journal of Sport and Social Issues*. 42(3). s. 268-27.
- Huey, L. and Berndt, E. (2008) ' "You've gotta learn how to play the game": Homeless women's use of gender performance as a tool for preventing victimisation', *The Sociological Review* 56 (2) p. 177-194.
- Hughson, J., and M. Free. 'Football's 'Coming Out': Soccer and Homophobia in England's Tabloid Press'. *Sport Media and Journalism* 140 (2011): 117–25.
- İnan, N. (2013). Popüler kültür ekseninde futbol: Türkiye'de televizyon reklamlarındaki futbolcu kimliklerinin sunumu. *Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi*. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnceoğlu, Y; Kar, A. (2010).Yeni güzellik ikonları: insan bedeninin özgürlüğü mü, mahkûmiyeti mi? içinde; *Kadın ve Bedeni*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1982). *Sex roles, family and community in turkey*. Indiana University Turkish Studies 3, Indiana.
- Kaplan, Y.ve Akkaya, C. (2013). Toplumsal tabaka farklılıklarının spora yansıyan sonuçları (Antalya örneği). *Mediterranean Journal of Humanities*, 143-158.
- Kavasolu, İ. (2016). Toplumsal Cinsiyet Normlarının Dışındaki Sporcular. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe*, 27 (3), 118-132.

- Kılıç, Z., Beyazova, A., Akbaş, H. M., Zara, A. ve Serhatlı, İ. (2014). *Okul Çağı Çocuklarının Toplumsal Cinsiyet Algıları: Gündelik Yaşam Örnekleriyle Cinsiyetçiliğin Benimsenme Durumuna ve Esneyebilme Olasılığına Dair Bir Araştırma*
- Koca C. ve Bulgu N. (2005). Spor ve toplumsal cinsiyet: genel bir bakış. *Toplum ve Bilim*, 103, 163-184.
- Koca, C., Aşçı, F.H. & Kirazcı, S. (2004). Takım ve bireysel sporlarla uğraşan kadın ve erkek sporcuların ve sporcu olmayanların toplumsal cinsiyet rol eğilimi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 3-10.
- Koca, C., Aşçı, F. H., ve Kirazcı, S. (2005). Gender role orientation of athletes and non-athletes in a patriarchal society: A study in Turkey. *Sex Roles* 52 (3-4), 217-225.
- Koca, C. ve Demirhan, G. (2005). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyetin yeniden üretimi. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe*, 16 (4), 200-228.
- Koh, E. (2003). Chains, challenges and changes: The making of women's football in Korea. *Soccer and Society*, 4(2/3). s. 67-79.
- Kohlberg, L. A. (1966). A cognitive–developmental analysis of children's sex role concepts and attitudes. In E. E. Maccoby (Ed.), *The development of sex differences* (82– 173). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Koytak, E. (2012). Tahakküme Hükmetmek: Bourdieu Sosyolojisinde Toplum ve Bilim İlişkisi. *Pierre Bourdieu Özel Sayısı.Sosyoloji Dergisi*. 3-25.(2). s. 85-101.
- Knoppers, A. & Anthonissen, A. (2003). Women's soccer in the United States and the Netherlands: Differences and similarities in regimes of inequalities. *Sociology of Sport Journal*, 20, s. 351-370.
- Kulaçoğlu, (2016). Türk Futbolunun Dünü Bugünü ve Yarınina Dair Önemli Bilgiler. *Spor Türkiye*. Erişim tarihi: 13.12.2016. <http://www.sporturkiye.com/turk-futbolunun-dunu-bugunu-yarini-makale>
- Kuş, E. (2007). Nicel-nitel araştırma teknikleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lawler, S. (1999) 'Getting out and getting away: women's narratives of class mobility', *Feminist Review* 63(Autumn): 3–24.
- Lewis, G. (2009) 'Celebrating Intersectionality? Debates on a multi-faceted concept in gender studies: Themes from a conference', *European Journal of Women's Studies*, 16 (3) p. 203-210.

- Lenskyj, H. (1994). Sexuality and femininity in sports contexts: Issues and alternatives. *Journal of Sport and Social Issues*, 18(11), pp. 356-376.
- Lopez, S. (2003). *Women on the Ball: A Guide to Women's Football*. London: Scarlet Press.
- Lovell, T. (2000) 'Thinking Feminism with and against Bourdieu', *Feminist Theory* 1 (1) p. 11-32.
- Liston, K. 2006. "Women's Soccer in the Republic of Ireland: Some Preliminary Sociological Comments." *Soccer and Society* 7 (2–3): 364–84.
- Markovits A., S. & Hellerman, S., L. (2003). Women's soccer in the United States: Yet another American 'Exceptionalism', *Soccer & Society*, 4:2-3, 14-29, DOI:10.1080/14660970512331390805.
- Mccall, L. (2005) 'The Complexity of Intersectionality', *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 30 (31) p. 1771-1799.
- McCrone, K.E. (1988). *Sport and the Physical Emancipation of English Women, 1870-1914*. London: Routledge.
- McLeod, J. (2001) 'When poststructuralism meets gender', in K. Hultqvist and G. Dahlberg (eds) *Governing the Child in the New Millennium*, pp. 259–89. New York: Routledge.
- Mcleod, J. (2005). Feminists re-reading Bourdieu Old debates and new questions about gender habitus and gender change. *Theory and Research in Education*, 11-30.
- McNay, L. (1999) 'Gender, habitus and the field', *Theory, Culture & Society* 16(1): 95–117.
- McNay, L. (2000) *Gender and Agency: Reconfiguring the Subject in Feminist and Social Theory*. Cambridge: Polity Press.
- Menneson, C. (2000) ' "Hard" women and "Soft" women: The Social Construction of Identity among Female Boxers', *International Review for the Sociology of Sport*, 35 (1) p. 21-33.
- Menneson, C. and Clément, J. (2000) 'Homosociability and Homosexuality: The case of soccer played by women', *International Review for the Sociology of Sport*, 38 (3) p. 311-330.
- Milliyet (1954). İstanbul-İzmir kadınlararası futbol karşılaşmasına hazırlık (23 Haziran 1954). *Milliyet*, Erişim: <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1954/06/23>

- Money, J., & Erhardt, A. A. (1996, 1973). *Man, and woman: boy and girl*. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Nash, J.C. (2008) 'Re-thinking Intersectionality', *Feminist Review*, 89, p. 1-15.
- Nash, R. (1999) 'Bourdieu, "habitus" and educational research: is it all worth the candle?', *British Journal of Sociology of Education* 20(2): 175–87.
- Neuman, W., L. (2010). Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar. (Çev: S. Özge) İstanbul: Yayın Odası.
- Nicholson, L. (1994). "Intepreting Gender". *Women, gender & sexuality studies research*. 22. <http://openscholarship.wustl.edu/wgss/22>
- Oakley, A. (1985). *Sex, gender and society*. London: Temple Smith (revised edition, 1972/1985, Gower).
- Orta, L. (2000). Futbolda kadınlar dünya kupası ile erkekler dünya kupasının karşılaştırarak incelenmesi. *Birinci Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi*, 26-27 Mayıs, Ankara.
- Owen, W. (2005). *Kicking Against Tradition: A Career in Women's Football*. Gloucestershire: Tempus Publishing Limited.
- Öktem, M.G. (2004). Sporcu kadının Türk yazılı basınındaki temsili: Süreyya Ayhan örneği, *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Önver, M., 2002. Dünyada ve Türkiye’de Kadın Futbolunun Gelişimi ve Türkiye’de Kadın Futbolunun Psiko-Sosyal Boyutu, (Yüksek Lisans Tezi) Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensttüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı: Kütahya.
- Özbay, C. (2013). Türkiye’de hegemonik erkekliği aramak. *Doğu-Batı*, 16 (63), 185-204.
- Özsoy, S. (2008). "Türk Spor Medyasında Kadın" *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 19 (4), 201-219.
- Öztürk, P. ve Koca, C. (2005). Futbolun "Ötekisi" Kadınlar, Fotoğrafın "Ötekisi" Fotoromanı Yazıyor. *Moment Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*. 2(2). 157-183.
- Palabıyık, A. (2011). 'Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Habitus', 'Sermaye' ve 'Alan' Üzerine. *Liberal Düşünce*, Yıl 16, Sayı 61-62, Kış-Bahar, 121-141.

- Pelak, F., C. (2010). "Women and Gender in South African Soccer: A Brief History." *Soccer & Society*, 11, 63-78.
- Perets, S., Levy, M., & Galily, Y. (2011). National and gender identity perceptions among female football players in Israel. *Soccer & Society*, 12(2), 228-248. doi:10.1080/14660970.2011.548360
- Pfister, G. (2010). Women in sport – gender relations and future perspectives, *Sport in Society*, 13:2, 234-248
- Pfister, G. (2015). Assessing the sociology of sport: On women and football. *International Review for the Sociology of Sport*, 50(4-5) 563–569. Doi: 10.1177/1012690214566646
- Pilcher, J. and Whelehan, I. (2004) *Fifty Key Concepts in Gender Studies*, London: Sage. URI: <http://hdl.handle.net/2086/2261>. ISBN: 0761970363.
- Portes, A. (1998) Social capital: its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*. 24, 1-24.
- Punch, K., F. (2005). Sosyal araştırmalara giriş: nicel ve nitel yaklaşımlar. (Çev: PUWAR, N. (2009) 'Sensing a post-colonial Bourdieu: an introduction', *The Sociological Review* 57(3) p. 371-384.
- Puwar, N. (2004) *Space Invaders: Race, Gender and Bodies Out of Place*, Oxford; NewYork: Berg.
- Rampton, M. (2008). Four Waves of feminism, *Pacific Magazine*. Erişim Tarihi: 13.02.2017 <http://www.pacificu.edu/about-us/news-events/four-waves-feminism>.
- Ratna, A. (2011) ' "Flying the Flag for England?" Multiculturalism, National Identity and the Social Belongings of British Asian Female Football Players' in D. Burdsey (ed.) *New Perspectives on Reay, D. (1995) "They employ cleaners to do that": habitus in the primary school', British Journal of Sociology of Education* 16(3): 353–71.
- Ratna, A. (2013) Intersectional plays of identity: The experiences of British Asian female footballers, *Sociological Research Online*, 18 (1) February.
- Reay, D. (1995) "They employ cleaners to do that": habitus in the primary school', *British Journal of Sociology of Education* 16(3): 353–71.
- Reay, D. (1997) 'Feminist theory, habitus, and social class: disrupting notions of classlessness', *Women's Studies International Forum* 20(2): 225–33.

- Reay, D. (1997) 'Feminist theory, habitus, and social class: disrupting notions of classlessness', *Women's Studies International Forum* 20(2): 225–33Football and Race, London: Routledge, p. 117-130.
- Riemer, B. A., ve Visio, M. E. (2003). Gender typing of sports: an investigation of Metheny's classification. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 74, 193-204.
- Scott, J.W. (2007). *Toplumsal cinsiyet; faydalı bir tarihsel analiz kategorisi*. Kitap Matbaacılık
- Scott, J. and Marshall, G. (2009). *Oxford dictionary of sociology*. Oxford: Oxford University Press.
- Scruton, S. (1992) *Shaping up to womanhood: Gender and Girls and Physical Education*, Buckingham: Open University Press.
- Scruton, S., K. Fasting, G. Pfister, and A. Bunuel. (1999) 'It's still a man's game? The experiences of top-level european women footballers.' *The International Review for Sociology of Sport* 34, no. 2: 99–111.
- Shilling, C. (1993). *The Body, Class and Social Inequalities*, in John Evans (ed) *Equality, Equity and Physical Education*. Routledge.
- Skeggs, B. (1997) *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*, London: Sage.
- Skeggs, B. (2004). 'Context and Background: Pierre Bourdieu's analysis of class, gender and sexuality', *The Sociological Review* 53 (2) p. 19-34.
- Skokvang, B., Fasting, K. (2013). *Football and Sexualities in Norway*. *Soccer & Society*. Nov 2013, Vol. 14 Issue 6, p872-886.
- Stirling, L. & Schulz, J. (2011). Women's football: still in the hands of men. *Sport Management International Journal*, 7(2), 53-78.
- Swanson, L. (2009). Soccer Fields of Cultural [Re]Production: Creating "Good Boys" in Suburban America. *Sociology of Sport Journal*, 2009, 26, 404-424.
- Talimciler, A. (2003). *Türkiye'de futbol fanatizmi ve medya ilişkisi*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Taşdelen, V. (2004). Futbol tiyatrosu. *Eğitim, Özel Sayı*. Yıl: 5, Sayı:57, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Tayga, Y. (1990). *Türk Spor Tarihine Genel Bakış*. 87, (s.124.162-164), Ankara : G.S.G.M. TDK. (2016). *Türk dil kurumu*.

- TFF (2017). *Kadın futbol ligleri*. <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=229> Erişim; 22 Şubat.2017.
- Theberg, N. (2003). No fear comes': Adolescent girls, ice hockey, and the embodiment of gender. *Youth & Society*, 34(4), pp. 497-516.
- Themen, K. (2014). Female football players in England: Examining the emergence of third-space narratives. *Soccer & Society*, 1-17. Erişim Tarihi:03.04.2017
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14660970.2014.919273#.Vaz28eP1GSo>
- Themen, K. (2016) Female football players in England: examining the emergence of third-space narratives, *Soccer & Society*, 17:4, 433-449.
- Tomlinson, A. (2004) 'Pierre Bourdieu and the Sociological Study of Sport: Habitus, Capital and Field' in R. Guilianotti (ed.) *Sport and Modern Social Theorist*, Basingstoke; New York: Palgrave Macmillam, p. 161-172.
- Türkiye'de ilk kadınlararası futbol maçı yapıldı (25 Mayıs 1954). *Milliyet*, Erişim: <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1954/05/25>
- Valentine, G. (2007) 'Theorizing and Researching Intersectionality: A challenge for Feminist Geography', *The Sociological Review*, 59(1) p. 10-21.
- Vertinsky, P. (1994). The Social Construction of the Gendered Body. *The International Journal of the History of Sport*, 11, pp. 147-171.
- Wachs, F. L. (2003). "I was there...": Gendered limitations, expectations, and strategic assumptions in the world of co-ed softball. In A. Bolin & S. Granskog (Eds.), *Athletic intruders: Ethnographic research on women, culture, and exercise* (177–199). Albany, NY: State University of New York Press.
- Walby, S. 1991. *Theorizing patriarchy*. Oxford: Basil Blackwell.
- Watson, B. & Ratna, A. (2011). Bollywood in the Park: thinking intersectionally about public leisure space, *Leisure/Loisir*, 35(1) p. 71-86.
- Webb, J., Schirato, T. and Danaher, G. (2002) *Understanding Bourdieu*. Sydney: Allen & Unwin. sociology.
- Wedgewood, N. (2004). Kicking like a boy: Schoolgirl Australian Rules Football and bi-gendered female embodiment. *Sociology of Sport Journal*, 21, pp. 140-162 Chicago: University of Chicago.
- Wengraf, T. (2002). *Qualitative Research Interviewing*. SAGE Publications Ltd

- Williams, J. (2013). *Globalising women 's football: Europe, migration and professionalization*. Bern: Peter Lang AG, International Academic Publishers.
- Wolcott, Harry F. (1999). *Ethnography: A Way of Seeing*. Walnut Creek: Almatira Press.
- Worell, J. (Ed.). (2002). *Encyclopedia of Women and Gender Sex Similarities and Differences and the Impact of Society on Gender*.
- Wright, J and Dewar, A. (1997) 'On Pleasure and Pain: Women Speak Out About Physical Activity'
- Young, K. (1997). Women, Sport and Physicality. *International Review for the Sociology of Sport*, 32, pp. 297-305set). United States: Academic Press.
- Zelyurt, M. (2011). Türkiye'de futbol şiddetinin sosyolojik açıdan incelenmesi ve çözüm önerileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik olgusu*. Ankara: Eğiten Kitap.

EKLER

EK 1: Araştırmada Kullanılan Görüşme Formu

GÖRÜŞME SORULARI

Sosyo-Demografik Durum

1. Kaç yaşındasınız?
2. Öğrenim durumunuz?
3. Medeni durumunuz? (18 yaş üzerindekiilere sorulacak)
4. Yalnız mı, yoksa ailenizle birlikte mi yaşıyorsunuz?
5. Ailenizle birlikte yaşıyorsanız, ailenizde kimler var?
6. Anne-baba çalışma durumu ve mesleği nedir?
7. Kardeşleriniz var mı? Kardeşlerinizin okul ve/veya iş durumları hakkında bilgi verir misiniz?
8. Ailede, yakın çevrenizde spor yapan/spora ilgili kimler var? Hangi sporlar?
9. Ailenizi ve kendinizi hangi sınıfa daha yakın görüyorsunuz? (Üst, orta, alt sınıf bağlamında)
10. Futbol oynadığı lig:
11. Futbol dışında hobi olarak neler yapıyorsunuz? (Kitap, sinema, konser vb.)

Futbola Giriş

Futbola başlama ve etkili olan faktörlerin anlaşılması için açılan sorular. (Bu bölümde daha çok habitus ve kültürel sermayeye ilişkin verilere ulaşmak amaçlanmıştır)

1. Aileniz ya da arkadaşlarınız arasında kullandığınız ikinci bir isminiz ya da göbek adınız var mı? En çok hangisini kullanıyorsunuz?

2. Nerede doğdunuz? Kaç yaşına kadar burada yaşadınız? Burası ile ilgili ve en çok hatırladığınız (yerler, olaylar, insanlar, vb) anılarınız nelerdir? Sizi neden bu kadar etkilemiş olabilir? Futbolu düşündüğünüzde bu yer sizin üzerinizde etkili oldu mu?
3. Okul yaşamınız nasıl/nasıldı? Hangi okullarda okudunuz? (yaşa göre mevcut ya da geçmiş dönem detaylandırılacak). Okul yaşamının futbolu seçmenizde ya da ilgilenmenizde etkisi oldu mu?
4. Futbol sizin için bir kariyer mi? Futbol sizin için ne anlama geliyor? Başlangıçta da böyle mi düşünüyordunuz? Seçtiğiniz seçeceğiniz mesleğiniz nedir?
5. Futbola başladığınız günlere dönüp düşündüğünüzde, başlangıç nasıl oldu? Ailenizin arkadaşlarınızın ilk tepkisi nasıldı? Bu tepkiyi nasıl değerlendirdiniz? Nasıl olmasını isterdiniz? Bugün yeniden değerlendirdiğinde acaba/keşke dediğiniz şeyler var mı? Neler? Futbol öncesi ve sonrası çevrendekilerle ilişkilerinde neler değişti? Baban, annen, kardeşin, arkadaşın?
6. Futbolda başarının karşılığı/ anlamı nedir? Yarışmak, arkadaşlarla birlikte olmak, güç, mücadele bunların futboldaki yeri nedir? Sadece kazanmak mı? (Katılmak, var olmak, yer edinmek mi sorgulanıyor)
7. Antrenörün, takım arkadaşların ve rakiplerin hakkında bilgi verir misin? (Kimler etkili, erkek kadın bakış açısı, kadın antrenör olmalı mı?)
8. Futbol dışında başka spor dalları ile ilgilendiniz mi? Futbolu farklı kılan, cazip yapan şey nedir?
9. En çok olmak istediğiniz yer neresidir? Saha, maç, galibiyet kutlaması, aileniz, arkadaşlarınız Hangisinde daha mutlu oluyorsunuz?

Kadına İlişkin

Bir kadın ve futbolcu olarak toplumda ve futbolda kadına ilişkin konular hakkında fikirlerini öğrenmek için açılan sorular. (alan ve sosyal sermaye anlaşılmaya çalışılacaktır)

1. Kadın kavramı neleri kapsamaktadır? Sizde hangi kavram ve duyguları çağrıştırmaktadır?
2. Toplumumuzda/çevrenizde yaşayan/tanıdığınız kadınları tanımlar mısınız? Yaşamları hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce nasıl olmalı?
3. Kendinizde ne çok beğendiğiniz yönler nelerdir? Değişseydi ya da farklı olsaydı dediğiniz neler var? Bunu ilk ne zaman düşündünüz?
4. Sizce bir kadına uygun rol, meslek, yaşam alanları diye bir şey var mı? Varsa nelerdir?
5. Erkek kelimesinin sizde ilk çağrışım yaptığı öne çıkan, kavram, duygu, alan nedir? Hep böyle mi düşünürdünüz?
6. Feminizmi nasıl tanımlarsınız? Tanımlanması gereken bir kavram mıdır? Yoksa bir seçenek ya da yaşam alanı mıdır? Sizce nedir?
7. Kadın futbolcu olmanın anlamı nedir?
8. Kendini düşündüğünde hangi kimlik daha önde ya da bunlar ne zaman öne çıkıyor? Kadın olmak, futbolcu olmak, anne olmak, iş kadını olmak. En zoru, en beğendiğin, kendini en çok bulduğun hangisi?

Kadın Futbolcu

Kadın futboluna ilişkin güncel durumlar ve gelişmeler hakkında fikirlerini öğrenmek için açılan sorular (Sosyal sermaye ve alana ilişkin verilere ulaşılmak amaçlanmıştır).

1. Futbolun erkeklere ait bir alan olduğundan söz ediliyor. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Sizce insanları böyle düşünmeye iten şey nedir? (Eğer doğru olarak onay alınırsa;) neden futbol oynuyorsunuz?
2. Kadın futbolunun Türkiye de geldiği noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz? Diğer ülkelerdeki durum hakkında bilginiz var mı? Erkek futbolunun bulunduğu durumu kısaca değerlendirebilir misiniz?
3. Erkek futbolunun kadın futboluna nasıl etkisi oluyor? Fayda mı yoksa zarar mı veriyor?

4. Farklı spor alanında başarılı kadın sporcular biliyor musun? Nasıl başarılı olmuşlardır? Belirleyici faktör nedir?
5. Bazı okul, belediye, kulüplerin kadın futbol takımları olduğunu biliyoruz. Bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Gelecekte onları nerede görüyorsunuz.
6. Seyircilerin kadın futboluna yaklaşımlarına ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
7. Bir kadın olarak çıktığınız maçlarda seyircilerin fair play konusuna uygun davrandıklarını söyleyebilir misiniz?
8. Sizin futbola yönelmeniz tamamen kendi tercihiniz midir? Futbolu seçerken vazgeçtikleriniz oldu mu, oldu ise nelerden vazgeçtiniz? Neleri elde ettiğinizi düşünüyorsunuz? Feda ettiklerinin, elde ettiklerine değeceğini düşünüyor musunuz?
9. Çocuklarının (kız/erkek) futbolcu olmasını ister misiniz?
10. Futbola başlamadan önce kadın futboluna ilişkin düşüncelerin nelerdi? Neler değişti? Neden?
11. Antrenörünüz erkek mi, kadın mı? Sizin çalışmalarınız için cinsiyet farkının bir önemi var mı? Türkiye’de kadın antrenörlerin sayısı hakkında neler söyleyebilirsiniz?
12. Antrenörler, hakemler ve yöneticilerinizle ilişkileriniz nasıldır? Bir kadın olarak herhangi bir sıkıntı yaşadınız mı? Yaşadınız ise nasıl çözümler geliştirdiniz? Özellikle transferleriniz konusunda neler söyleyebilirsiniz?
13. Menajeriniz var mı, yoksa kendi haklarınızı kendiniz mi koruyor, savunuyorsunuz?
14. Kadın futbolcuların geleceklerini nasıl görüyorsunuz?
15. Yabancı ülkelerindeki kadın futbolcular ile Türkiye’deki kadın futbolcular arasında teknik, kültürel ve sosyal yönlerden bir farklılık görüyor musunuz?
16. Türkiye’de kadın futbolunun geliştirilmesi için neler yapılmalı?

Meslekteki Durumu

1. Yaptığınız işi bir meslek olarak görüyor musunuz? Severek ve isteyerek mi yapıyorsunuz yoksa zorunluluktan mı?
2. Mesleğinizin zorlukları neleridir? Olumsuz olarak yaşadıklarınız oldu mu?
2. (Evli olanlara sorulacak) Evlilik ile mesleğinizi bir arada yürütmenizde herhangi bir zorluk yaşıyor musunuz? Eşiniz futbol oynamanızı nasıl değerlendiriyor? Bu mesleği bırakmanızı istedi mi ya da herhangi bir imada bulundu mu?
3. Bir kadın olarak bu meslekte (Hem maçlarda hem de antrenmanlarda) en çok sıkıntı duyduğunuz ya da şikayet ettiğiniz temel bir konu var mı, varsa nelerdir? Anlatır mısınız?
4. Mesleğinizin size katkılar, artıları neler oldu?
5. Aldığınız ücret sizi tatmin ediyor mu? Futbolcunun emeklisi olur mu? Neler söylersiniz?
6. Sakatlanma, hastalanma gibi durumlarda sosyal güvenceniz hakkında neler söyleyebilirsiniz? Futbol oynayamayacak durumda kalırsanız bir (B veya C) planınız var mı?
6. Futbolcu olmaktan mutlu musunuz?
7. Kendinizi gelecekte nerede ve nasıl görüyorsunuz?
8. Yeniden dünyaya gelseydiniz yine futbolcu olmayı seçer miydiniz? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?

EK 2:

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: <u>06/11/2017</u>
Tez Başlığı / Konusu: İstanbul'daki Kadın Futbol Liglerinde Oynayan Futbolcuların Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Niteliksel Bir Analiz
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 254 sayfalık kısmına ilişkin, 09/10/2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 10 'dır.
Uygulanan filtrelemeler: 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç/dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
<u>06/11/2017</u> Tarih ve İmza
Gereğini saygılarımla arz ederim.
Adı Soyadı: ÜNAL SÜEROĞLU Öğrenci No: 17789284040 Anabilim Dalı: SOSYOLOJİ Programı: SOSYOLOJİ Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.
DANIŞMAN ONAYI UYGUNDUR. Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF SOCIOLOGY**

Date 06/11/2017

Thesis Title / A Qualitative Analysis of Gender Among Women Footballers Who Play Football in Women's League Teams in İstanbul

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 09/10/2017 for the total of 254 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 10 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

06/11/2017
U. Suter
Date and Signature

Name Surname: ÜNAL SÜEROĞLU

Student No: 17789284040

Department: Sociology

Program: Sociology

Status: ☒ Masters ☐ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

[Signature]

Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN

EK 3:

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: <u>06</u>/11/2017
Tez Başlığı / Konusu: İstanbul'daki Kadın Futbol Liglerinde Oynayan Futbolcuların Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Niteliksel Bir Analiz
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim. <u>06.11.2017</u> Tarih ve İmza
Adı Soyadı: ÜNAL SÜEROĞLU Öğrenci No: 17789284040 Anabilim Dalı: SOSYOLOJİ Programı: SOSYOLOJİ Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u> UYGUNDUR. Prof. Dr. Aylin Görgün Baran Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS BOARD WAIVER FORM FOR THESIS WORK**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIOLOGY TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY**

Date: 06/11/2017

Thesis Title / Topic: A Qualitative Analysis of Gender Among Women Footballers Who Play Football in Women's League Teams in İstanbul

My thesis work related to the title/topic above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

06.11.2017

U. Suer

Date and Signature

Name Surname: ÜNAL SÜEROĞLU

Student No: 17789284040

Department: Sociology

Program: Sociology

Status: ☒ Masters ☐ Ph.D. ☐ Integrated Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

APPROVED.

Aylin Görgün Baran

Prof. Dr. Aylin Görgün Baran